

สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม
Right of Assembly in Islamic Law

อรรณพ แดงโกเมน
Annop Dangkomen

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Islamic Studies
Prince of Songkla University

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม
 ผู้เขียน นายอรรณพ แดงโกเมน
 สาขาวิชา อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ดร.มะรอนิง สาแลมิง)

.....ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุนทรง)

..... กรรมการ
 (ดร.มะรอนิง สาแลมิง)

..... กรรมการ
 (ดร.อัสมัน เตอาลี)

..... กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมมัดซาคี เจ๊ะหะ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ดร.มะรอนิง สาแลมิง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(นายอรรถพร แดงโกเมน)

นักศึกษา

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและไม่ได้ถูกใช้
ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นายอรรณพ แดงโกเมน)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม
ผู้เขียน	นายอรรถพร แดงโกเมน
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลาม โดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นสำคัญ และนักวิชาการอิสลามที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการชุมนุมทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ข้อกฎหมาย กฎเกณฑ์ ประเด็นทางกฎหมายและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการด้วยกันคือ 1.) เพื่อศึกษาถึงแนวคิด หลักการเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ รวมถึงประวัติและพัฒนาการการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม 2.) เพื่อศึกษาถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในหลักการของกฎหมายอิสลาม 3.) เพื่อนำเสนอกรอบ ข้อกฎหมาย และแนวทางในการชุมนุมที่ถูกต้องตามหลักการและครรลองของอิสลาม

จากการวิจัยพบว่า

1.) สิทธิเป็นเรื่องสำคัญในกฎหมายอิสลาม อิสลามได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด ดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดแทรกแซงในสิทธิของบุคคลหนึ่ง จากสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่อิสลามปกป้องคุ้มครอง อันได้แก่ การปกป้องคุ้มครองสิทธิในความศรัทธาและความเชื่อ สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิทางสติปัญญา และคุ้มครองเกียรติยศ เชื้อสายวงศ์ตระกูล ดังนั้นการละเมิดสิทธิมนุษยชนใดๆก็ตาม จึงเป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม

2.) จากการศึกษาดังกล่าวอย่างหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมชี้ให้เห็นว่า การชุมนุมเพื่อสนับสนุนหรือการชุมนุมเพื่อคัดค้านต่อกลุ่มบุคคลหรือหมู่คณะนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานับตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่ามีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การชุมนุมกันเพื่อปรึกษาหารือในกิจการหนึ่งกิจการใดของผู้คนในสังคมเพื่อหาทางออกหรือเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง การชุมนุมเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านโดยใช้มวลชนเข้ากดดัน การบอยคอตหรือใช้ความรุนแรง เป็นต้น

3.) ชีวิตและทรัพย์สิน เกียรติยศของพลเมืองทุกคนในรัฐอิสลามถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นชาวมุสลิมหรือไม่ก็ตาม อีกทั้งอิสลามยังคงดำรงรักษาไว้ซึ่ง

เกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การพุดจาจาบจ้วง ล้อเลียนผู้อื่น หรือการกระทำที่ไปกระทบสิทธิ์และทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหาย ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตในหลักการอิสลาม ดังนั้นเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดมิได้ตราบเท่าที่มันไม่ได้ขัดแย้งกับศีลธรรมอิสลามและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม

4.) อิสลามไม่ได้ห้ามการชุมนุมแบบเด็ดขาด หากแต่ว่าต้องอยู่บนกฎเกณฑ์ และข้อบัญญัติของอิสลาม จากการศึกษารูปแบบของการชุมนุมต่างๆพบว่า มีประเด็นต่างๆที่ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญโดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลามดังต่อไปนี้

1. ต้องไม่นำไปสู่การเสียเลือดเสียเนื้อหรือละเมิดต่อชีวิตหนึ่งชีวิตใด
2. ต้องพิจารณาถึงความเสียหายมากกว่าพิจารณาผลประโยชน์ที่จะได้รับ
3. การชุมนุมจะต้องไม่ทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเสียหาย เช่น ความมั่นคงภายใน เศรษฐกิจ หรือการท่องเที่ยว เป็นต้น
4. ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อย เช่น ทางสัญจร สถานที่ราชการ หรือสถานศึกษา เป็นต้น
5. การชุมนุมต้องไม่ถูกใช้ประโยชน์จากกลุ่มอื่นที่มีจุดประสงค์ต่างกัน อันจะนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม
6. ต้องไม่เป็นการสร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสังคม สั่นคลอนความมั่นคงของบ้านเมืองและสร้างความรุนแรงในระหว่างสังคม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ชาตินิยม ยึดติดในเชื้อสาย วงศ์ตระกูล คลั่งไคล้ในตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองมากกว่าขอบเขตที่อิสลามกำหนด เป็นต้น
7. การชุมนุมต้องไม่สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชน เช่น พกพาอาวุธ ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่นและทรัพย์สินสาธารณะ หรือละเมิดต่อเกียรติยศและศักดิ์ศรีของผู้อื่น
8. การชุมนุมต้องไม่มีสิ่งที่ผิดหลักการอิสลาม เช่น การปะปนระหว่างชายและหญิง การไม่รักษาความสะอาด เป็นต้น
9. ต้องไม่เป็นการชุมนุมต่อต้านหรือโค่นล้มผู้ปกครองรัฐ
10. ต้องมีเจตนาที่บริสุทธิ์ในการใช้ในสิ่งที่ดีงามและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ดี เรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้อธรรม เป็นต้น
11. การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม เช่น การเรียกร้องไปสู่แนวคิด

เสรีประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

12. การชุมนุมต้องตรงตามจริยธรรมและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม

Thesis Title	Right of Assembly in Islamic Law
Author	Mr. Annop Dangkomen
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2014

ABSTRACT

Research "right of assembly in Islamic Law " is a Documentary Research and Descriptive Research. The information and data were gathered from documents and related texts, such as the Quran, Al Hadith, perceptions of the Islamic philosophers especially in the first 300 years of the Islamic calendar and Islamic scholars who have views on the issues of the congregation. The viewpoints of the scholars in terms of concepts, rules, regulation, legal issues and other issues related to the research were focused. There are three Objectives in this research: 1) To study the concept, principles of rights and freedoms as well as the history and development of the rally in the first 300 years of the Islamic calendar. 2) To study the rules and regulations related to the assembly within the principles of Islamic law. 3) To present legal framework and guidelines for the correct assembly according to the principles and teachings of Islam.

The results are found as follows:

1) The right is important in Islamic law. Islamic laws were legislated to assure and protect the rights and freedoms of an individual in doing or not doing any act. Thus, the Islamic laws permit legal claims from an individual who is violated by an agency or another individual. This is to protect their basic and Islamic rights such as the rights in their religion, Islam, their lives, their intellects, their lineage and their properties. Therefore, any violation of human rights is forbidden in Islam.

2) The overarching conclusion from the his torical precedents about assembly indicates that the assembly to support or to protest against an individual of a group of individuals has been happening through time. It was found that the assemblies have been in many forms, such as the gathering of people in the society to discuss or to find a solution to solve a problem, the assembly to support or oppose someone or something by using public pressure, and the assembly to boycott or to cause violence.

3) Life, property and dignity of all citizens in an Islamic state are considered sacred, regardless of their religion whether the person is Muslim or not. Moreover, Islam maintains the dignity of a person as a human being. Defaming and insulting other people or doing any action to affect the right or to ruin the benefits of other people is not permissible in Islam. Thus, the freedom of the individual cannot be offended as far as such freedom of action does not contradict the Islamic morals or ruin the benefits of the majority in the society.

4) Islam does not strictly prohibit assembly. However, it must be in line with the rules and regulations of Islam. From the study of several forms of assembly, it was found that there are many issues to consider to assure that the assembly conforms to the intention and the basic principles of Islamic law. The points for consideration are as follows:

1. The assembly must not lead to harm or violation of life.
2. The assembly must not lead to more damage than benefits to be gained.
3. The assembly must not damage the interests of the nation and the people for instance the internal security, economy and tourism.
4. The assembly must not intrude into places or institutions which are beneficial to the majority or the minority of the people such as thoroughfare, official places or educational institutions.
5. The assembly must not be manipulated by any group which holds a different purpose. This can lead to social unrest.
6. The assembly must not create a conflict between the people in the society, impact the stability of the country and cause violence in the society. For examples, the assembly which propagates nationalism, adhesion in the genealogical descendants, or extreme fanaticism in the individuals or political party over the extent to which Islam has defined.
7. The assembly not create fear for the public, such as having weapons, not violate the property of an individual or of a general public, and not violate the dignity of the people.

8. The assembly must not have anything against Islam, such as mixing between men and women, and neglecting cleanliness of the assembly areas.

9. The assembly must not be for overthrowing the ruler of the state.

10. The assembly must be based on honest intention such as to promote good deeds or to prevent wrong deeds or to call for justice.

11. The assembly must not aim to support the principles or beliefs that are contrary to Islamic principles such as the call for liberal democracy or communism.

12. The assembly must conform to the pleasant ethics and practices of Islam.

กิตติกรรมประกาศ

การสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์แห่งอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล การประสพพรและความสันติจึงประสบแต่ท่านเราะสูล ﷺ และวงศ์วานของท่าน

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณแม่ฟาติมะฮฺ แดงโกเมน คุณพ่ออับดุลลอฮฺ แดงโกเมน ที่ได้อบรมเลี้ยงดู และสนับสนุนแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณอิมาม เชคอาลี อีซา (เราะหิมะฮฺลลอฮฺ) ตลอดจนครู และบรรดาคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสพวิชา อบรมสั่งสอน ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยด้วยความวิริยะอุตสาหะมาเป็นเวลาหลายปี ขอขอบคุณภรรยาที่คอยดูแลและเป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.มะรอนิง สาแลมิง เป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณาตลอดเวลาอันมีค่าในการอ่าน ตรวจสอบแก้ไข และให้คำแนะนำอย่างดียิ่งแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณบรรดา คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดซาคี เจ๊ะหะ ขอขอบคุณ ดร.อัสมัน แดอาลี ที่ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทรง ที่ได้ให้เกียรติเป็นประธานในการสอบและให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะการินา ที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายบัณฑิตศึกษา และเจ้าหน้าที่ทุกท่านของวิทยาลัยอิสลามศึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำในการติดต่อประสานงานเรื่องต่างๆ เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความจำเริญ มีพละทานมัยที่สมบูรณ์และความผาสุกจงมีแก่ทุกท่านและครอบครัวของท่าน ทั้งในโลกนี้และอาคิเราะฮฺ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอสรรเสริญแด่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงประทานความสำเร็จแก่ปวงบ่าวของพระองค์ ผู้ทรงบันดาลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในเวลาอันควร และขอพระองค์ทรงโปรดประทานให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าแก่สังคมมุสลิมด้วยเทอญ อามีน

อรรณพ แดงโกเมน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	5
Abstract	8
مستخلص	11
.กิตติกรรมประกาศ	13
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ - ไทย	18
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ - อังกฤษ	20
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา	1
1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1.2.1 อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง	5
1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง	8
1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	10
1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	14
1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	14
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	15
1.5.1 กรอบแนวคิดวิจัย	15
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น	16
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	17
1.8 วิธีดำเนินการวิจัย	18
บทที่ 2 บทบัญญัติ หลักการเกี่ยวกับสิทธิ และประวัติของการชุมนุมในอิสลาม	21
2.1 หลักการพื้นฐานเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในอิสลาม	21
2.1.1 หลักการว่าด้วยสิทธิความเสมอภาคของมนุษย์	22

2.1.2	หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพสำหรับมนุษย์	27
2.2	นิยามความหมายคำว่า “ซุนนุม” ในบริบทของอิสลาม	30
2.2.1	นิยามความหมายคำว่า “อัลมุซอสะเราะฮฺ” (المظهرة) ในทางภาษาศาสตร์	30
2.2.2	นิยามความหมายคำว่า “อัลมุซอสะเราะฮฺ” (المظهرة) ในทางวิชาการ	31
2.2.3	ความหมายคำว่า “อัลมุซอสะเราะฮฺ” (المظهرة) ในอัลกุรอาน	32
2.3	ประวัติและพัฒนาการของการซุนนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม	35
2.3.1	การซุนนุมในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ	35
2.3.2	การซุนนุมในยุคสมัยของบรรดาคู่ละฟาอ์รรอชีดีน	39
2.3.3	การซุนนุมในยุคสมัยหลังจากการปกครองบรรดาคู่ละฟาอ์รรอชีดีน	43
บทที่ 3	สิทธิและกฎเกณฑ์การซุนนุมในหลักการอิสลาม	46
3.1	ความหมายของคำว่า “หักกุ” (حق) ในบริบทอิสลาม	46
3.1.1	นิยามความหมายคำว่า “หักกุ” (حق) ในทางภาษาศาสตร์	46
3.1.2	นิยามความหมายคำว่า “หักกุ” (حق) ในทางวิชาการ	48
3.2	สิทธิในการแสดงความคิดเห็น การดำเนิน และการประท้วงในอิสลาม	56
3.3	หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการซุนนุม	57
3.3.1	การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย	57
3.3.2	การให้ความสำคัญกับวิธีการสมควรยิ่งกว่าการให้ความสำคัญกับเป้าหมาย (ผลลัพธ์) ที่ได้รับ	58
3.3.3	ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ประเทศชาติ ต่อทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์หรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะ	62
3.3.4	ต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำหรือการแสดงออกที่อาจก่อให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย หรือก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม	65
3.3.5	ต้องไม่ปรากฏว่ามีการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิง	67
3.3.6	ต้องไม่ก่อให้เกิดการยั่วยุและทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา หรือเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน	72

3.3.7 การชุมนุมหรือการเรียกร้องใดๆก็ตามต้องตรงอยู่ในมารยาท และวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม	75
3.3.8 ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อ ชนส่วนใหญ่หรือชนส่วนน้อย	77
3.3.9 การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม	79
3.3.10 การชุมนุมต้องไม่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ข้อตกลง จุดยืนและ ถ้อยคำต่างๆที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม	80
3.4 หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ	83
3.4.1 นิยามคำว่า “ผู้นำ”(อิมาม)ในบริบทอิสลาม	84
3.4.2 นิยามคำว่า “ผู้นำ” (อิม) ในทางภาษาศาสตร์	84
3.4.3 นิยามคำว่า “ผู้นำ” (อิม) ในทางวิชาการ	84
3.5 หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ ภายใต้การปกครอง	86
3.5.1 สิทธิของผู้นำและผู้ปกครอง	87
3.5.2 สิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง	95
บทที่ 4 สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม	100
4.1 หลักเจตนารมณ์พื้นฐานแห่งกฎหมายอิสลาม	101
4.1.1 ต้องไม่ก่อให้เกิดความยากลำบากในการปฏิบัติ	102
4.1.2 หลักปฏิบัติภาคบังคับมีน้อย	104
4.1.3 การตราบทบัญญัติแบบเป็นขั้นเป็นตอน	105
4.1.4 กฎหมายอิสลามนั้นจะคำนึงถึงหลักพื้นฐานที่มุ่งเน้นในการ จัดภัยและก่อให้เกิดคุณประโยชน์	106
4.2 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม	107
4.2.1 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลาม	107
4.2.2 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจาก การละเมิดของรัฐ	109
4.2.3 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสังคมและคุ้มครองสิทธิของ	

ผู้อื่นจากการละเมิดของบุคคลอื่นในด้านต่างๆ	110
4.3 กฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม	112
4.4 ลักษณะและรูปแบบต่างๆของการชุมนุม	112
4.5 สิทธิในการชุมนุมตามหลักกฎหมายที่มาจากบทบัญญัติอิสลาม	114
4.5.1 หลักการการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่า ผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย	115
4.5.2 หลักการการให้ความสำคัญกับวิธีการสมควรยิ่งกว่าการให้ความสำคัญ กับเป้าหมาย (ผลลัพธ์) ที่ได้รับ	116
4.5.3 หลักการว่าด้วยความมั่นคงของรัฐ	118
4.5.4 หลักการความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	120
4.5.5 หลักการการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในที่สาธารณะ	122
4.5.6 หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและเกียรติของเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน	125
4.5.7 หลักการว่าด้วยการคุ้มครองบทบัญญัติและคำรกรักษาไว้ซึ่งอิสลาม	128
4.5.8 หลักการว่าด้วยการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิง	129
4.5.9 หลักการว่าด้วยการชุมนุมต่อต้านหรือโค่นล้มผู้ปกครองรัฐ	131
4.6 การกำหนดบทลงโทษ	136
4.6.1 ลักษณะและประเภทการชุมนุมที่อาจมีความผิดในลักษณะทางอาญา	136
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	138
5.1 สรุปผลการวิจัย	138
5.2 อภิปรายผล	144
5.3 ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม	151
ภาคผนวก	157
ก. สารบัญ้อัลกุรอ่าน	158
ข. สารบัญ้อัลหะดีษ	161
ค. ภาพประกอบ	164
ประวัติผู้เขียน	173

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-ไทย

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ا	อลีฟ	อ
ب	บ๊า	บ
ء	อ	(ในกรณีเป็นตัวสะกดอ)
ت	ต๊า	ต
ث	ษ๊า	ษ
ج	จ็ีม	ญ (จัญในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ห๊า	ห
خ	ค่อ	ค
د	ดัล	ด
ذ	ษาด	ษ
ر	ร่อ	ร
ز	ซาล	ซ
س	สีน	ส
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏ่อ	ฏ
ظ	ซุ่อ	ซ
ع	อัยนุ	อ
غ	ฆอยนุ	ฆ
ف	ฟ๊า	ฟ
ق	กอฟ	ก

ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
هـ	ฮาฮ์	ฮ
و	วาว	ว
ي	ยาฮ์	ย
الفتحة َ		ั (ในกรณีมีตัวสะกดเช่นมัว วาน) ะ , -าะ (ในกรณีมีตัวสะกด) สระ ในบางกรณีเช่นอลิบนี้ฯ)
الكسرة ِ		ิ
الضمة ُ		ุ
الفتحة الممدودة		า (อในกรณีมีตัวสะกด เช่นอัลฟารอบฯ)
الكسرة الممدودة		ี
الضمة الممدودة		ู
ال-الشمسية		อัล-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรก ของคำต่อไปเช่นอัดดินอัฏฏีนฯ
ال-القمرية		อัลตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้อง เว้นวรรคเช่นอัลกูรอาน

การปริวรรตอักษรภาษาอาหรับ-อังกฤษ

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ء	ฮัมซะฮ์	'a, 'i, 'u
ب	บาอ์	b
ت	ตาอ์	t
ث	ษ่าอ์	th
ج	ญีม	j
ح	ฮาอ์	h
خ	คออ์	kh
د	ดาล	d
ذ	ฆาล	dh
ر	รออ์	r
ز	ซาล	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	ṣ
ض	ฎอด	ḍ
ط	ฏออ์	ṭ
ظ	ซออ์	ẓ
ع	อัยนุ	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยนุ	gh
ف	ฟาอ์	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k

ل	لام	l
م	ميم	m
ن	نون	n
ه	هاء	h
و	واو	w
ي	ياء	y

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ได้มีการลงนามรับรองตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948¹ โดยมีวัตถุประสงค์ในการร่วมมือกันระหว่างประเทศต่างๆ ในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยมีนัยยะสำคัญที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา และศาสนา ที่ได้รับการคุ้มครองทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่สามารถล่วงละเมิดได้ หลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในปฏิญญาถือเป็นเอกสารสำคัญด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศต่างๆ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 30 ข้อ ในข้อที่ 20 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า “บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมและสมาคมโดยสงบ การบังคับให้บุคคลเป็นเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะกระทำมิได้” นอกจากนี้ยังได้รับการรับรองโดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (The UN international Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ในข้อที่ 21² ที่ระบุว่า ให้รัฐภาคีต้องรับรองสิทธิในการชุมนุมและจะห้ามไม่ให้ประชาชนชุมนุมกันไม่ได้ แต่สามารถจำกัดการใช้สิทธินี้ได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ เช่นความปลอดภัยสาธารณะและความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสุขภาพของประชาชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นภายใต้เงื่อนไขตามกติกาที่ได้กำหนดไว้

องค์การความร่วมมือแห่งโลกอิสลาม (OIC)³ ได้ออกแถลงการณ์ประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม (The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990) ในวันที่ 5 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1990 โดยมีเนื้อหาสำคัญว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิในชีวิตและ

¹ มาตรา 55 ของกฎบัตรแห่งองค์การสหประชาชาติระบุว่า “จำเป็นที่สมัชชาใหญ่จะต้องให้ความสำคัญอย่างมากต่อสังคมโลก โดยให้การอารักขาต่อสิทธิแห่งมนุษยชนและเสรีภาพเป็นประการสำคัญสำหรับมนุษย์”

² UN Intenlational Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) Article 2 1 The right of peaceful assembly shall be recognized. No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those imposed in conformity with the law and which are necessary in a democratic society in the interest of national security or public safety, public order (order public), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others.

³ OIC หรือ Organization of Islamic Cooperation (ชื่อเดิมคือ Organization of the Islamic Conference หรือ องค์การการประชุมอิสลาม) เป็นองค์การระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอิสลาม ปัจจุบัน มีสมาชิก 57 ประเทศ

ร่างกายที่จะถูกถ่วงละเมิดไม่ได้ รวมถึงสิทธิเสรีภาพทางด้านความคิด ความเชื่อและการแสดงความคิดเห็น โดยต้องอยู่ภายใต้กรอบและสอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม ในมาตรา 22 ของปฏิญญาฉบับนี้ได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเอาไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดี และยับยั้งจากความไม่ดีงามในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม เป็นต้น”⁴

แต่อย่างไรก็ตามปฏิญญาฉบับนี้ก็ยังขาดความชัดเจนในรายละเอียดเชิงลึกของหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ และปราศจากข้อกฎหมายอิสลามที่ถูกต้องและชัดเจน ดังกล่าวจะเห็นว่าปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติและปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลามขององค์การความร่วมมือแห่งโลกอิสลาม ยังเป็นแต่เพียงอุดมการณ์โดยทั่วไป ซึ่งมีได้ระบุบทลงโทษ เพื่อให้มีการเคารพต่อปฏิญญาฉบับดังกล่าว ตามนัยนี้หมายถึงว่า ปฏิญญาฉบับดังกล่าวมิได้ระบุให้ทุกฝ่ายที่ได้ลงนาม จำต้องให้การเคารพอย่างเคร่งครัด ถ้าหากฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะกล่าวกันให้ชัดเจนก็คือว่า ได้มีการร่างปฏิญญาฉบับนี้ขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้เท่านั้น (หาได้มีผลอันใดในทางปฏิบัติไม่)

ในประเทศที่ปกครองโดยระบอบเสรีประชาธิปไตย การชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนถือเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาลของตน เสรีภาพในการชุมนุมประท้วงและเดินขบวนเป็นเสรีภาพที่พัฒนาต่อออกมาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจากการแสดงความคิดเห็นโดยบุคคลแต่ละคน มาสู่การแสดงความคิดเห็นแบบกลุ่ม ในแง่นี้ การชุมนุมและการเดินขบวนจึงถือเป็นวิวัฒนาการสำคัญของวิธีการแสดงความคิดเห็นของพลเมือง รัฐบาลของประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจึงไม่อาจลิดรอนจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงหรือเดินขบวนเรียกร้องของประชาชนโดยอาศัยเหตุผลใด ๆ ที่นอกเหนือจากเหตุผลอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อมิให้เป็นการทำลายพื้นที่ที่ประชาชนจะใช้เป็นเวทีสะท้อนความทุกข์ร้อนและความต้องการของตนไปยังรัฐบาลและสังคมโดยตรง (จินทจิรา เอี่ยมมยุรา, 2552:1)

การชุมนุมอย่างสันติถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิของพลเมืองในหลายๆ ประเทศ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความ

⁴ ดู สดปรารถนา นิละไพจิตร, 2550 : 94

สะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก”⁵ แม้ว่าหลายประเทศได้กำหนดกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลการชุมนุมให้อยู่ในขอบเขตและขั้นตอนของกฎหมาย กฎกติกาในทางการเมืองเพื่อไม่ให้มีความรุนแรงหรือไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น แต่ยังไม่ปรากฏว่าประเทศไทยมีการตราพระราชบัญญัติเพื่อวางหลักเกณฑ์ข้อจำกัดการชุมนุมและการเดินขบวนในภาวะปกติออกมาบังคับใช้แต่อย่างใด มีเพียงกฎหมายที่ใช้จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรืออยู่ในช่วงเวลาที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึกเท่านั้น⁶

ในประเทศอังกฤษ การชุมนุมในที่สาธารณะ (Public place) นั้นอยู่ภายใต้บังคับของ Public Order Act 1986 โดย Part II ของกฎหมายดังกล่าวแบ่งการชุมนุมออกเป็น 2 แบบ คือ การชุมนุมในที่สาธารณะกับการเดินขบวนในที่สาธารณะ

“การชุมนุมในที่สาธารณะ” ตามมาตรา 16 แห่ง Public Order Act 1986 หมายถึง การชุมนุมที่มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมตั้งแต่ 20 คนขึ้นไป ในที่สาธารณะที่เปิดโล่งไม่ว่าจะเปิดโล่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โดยคำว่า “ที่สาธารณะ” นั้นหมายถึงทางหลวงหรือ ถนนสาธารณะ หรือ สถานที่ใด ๆ ที่ประชาชนทั่วไปหรือกลุ่มใด ๆ สามารถใช้สถานที่นั้นได้โดยการชำระค่าธรรมเนียมหรือโดยวิธีการอื่นซึ่งเห็นได้ว่าการนั้นเป็นการแสดงออกอย่างชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่าเมื่อได้ชำระค่าธรรมเนียมหรือกระทำการนั้นแล้วประชาชนได้รับอนุญาตให้ใช้สถานที่นั้นได้ ส่วน “การเดินขบวนในที่สาธารณะ” หมายถึงการเดินขบวนในที่สาธารณะ ดังนั้นการเดินขบวนในที่สาธารณะที่มีผู้เข้าร่วมไม่ถึง 20 คน จึงไม่ถือว่าเป็นการชุมนุมในที่สาธารณะ แต่เมื่อใดก็ตามที่การเดินขบวนในที่สาธารณะมีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ 20 คนขึ้นไป การเดินขบวนนั้นถือเป็นการชุมนุมในที่สาธารณะตามกฎหมายนี้ทันที (ปกรณ นิลประพันธ์, 2553:4)

ข้อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประเทศไทยมีเพียงเล็กน้อยคือ ห้ามการชุมนุมสาธารณะหรือการเดินขบวนใกล้รัฐสภาในระยะ 1 ไมล์ หรือห้ามผ่านหรือเข้าไปใกล้สถานที่บางแห่ง เช่น พระราชวัง ทำเนียบรัฐบาล ฯลฯ ห้ามการเดินขบวนประท้วงหรือชุมนุมในที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดการรบกวนประชาชนในสถานที่นั้นหรือกีดขวางทางจราจร ห้ามนำอาวุธอันตรายไปร่วมในการเดินขบวนชุมนุมสาธารณะ และถ้าหากฝ่าฝืนก็จะมียกโทษ

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ.2550 ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม มาตรา 63

⁶ ประกอบด้วยกฎหมายสำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551

เช่น จำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นต้น (พิศาล หงษ์ผา แก้ว, 2552:52)

คัมภีร์อัลกุรอานเป็นรัฐธรรมนูญสูงสุดของอิสลามที่ใช้เป็นแม่บทในการตรา กฎหมายต่างๆ ซึ่งอิสลามนั้น ไม่ได้แยกเรื่องศาสนากับความต้องการทางโลกออกจากกัน มีหลักการ กฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมรายละเอียดในการดำเนินชีวิต มีค่านิยมและวิถีปฏิบัติในชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับสังคม ดังกล่าวล้วนเป็นตัวบทกฎหมายและบทบัญญัติที่ถูกสร้างขึ้นมา บนพื้นฐานที่มาจากหลักคำสอนของอิสลามทั้งสิ้น ดังนั้นความแตกต่างทางวิถีชีวิตของมุสลิมกับผู้ที่ มิใช่มุสลิมในด้านความเชื่อ วัฒนธรรม แนวทาง และการปฏิบัติบางประการจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจ หลีกเลียงไปได้

กฎหมายอิสลามจะคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิในชีวิต ความเชื่อ การแสดงความคิดเห็น ทรัพย์สิน เชื้อสายวงศ์ตระกูล การละเมิดสิทธิใดๆก็ตาม เป็นเรื่อง ต้องห้ามในอิสลาม “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” เป็นสิทธิที่สำคัญอีกประการที่อิสลามให้ ความคุ้มครอง อิสลามได้ให้เสรีภาพแก่บุคคลในการแสดงทัศนะ ให้สิทธิในการดำเนินและการประ ท้วงต่อการกระทำของบุคคลอื่นได้ แต่จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا﴾

ความว่า: “อัลลอฮ์ไม่ทรงชอบการใช้เสียงดังในถ้อยคำที่เลวร้าย เว้นแต่ผู้ที่ถูกอธรรม และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงได้ยิน ทรงรอบรู้”⁷

ท่านอลี อิบนิ อบีฏอลสะได้รายงานมาจากท่านอิบนิอับบาส رضي الله عنه ท่านได้อธิบายอา ยะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ นั้นไม่ทรงชอบที่จะให้มีการกล่าวเสียงดังในถ้อยคำที่เลวร้ายแก่คนหนึ่งคน ใด เว้นแต่บุคคลผู้นั้นถูกอธรรม ดังกล่าวเป็นการยกเว้นให้แก่ผู้ถูกอธรรมที่จะเรียกร้องไปยังผู้ที่ อธรรมแก่ตัวเขา ดังกล่าวนี้คือคำอธิบายคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า (لَا مِنْ ظَلَمٍ) (ที่มีหมายความว่า ยกเว้นผู้ที่ถูกอธรรม) และหากว่าเขาอดทนก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา” (Ibn Kathir, 1999:2/442)

คัมภีร์อัลกุรอานได้เรียกร้องให้บุคคลได้ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นคุณธรรมและละเว้นสิ่ง ที่เป็นความชั่ว จากอายะฮ์ดังกล่าวข้างต้นได้บ่งชี้ว่าอิสลามนั้นยกเว้นให้แก่ผู้ถูกอธรรมที่จะเรียกร้อง ไปยังผู้ที่อธรรมแก่ตัวเขาได้ แต่หากว่าเขาอดทนต่อสิ่งที่มาประสบกับเขาก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับ ตัวของเขาเช่นกัน

⁷ สุเราะฮ์ อันนิสาอ์ อายะฮ์ที่ 148

ช่วงหลายปีมานี้ปัญหาการชุมนุมและการเดินขบวนประท้วง เป็นประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจและเป็นปัญหาที่มีการหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะที่ถูกพูดถึงและมีการวิพากษ์กันอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องกฎเกณฑ์ กรอบข้อบังคับและกติกาในการชุมนุม เพื่อให้การชุมนุมไม่ไปล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากว่าในหลายๆกรณี การชุมนุมโดยสงบได้กลายเป็นการประท้วงที่มีความรุนแรง ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย⁸ และเหตุการณ์การชุมนุมเดินขบวนประท้วงในโลกรับ (อรัับ สปริง)⁹ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาลทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จึงทำให้มีมุมมองและทัศนคติที่หลากหลายแตกต่างกัน รวมถึงคำพิพากษา¹⁰ ต่างๆจากนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในโลกมุสลิมยุคปัจจุบันที่มีทั้งสนับสนุนและคัดค้าน ส่งผลให้เกิดความเห็นขัดแย้งในสังคมมุสลิม ดังกล่าวจึงเกิดคำถามขึ้นว่า การชุมนุมในลักษณะดังกล่าวมีแบบอย่างมาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และเหล่าบรรพชนที่ดีในยุคแรกหรือไม่? การประท้วงในปัจจุบันขัดกับหลักการอิสลามหรือไม่ อย่างไร? หลักการและกฎเกณฑ์ของอิสลามในเรื่องนี้เป็นอย่างไร? อิสลามมีวิธีการหรือแนวทางในการแสดงการคัดค้านหรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดหรือการกระทำของบุคคล กลุ่มคณะหรือของรัฐหรือไม่? นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศไทยเองก็ยังไม่มีความหมายที่กำหนดถึงขั้นตอนและวิธีการในการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเอาไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ชุมนุมต้องปฏิบัติอย่างไรก่อนการชุมนุม หรือข้อห้ามในการชุมนุมมีอะไรบ้าง รวมถึงยังไม่มีความหมายที่กำหนดถึงมาตรการหรือขอบเขตอำนาจอย่างเหมาะสมที่ฝ่ายปกครองจะสามารถใช้ในการควบคุมการชุมนุมได้เมื่อมีความวุ่นวายเกิดขึ้น

ซึ่งจากเหตุผลและปัญหาดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับสิทธิ ข้อกฎหมาย ตลอดจนขอบเขตและข้อกำหนดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ทั้งนี้เพื่อที่มุสลิมจะได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับคำสอนของอิสลาม และเป็นแนวทางหนึ่งในการพิจารณายกร่างกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมแนวคิด หลักการ แบบอย่างที่ดีทั้งในหลักการเชื่อมั่นและวิถีปฏิบัติของอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ตลอดจนทัศนะและคำชี้ขาดของอูลมะมาอ์ (ปราชญ์อิสลาม) ในโลกมุสลิมทั้งในอดีตและปัจจุบันจากตำราและเอกสารที่

⁸ ดังเช่น การชุมนุมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2551 หรือ การชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติหรือ (น.ป.ช) พ.ศ. 2553

⁹ กระแสต่อต้านผู้นำในโลกอรัับเริ่มขึ้นที่คูนิเซียเป็นประเทศแรกและลุกลามไปยังประเทศอื่นๆในภูมิภาคซึ่งเกิดขึ้นในโลกอรัับตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม 2553 จนถึงปัจจุบัน

¹⁰ พิควา คือ คำตัดสินชี้ขาด ในประเด็นต่างๆ โดยอาศัยการพิจารณาจากคัมภีร์ของศาสนาเช่น กุรอาน สุนนะฮ์ อิมมาอ์ (มติของปวงปราชญ์) กียาส (การเทียบเคียง) เป็นต้น

เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวมานำเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่มุสลิม บุคคลทั่วไป และผู้ที่สนใจศึกษากฎหมายอิสลาม อินชาอัลลอฮ์

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนออายะฮ์อัลกุรอาน อัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงโดยสังเขป

1.2.1 อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานพบว่าในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในหลายอายะฮ์ด้วยกัน ถึงแม้อายะฮ์เหล่านั้นไม่ได้กล่าวถึงคำว่าชุมนุมประท้วงโดยตรง แต่อายะฮ์ต่างๆเหล่านั้นมีนัยยะที่มีความหมายรวมๆที่หมายถึงการร่วมมือกันในการช่วยเหลือหรือคัดค้านต่อต้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ

وَأَخْرَجُوكُمْ مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ

أَن تَوَلَّوهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

ความว่า: “อัลลอฮ์ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่ต่อต้านพวกเจ้าในเรื่องศาสนาและขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้าช่วยเหลือให้ขับไล่พวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะผูกมิตรกับพวกเขาและผู้ใดผูกมิตรกับพวกเขาชนเหล่านั้นพวกเขาคือผู้ที่อธรรม”¹¹

ท่านอิมามกุฎุบีย์ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามบรรดาผู้ศรัทธาผูกมิตรกับบรรดาผู้ที่ต่อต้านพวกเขาในเรื่องศาสนา(บรรดาผู้นำแห่งมกกะฮ์)และบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาชาวมกกะฮ์ในการที่พวกเขาช่วยเหลือสนับสนุนกันขับไล่พวกเจ้า และหากผู้ใดที่ไปยึดเอาบรรดาพวกเขาเหล่านั้นเป็นมิตรสหายชนเหล่านั้นคือบรรดาผู้อธรรม” (Qurtubiy,1964:18/60)

¹¹ ตูเราะฮ์ อัลมมตะหินะฮ์ อายะฮ์ที่ 9

จากอายะฮ์ข้างต้น ได้บ่งชี้ว่าห้ามบรรดาผู้ศรัทธาผูกมิตรกับบรรดาผู้ที่ร่วมกันต่อต้านผู้ศรัทธาในเรื่องศาสนา คำว่า “ซุฮรฺ” (ظَاهِرًا) ในอายะฮ์นี้หมายถึง “การช่วยเหลือสนับสนุน” (Ibn Manzur, nd:4/525)

ดังนั้นการช่วยเหลือสนับสนุนกันในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ขัดต่อหลักการของศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามเด็ดขาด ตรงกันข้ามหากว่าช่วยเหลือสนับสนุนกันในสิ่งที่เป็นคำสั่งใช้ของศาสนาก็ย่อมกระทำได้ตามกรอบของอิสลาม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِن تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴾

ความว่า: “หากเจ้าทั้งสองกลับเนื้อกลับตัวขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ก็จะเป็นการดีแก่เจ้าทั้งสองเพราะแน่นอนหัวใจของเจ้าทั้งสองก็โอนอ่อนอยู่แล้วแต่หากเจ้าทั้งสองร่วมกันต่อต้านเขา(ท่านนบี ﷺ) แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงคุ้มครองเขา อีกทั้งญิบรีลและบรรดาผู้ศรัทธาที่ดีๆ และนอกจากนั้นมะลาอิกะฮ์ก็ยังเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนอีกด้วย”¹²

ท่านอิมามอัฏเฐาะเบาะรียได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแจ้งแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า หากว่านางทั้งสอง (ท่านหญิงอาอิชะฮ์และท่านหญิงฮัฟเศาะฮ์) ยอมกลับเนื้อกลับตัวขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ ﷻ ก็จะเป็นการดี เนื่องจากหัวใจของพวกนางนั้นมีความโอนอ่อนอยู่แล้วด้วยการแสดงออกถึงความรักของท่านนบีต่อพวกนาง โดยการที่ท่านตีตัวออกห่างไม่ไปเกี่ยวข้องกับทาสี¹³ ของท่านและห้ามตัวท่านไม่ให้มีสัมพันธ์กับนาง หรือห้ามในสิ่งที่มันเป็นที่อนุมัติแก่ตัวท่าน ทั้งนี้เพื่อที่จะเอาใจท่านหญิงฮัฟเศาะฮ์ แต่หากว่านางทั้งสอง (ท่านหญิงอาอิชะฮ์และท่านหญิงฮัฟเศาะฮ์) ร่วมมือกันต่อต้านบรรดาภริยาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷻ แน่แน่นอนอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงเป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์รักษาท่าน อีกทั้งบรรดาผู้ศรัทธาดีๆ นั้นก็เป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์รักษาท่านอีกด้วย” (Attabriy 2000:23/483-486)

¹² สุเราะฮ์ฮุ้ดอะฮ์ริม อายะฮ์ที่ 4

¹³ คือท่านหญิง มารียะฮ์มารดาของอิบรอฮีมหญิงชาวกิบลิจากอียิปต์ (ดูคัมภีร์อัลกุรอานนุลกาอิม สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 1998 หน้า 1523)

จากอายะฮ์ข้างต้น คำว่า “ตะซอฮะรอ” (تَظَاهَرًا) นั้น ให้ความหมายที่บ่งชี้ถึงการร่วมมือกันในการต่อต้าน คัดค้านในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ต่อบุคคลหรือหมู่คณะซึ่งเป็นหนึ่งในความหมายที่สอดคล้องกับการชุมนุมนั่นเอง

อิสลามสอนให้ช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นความดีงามและออกห่างจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสิ่งที่ไม่ดีงามทั้งในระดับส่วนตัวและในระดับสังคม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นคุณธรรมและความยำเกรงและจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรูกัน”¹⁴

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรียะ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงใช้ให้บรรดาผู้ศรัทธาคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสิ่งที่เป็นความดีงาม คือการกระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้กระทำ และกำชับกันให้มีความยำเกรง คือการต้องดำรงมั่นในสิ่งที่พระองค์ทรงสั่งใช้อย่างมั่นคงและให้ห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆ สั่งให้บรรดาผู้ศรัทธาอย่าได้คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสิ่งที่เป็นบาป คืออย่าได้ละทิ้งสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ปฏิบัติและอย่าได้ละเมิดหรือทำเกินเลยในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดเป็นขอบเขตในศาสนา” (Attabri 2000: 8/52)

จากอายะฮ์ข้างต้น ได้บ่งชี้ว่า อิสลามได้สั่งใช้ให้ช่วยเหลือสนับสนุนกันในเรื่องที่เป็นคำสั่งใช้ของศาสนา ตรงกันข้ามหากว่าช่วยเหลือสนับสนุนกันในเรื่องที่ไม่ถูกต้องขัดต่อหลักการของศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่จะต้องห้ามเด็ดขาดทั้งในระดับปัจเจกและหมู่คณะเพื่อให้ผู้ศรัทธานั้นดำรงมั่นอยู่ในหลักการของศาสนาโดยยึดผลประโยชน์และหลักการของอิสลามเป็นประการสำคัญ

1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วง พบว่ามีหะดีษจำนวนมากที่กล่าวถึงเรื่องนี้ ถึงแม้หะดีษต่างๆ เหล่านี้ จะไม่มีการกล่าวคำว่าชุมนุมประท้วงโดยตรง แต่ก็มียะยะที่มีความหมายรวมๆ ที่หมายถึงการสนับสนุนหรือคัดค้านต่อต้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹⁴ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 2 สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

อิสลามสอนให้ผู้ศรัทธานั้นมีจุดยืนที่มั่นคงดำรงอยู่ในความถูกต้องตามหลักการของศาสนา การตักเตือนกันด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยการแนะนำกันให้ปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ในสิ่งที่พระองค์ทรงใช้และให้ห่างไกลในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บทหนึ่งที่ว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: مَنْ؟ قَالَ: اللَّهُ وَكِتَابِهِ
وَلِرَسُولِهِ وَلَايْمَةَ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ))

ความว่า: “ศาสนาคือการแนะนำ ตักเตือน พวกเรากล่าวว่า เพื่อใคร? ท่านนบี ﷺ ตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ (แนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจ) เพื่อคัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะสูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำของมวลมุสลิม และเพื่อผู้คนทั่วไป” (Muslim,2001: 55)

อิมามอบูสุลัยมานอัลค็อฏฏอบีย์เราะหิมะฮุลลอฮ์ ได้อธิบายว่า “หะดีษนี้นับเป็นหะดีษที่บอกถึงหลักการที่สำคัญของอิสลาม การตักเตือนนั้นมีสถานะที่สูงส่ง มีความยิ่งใหญ่ ตักเตือนเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ให้ยึดมั่นศรัทธาต่อพระองค์ ปฏิเสธสิ่งต่างๆไม่ให้มีส่วนร่วมกับพระองค์ ให้บ่าวตักเตือนตัวของพวกเขาด้วยหลักคำสอนของพระองค์ เชื่อมันต่อคัมภีร์ว่าเป็นคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ประทานลงมาโดยไม่ไปเปรียบเทียบ ดีความ หรือเปลี่ยนแปลงออกจากความหมายเดิม ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่มีอยู่ในคัมภีร์ เชื่อมันศรัทธาต่อบรรดานบีและสิ่งที่ท่านเหล่านั้นนำมา ช่วยเหลือผู้ปกครอง(เคาะลีฟะฮ์และบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลกิจการต่างๆของบรรดามุสลิม)ให้อยู่บนสัจธรรมเชื่อฟังพวกเขาในสิ่งที่ไม่ฝ่าฝืน ตักเตือนแก่บุคคลทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่พี่น้องมุสลิม แนะนำกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของพวกเขาในโลกอาคิเราะฮ์และในโลกนี้ (ดูนยา)” (al-Nawawiy,1996: 55)

หะดีษดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการตักเตือน คำว่า (อัลนะสีหะฮ์) (النَّصِيحَةُ) นั้นหมายถึง คำพูดที่นำไปสู่คุณงามความดีและห้ามปรามกันในเรื่องที่นำไปสู่ความเสียหาย (al-Muájam al-Wajiz ,nd:2/925)

ซึ่งความหมายดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับคำว่า “มุซอฮะรอต” (المظَاهرات) ซึ่งหมายถึงการร่วมมือกัน การช่วยเหลือกันในการสนับสนุนหรือคัดค้านในเรื่องหนึ่งเรื่องใด (ทั้งในเรื่องที่ดีและไม่ดี) ต่อบุคคลหรือหมู่คณะซึ่งเป็นหนึ่งในความหมายที่สอดคล้องกับการชุมนุมเช่นเดียวกัน

เมื่อผู้ศรัทธาเห็นสิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้นสมควรที่ผู้ศรัทธาต้องพยายามเปลี่ยนแปลง หรือยับยั้งความไม่ดีงามดังกล่าวตามขีดความสามารถของบุคคลนั้น ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวไว้ดังนี้ว่า

((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ))

ความว่า: “ผู้ใดในหมู่พวกท่านที่เห็นความไม่ดีไม่งามต่างๆเขาจะต้องเปลี่ยนแปลงมันด้วยมือของเขา ถ้าไม่มีความสามารถให้เขาใช้คำพูด แก่ใจ และถ้าหากว่าเขาไม่มีความสามารถก็ให้เขาปฏิเสธสิ่งไม่ดีงาม ดังกล่าวนั้นในใจและนั่นคือความศรัทธาขั้นต่ำที่สุด” (Muslim,2001: 49)

หะดีษดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการห้ามสิ่งที่ไม่ดีงามตามขีดความสามารถของบุคคลนั้น ซึ่งสิ่งนี้นั้นถือว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญอย่างยิ่งในศาสนาอิสลาม ซึ่งบางกรณีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็อาจสามารถกระทำได้โดยปัจเจกบุคคลแต่ในบางกรณีก็ไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้นการกระทำเป็นกลุ่มก็อาจเป็นวิธีการหนึ่งและอาจมีพลังมากกว่าปัจเจกบุคคล ที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ขัดต่อหลักการของศาสนาได้

งานวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” เป็นประเด็นปัญหาใหม่ที่สังคมปัจจุบันกำลังค้นหาคำตอบจากบรรดานักวิชาการมุสลิมเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามครรลองและเจตนารมณ์ของอิสลาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

อะหมัดสุลัยมาน บิน อัยยุบ (Ahmad Suliyman Bin Aiyyub,nd) ในหนังสือของท่าน “หุกุม อัลมุซอฮะรอต ฟิล อิสลาม” (Húkm al-muzaharat fil Islam) ท่านได้กล่าวถึงการชุมนุมประท้วงในแง่มุมต่างๆทั้งในด้านภาษา และบทบัญญัติ รวมทั้งหลักการและข้อกำหนดต่างๆระหว่างผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ผลเสียของการชุมนุมประท้วง การชุมนุมคัดค้านที่บรรชนยุคแรกปฏิบัติ นอกจากนั้นท่านยังนำทัศนะของเชคอัब्ดุลอะซีซ บิน บาซ และเชคมุฮัมมัด สอและหุ อัลอุสัยมีน เกี่ยวกับการเดินขบวนประท้วงมานำเสนอในตอนท้ายของตำราท่านด้วย

พะฮุ บิน อะหมัด อัลญอัยดี (Fah bin Ahmad al-yuaiydy,nd) ได้เขียนหนังสือชื่อ “อัลมุซอฮะรอต มุกุม ชัรอียะ มะศอลิหุฮา มะฟาสิดูฮา”(al-muzaharat húkum al- Sharfiiy maşolihuha mafasiduha) ท่านได้พูดถึงการชุมนุมประท้วง รวมทั้งได้นำเสนอมัฆฮับที่อนุญาตให้กระทำได้ และมัฆฮับที่ห้าม นอกจากนี้ท่านยังได้ทำการวิเคราะห์หลักฐานของฝ่ายที่ห้ามการชุมนุมประท้วง พร้อมกับนำเสนอทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามที่ตัดสินชี้ขาด (มุกุม) ในประเด็นดังกล่าวเอาไว้

อับดุลเราะหฺมาน สะอฺ บิน อลี (Abd Rahman Sàd bin Ali,2009) ได้เขียนหนังสือชื่อ “อัลมุซอฮะรอต ฟิ มิซาน อัล-ชะรีอะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ”(al-muzaharat fiy mizan al shariáh al-Islamiyyah) ท่านได้พูดถึงการชุมนุมประท้วง การตี้อแพ่งและการขัดขืนทั้งในด้านความหมายและผลเสียที่จะตามมา รวมทั้งยังได้พูดถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองทั้งในด้านบทบัญญัติและวิธีการในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับผู้นำหรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ท่านยังนำทัศนะของบรรดาอุละมาอฺ และนักวิชาการอิสลามที่ให้ไว้เกี่ยวกับการเดินขบวนประท้วงมานำเสนอในตอนท้ายของตำราท่านด้วย

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2552) ได้เขียนบทความวิจยนำเสนอต่อการประชุมวิชาการเพื่อทำข้อเสนอต่อรัฐบาลและสังคมเรื่องทางรอดของประเทศไทย ครั้งที่ 1 วันที่ 11 กันยายน 2552 จัดโดยสถาบันพระปกเกล้า เรื่อง : ปัญหาการใช้เสรีภาพในการชุมนุมในประเทศไทย โดยได้พูดถึงเสรีภาพในการชุมนุม และขอบเขตตามรัฐธรรมนูญ การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมจะทำได้แค่ไหนและอย่างไร การควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมมิให้เกินขอบเขตในต่างประเทศ ประเทศไทยจะใช้กฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีอยู่แล้วในการควบคุมเสรีภาพในการชุมนุมไม่ให้เกินขอบเขตได้หรือไม่ ถ้าไม่มีกฎหมายชุมนุมสาธารณะเจ้าหน้าที่จะมีอำนาจในการควบคุมหรือสลายการชุมนุมหรือไม่ และประเทศไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะหรือไม่ และควรมีเนื้อหาอย่างไร

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ (2553) ได้เขียนเรื่อง “กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมในที่สาธารณะของต่างประเทศ” โดยได้กล่าวถึงการชุมนุมว่าเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง แต่ไม่ได้เป็นสิทธิเด็ดขาด สามารถจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัยสาธารณะ การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนการคุ้มครองสาธารณสุข หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และได้นำเสนอ

ตัวอย่างกฎหมายการชุมนุมของประเทศต่างๆ รวมถึงรูปแบบและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วง

1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กชกร เขียวอรุณ (2554) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “สิทธิเสรีภาพการชุมนุมของประชาชนในที่สาธารณะ” โดยกล่าวถึงการชุมนุมในที่สาธารณะ ย่อมมีปัญหาเมื่อไม่มีกฎหมายเฉพาะที่จะมาจัดการกับการชุมนุมของประชาชน เจ้าหน้าที่ต่างก็ใช้กฎหมายคนละฉบับ เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนทางการใช้กฎหมาย แต่เมื่อมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติการจัดการการชุมนุมสาธารณะก็ติดขัดปัญหาความล่าช้าและความไม่เห็นด้วยต่าง ๆ ตามมา การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนไทยจึงเป็นการใช้ตามรัฐธรรมนูญที่ตีความเข้าข้างตนเอง ใช้สิทธิจนไปละเมิดและสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนทั่วไป ผู้ที่มีอำนาจต่างก็สนับสนุนการใช้สิทธิที่ละเมิดกฎหมายถ้าการชุมนุมนั้นสนับสนุนตนเองและถ้าการชุมนุมมาเพื่อค้านตนเองก็จะใช้กฎหมายต่างๆ เพื่อยุติการชุมนุมและผลจึงตกมาที่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบมีการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาลมาก ก่อให้เกิดกระแสการไม่เข้าใจในสิทธิเสรีภาพการปฏิบัติการของประชาชนชาวไทย ที่ต้องการใช้สิทธิเสรีภาพการชุมนุมในที่สาธารณะในปัจจุบัน

มานะชัย แก้วพงษ์ษา (2553) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “มาตรการในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุม” โดยอธิบายว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นมาตรการการควบคุมหรือการป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการชุมนุมในที่สาธารณะแล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะ อาทิ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการชุมนุมในที่สาธารณะ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะ ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของ การชุมนุมในประเทศไทย ซึ่งปัญหาทั้งหลายเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎหมาย และหลักการสำคัญของการชุมนุม จึงเห็นว่าสมควรแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันและสอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลเพื่อเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศต่อไปเพื่อให้การใช้ การคุ้มครอง และการจำกัดสิทธิของผู้ชุมนุม ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายอื่นๆ ในการชุมนุมสาธารณะเป็นไปตามหลักสากล

ร.ต.หญิงเรวดี มีวันดี (2537) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการชุมนุมสาธารณะ” โดยได้ศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในรูปแบบของการจัดการชุมนุมและเพื่อศึกษาถึงมาตรการในการควบคุมการ

ชุมนุมสาธารณะ ป้องกัน ระงับยับยั้งการชุมนุมที่เกินขอบเขต หรือละเมิดต่อกฎหมาย รวมถึงรายละเอียดต่างๆคือ สิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับการชุมนุม ลักษณะของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการชุมนุม มาตรการที่เกี่ยวกับการควบคุม ค้ำครองความปลอดภัยเกี่ยวกับการชุมนุมและเสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะโดยตรง เพื่อเป็นมาตรการในการควบคุมการชุมนุม

ศราวุธ สุทธพันธ์ (2545) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน” โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับเสรีภาพการชุมนุมในต่างประเทศพบว่าหลายประเทศมีการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับกับการชุมนุมสาธารณะของประชาชนเป็นการเฉพาะ ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการชุมนุมสาธารณะของประชาชนขึ้นใช้บังคับเป็นการเฉพาะ หากแต่ยังคงอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอด จึงเห็นควรมีกฎหมายว่าด้วยการจัดการชุมนุมของประชาชนไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของทุกฝ่ายตลอดจนกำหนดให้มีมาตรการในการรับฟังข้อเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาข้อเรียกร้องเหล่านั้นในท้ายที่สุด

พอหทัย สิทธิยศ (2553) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “การจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยสงบภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ 1966” โดยได้กล่าวถึงประเทศไทยว่าได้เข้าเป็นภาคีกติการฉบับนี้จึงต้องเคารพและปฏิบัติตามพันธกรณี รวมทั้งพันธกรณีที่ทำไว้กับองค์การระหว่างประเทศ และทำการศึกษารัฐธรรมนูญปี 2550 ในมาตรา 63 ถึงสิทธิการชุมนุมที่ว่าต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดสิทธินี้ทำได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือภาวะฉุกเฉิน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแล้วการจำกัดสิทธิการชุมนุมตามกติกามีขอบเขตที่กว้างกว่ารัฐธรรมนูญไทยและในทางปฏิบัติประเทศไทยยังไม่ได้มีกฎหมายเฉพาะเรื่องการชุมนุมและความเข้าใจของประชาชนต่อการใช้สิทธินี้

อนัส มุศฎอฟา หุเสน อบุ ฎอฮา (Anus Mustafa Husen Abuḥaha,2005) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “Dawabit al-muzaharat dirasah fiqqiyyah” โดยอธิบายว่า “การชุมนุมประท้วงนั้นอนุญาตให้กระทำได้ แต่ต้องอยู่ในขอบเขตและหลักเกณฑ์ของข้อบัญญัติอิสลาม รวมทั้งได้กล่าวถึงผลดีและผลเสียในประเด็นดังกล่าวด้วย”

อับดุลเราะมาน อัลลุวัยหิก (Abd Rahman al-luwaihiq,1992) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “Al-Ghulua fiy al-din fiy haya'a al-muslimiyn al-ma'a'sarah” ตีพิมพ์ในปี 1992 ท่านได้เขียนถึง

การประท้วง ประวัติศาสตร์และข้อคิดต่างๆ รวมถึงหลักการของผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง รวมถึงทัศนะคำชี้แจงและคำพิพากษาของอุละมาอฺหลายท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันในเรื่อง การชุมนุมเดินขบวนประท้วงและในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

อฏีเยฮฺ อัดลาน (Atiyah Adlan, 2011) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “Al-áh’kam al-shár áiyah lil nawazil al-siyasiyyah” ท่านได้พูดถึงการเมืองในบริบทของอิสลาม รวมทั้งยังได้นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการชุมนุมประท้วงด้วย โดยอธิบายถึงกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วง พร้อมทั้งวิเคราะห์หลักฐานของทั้งสองฝ่าย

ความแตกต่างระหว่างเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้กล่าวคือ งานวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งเน้นไปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลามว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในประเด็นนี้นั้นไม่ค่อยถูกพูดถึงมากนักในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของการชุมนุมและการประท้วง นำเสนอทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลาม โดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นสำคัญ พร้อมทั้งยึดเป็นเกณฑ์หลักในการวิพากษ์ พร้อมทั้งนำเสนอ “สิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง” โดยอาศัยหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือเป็นหลักในการนำเสนอเมื่อผู้วิจัยเห็นว่าหลักฐานดังกล่าวมีความชัดเจนและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสิทธิโดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมนอกจากความเห็นของปราชญ์ที่มีความสอดคล้องในประเด็นที่ศึกษาเท่านั้น พร้อมกันนั้นยังได้ทำการสรุปกฎเกณฑ์และข้อบัญญัติของการชุมนุม โดยจะระบอบออกเป็นข้อๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเพื่อนำเสนอเป็นข้อบังคับใช้ในทางกฎหมายต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด หลักการของสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงประวัติและ พัฒนาการการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม

1.3.2 เพื่อศึกษาถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในหลักการของกฎหมายอิสลาม

1.3.3 เพื่อนำเสนอกรอบ ข้อกฎหมาย และแนวทางในการชุมนุมประท้วงที่ถูกต้องตามหลักการและครรลองของอิสลาม

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1.4.1 ได้ทราบถึงแนวคิด หลักการของสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงประวัติและพัฒนาการการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม

1.4.2 ได้ทราบถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม

1.4.3 สามารถนำเสนอแนวทางเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างความเข้าใจและปฏิบัติของมุสลิมในประเด็นดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตามหลักการของอิสลาม

1.4.4 เป็นเอกสารทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจและเป็นแนวทางในการค้นคว้าและวิจัยต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับหลักการของสิทธิเสรีภาพ ศึกษาถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆของการชุมนุมทั้งสนับสนุนและคัดค้าน โดยให้ความสำคัญกับการชุมนุมประท้วงในรูปแบบและเหตุการณ์ที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ ไม่รวมถึงการชุมนุมที่ไม่มีลักษณะดังกล่าว อันได้แก่ การชุมนุมที่เกี่ยวกับการประกอบความดีงามต่างๆ (อิบาอะฮ์) เช่น การละหมาดวันอีด (วันตรุษของอิสลาม) ในสถานที่โล่งแจ้ง การชุมนุมกันของมุสลิมในทุกวันศุกร์ การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น โดยศึกษาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามโดยเฉพาะในยุคสลัฟอัสศอลิห¹⁵ เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเอกสาร ตำราชั้นปฐมภูมิ ตำราชั้นทุติยภูมิ ศึกษาจากตำราและเอกสารของบรรดาปราชญ์และนักวิชาการอิสลามที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการชุมนุมทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ข้อกฎหมาย กฎเกณฑ์ ประเด็นทางกฎหมาย และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น รูปแบบของการชุมนุม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน หลักการเกี่ยวกับผู้ปกครอง เป็นต้น

1.5.1 กรอบแนวคิดวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิทธิและประวัติและพัฒนาการของการชุมนุมยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม โดยค้นคว้าจากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อรวบรวมแนวคิด หลักคำสอน เพื่อนำไปเรียบเรียงวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป

¹⁵ ยุคบรรพชนที่ดีที่อยู่ในช่วง 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามซึ่งได้รับการยืนยันจากอัลลอฮ์ และท่านนบี ﷺ ว่าเป็นยุคที่ดีที่สุด มีกลุ่มชนที่ดีที่สุด และเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดในหลักการเชื่อมั่นและวิถีปฏิบัติในประวัติศาสตร์ของอิสลาม

ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิจัยโดยค้นคว้าจากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อรวบรวมแนวคิด หลักคำสอน ข้อกฎหมาย ประเด็นทางกฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของอิสลามรวมถึงคำชี้ขาดของอุละมาอ์เพื่อนำไปเรียบเรียงวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาผลลัพธ์ของโจทย์วิจัย

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.6.1 การอ้างอิงที่นำมาจากเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างโดยการเขียนแบบ นาม-ปี นั่นคือมีรายชื่อของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ (...)

1.6.2 คำอธิบายเพิ่มเติมของผู้วิจัยที่ช่วยในการทำความเข้าใจเนื้อหาของงานวิจัย ผู้วิจัยจะใช้การเขียนแบบเชิงอรรถ รวมถึงประวัติย่อของบุคคล และคำอธิบายศัพท์ที่สำคัญด้วย

1.6.3 การอ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอาน ผู้วิจัยจะอ้างโดยระบุชื่อสูเราะฮ์ (บท) และตามด้วยการระบุเลขอายะฮ์ด้านล่าง หากเป็นอายะฮ์ที่ถูกอ้างจากฐานข้อมูลจะระบุไว้แบบเชิงอรรถ

1.6.4 การอ้างอิงตัวบทหะดีษ ผู้วิจัยจะอ้างแบบชื่อผู้บันทึกหะดีษ และหมายเลขหะดีษด้านล่างตัวบทของหะดีษ หากเป็นหะดีษที่ถูกอ้างจากฐานข้อมูลจะระบุไว้แบบเชิงอรรถ โดยนำมาจากหนังสือตัวบทหะดีษที่ระบุไว้ในบรรณานุกรม และผู้วิจัยจะใช้การเขียนแบบเชิงอรรถในการชี้แจงถึงสถานภาพของหะดีษยกเว้นหะดีษที่รายงาน โดยบุคอรีย์และหะดีษที่รายงาน โดยมุสลิม จะไม่เขียนชี้แจงไว้ เนื่องจากหะดีษทั้งสองแหล่งถือว่าเป็นหะดีษอัศเศาะหิหฺ (ถูกต้องมีความน่าเชื่อถือและนำมาเป็นหลักฐานได้) โดยใช้โปรแกรมตัดริจฎุหะดีษที่อยู่ในเว็บไซต์ต่างๆ เช่น อิสลามเว็บ <http://www.islamweb.net/hadith/index.php> เว็บไซต์อัลอัลบานีย์ www.alalbany.net เว็บไซต์อัลดุรออ์ฮ์สะนิยะฮ์ <http://www.dorar.net> เป็นต้น

1.6.5 (...) ใช้กับอัลหะดีษ

1.6.6 “...” ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมไปถึงข้อความสำคัญที่ถูกอ้างอิงในแหล่งอื่นๆ ด้วย

1.6.7 ﴿...﴾ ใช้กับอัลกุรอาน

1.6.8 “ﷺ” สุบหานะฮ์วะตะอะลา แปลว่า มหาวริสุทฺห์แต่่อัลลอฮ์

1.6.9 “ﷺ” คือลัทธิลอสูอะลัยฮ์วะสลัลัมหมายถึง สรรเสริญและขอพรให้แก่ท่านนะบีมุฮัมมัด

1.6.10 “ﷺ” เราะฎียัลลอฮูฮ์อะลัยฮ์ แปลว่า ขออัลลอฮ์ทรงพอพระทัยแก่เศาะหาบะฮ์

1.6.11 การเทียบอักษรภาษาอาหรับและศัพท์เกี่ยวกับอิสลามศึกษา ผู้วิจัยจะอ้างอิง

จากตารางเทียบพัญชนะอาหรับ – ไทย ของวิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีพุทธศักราช 2536

1.6.12 แปลความหมายอัลกุรอานผู้วิจัยจะแปลความหมายตามอัลกุรอานฉบับแปลของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย

1.6.13 แปลความหมายอัลหะดีษผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยผู้วิจัยเอง

1.6.14 งานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งประเด็นไปที่การให้คำนิยาม และหลักการของสิทธิในการชุมนุมประท้วงเป็นประการสำคัญ

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

สิทธิ หมายถึง อำนาจ หรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้ยืนยันกับบุคคลอื่นเพื่อรักษาประโยชน์อันพึงมี พึงได้ของบุคคลในประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

เสรีภาพ หมายถึง อำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา

การชุมนุม หมายถึง การมารวมตัวโดยมีเจตจำนงร่วมกันทั้งสนับสนุนและคัดค้าน

การประท้วง หมายถึง การแสดงออกด้วยการกระทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าคัดค้านหรือไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะกระทำในรูปการชุมนุม การเดินขบวน การเข้าฟัง การบอยคอต หรือรูปแบบอื่นในที่สาธารณะที่เปิดโล่งหรือถนนสาธารณะ

การเดินขบวน หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลที่มารวมตัวชุมนุมกันได้เคลื่อนที่ในลักษณะเป็นขบวน เพื่อชักชวนโน้มน้าวประชาชนจำนวนมากให้เห็นด้วยและสนับสนุนเจตจำนงหรือข้อเรียกร้องของกลุ่มตน ปัจจุบันการเคลื่อนขบวนไปบนทางสาธารณะนอกจากจะใช้วิธีเดินเท้าแล้วยังอาจใช้ยานพาหนะและเครื่องอุปกรณ์อื่นๆร่วมด้วย จึงอาจเรียกการชุมนุมเรียกร้องลักษณะนี้ว่า “การเคลื่อนขบวน”

อิสลาม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อันได้แก่ แบบแผนและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับ อะกีดะฮ์ (หลักความเชื่อเชื่อ) อักลาค (มารยาทต่างๆ) อิบาเดฮ์ (ภาคการปฏิบัติเพื่อแสดงความเคารพภักดี) มูอามะลาต (ภาคสังคมที่จะพึงปฏิบัติต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์จะพึงควรกระทำ)

กฎหมายอิสลาม หมายถึง กฎเกณฑ์ ข้อบังคับใช้ที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ
สุนนะฮ์ หมายถึง ทุกสิ่งที่พาดพิงไปถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้งคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่าน
สลัฟ หมายถึง บรรพชนที่ดีในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม
เศาะหาบะฮ์ หมายถึง ผู้ที่เป็นมุสลิม ได้พบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และเสียชีวิตในสภาพที่เป็นมุสลิม

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยศึกษาจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ คำราและเอกสารของบรรดาปราชญ์อิสลามในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นประการสำคัญ และคำราของปราชญ์อิสลามร่วมสมัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงานวิจัยเอกสารในประเด็นดังกล่าวนี้มีการดำเนินงานดังนี้ คือ

1.8.1 ทบทวนแหล่งข้อมูล จากแหล่งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และข้อมูลจากเอกสารชั้นตติยภูมิ ซึ่งมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.8.1.1 สืบค้นข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source)

ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อมูลหลักชั้นต้น ดังนี้

1. คัมภีร์อัลกุรอาน โดยอาศัยอายะฮ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน
2. หะดีษต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัย
3. หนังสือประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัย
4. คำรานิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับ กฎเกณฑ์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัย

1.8.1.2 สืบค้นข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)

ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวประกอบไปด้วย

1. หนังสืออธิบายอัลกุรอานที่อธิบาย ขยายความ และรวบรวมอายะฮ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ

2. หนังสืออธิบายหะดีษต่างๆที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ
3. หนังสือนิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัย
4. ตำราประวัติศาสตร์ที่อธิบายเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยอ้างอิงตำราประวัติศาสตร์ในชั้นปฐมภูมิทั้งที่เป็นภาษาอาหรับและภาษาไทย หรือตำราที่แปลเป็นภาษาไทย
5. หนังสือที่เขียนเกี่ยวกับการประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัยเป็นการเฉพาะ

1.8.1.3 สืบค้นข้อมูลจากเอกสารชั้นตติยภูมิ (Tertiary Source)

ซึ่งแหล่งข้อมูลดังกล่าวประกอบไปด้วย

1. หนังสือมานุกรม บทความ เป็นต้น

1.8.2 การรวบรวมข้อมูลและเนื้อหา

1.8.2.1 รวบรวมตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม การประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการวิจัย

1.8.2.2 รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัยจากเอกสารระดับปฐมภูมิ

1.8.2.3 รวบรวมข้อมูล เนื้อหาหลัก แนวคิด จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม การประท้วงและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัยเป็นการเฉพาะ

1.8.2.4 รวบรวมข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์ ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชั้นนี้

1.8.2.5 รวบรวมทัศนะของบรรดาปราชญ์ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมเดินขบวนประท้วงจากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.8.2.6 รวบรวมข้อมูลและบทวิเคราะห์ของข้อมูลในข้อ 1-5 จากหนังสืออ้างอิงประเภทต่างๆทั้งในระดับทุติยภูมิ และตติยภูมิมาไว้ในที่เดียวกัน ทำการเรียบเรียงไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ต่อไป

1.8.3 การเรียบเรียง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับบรรดาหลักฐานทางศาสนบัญญัติ คือตัวบทหลักฐานของอิสลาม เช่น คัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ อัล-อิจญ์มาอ์ และการเทียบเคียง (กียาส) รวมถึงหลักการที่เป็นกฎเกณฑ์ทางหลักนิติธรรมอิสลามและกฎหมายอิสลาม (เกาะวาอิด อัลฟีกฮียะฮ์) เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในบริบทของกรณีศึกษาโดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

1.8.3.1 หลักการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ซึ่งจะใช้หลักการอรรถาธิบายอัลกุรอาน โดยอัลกุรอาน อรรถาธิบายอัลกุรอานโดยอัลหะดีษ อรรถาธิบายอัลกุรอานโดยเสาะหาบะฮ์ อรรถาธิบายอัลกุรอานโดยปราชญ์อิสลาม โดยใช้ตำราการอรรถาธิบายอัลกุรอานของปราชญ์อิสลามที่เกี่ยวข้องชาอยู่ในด้านนี้และเป็นตำราที่โลกอิสลามให้การยอมรับว่าถูกต้อง เช่น ตัฟซีร์อิบนิ กะษีร์ ตัฟซีร์อ็ฏเฏาะเบาะรีฮ์ เป็นต้น

1.8.3.2 หลักการเกี่ยวกับอัล-หะดีษ ผู้วิจัยจะยึดหะดีษที่มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือตามกระบวนการของวิชาการรายงานอัล-หะดีษในการให้น้ำหนักความถูกต้องในด้านสายรายงานและตัวบทของหะดีษ การวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องนี้ ในกรณีที่ข้อมูลเป็นบทหะดีษที่มีการรายงานบันทึกอยู่ในหนังสือเศาะหิหฺบุคอรียฺและเศาะหิหฺมุสลิมผู้วิจัยถือว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ แต่หากเป็นหะดีษที่ปรากฏอยู่ในตำราหะดีษเล่มอื่นๆนอกจากตำราสองเล่มดังกล่าวแล้วผู้วิจัยจะบอกสถานะความน่าเชื่อถือของหะดีษดังกล่าวเพิ่มเติม

1.8.3.3 ทศนะของปราชญ์อิสลาม สำหรับทศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นตรงกัน หรือมีเพียงทศนะเดียว ผู้วิจัยจะถือว่าเป็นทศนะที่ถูกต้อง ส่วนทศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะให้น้ำหนักและเลือกทศนะที่มีหลักฐานชัดเจนมากที่สุดตามสถานะความน่าเชื่อถือของหลักฐานหรือทศนะที่ใกล้เคียงกับบรรพชนที่ดียุคแรกโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินของอิสลามเป็นประการสำคัญ

1.8.3.4 พิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้หลักการเกาะวาอิด อัลฟีกฮียะฮ์ ซึ่งประกอบไปด้วยหลัก อัลอุมูรฺ บิมะกอสติฮา และหลักการ อ็ฏเฏาะเราะฮ์ ยูซาลตุ ซึ่งจะเป็นข้อสรุปที่จะรวบรวมและประมวลให้อยู่ภายใต้เนื้อหาเดียวกัน โดยครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อกำหนดต่างๆของข้อปลีกย่อยต่างๆของปัญหาเหล่านั้น

บทที่ 2

บทบัญญัติ หลักการเกี่ยวกับสิทธิ และประวัติของการชุมนุมในอิสลาม

ในบทนี้จะศึกษาถึงความหมาย หลักคำสอน ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม โดยจะเริ่มต้นจากการศึกษาหลักคำสอนพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความหมายและพัฒนาการของการชุมนุมในประวัติศาสตร์อิสลาม นับตั้งแต่การเริ่มเผยแผ่ศาสนาอิสลามจนกระทั่งถึงปีที่ 300 แห่งฮิจเราะฮ์สุกักราชตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงแนวคิด การปฏิบัติของผู้คนในยุคดังกล่าว รวมถึงหลักการและเจตนารมณ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และบรรพชนที่ดีในยุคสมัยแรกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิในการชุมนุม และทราบถึงการชุมนุมของประชาชนที่เกิดขึ้นในสังคมยุคอดีตและปัจจุบันว่ามีรูปแบบและลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไร ดังจะกล่าวในหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 หลักการพื้นฐานเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในอิสลาม

บทบัญญัติเรื่องของสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ในยุคสมัยแรกของอิสลาม โดยผ่านบรรดาศาสนทูตนับตั้งแต่ท่านนบีนบีนอาดัม นบีนาวู عليه السلام จนกระทั่งถึงนบีนบีนอาดัมสุดท้ายคือท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังกล่าวคือหลักการที่สำคัญในอิสลาม

อิสลามมาเพื่อปลดแอกมนุษย์ให้พ้นจากการเคาฟเจรีด ออกจากพระเจ้าจอมปลอมในทุกรูปแบบ ออกจากการบูชาเทิดทูลมนุษย์ด้วยกัน ไปสู่การเคารพภักดีต่อพระเจ้าที่แท้จริงเพียงองค์เดียวคืออัลลอฮ์ ﷻ ลบล้างการยึดติดในเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ภาษาและสีผิว ปลดแอกมนุษย์ออกจากความเป็นทาสของวัตถุและอารมณ์ใฝ่ต่ำที่อยู่ในส่วนลึกของมนุษย์ไปสู่ความสูงส่ง ทั้งทางด้านวิถีชีวิตและทางด้านจิตวิญญาณ อิสลามไม่เพียงสอนให้มนุษย์กระทำความดีและละทิ้งความชั่วเท่านั้น หากแต่อิสลามยังเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ห้ามมนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและเป็นรูปธรรม อิสลามให้แนวทางในการดำเนินชีวิตไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในทุกๆด้านและในทุกมิติรวมถึง สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์

สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในอิสลามตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานใหญ่ๆ 2 ประการ ดังนี้คือ

2.1.1 หลักการว่าด้วยสิทธิความเสมอภาคของมนุษย์

ในอิสลามมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในฐานะและเกียรติของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะมีสีผิว ภาษา เผ่าพันธุ์หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ บรรพบุรุษหรือเชื้อสายวงศ์ตระกูล การมีมิจนาทิจูในทางศักดิ์ตระกูล ยศฐาบรรดาศักดิ์ ทรัพย์สินเงินทอง ลูกหลานหรือตำแหน่งหน้าที่ ดังกล่าวนั้นมิได้เป็นคุณลักษณะที่จะจำแนกคุณค่า เกียรติยศและความเหลื่อมล้ำของมนุษย์ สำหรับสิ่งที่จะจำแนกเกียรติ คุณค่า และความเหลื่อมล้ำของความเป็นมนุษย์ก็คือ ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ โดยเหตุนี้มนุษย์ทุกคนจึงมีความทัดเทียมและเสมอภาคกัน มีสิทธิเสรีภาพ และความเป็นพี่น้องกันภายใต้บริบทของอิสลาม ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ในคัมภีร์อัลกุรอาน สูเราะฮ์ อัลหุญรอต อายะฮ์ที่ 13 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَ قَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾

ความว่า: “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”¹

ท่านอิมามอิบนิกะษีร์ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งให้มนุษย์ทราบว่า พระองค์ทรงสร้างมนุษย์มาจากบุคคลคนเดียวกัน (คือท่านนบิอาด้า عليه السلام) และทรงทำให้มีขึ้นจากร่างนั้นผู้เป็นภริยา(คือนางฮะวา) และจากบุคคลทั้งสอง(คืออาด้าและนางฮะวา)ทำให้มนุษย์แตกออกเป็นเผ่า เป็นชาติพันธุ์ต่างๆ หมายถึงครอบคลุมทุกๆชนเผ่า ครอบคลุมทุกๆเชื้อสายวงศ์ตระกูล ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คบหาสมาคมและทำความรู้จักซึ่งกันและกัน สิ่งที่สร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างพวกเขา (มนุษย์) ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ก็คือการยำเกรง(จิตและกายที่ภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ) ไม่ใช่ด้วยเชื้อสาย” (Ibn Kathir, 19987:360-361)

¹ สูเราะฮ์ อัลหุญรอต อายะฮ์ที่ 13

อีกตัวอย่างที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่อิสลามเล็งเห็นถึงเกียรติและความเท่าเทียมกันในฐานะของความเป็นมนุษย์ ก็คือส่วนหนึ่งจากคำสั่งเสียของท่านบิรฮัมหมัด رضي الله عنه ที่ได้กล่าวแก่บรรดามุสลิมในช่วงพิธีกรรมของการประกอบพิธีฮัจญ์ซึ่งมีใจความว่า

((إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ آبَاءَكُمْ وَاحِدٌ، كُلُّكُمْ لِآدَمَ وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ إِنَّ
أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ وَوَلَيْسَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ فَضْلٌ إِلَّا بِالتَّقْوَى))

ความว่า: “แท้จริงพระเจ้าเป็นเจ้าของพวกท่านมีองค์เดียว และบรรพบุรุษของพวกท่านก็เป็นบรรพบุรุษคนเดียวกัน (คืออาดัม) พวกท่านทั้งหลายมาจากอาดัมและอาดัมมาจากดินแท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า ประชาชาติที่รับก็ไม่ได้ดีไปกว่าชนชาติที่ไม่ใช่รับและชนชาติที่ไม่ใช่รับก็ไม่ได้ดีไปกว่าชนชาติที่รับ เว้นแต่ในเรื่องของความยำเกรง (ตักวา)²

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่าอิสลามยอมรับในหลักสิทธิมนุษยชน การมีมนุษยธรรมและเกียรติภูมิของมนุษย์ อิสลามมุ่งหวังที่จะสร้างระเบียบในสังคมซึ่งปัจเจกบุคคลทั้งหมดรวมตัวกันภายใต้ข้อผูกมัดแห่งภราดรภาพ เพราะมนุษย์ทุกคนนั้นก็ล้วนแล้วแต่มาจากบรรพบุรุษคนเดียวกัน มีความเป็นพี่น้องกัน ปราศจากความเหลื่อมล้ำด้านชนชั้น ชาติพันธุ์ เชื้อสายและวงศ์ตระกูล ความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่มีผลกระทบต่อลักษณะของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน เพราะความแตกต่างนั้นมีไว้เพื่อที่จะรู้จักซึ่งกันและกัน มีศีลธรรมต่อกัน ให้ความร่วมมือกัน แนะนำตักเตือนและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย ผู้ปกครองหรือผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองก็ตาม มนุษย์ทุกคนที่สิทธิเท่าเทียมกัน ณ ที่อัลลอฮ์ رضي الله عنه และตามหลักการของกฎหมายอิสลาม

กฎหมายถือเป็นส่วนสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและสร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นการที่รัฐหรือสังคมใดจะอยู่ร่วมกับอย่างเสมอภาคและสงบสุข รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เป็นไปในแนวทางใด หากมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นธรรมให้ทุกคนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ก็ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จในการดูแลคุณภาพชีวิตและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐนั้น

² สายสัมพันธ์ “ชีวประวัติของท่านศาสดามุฮัมมัด رضي الله عنه” เล่มที่ 1 หน้า 164

กฎหมายอิสลามไม่ยินยอมที่จะให้สิทธิแก่ผู้ใดหรือกลุ่มชนชั้นใดเป็นพิเศษ และไม่อนุญาตให้มีการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ส่วนตัวหรือพรรคพวกของตนเอง มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันหมดและจะถูกพิจารณาตามกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้นำแห่งรัฐอิสลาม หรือประชาชนธรรมดาก็ตาม ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน สูเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 114 ว่า

﴿ أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا ﴾

ความว่า: “อันจากอัลลอฮ์กระนั้นหรือ ที่ฉันจะแสวงหาผู้ชี้ขาด ทั้งๆ ที่พระองค์เป็นผู้ทรงประทานคัมภีร์ลงมาแก่พวกท่านในสภาพที่ถูกแจกแจงไว้อย่างละเอียด?”³

ท่านอิมามอับนิกะษีร์ได้อธิบายอายะฮ์นี้ไว้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้ให้ท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ กล่าวแก่บรรดาผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งยังคงเคารพภักดีต่อสิ่งอื่นนอกเหนือจากพระองค์ว่า อันจากพระองค์กระนั้นหรือ ที่ฉันจะแสวงหาผู้ชี้ขาด คือระหว่างฉันและพวกท่าน (ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา) ทั้งๆ ที่พระองค์เป็นผู้ทรงประทานคัมภีร์ลงมาแก่พวกท่านในสภาพที่ถูกแจกแจงไว้ คือได้ถูกชี้แจงและอธิบายไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว” (Ibn Kathir, 1998:3/332)

จากอายะฮ์ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷻ ไม่ได้พูดหรือกระทำสิ่งใดไปโดยอำเภอใจแต่อย่างใด ท่านจะใช้อัลกุรอานเป็นสิ่งที่มาชี้ขาด ยุติหรือตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ทุกครั้ง ถึงแม้ว่าตัวของท่านเองจะได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷻ และมีฐานะเป็นประมุขของประชาชาติอิสลามก็ตาม

ตัวอย่างของความยุติธรรมและความเสมอภาคกันตามกฎหมายระหว่างมนุษย์โดยไม่แบ่งชนชั้น ฐานะหรือตำแหน่งก็คือ ครั้งหนึ่งท่านอุซามะฮ์ อิบนิ เซด ได้พยายามที่จะมาขอร้องท่านนบี ﷺ ให้ละเว้นการลงโทษสตรีผู้หนึ่งจากตระกูล มัคซุม ซึ่งเป็นตระกูลที่มีเกียรติ ซึ่งนางได้ขโมยของและโทษของนางคือการตัดมือ แต่ด้วยการที่ผู้หญิงคนนี้เป็นหญิงที่อยู่ในตระกูลที่สูงส่งมีฐานะทางสังคม เป็นเหตุให้ท่านอุซามะฮ์ อิบนิ เซด พยายามที่จะช่วยนางให้รอดพ้นจากโทษตัดมือ การกระทำดังกล่าวทำให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷻ โกรธมาก ท่านจึงได้เทศนาสั่งสอนต่อหน้าผู้คนที่ทั้งหลาย ถึงแนวทางของอิสลามในการสร้างความยุติธรรม ความเสมอภาคและความเท่าเทียม

³ สูเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ ที่ 114

กันของมนุษย์ โดยบางส่วนของเนื้อหาการเทศนาสั่งสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวแก่
อุซามะฮฺ อิบนิ เซด และผู้คนที่ทั้งหลายมีใจความว่า

((إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبَلَكُمُ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ
تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَإِنَّمَا اللَّهُ!
لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَمَطَعْتُ يَدَهَا))

ความว่า “แท้จริงบรรดากลุ่มคนที่มาก่อนหน้าพวกเขา ได้ประสบความสำเร็จ
หายหน้าแล้วก็เนื่องจากได้เกิดขึ้นในหมู่พวกเขาเมื่อคนที่มีความเกียรติ(ตระกูล
ดี)ได้ขโมย พวกเขาก็ละเลยแก่เขา(ในการลงโทษ)และหากว่าคนอ่อนแอ
(ยากจน) ได้ขโมยพวกเขาก็ได้ลงโทษแก่เขาขอสาบานต่ออัลลอฮฺ หากฟา
ติมะฮฺลูกสาวของมุฮัมมัดได้ลักขโมย แน่แน่นอนฉันจะตัดมือของนางเอง”
(al-Bukhariy, 1993: 3288)

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่ารัฐธรรมนูญของอิสลามเป็นรัฐธรรมนูญที่
คำนึงถึงความยุติธรรมและให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญ
ฉบับมะดีนะฮ์⁴ ซึ่งประกอบด้วยหลักการพื้นฐานของการตั้งรัฐอิสลามแห่งแรกที่ได้ระบุเรื่องของ
มนุษยธรรมความยุติธรรมทางสังคม ความสมานฉันท์ในการนับถือศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
เพื่อความสงบสุขและประโยชน์สาธารณะ ดังที่ได้มีบันทึกเอาไว้ดังนี้ว่า

1. ประชาชาติอิสลามมีความเป็นหนึ่ง เดียวโดยไม่มีแบ่งแยก
2. ชาวมุสลิมทุกคนมีความเสมอภาคในสิทธิและศักดิ์ศรี
3. ประชาชาตินี้จะต้องช่วยเหลือกันในสิ่งที่ไม่เป็นการข่มเหงรังแก ความชั่ว และ
การละเมิด
4. ประชาชาตินี้จะต้องร่วมกันกำหนดทำที่ต่อศัตรู โดยที่ไม่มีผู้ใดทำสัญญาโดยที่
ผู้อื่นไม่ร่วมอยู่ด้วย
5. การสถาปนาสังคมให้ตั้งอยู่บนระบบที่ดีและเที่ยงธรรมที่สุด
6. ต่อต้านผู้ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐและระบบของรัฐและจะต้องไม่ให้ความ
อนุเคราะห์พวกเขา

⁴ เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับมะดีนะฮ์ ดูเนื้อหาเพิ่มเติมได้ในหนังสือ “ชีวประวัติท่านนบีมุฮัมมัด (คีออลลอลอฮูอะลัยฮะซัลลิม)”
หน้าที่ 59-79 เขียนโดย : ดร.มุศฎาะฟา อัศลิบาอียี แปลโดย : หมอชาลี เบ็ญหมัด ตีพิมพ์ปี 2552

7. ปกป้องรักษาผู้ที่มีความประสงค์จะสานสัมพันธ์กับมุสลิมและให้ความช่วยเหลือพวกเขา ห้ามทำร้ายหรือรังแกพวกเขา

8. ชนต่างศาสนิกมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและในทรัพย์สิน ห้ามการบังคับให้นับถือศาสนาอิสลามและยึดเอาทรัพย์สินของพวกเขาเหล่านั้น

9. ชนต่างศาสนิกต้องร่วมแบกรับภาระค่าใช้จ่ายของรัฐเหมือนกับที่มุสลิมต้องรับภาระ

10. ชนต่างศาสนิกจะต้องร่วมกับมุสลิมในการปกป้องรัฐจากภัยอันตรายทุกประการ

11. ชนต่างศาสนิกจะต้องร่วมแบกรับค่าใช้จ่ายในสงครามตราบใดที่รัฐยังอยู่ในภาวะสงคราม

12. รัฐจะต้องช่วยเหลือชนต่างศาสนิกที่ถูกละเมิดเหมือนการช่วยเหลือมุสลิมที่ถูกละเมิด

13. ห้ามมิให้มุสลิมและชนต่างศาสนิกปกป้องศัตรูของรัฐและพันธมิตรของศัตรูเหล่านั้น

14. หากว่าการสงบศึกใดให้ประโยชน์แก่ประชาชาติทั้งมุสลิมและชนต่างศาสนิกจะต้องยอมรับการสงบศึกนั้น

15. บุคคลจะไม่ถูกลงโทษเนื่องจากความผิดของผู้อื่น

16. เสรีภาพในการเดินทางภายในและภายนอกรัฐจะต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

17. ไม่มีการปกป้องผู้กระทำความผิดและผู้ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น

18. สังคมตั้งอยู่บนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในความดีและความยำเกรง ไม่ใช่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในความชั่วและการข่มเหงรังแก

19. หลักการเหล่านี้ปกป้องรักษาโดยอำนาจ 2 ประการ คือ

19.1 อำนาจเชิงนามธรรม คือ ความศรัทธาของประชาชาติต่ออัลลอฮ์ ﷻ การดูแลรักษาของพระองค์ที่มีต่อผู้ทำความดีและยึดมั่นในสัญญา

19.2 อำนาจเชิงรูปธรรม คือ ผู้นำแห่งรัฐ ที่มี มุฮัมหมัด ﷺ เป็นตัวแทนของรัฐ (มุศฎาะฟา อัศลิบาอีย์, มอฮาดี เบ็ญญัมมัด, 2552:59-60)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นนั้น คือความยุติธรรมที่ท่านนบีมุฮัมหมัด ﷺ ได้แสดงแบบอย่างให้แก่มวลมนุษยชาติ หลักการของอิสลามถูกประทานมาเพื่อเป็นความเมตตาแก่มวลมนุษยชาติ มาเพื่อยกระดับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ขจัดการเห็นแก่ตัวเอง พวกพ้อง และ

ความอธรรมในทุกรูปแบบและที่สำคัญอิสลามมาเพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเท่าเทียมกัน ให้เกิดขึ้นจริงในสังคมมนุษย์

2.1.2 หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพสำหรับมนุษย์

หลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลามนั้น มนุษย์ทั้งในโดยส่วนตัวและโดยส่วนรวม จะต้องเชื่อว่าเอกภาพและอำนาจอชิปไตโดยสูงสุดเป็นของอัลลอฮ์ ﷻ พระองค์ทรงเป็นเจ้าของสิทธิ ทั้งหมด ผู้ที่บริหาร ผู้ควบคุมดูแลกิจการในสากลจักรวาลทั้งหมด พระองค์คือผู้ที่มีอำนาจอัน สมบูรณ์ในการออกกฎหมาย ดังกล่าวเป็นสิทธิ์ขาดของพระองค์เพียงผู้เดียว ดังนั้นจึงไม่อนุญาตแก่ บุคคลใด ชนชั้นใดหรือแม้แต่ประชาชนทั้งหมดในรัฐที่จะอ้างอำนาจอชิปไตได้ ซึ่งภายใต้หลักการ อิสลามข้อนี้ มนุษย์จึงไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไข อำนาจ ขอบบังคับที่มาจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดใน การที่จะทำการลิดรอนสิทธิที่อัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงมอบให้แก่พวกเขา ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ใน คัมภีร์อัลกุรอาน สุเราะฮ์ ยูสุฟอายุฮ์ ที่ 40 ที่ว่า

﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

ความว่า:“การตัดสินมิได้เป็นสิทธิของใครนอกจากอัลลอฮ์ พระองค์ ทรงใช้มิให้พวกท่านเคารพอิบาคะฮ์สิ่งใดนอกจากพระองค์เท่านั้น นั่นคือศาสนาที่เที่ยงธรรมแต่ส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่รู้”⁵

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า“อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามอย่างเด็ดขาด ไม่ให้มนุษย์เคารพ ลักการะ ภัคดีและเชื่อฟังต่อทุกๆสรรพสิ่งเว้นแต่จะต้องเคารพ ลักการะและภัคดี ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้น ต้องปฏิบัติในสิ่งที่เป็นคำสั่งใช้และละทิ้งที่เป็นคำสั่งห้ามด้วยความบริสุทธิ์ใจ” (Attopriy, 2000: 16/106)

ในหลักการของอิสลามนั้นไม่มีบุคคล กษัตริย์ ผู้ปกครองหรือแม้แต่บรรดา ศาสนทูตเองก็ตามที่จะมีสิทธิ์ออกคำสั่งกับผู้อื่นให้กระทำหรือละเว้นการกระทำบางอย่างได้ด้วย ตัวเอง ในคัมภีร์อัลกุรอาน สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 50 ได้ยืนยันเกี่ยวกับหลักการข้อนี้เอาไว้ ดังนี้ว่า

⁵ ส่วนหนึ่งจาก อายะฮ์ ที่ 40 สุเราะฮ์ ยูสุฟ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿إِن تَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾

ความว่า: “ฉันจะไม่ปฏิบัติตาม นอกจากสิ่งที่ถูกให้เป็นโองการแก่ฉัน เท่านั้น”⁶

ท่านอิมามอัญญาเบาะรียได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บอกแก่ประชาชาติของท่านว่า สิ่งที่คุณได้ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ฉันได้กล่าวแก่พวกท่านและเชิญชวนพวกท่าน ไปสู่สิ่งนั้น ดังกล่าวนั้น ไม่ใช่คนอื่นใดเลยเว้นแต่เป็นคำบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ที่มีมายังฉัน” (Attopriy, 2000: 11/371)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า อำนาจอิบิปโตโดยมาจากอัลลอฮ์ ﷻ พระองค์ท่านนั้นเป็นเจ้าของสิทธิ เป็นผู้ออกกฎหมาย ไม่มีมนุษย์คนใด กษัตริย์ ผู้ปกครองหรือแม้แต่บรรดาศาสนทูตเองก็ตามที่จะมีสิทธิออกคำสั่งกับผู้คนให้กระทำหรือละเว้นการกระทำบางอย่างได้ด้วยตัวเอง เว้นแต่คำสั่งนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและไม่ขัดต่อข้อบังคับใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ สิ่งนี้ก่อให้เกิดการมีสิทธิเสรีภาพต่อมนุษย์โดยแท้จริง ดังนั้นการละเมิดสิทธิใดๆที่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของบุคคลหนึ่ง ดังกล่าวนั้นถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม

ท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ ได้สั่งให้ชายคนหนึ่งเขียนบุตรชายของท่าน อัมรฺ อิบนิ อาศ (ข้าหลวงประจำแคว้นอียิปต์ในขณะนั้น) ทั้งนี้เนื่องจากว่าบุตรชายของข้าหลวงประจำแคว้นอียิปต์ได้ทำการทบตีต่อชายผู้นั้นในงานแข่งม้าที่จัดขึ้นในอียิปต์โดยท่านอัมรฺ อิบนิ อาศ โดยท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ ได้ประกาศถ้อยคำที่แสดงถึงสิทธิเสรีภาพและเกียรติของมนุษย์เอาไว้โดยกล่าวว่า “โอ้อัมรฺ ท่านเอาคนมาทำเป็นทาสตั้งแต่เมื่อไหร่กัน ทั้งๆที่มารดาของพวกเขาให้กำเนิดเขาในสภาพที่เป็นไท (อิสระ) ?” (ซุกรีย์นุร จงรักศักดิ์ม, 2552:106)

หลักฐานดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ชัดเจนว่ากฎหมายอิสลาม ไม่ได้คำนึงถึงชนชั้น คณะของบุคคล หรืออภิสิทธิ์ชน มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย เหตุเพราะกฎหมายดังกล่าวมิใช่กฎหมายที่ร่างขึ้นโดยมนุษย์ แต่ถูกประทานมาจากอัลลอฮ์ ﷻ คือบทบัญญัติตามธรรมบัญญัติที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นแนวทางที่เที่ยงตรงและยุติธรรม หลักการดังกล่าวเปิดโอกาสให้มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและขอบเขตของตัวเอง อันทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่มนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาในสภาพที่เป็นอิสระชนหรืออยู่ในสถานภาพที่บริสุทธิ์ โดย

⁶ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ ที่ 50 สุเราะฮ์ อัล อันอาม

ปราศจากความเป็นทาสหรือมีสภาพถูกบังคับ ไม่มีบุคคลใดหรืออำนาจรัฐที่จะมายกเลิกหรือลดรอนสิทธิเสรีภาพของเขาไปได้ คนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพตราบที่เขามีได้ไปละเมิดขอบเขตบทบัญญัติของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า หรือไปละเมิดและลดรอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

สิทธิเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในกฎหมายอิสลาม อิสลามได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าว ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดแทรกแซงในสิทธิของบุคคลหนึ่ง สิทธิของพลเมืองหรือสิทธิทางแพ่งคือความคุ้มครองทางกฎหมายของบุคคลจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่อิสลามปกป้องคุ้มครอง อันได้แก่ การปกป้องคุ้มครองสิทธิในความเชื่อและความคิดเห็น คุ้มครองสิทธิในชีวิต คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน สิทธิทางสติปัญญา และคุ้มครองเกียรติยศ เชื่อสายวงศ์ตระกูล⁷ ดังนั้นการละเมิดสิทธิมนุษยชนใดๆ เป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม ดังคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า:“แต่ที่จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเขา เจ้า ทรัพย์สินของพวกเขา เจ้า และเกียรติยศของพวกเขาจะล่วงละเมิดกันมิได้” (al-Bukhariy,1993:1739)

ชีวิตและทรัพย์สิน เกียรติยศของพลเมืองทุกคนในรัฐอิสลามถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชาวมุสลิมหรือไม่ก็ตาม อีกทั้งศาสนาอิสลามยังคงดำรงรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศศักดิ์ศรีของมนุษย์ ในศาสนาอิสลาม การพุดจาจาบจ้วง ล้อเลียนผู้อื่นหรือการกระทำที่ไปกระทบสิทธิและทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหายดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตในหลักการอิสลาม ดังนั้นเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดมิได้ตราบเท่าที่มันไม่ได้ขัดแย้งกับศีลธรรมอิสลามและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม

ท่านอิมามอิบนิก็อยอิมกล่าวว่า “กฎหมายอิสลามคือทุกอย่างที่เกี่ยวกับวิทขบัญญัติ (หิกมะฮฺ) และการบรรลุถึงความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮฺ คือทุกอย่างที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ความเมตตา วิทขบัญญัติและความดี ดังนั้น กฎข้อบังคับใดๆก็แล้วแต่ที่เข้ามาเปลี่ยนความยุติธรรมด้วยความอธรรม ความเมตตาด้วยความที่ตรงข้ามกับความเมตตา การก่อ

⁷ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพในด้านต่างๆ ุรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน (ซุกรีย์นุร จงรักศักดิ์ม,2552 :116-129)

เกิดผลประโยชน์สาธารณะด้วยการก่อความเสียหาย หรือวิทย์ปัญญาด้วยความไม่มีเหตุผลคือ กฎที่ไม่ได้อยู่ในกฎหมายอิสลามถึงแม้ว่าจะถูกอ้างตามการอธิบายของผู้ใดก็ตาม”⁸

2.2 นิยามความหมายคำว่า “ซุมนุม” ในบริบทของอิสลาม

ในพจนานุกรมและปทานุกรมรวบรวมถึงในด้านวิชาการทั้งในทางสังคมศาสตร์ และในทางวิชาการอิสลาม คำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) เป็นคำที่ถูกใช้และเป็นที่แพร่หลาย ในโลกอรับโดยมีนัยยะทางความหมายที่หมายถึง การซุมนุม (ทั้งสนับสนุนและประท้วง)

นักภาษาศาสตร์และนักวิชาการอิสลามได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) เอาไว้ ดังนี้

2.2.1 นิยามความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ในทางภาษาศาสตร์

ในหนังสือปทานุกรมอรับ “ลิสาน อัลอรับ” ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ไว้ว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” เป็นคำที่ผันมาจากคำว่า (ظاهر) “ซออะเราะฮฺ” ในทางภาษาหมายถึง “อัลมูอวะนะฮฺ” (المعونة) “การให้การช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน” (Ibn ManZur, nd: 4/ 2768)

อิมามอัซซะอฺละบีญ์ กล่าวว่า คำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) มาจากคำว่า “อัตตะอฺวาน” (التعاون) หมายถึง การช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกัน (al-Saalabiyy,2002 : 8 /7)

อิมามอัลอัซซะรียฺ กล่าวว่า คำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า (وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ) คำว่า “วะซออะฮฺ” (ظَاهَرُوا) ในอายะฮฺนี้หมายถึง “อวะนะฮฺ” (عاونوا) และคำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า “ตะซออะฮฺนะฮฺอะลัยฮิม” (تَطَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ) หมายถึง “ยะตะอวะนะฮฺ” (يتعاونوا) และคำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า “วะอินตะซออะฮฺรอ” (وَإِنْ تَطَاهَرَا عَلَيْهِ) มีความหมายว่า “วะอินตะอวะนะนา” (وَإِنْ تَعَاوَنَا) ซึ่งดังกล่าวนี้ล้วนมีนัยยะที่หมายถึง “การช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันในทุก รูปแบบ” (Abd Rahman al-shartriyy,2009:10)

ในหนังสือปทานุกรมอรับ “มุกตาร อัศศิหฺฮาหฺ” ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ไว้ว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” ในทางภาษาหมายถึง “อัลมูอวะนะฮฺ” (المعونة)

⁸ ยาสิร เอาตะฮฺ “หลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอิสลาม” แปลโดย นัศรุลลอฮฺ หมัดตะพงค์ และ อันวาร กอมะ,2556:52

ที่หมายถึง “การให้การช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน” (Muhammad bin Abeebukr al-raziy,1998:198)

2.2.2 นิยามความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ในทางวิชาการ

จากการศึกษาไม่ปรากฏว่ามีการให้คำนิยามความหมายการชุมนุมประท้วงในทางวิชาการเอาไว้แต่อย่างใดในตำราของปราชญ์ในยุคอดีต นอกจากจะพบได้จากหนังสือปทานุกรม อธิบายร่วมสมัยและนักวิชาการในยุคปัจจุบันที่ได้ให้คำนิยามความหมายเอาไว้ ซึ่งสามารถพอที่จะสรุปได้ดังนี้

ดร.อนัส มุศฎอฟา สุเซน อับดุลฮา ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ว่าหมายถึง “การออกมาของกลุ่มคน โดยมีการช่วยเหลือ ร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน” (Anas Mustafa Abuṭhaha, 2005: 458)

ในหนังสือปทานุกรมอธิบาย “อัลมุอูญิม อัลวะสิฎ” (المعجم الوسيط) ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ว่าหมายถึง “การแสดงความเห็นหรือแสดงอารมณ์ในรูปแบบของของมวลชน” (Mujammaa al-lugha al-Arabiyyah,2004:578)

ดร. อะหมัด มุคตาร อุมร์ ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ว่าหมายถึง “การแสดงความเห็นหรือแสดงอารมณ์ในรูปแบบของการเดินขบวนเป็นกลุ่ม การเดินขบวนของมวลชนหรือกลุ่มนักศึกษา การเดินขบวนมีทั้งสนับสนุนหรือประณาม คัดค้าน การเดินขบวนเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย” (Ahmad Muktar Omar,2008: 2/1445)

อะหมัด บิน สุไลมาน ได้ให้ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ไว้ในหนังสือ “หุกุม อัลมุซออะเราะฮฺ” ว่าหมายถึง รูปแบบหนึ่งจากรูปแบบต่างๆของการขัดขืน การปฏิเสธไม่ยอมรับต่อผู้ปกครอง มีจุดยืนในทางตรงกันข้าม หรือการไม่พอใจในนโยบายทางการเมืองบางอย่างของเขา (Ahmad bin Sulaiman, nd :12)

จากการให้คำนิยามความหมายของคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) จากปทานุกรมอาหรับหรือจากนักวิชาการร่วมสมัย จะพบว่ามีความหมายที่ใกล้เคียงกัน กล่าวโดยสรุปคือในทางภาษาศาสตร์จะมีความหมายว่า “อัลมุอวะนะฮฺ” (المعونة) หมายถึง “การแสดงออกหรือการช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกันในทุกรูปแบบ” ส่วนความหมายในทางวิชาการนั้นหมายถึง “รูปแบบหนึ่งจากรูปแบบต่างๆของการแสดงความเห็นหรือแสดงอารมณ์ในรูปแบบของการรวมตัว

กันเป็นกลุ่ม ซึ่งมีทั้งสนับสนุนหรือประนามคัดค้านต่อบุคคล หรือต่อการกระทำใดการกระทำหนึ่ง”

2.2.3 ความหมายคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) ในอัลกุรอาน

จากการศึกษาพบว่าในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในหลายอายะฮ์ด้วยกันถึงแม้อายะฮ์เหล่านั้นไม่ได้กล่าวถึงคำว่า “อัลมุซออะเราะฮฺ” (المظاهرة) โดยตรงแต่มิใช่ความหมายรวมๆ ที่หมายถึงการช่วยเหลือ การร่วมมือซึ่งกันและกันในการสนับสนุน หรือคัดค้านต่อต้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คัมภีร์อัลกุรอาน ได้กล่าวถึงบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาชาวมักกะฮ์ที่ได้ร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกันในการต่อต้านอิสลาม และขับไล่บรรดาผู้ศรัทธาให้ออกจากบ้านเรือนของพวกเขา

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในซูเราะฮ์ อัลมมตะหินะฮ์ อายะฮ์ที่ 9 ว่า

﴿ إِنَّمَا يَنْهَأُكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

ความว่า: “อัลลอฮ์ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่ต่อต้านพวกเจ้าในเรื่องศาสนาและขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้า สนับสนุนให้ขับไล่พวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะผูกมิตรกับพวกเขา และผู้ใดผูกมิตรกับพวกเขาชนเหล่านั้นพวกเขาคือผู้ที่อธรรม”⁹

ท่านอิมามกุฎุบีย์ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ไว้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามบรรดาผู้ศรัทธาผูกมิตรกับบรรดาผู้ที่ต่อต้านพวกเขาในเรื่องศาสนา และบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาชาวมักกะฮ์ต่อการที่พวกเขาช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกันในการขับไล่บรรดาผู้ศรัทธา และหากผู้ใดที่ไปยึดเอาบรรดาพวกเขาเหล่านั้นเป็นมิตรสหาย ชนเหล่านั้นคือบรรดาผู้อธรรม” (Qurtubiy.,1964 : 18/60)

อิบนิ มัญญูรกล่าวว่า คำว่า “ซอฮฺรฺ” (ظَاهِرًا) ในอายะฮ์นี้หมายถึง (عاونًا) “การช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกัน” (Ibn ManZur,nd : 4/ 2768)

จากอายะฮ์ข้างต้น ได้บ่งชี้ว่าห้ามบรรดาผู้ศรัทธาผูกมิตรกับบรรดาผู้ที่ร่วมกันต่อต้านผู้ศรัทธาในเรื่องศาสนา นอกจากนี้ยังพบว่าในอายะฮ์ที่ 4 ซูเราะฮ์ อัลอะฮฺริม อัลลอฮ์ ﷻ

⁹ ซูเราะฮ์ อัลมมตะหินะฮ์ อายะฮ์ ที่ 9

ได้ตรัสกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับบรรดาภรรยาของท่านที่แสดงการต่อต้านการกระทำของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

โดยที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสเอาไว้มีใจความว่า

﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ﴾

ความว่า: “หากเจ้าทั้งสองกลับเนื้อกลับตัวขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ (ก็จะเป็นการดีแก่เจ้าทั้งสอง) เพราะแน่นอนหัวใจของเจ้าทั้งสองก็โอนอ่อนอยู่แล้ว แต่หากเจ้าทั้งสองร่วมกันสนับสนุนต่อต้านเขา (ท่านนบี ﷺ) แท้จริงอัลลอฮ์พระองค์เป็นผู้ทรงคุ้มครองเขา อีกทั้งญิบริล และบรรดาผู้ศรัทธาที่สัตย์และนอกจากนั้นมะลาอิกะฮ์ก็ยังคงเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนอีกด้วย”¹⁰

ท่านอิมามอฏฺเฐาะเบาะรียีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแจ้งแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า หากว่านางทั้งสอง กล่าวคือ ท่านหญิงอาอิชะฮ์และท่านหญิงฮัฟเสาะฮ์ ﷺ ขอมกลับเนื้อกลับตัวขอภัยโทษต่ออัลลอฮ์ ﷻ ก็จะเป็นการดี เนื่องจากหัวใจของพวกนางนั้นมีความโอนอ่อนอยู่แล้วด้วยการแสดงออกถึงความรักของท่านนบีต่อพวกนาง โดยการที่ท่านตีตัวออกห่างไม่ไปเกี่ยวข้องกับทาสี¹¹ ของท่านและห้ามตัวท่านไม่ให้มีสัมพันธ์กับนาง หรือห้ามในสิ่งที่มีนเป็นที่อนุมัติแก่ตัวท่านทั้งนี้เพื่อที่จะเอาใจท่านหญิงฮัฟเสาะฮ์ แต่หากว่านางทั้งสอง (ท่านหญิงอาอิชะฮ์และท่านหญิงฮัฟเสาะฮ์ ﷺ) ร่วมมือกันต่อต้านบรรดาภริยาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แน่แน่นอนอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงเป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์รักษาท่าน อีกทั้งบรรดาผู้ศรัทธาดีๆนั้นก็เป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์รักษาท่านอีกด้วย” (Attobriy 2000:23/483-486)

จากอายะฮ์ข้างต้น คำว่า “ตะซุฮฺรอ” (تَظَاهَرَا) นั้น ให้ความหมายที่บ่งชี้ถึงการร่วมมือกันในการต่อต้าน คัดค้านในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ต่อบุคคลหรือหมู่คณะ และในคอนท้ายของอายะฮ์นี้ คำว่า “เซาะฮิร” (ظَهَرَ) นั้น ในหนังสือปทานุกรมอรับ “ลิสาน อัล อรับ” ได้ให้ความหมายว่า “อัล-เอานู” (العون) และ “อัล-มะอีน” (المعين) หมายถึงผู้ช่วยเหลือสนับสนุน (Ibn ManZur,nd : 4/ 2768)

¹⁰ สุเราะฮ์ อัดตะหุรุม อายะฮ์ที่ 4

¹¹ คือท่านหญิง มารีเยฮ์มารดาของอิบรอฮีมทาสีหญิงสาวกบฏจากอียิปต์

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ความหมายดังกล่าวก็เป็นหนึ่งในความหมายที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับการชุมนุม โดยมีนัยยะหมายถึงการรวมตัวกันช่วยเหลือหรือคัดค้านในเรื่องหนึ่งเรื่องใดนั่นเอง

อิสลามสอนให้ช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นความดีงามและออกห่างจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่ไม่ดีงามทั้งในระดับส่วนตัวและในระดับสังคม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรมและความยำเกรงและจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรูกัน”¹²

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงดำรัสให้บรรดาผู้ศรัทธาคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นความดีงาม คือการกระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้กระทำ และกำชับกันให้มีความยำเกรง คือการต้องดำรงมั่นในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้อย่างมั่นคงและให้ห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆ สั่งให้บรรดาผู้ศรัทธาอย่าได้คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นบาป คืออย่าได้ละทิ้งสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ปฏิบัติ และอย่าได้ละเมิดหรือทำเกินเลยในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดเป็นขอบเขตในศาสนา” (Attobriy2000:8/52)

จากอายะฮ์ดังกล่าวข้างต้น ได้บ่งชี้ว่าอิสลามได้สั่งใช้ให้ช่วยเหลือสนับสนุนกันในเรื่องที่เป็นคำสั่งใช้ของศาสนา ตรงกันข้ามหากว่าช่วยเหลือสนับสนุนกันในเรื่องที่ไม่ถูกต้องขัดต่อหลักการของศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามเด็ดขาดทั้งในระดับปัจเจกและหมู่คณะ คำว่า “ตะอาวะนุ” (تَعَاوَنُوا) ในอายะฮ์นี้มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ตะซอฮะรุ” (تَطَاهَرُوا) หมายถึงการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหนึ่งในความหมายที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับการชุมนุมเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาความหมายของการชุมนุมในคัมภีร์อัลกุรอานนั้นผู้วิจัยพบว่า มีความหมายที่ไม่แตกต่างกันมากนักกับการให้ความหมายของนักภาษาศาสตร์และนักวิชาการทั้งในสายสังคมศาสตร์และศาสนศาสตร์ ที่ให้ความหมายของการชุมนุมเอาไว้ว่า “การแสดงออกหรือการช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างกัน ซึ่งมีทั้งสนับสนุนหรือประนามคัดค้านต่อบุคคล หรือต่อการกระทำใดการกระทำหนึ่ง”

¹² ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 2 สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

2.3 ประวัติและพัฒนาการของการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม

สิทธิในการชุมนุมเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลาม เพราะอิสลามมีหลักการ คำสอนในการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิต่างๆของประชาชนนับตั้งแต่เริ่มมีการประกาศอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สิ่งทีกล่าวมานั้นล้วนมีพื้นฐานและพัฒนาการที่มีมาควบคู่กัน ซึ่งสิทธิในการชุมนุมของประชาชนนั้นบางกรณีเกิดขึ้นเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม อีกทั้งยังเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือเจตจำนงดังกล่าวเพื่อให้รัฐได้รับทราบ เพื่อที่รัฐจะได้นำไปพิจารณาและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมต่อไป

เสรีภาพดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพอื่นตามหลักการอิสลามด้วย อาทิ เช่น สิทธิในการแสดงออกและสิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการพูด เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการพิมพ์และเผยแพร่เอกสาร สิทธิในการร้องเรียนความเป็นธรรมต่อรัฐหรือเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นต้น

“การชุมนุม” เป็นการรวมตัวกันเพื่อต้องการแสดงเจตจำนงอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่ เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม ซึ่งการชุมนุมนั้นได้ปรับเปลี่ยนไปตามพัฒนาการ มีวิวัฒนาการเปลี่ยนผ่านและพัฒนาไปพร้อมกับระยะเวลาที่ผ่านมา ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การเจริญเติบโตของเมืองและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งการชุมนุมที่เกิดขึ้นในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอ โดยสังเขป ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.3.1 การชุมนุมในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

จากการศึกษาพบว่าในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีเหตุการณ์ชุมนุมหลาย เหตุการณ์ด้วยกันที่ตำราประวัติศาสตร์ได้มีการบันทึกเอาไว้ เกี่ยวกับประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอ ประวัตินี้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวโดยสังเขป ซึ่งตัวอย่างเหตุการณ์การชุมนุมในยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีดังนี้ คือ

2.3.1.1 การชุมนุมกันของบรรดาแกนนำตระกูลต่างๆของเผ่ากูเรซเพื่อทำข้อตกลง ในการร่วมมือกันตัดขาดความสัมพันธ์อย่างสิ้นเชิงกับตระกูลฮาซิม

ในหนังสือสี่เราะฮ์ อัลนะบะวีฮ์ของ อิบนิ ฮิชาม ได้บันทึกเหตุการณ์ในช่วงเวลานี้ไว้ดังนี้ “เมื่อพวกกูเรซเห็นว่าวิธีการต่างๆที่ใช้กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้นไม่ได้ผลและไม่

สามารถหยุดยั้งการทำหน้าที่เชิญชวนผู้คนให้เข้ารับอิสลามได้ในทางตรงกันข้ามอิสลามกลับขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีผู้คนเข้ารับอิสลามเพิ่มมากขึ้น และบรรดาผู้ที่อพยพไปยังเอธิโอเปียก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากกษัตริย์นะญาซีซ และหลังจากที่ท่านฮัมซะฮฺ ผู้เป็นลุงของท่านนบี ﷺ และท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ เข้ารับอิสลาม ยิ่งเป็นการเพิ่มพลังและเกียรติภูมิให้กับบรรดามุสลิมมากยิ่งขึ้น เมื่อชาวกูเรซเห็นดังนั้น จึงคิดหาหนทางที่รุนแรงยิ่งขึ้นอีก โดยพวกเขาคิดที่จะสังหารท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่ทว่า อนุภฏอลิบ ผู้เป็นลุงของท่านตลอดจนกลุ่มชนจากตระกูลฮาซิม และตระกูลอัลมุฏฏอลิบคงไม่ยอมให้ทำเช่นนั้นได้เป็นอันขาด พวกเขาจึงเรียกประชุมชาวกูเรซทั้งหมดโดยมีเผ่ากินานะฮฺร่วมอยู่ด้วย เพื่อทำการตัดความสัมพันธ์กับตระกูล “ฮาซิม” และตระกูล “อัลมุฏฏอลิบ” ด้วยการไม่แต่งงาน ไม่ค้าขาย ไม่ให้อาหารและไม่พุดจาด้วย จนกว่าจะยอมส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาให้พวกเขาสังหาร อนุภฏอลิบ ตระกูลฮาซิมและตระกูลอัลมุฏฏอลิบทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นที่ผู้ศรัทธาต่ออิสลามหรือป็นผู้ที่ปฏิเสธ ทั้งหมดต้องเข้าไปอยู่ในบริเวณหุบเขาแห่งหนึ่งเรียกว่า “หุบเขาอนุภฏอลิบ” เป็นสถานที่ที่ถูกปิดล้อมกักกัน ตระกูลบิฮาซิมและตระกูลอัลมุฏฏอลิบ ถูกกักอยู่ในสถานที่นี้เป็นเวลานานถึงสองหรือสามปี สร้างความลำบาก ทุกข์ยาก หิวโหย และจะออกไปทำธุระ ทำละหมาด หรือออกไปตลาดเมื่อมีกองคาราวานสินค้ามาถึงเพื่อขอปันส่วนอาหารก็ไม่ได้ นอกจากกระทำโดยลับๆ” (Ibn Hisham,2009:162-164)

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของการชุมนุมในช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้นพบว่า การร่วมมือกันตัดขาดความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิงของเผ่ากูเรซต่อตระกูลฮาซิมนั้น นับว่ามีส่วนที่ใกล้เคียงกับรูปแบบหนึ่งจากรูปแบบต่างๆของการชุมนุมยุคในปัจจุบัน ที่เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเกิดความไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะทำการรวมตัวกันเพื่อบอยคอต บีบบังคับ นัดหยุดงานหรือประท้วงต่อกลุ่มบุคคล ต่อสถาบันหรือองค์กร เพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ต่างๆตนต้องการ

2.3.1.2 การออกมาชุมนุมต้อนรับของชาวเมืองมะดีนะฮฺเมื่อท่านนบีมุฮัมมัด

ﷺ เดินทางมาถึงเมืองมะดีนะฮฺ

เมื่อชาวเมืองมะดีนะฮฺทราบข่าวว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เดินทางเข้าสู่นครยัษริบ ท่านก็ได้รับการต้อนรับจากชาวเมืองอย่างกว้างขวาง ผู้คนในเมืองยัษริบต่างออกมาชุมนุมกันนอกเมือง ดังกล่าวเพื่อที่จะเห็นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และต้อนรับในการมาถึงของท่าน เมื่อท่านนบีเดินทางมาถึงผู้คนต่างกล่าวขอบคุณและสรรเสริญ แซ่ซ้องต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยเสียงที่ก้องกังวาล และต่างต้องการที่จะให้ท่านพำนักอยู่ที่บ้านของตน (Safiy al-Rahman,2010:162)

ประวัติการอพยพของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นประวัติที่ถูกรายงานไว้โดยนักประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก และการอพยพยังถือว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้ง

หนึ่งในโฉมหน้าของประวัติศาสตร์อิสลาม การที่บรรดาประชาชนเมืองชัยริบและผู้อพยพจากนครมักกะฮ์ที่เดินทางล่องหนเข้ามาถึงก่อนท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่างออกมาชุมนุมต้อนรับ และมีความปีติยินดีที่ท่านศาสนทูต เดินทางมาถึงอย่างปลอดภัย สตรีและเด็ก ๆ ต่างก็ร่วมออกมาแสดงความยินดีด้วยเช่นกัน เพื่อต้อนรับและยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าพวกเขาเหล่านั้นพร้อมที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อย่างเต็มที่ในการเผยแพร่อิสลาม

2.3.1.3 การออกมาชุมนุมของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และบรรดาอัครสาวก (เศาะหาบะฮ์) ภายหลังจากการเข้ารับอิสลามของท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ

ภายหลังจากการเข้ารับอิสลามของท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ ﷺ การเข้ารับอิสลามของอุมร์ได้ทำให้อิสลามมีความเข้มแข็งขึ้น ซึ่งก่อนหน้านั้นมุสลิมมีชีวิตอยู่ด้วยความหามาตกแล้วต่อบรรดาผู้ต่อต้านอิสลามมาตลอด และส่วนใหญ่จะปิดบังความศรัทธาของตัวเองไว้ แต่ตอนนี้มุสลิมสามารถที่จะทำการละหมาดได้อย่างเปิดเผยแล้ว เมื่ออุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ ﷺ เข้ารับอิสลาม เขาได้ประกาศความศรัทธาของเขาอย่างเปิดเผยต่อพวกหัวหน้าชาวกูเรซ

เชคมุฮัมมัด อิบนิ อับดุลวะฮาบ ได้เล่าถึงเหตุการณ์การเข้ารับอิสลามของท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ ﷺ ไว้ในหนังสือ “มุคตะศ็อศ ลีเราะฮ์สุเราะฮ์สุลูล ﷺ” ของท่านเอาไว้ดังนี้ “เมื่ออุมร์ได้มาถึงบ้านของอัครอม อุมร์ก็เคาะประตู ทันใดนั้นบรรดาเศาะหาบะฮ์ก็เข้ามาด้วยกัน ท่านอัมชะฮ์จึงถามขึ้นว่า: “มีอะไรกันหรือพวกท่าน?” บรรดาเศาะหาบะฮ์จึงกล่าวว่า: “อุมร์ มา” หลังจากนั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ออกมา และได้กล่าวถามอุมร์ว่า: “โอ้อุมร์ ท่านมีธุระอะไรหรือ...? อุมร์กล่าวขึ้นว่า: “ฉันขอปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์อัลลอฮ์ และท่านคือเราะฮ์สูลของพระองค์” ทันใดนั้นบรรดามุสลิมก็ได้ตักบิร(กล่าวอัลลอฮ์ซุฮ์อักบาร)ขึ้นพร้อมกันอย่างยาวนานและกังวลจนได้ยินไปถึงมัศยิดหะรอม หลังจากนั้นท่านอุมร์ได้มาหาท่านเราะฮ์สูล ﷺ และกล่าวแก่ท่านว่า: “โอ้อท่านเราะฮ์สูลลลอฮ์ เธออยู่ในหนทางที่ถูกต้องใช่ไหม ทั้งการสิ้นชีวิตของเรา ทั้งการมีชีวิตอยู่ของเรา? ท่านเราะฮ์สูล ﷺ กล่าวว่า: “ถูกต้องแล้ว” อุมร์จึงกล่าวว่า: “ถ้าหากเป็นเช่นนั้น เหตุใดเราจึงต้องหลบซ่อนเพราะศาสนาของเราด้วยเล่า? พระองค์ทรงส่งท่านมาด้วยสัญกรรมที่แท้จริง ได้โปรดอนุญาตให้พวกเราออกไปด้วยเถอะ” เมื่อท่านนบี ﷺ ตกลงอนุญาต บรรดามุสลิมจึงพากันออกมาโดยแบ่งเป็นสองแถว อุมร์นำหน้าแถวหนึ่ง ส่วนอีกแถวก็คือท่านอัมชะฮ์ซึ่งเป็นลุงของท่านเราะฮ์สูล ﷺ ในขณะที่พวกมุสลิมเดินเข้าไปในกะอฺบะฮ์ พวกกุฟฟาร (ผู้ปฏิเสธศรัทธา) ก็อยู่รอบๆนั้นด้วย และเมื่อพวกเขาเห็นอุมร์อยู่ต่อหน้าบรรดามุสลิม พวกเขาถึงกับกัณท์มือของตัวเองด้วยความโกรธแค้น ด้วยเหตุดังกล่าวท่านนบี ﷺ จึงได้ให้นายท่านว่า “อัล-ฟารุก” ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้ที่แยกความจริงออกจากความเท็จ” (Muhammad bin Abd

wahab.nd:1/91-92)

จากเหตุการณ์การเข้ารับอิสลามของท่านอุมัร อิบนิ ค็อฏฏอบ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น นับว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้บรรดามุสลิมกล้าที่จะเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างเปิดเผยมากขึ้น และการออกมารวมตัวกันของเหล่าเศาะหาบะฮ์เพื่อมุ่งหน้าไปยังกะอฺบะฮ์ โดยมีท่านฮัมซะฮ์และท่านอุมัร เป็นผู้นำนั้น ดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาได้เห็นความแข็งแกร่งของอิสลาม เนื่องด้วยการเข้ารับอิสลามของท่านอุมัร رضي الله عنه ด้วยเช่นกัน

2.3.1.4 การชุมนุมของบรรดาเศาะหาบะฮ์เมื่อรู้ข่าวการเสียชีวิตของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ

เหตุการณ์การเสียชีวิตของท่านนบี ﷺ นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลามที่สร้างความเศร้าโศกเสียใจให้แก่บรรดาผู้ศรัทธาเป็นอย่างมาก ครั้นเมื่อข่าวคราวการเสียชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ถูกประกาศ บรรดาเหล่าเศาะหาบะฮ์ต่างร้องไห้และมีความเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก ท่านเหล่านั้นต่างก็ออกไปตามท้องถนนเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าว เพราะผู้คนทั้งหลายต่างก็ไม่เชื่อว่าเหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นจริง

ท่านอิมามบุคอรีได้รายงานเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ดังนี้ “ครั้นเมื่อข่าวการเสียชีวิตของท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه ถูกประกาศ ท่านอับบักก็ได้เข้ามาหาท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه ซึ่งร่างของท่านถูกปิดไว้ด้วยผ้าคลุมบนผ้าปูที่นอน ท่านอับบักก็ได้จุมพิตท่าน พลางกล่าวว่า: “ฉันสละได้แม้กระทั่งพ่อแม่เพื่อท่าน จะเป็นหรือตายท่านก็ประเสริฐที่สุด หลังจากนั้นท่านอับบักก็ขึ้นมิมบร์แล้วกล่าวขึ้นว่า: “ใครในหมู่พวกท่านที่เคารพสักการะต่อมุฮัมมัด แท้จริงมุฮัมมัดได้เสียชีวิตอย่างแน่นอนแล้ว และใครที่เคารพสักการะต่ออัลลอฮ์ แน่แน่นอนอัลลอฮ์ทรงดำรงอยู่อย่างอมตะถาวร ไม่มีวันตาย อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾

ความว่า: “และมุฮัมมัดนั้นหาใช่อื่นไม่นอกจากเป็นเราะฮ์ลุลผู้หนึ่งเท่านั้น ซึ่งบรรดาเราะฮ์ลุลก่อนจากเขาก็ได้ล่วงลับไปแล้ว แล้วหากเขาตายไปหรือเขาถูกฆ่าก็ตาม พวกเขาก็หันส้นเท้าของพวกเขาจากกลับกระนั้นหรือ? และผู้ใดที่หันส้นเท้าทั้งสองของเขาไปแล้ว ไชร์ มันก็

จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อัลลอฮ์แต่อย่างใดเลย และอัลลอฮ์นั้นจะทรงตอบแทนแก่ผู้กตัญญูทั้งหลาย”¹³

ทันใดนั้นเหล่าสะหาบะฮ์ก็เส้ำสลดและต่างก็ร้องไห้ออกมา พวกเขาต่างออกไปตามถนนหนทาง พร้อมกับอ่านอายะฮ์ดังกล่าวนี้เข้าไปซ้ำมา ท่านอนัสกล่าวว่า: “เหมือนกับว่าพวกเราไม่เคยได้อ่านอายะฮ์นี้มาก่อนเลย นอกจากเพิ่งได้อ่านในช่วงเวลานี้เท่านั้น” (Ausman Muhammad Khamiys,2006:49)

การออกมาชุมนุมของบรรดาสะหาบะฮ์ในกรณีดังกล่าวนี้ เนื่องจากพวกเขามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือต้องการได้รับการยืนยันในข่าวการเสียชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพราะเดิมทีนั้น ไม่มีผู้ใดเชื่อในข่าวดังกล่าว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความรักที่พวกเขามีต่อท่านนบี ﷺ อย่างหาผู้ใดเปรียบไม่ได้

2.3.2 การชุมนุมในยุคสมัยของบรรดาคุละฟาอ์รอซิดีน(ผู้ปกครองที่ทรงธรรม)¹⁴

จากการศึกษาพบว่าในยุคสมัยของบรรดาคุละฟาอ์รอซิดีน มีเหตุการณ์ชุมนุมหลายเหตุการณ์ด้วยกันที่ตำราประวัติศาสตร์ได้มีการบันทึกเอาไว้ เกี่ยวกับประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวนี้โดยสังเขป ซึ่งตัวอย่างเหตุการณ์การชุมนุมในยุคสมัยดังกล่าว มีดังนี้ คือ

2.3.2.1 การชุมนุมกันของชาวอันศอร¹⁵ที่สะกีฟะฮ์ (ศาลาประชาคม) ของบনীสะอิดะฮ์

ภายหลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถึงแก่กรรม ชาวอันศอรจึงได้จัดการชุมนุมขึ้นเพื่อประชุมกัน ณ ศาลาประชาคม ของตระกูลสะอิดะฮ์ โดยมีความประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คนหนึ่งในพวกเขาดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งพวกเขาเห็นว่าชาวอันศอรเหมาะสมที่สุดที่จะรับตำแหน่งดังกล่าว

ท่านอิมามบุคอรี¹⁶ได้รายงานเรื่องราวดังกล่าวไว้โดยมีใจความส่วนหนึ่งดังนี้ รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ภรรยาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า.. “เมื่อท่านเราะฮ์ฮู رضي الله عنه ได้เสียชีวิตลง ชาวอันศอรก็ได้ไปร่วมชุมนุมเพื่อปรึกษาหารือกันที่ศาลาประชาคมสะกีฟะฮ์ ของเผ่าสะอิดะฮ์ โดยมี สะอูด อิบนิ อุบาดะฮ์ เป็นแกนนำ พวกเขาได้กล่าวว่า: “ผู้นำมีทั้งจากพวกเราและ

¹³ สุเราะฮ์ อาละอิมรอน อายะฮ์ ที่ 144

¹⁴ คือท่านอับบู่บักร์ อุมัร อูสมาน และท่านอะลี เราะเคียอัลลอฮ์อันฮุม

¹⁵ อันศอร คือชื่อเรียกของชาวเมืองมะดีนะฮ์ เนื่องจากพวกเขาได้ช่วยเหลือขามุฮาญิรีน (ชาวมักกะฮ์) ที่อพยพมาอย่างสุดท้าย

จากพวกท่าน” เมื่อข่าวการประชุมของชาวอันศอรทราบถึงท่านอับบัก رضي الله عنه ท่านได้มุ่งตรงไปยังศาลาประชาคมสะกีฟะฮุ พร้อมกับท่านอุมร์และท่านอับดุลอะฮ์ رضي الله عنه ท่านอุมร์เข้าไปคุยก่อนแต่ทว่าท่านอับบักได้บอกให้ท่านอุมร์นั่งไว้ อุมร์ได้กล่าวว่า: “ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า ฉันไม่ได้ต้องการที่จะพูดอะไรนอกจากเป็นคำพูดที่ฉันเตรียมเอาไว้ซึ่งฉันประทับใจ โดยเกรงว่าท่านจะไม่ได้พูดมันออกไป” หลังจากนั้นท่าน อับบักก็กล่าวขึ้นว่า: “เราเป็นผู้นำ และพวกท่านเป็น “วุชะรอฮ์” (รัฐมนตรีหรือเสนาบดี) หลังจากนั้นคือบาบ อิบนิ มุนฎิร จึงพูดขึ้นว่า : “ไม่ใช่อย่างนั้น ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่าเราจะไม่ทำอย่างนั้นแน่ จากทั้งเราและท่านนั้นมีผู้นำ” ท่านอับบักจึงกล่าวว่า : “ไม่ใช่ แต่ว่าพวกเรานั้นคือผู้นำและพวกท่านคือ “วุชะรอฮ์” (รัฐมนตรีหรือเสนาบดี)...” (Ausman Muhammad Khamiys,2006:54-55)

จากเหตุการณ์ที่ชาวอันศอรมีการชุมนุมเพื่อประชุมกัน ณ ศาลาประชาคม ของตระกูลสาอิดะฮ์ โดยมีความประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คนหนึ่งในพวกเขาดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งพวกเขาเห็นว่าชาวอันศอรเหมาะสมที่สุดที่จะรับตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งเรื่องนี้ชาวมุฮาญิรีน (ผู้อพยพ) และชาวอันศอร (ผู้ช่วยเหลือ) มีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้ปกครองรัฐอิสลามและดูแลชาวมุสลิมต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จากสาเหตุการรวมตัวกันดังกล่าว ทำให้เกิดการเจรจาปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่าย ซึ่งภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ปรากฏว่าท่านอับบัก อัศซิดดีก رضي الله عنه ได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์สืบต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ด้วยมติความพอใจจากทุกฝ่าย

2.3.2.2 การชุมนุมปิดล้อมบ้านของท่านอูษมาน อิบนิ อีฟฟาน رضي الله عنه และการปิดล้อมเมืองมะดีนะฮ์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนี้และประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อประชาชาติมุสลิมมากเหตุการณ์หนึ่งที่สมควรต้องศึกษาอย่างละเอียดและถูกต้อง เนื่องจากในยุคสมัยดังกล่าวเกิดความวุ่นวาย ปั่นป่วนและความอธรรมขึ้นในสังคมมุสลิม จนเป็นเหตุนำไปสู่การสังหารท่านอูษมานอย่างอธรรม ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่มีความอ่อนไหวอย่างยิ่ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นความขัดแย้งทางสังคมและนำไปสู่การเกิดกลุ่มแหวกแนวในอิสลามตามมา และผลสะท้อนดังกล่าวก็ยังส่งผลสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ท่านอิมามญะรียร์ อัญญาเบาะรี رحمته الله ได้รายงานในหนังสือของท่าน “ตารีคอัญญาเบาะรี رحمته الله” ว่า “อิบนิสะบะฮ์ได้สั่งเสียแก่ผู้ติดตามเขาที่อยู่ในสมาคมลับซึ่งกระจายอยู่หลายแห่งในอาณาจักรมุสลิมโดยกล่าวแก่บรรดาสมาชิกว่า “ท่านทั้งหลายจงโหมกระพือและปลุกกระแสในเรื่องนี้ขึ้น และให้ทำการเคลื่อนไหวโดยเริ่มด้วยการตำหนิผู้ปกครองและข้าหลวงของพวกท่านที่ได้

ถูกแต่งตั้งมาจากเคาะลีฟะฮ์ พวกเขาจึงแสดงออกด้วยการกำชับให้กระทำความดีและห้ามปรามกันในเรื่องของความชั่วเพื่อให้ผู้คนทั้งหลายมาร่วมมือกับพวกเขาและเชิญชวนพวกเขาไปสู่การนี้ (สร้างความไม่พอใจและอคติเกี่ยวกับผู้ปกครอง)” (Attopriy,1987:5/348)

กลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดีและเป็นศัตรูต่ออิสลามได้ประโคมข่าวโคมลอยมากมายออกมาเผยแพร่ในสังคม โดยกล่าวหาว่าท่านอุษมาน อิบนิ อีฟฟาน رضي الله عنه เป็นผู้ปกครองที่อติธรรม มีการแต่งตั้งญาติพี่น้องของตนเองมาบริหาร อีกทั้งยังใช้ทรัพย์สินของอาณาจักรเพื่อส่วนตัวและยกยอทรัพย์สินของประชาชน จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เอง ทำให้ท่านอุษมานต้องการทราบความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านจึงได้ส่งตัวแทนของท่านพร้อมจดหมายไปยังหัวเมืองต่างๆ เพื่อตรวจสอบและสอบถามเรื่องราวเหล่านั้นจากประชาชนในเมืองต่างๆ และเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่พวกเขา แต่ทว่าการดำเนินการของท่านนั้นก็ไม่ทันการ เพราะฟิคนะฮ์ได้ขยายวงกว้างทั่วอาณาจักรอิสลาม จนถึงขั้นที่ว่า ชาวเมืองบัสเราะฮ์ กุฟะฮ์ และมิสร์ (อียิปต์) ต่างมารวมตัวกัน (ด้วยอุบายของอับดุลลอฮ์ บิน สะบะฮ์) โดยมีเป้าหมายว่า เราจะต้องนำมวลชนไปยังมะดีนะฮ์ เพื่อคัดค้านและบีบบังคับให้ท่านอุษมานสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หรือไม่อย่างนั้น (ถ้าไม่ยอมสละตำแหน่ง) ก็จะฆ่าท่านอุษมานเสีย

เศาะลาหุ อับดุลฟิตตาหุ อัลคอลลิดียฺได้อธิบายเหตุการณ์ดังกล่าวเอาไว้ดังนี้ “หมู่ชนที่ก่อความวุ่นวายปั่นป่วน ได้มีมติเห็นพ้องกันว่า ต้องดำเนินการตามแผนขั้นสุดท้าย โดยการโจมตีท่านอุษมานในเมืองมะดีนะฮ์ โดยพวกเขามีข้อเรียกร้องสองประการคือ ให้ท่านอุษมานสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หรือไม่อย่างนั้น (ถ้าไม่ยอมสละตำแหน่ง) ก็จะฆ่าท่านอุษมานเสีย พวกเขาวางแผนให้มวลชนที่คัดเลือกแล้วจากหัวเมืองทั้งสามแห่ง เข้าสู่เมืองมะดีนะฮ์จากสามทิศทางด้วยกัน คือ ด้านที่ติดกับอียิปต์ เมืองกุฟะฮ์ และบัสเราะฮ์ โดยพวกเขาออกเดินทางมาพร้อมกับบรรดาสุญญา โดยภายนอกดูเหมือนว่าพวกเขามาทำฮัจญ์ แต่เมื่อพวกเขามาถึงเมืองมะดีนะฮ์ก็ได้ปลุกตัวออกจากกลุ่มสุญญา และเข้าสู่ตัวเมืองมะดีนะฮ์ ซึ่งในขณะนั้นเมืองค่อนข้างเงียบเหงาปราศจากผู้คน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนในเมืองส่วนใหญ่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ เมื่อเป็นเช่นนั้นกลุ่มคนเหล่านั้นก็ได้ทำการยึดเมืองมะดีนะฮ์ ปิดล้อมบ้านเคาะลีฟะฮ์ และเข้าควบคุมเส้นทางสัญจรต่างๆ นอกจากนี้ยังได้ระดมผู้คนจากหัวเมืองใหญ่ๆ เข้าสู่เมืองหลวงเพื่อคัดค้านและบีบบังคับให้ท่านอุษมานสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หรือไม่อย่างนั้น (ถ้าไม่ยอมสละตำแหน่ง) ก็จะฆ่าท่านอุษมานเสีย” (al-Khalidiy,1995:109)

เมื่อผู้ก่อการเห็นว่าอุษมานไม่ยอมสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ พวกเขาก็้นำมวลชนเข้าปิดล้อมบ้านของท่าน การปิดล้อมนั้นดำเนินไปเป็นเวลาประมาณ 40 วัน และเหตุการณ์ก็ทวีความรุนแรงและมีความตึงเครียดขึ้นเรื่อยๆ และอาจลุกลามเป็นสงครามกลางเมืองได้ทุกขณะ

โดยมวลชนเหล่านี้ได้เข้าไปในเมืองมะดีนะฮ์ ซึ่งเดิมที่พวกเขาเป็นนักรบประจำเผ่าของแต่ละเผ่า พวกเขาเข้าเมืองมะดีนะฮ์มาเพื่อปลดท่านอุษมานออกจากตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ทั้งด้วยการบงกชกับ หรือไม่ก็ด้วยการบงกชโดยใช้กำลัง โดยพวกเขาได้ทำการปิดล้อมบ้านของท่านอุษมานในช่วงทำย ของเดือนซุลเกาะฮะฮ์ และสั่งให้ท่านอุษมานต้องถอดตัวเองออกจากการเป็นเคาะลีฟะฮ์ การปิด ล้อมดำเนิน ไปจนกระทั่งวันที่ 18 ซุลฮิจญะฮ์ ซึ่งเป็นวันที่ท่านถูกสังหาร กล่าวกันว่า การปิดล้อมมี ระยะเวลาประมาณ 40 วัน ในขณะที่ท่านอุษมานถูกปิดล้อมอยู่ภายในบ้านของท่าน ท่านถูกห้าม ไม่ให้ละหมาด หรือแม้กระทั่งน้ำก็ถูกห้ามส่งมายังบ้านของท่านอีกด้วย

(Ausman Muhammad Khamiys,2006:158)

จากการศึกษาเหตุการณ์การชุมนุมในช่วงเวลาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า สาเหตุหลักใน การโค่นล้มเคาะลีฟะฮ์อุษมานก็คือ ความเหมาะสมของท่านในตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ การแต่งตั้งเครือ ญาติของท่านเป็นข้าหลวง การอธรรม และความฟุ้งเฟ้อ เป็นต้น โดยกลุ่มที่ไม่หวังดีต่ออิสลาม ภายใต้งานำของ อับดุลลอฮ์ อิบนิ สะบะฮ์ เป็นผู้ก่อฟิต้นะฮ์และวางแผนการฉ้อราษฎร์ต่างๆ โดยได้ นำเอาประเด็นเหล่านี้มาปลุกปั่นวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบ เพื่อจุดไฟให้เกิดความเกลียดชังในตัวเคาะ ลีฟะฮ์และสร้างความวุ่นวายในสังคมมุสลิม ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเหตุการณ์การชุมนุมใน ช่วงเวลาดังกล่าวนั้น มีความชัดเจนและใกล้เคียงกับรูปแบบของการชุมนุมในยุคสมัยปัจจุบันเป็น อย่างมาก ความเหมือนที่เห็นชัดเจนที่สุดจากช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็คือ การชุมนุมนั้นมีสาเหตุหลักๆ อันเนื่องมาจากไม่พอใจในตัวผู้ปกครองและการทุจริตคอร์รัปชั่น โดยใช้วิธีการการชุมนุมประท้วง กดดันและบีบบังคับให้ได้ตามข้อเรียกร้องของต่างๆของกลุ่มตน หากว่าไม่ได้ในสิ่งที่เรียกร้องไปก็ จะใช้ความรุนแรงเพื่อกดดันตามลำดับ

2.3.2.3 การชุมนุมเรียกร้องของบรรดาเศาะหาบะฮ์ที่เรียกร้องให้หาตัวคนที่

สังหารท่านอุษมาน อิบนิ อัฟฟาน رضي الله عنه มอลงโทษ

อิมามอิบนิกะษีร ได้รายงานเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เอาไว้ในตำราของท่านที่ชื่อว่า “อัลบิคาฮะฮ์ วัลนิฮาฮะฮ์” ว่า: “ในปีที่ 36 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช เมื่อท่านอลี อิบนิ อับีฏอลิบ ได้รับการให้สัตยาบันแล้ว ท่านอุลลสะฮ์และอัชชูเบรได้ขออนุญาตต่อท่านอลีเดินทางไปยังเมืองมักกะฮ์ ท่านอลีก็ได้อนุญาตแก่ทั้งสอง เมื่อทั้งสองเดินทางไปถึงก็ได้พบเจอกับท่านหญิงอาอิชะฮ์ที่นั่น ซึ่ง นางได้รับทราบข่าวการที่ท่านอุษมานถูกสังหารแล้ว พวกเขา(ท่านอุลลสะฮ์ ท่านอัชชูเบรและท่าน หญิงอาอิชะฮ์ เราะเคียลลอสอุอันฮุม) จึงรวมตัวกันที่มักกะฮ์ และตั้งใจที่จะดำเนินการกับคนที่ได้ สังหารท่านอุษมาน เมื่อเป็นเช่นนั้น ยะฮุลา อิบนิ มุนยะฮ์ จึงเดินทางมาจากบักเราะฮ์ อับดุลลอฮ์

อิบนิ อามิร ก็มาจากกุฟะฮฺ เพื่อรวมตัวกันในจุดประสงค์ดังกล่าว พวกเขาออกจากมักกะฮฺพร้อมกับคนติดตามโดยมุ่งหน้าสู่บัสเราะฮฺ เพื่อต้องการนำตัวกลุ่มคนที่ฆ่าท่านอุษมาน มาลงโทษตามบัญญัติอิสลาม จนกระทั่งได้เกิดสงครามอุฐูฮ์ขึ้น” (Ibn Khathir,1998:7/228)

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวพบว่า การรวมตัวกันของบรรดาสะหาบะฮฺ เช่น ท่านฏอลฮะฮฺ ท่านอัชชูเบร رضي الله عنه และท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ดังกล่าวเพื่อต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ท่านอุษมาน โดยการนำตัวผู้ที่ก่อการสังหารท่านมาลงโทษโดยเร็วที่สุด

แรกเริ่มทีเดียวนั้นท่านเหล่านั้นต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ท่านอุษมาน โดยการนำตัวผู้ที่ก่อการสังหารมาลงโทษโดยเร็วที่สุด เพราะว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่บรรดาผู้คนต่างก็ต้องการทราบข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวนี้ ส่วนท่านเองก็ไม่ได้ปฏิเสธในเรื่องดังกล่าวนี้ เพียงแต่ขอเวลาจัดการในเรื่องการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺให้เรียบร้อยเสียก่อน เพราะว่าเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญเช่นเดียวกันในหลักการของอิสลาม และบ้านเมืองก็ยังคงอยู่ในช่วงวิกฤติ ต่อมาเหตุการณ์ได้บานปลายและเกิดเป็นสงครามอุฐูฮ์ในที่สุด¹⁶

ในประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการไม่อาจนำเอามาเป็นหลักฐานสนับสนุนการชุมนุมประท้วง โคนล้มผู้นำได้ เนื่องจากได้มีรายงานที่เชื่อถือได้ยืนยันว่า เหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นคือความผิดพลาด คือความเข้าใจผิดกันระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย และทุกคนจากบรรดาสะหาบะฮฺที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในครั้งนี้ต่างก็มีความเสียใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก (Ibn Khathir,1998:7/246-247)

2.3.3 การชุมนุมในยุคสมัยภายหลังจากการปกครองบรรดาคุละฟะฮฺอรรอซีดีน (ผู้ปกครองที่ทรงธรรม)

เหตุการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีเหตุการณ์การชุมนุมหลายเหตุการณ์ด้วยกัน ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาเสนอดังต่อไปนี้

2.3.3.1 การรวมตัวกันของชาวเมืองมะดีนะฮฺเพื่อต่อต้านการปกครองของ ยะซีด อิบนิ มุอาวียะฮฺ

ภายหลังจากที่ท่านมุอาวียะฮฺเสียชีวิตลง ยะซีด บุตรชายของมุอาวียะฮฺก็ได้ขึ้นเป็นเคาะลีฟะฮฺ แต่ด้วยความที่ผู้คนส่วนใหญ่ในรัฐอิสลามมีความเห็นว่าตัว ยะซีด ไม่มีความเหมาะสม และยังเป็นนักดื่มสุราตัวขง ผู้คนจึงรวมตัวกันต่อต้านเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเมืองมะดีนะฮฺ

อิบนุกะษีรกล่าวไว้ในหนังสือของท่าน อัลบิดายะฮฺวันนิฮายะฮฺ ว่า “เมื่อชาวเมืองมะดีนะฮฺไม่ยอมเชื่อฟังเขา (ยะซีด อิบนิ มุอาวียะฮฺ) และยังแต่งตั้งอิบนิ มุฏ็อและอิบนิ ฮันฏอละฮฺให้

¹⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Ausman Muhammad Khamiys,2006:147-149

ปกครองพวกเขา พวกเขาไม่ได้พูดถึงยะซีด –พวกเขาตั้งตนเป็นศัตรูกับยะซีด- ซึ่งการตั้งตนเป็นศัตรูไม่มีสาเหตุอันใดนอกจากเรื่องการดื่มเหล้า และการกระทำสิ่งโสมมบางอย่าง ยิ่งไปกว่านั้นเขายังเป็นคนไม่ดี (ฟาลิก) ซึ่งโดยหลักการอิสลามนั้นผู้ปกครองที่ไม่ดีนั้น ก็ไม่อนุญาตให้ออกจากการเชื่อฟังเขา เนื่องจากจะนำมาซึ่งความวุ่นวายและเกิดการนองเลือด ดังที่เกิดขึ้นในสมัย อัลหัรเราะฮ์” (Ibn Khathir,1998:8/232)

ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยอยากนำเสนอเพิ่มเติมอีกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบรรดาสะหาบะฮ์กลุ่มหนึ่งเช่นท่านหุเซนอิบนิอลี ท่านอิบนิซุเบร رضي الله عنه และชาวเมืองมะดีนะฮ์บางส่วนที่ถูกขึ้นต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ซึ่งกลุ่มที่มีทัศนะว่าอนุญาตให้ทำการต่อต้านต่อผู้นำที่อธรรมหรือผู้นำที่ไม่ดี (ฝ่าฝืนหลักการของอิสลาม) ได้ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิง แต่ทว่าเป็นที่ปรากฏโดยเป็นมติชัดเจนแล้ว (อิจมาอฺ) ภายหลังจากเหตุการณ์พิตนะฮ์ซึ่งการยอมรับของเขา(การยอมรับของท่านอิบนิซุเบรในประเด็นดังกล่าว)

ท่านอิมามนะวะวีได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวนี้เอาไว้ดังนี้ว่า “ชาวอะฮ์ลิสสุนนะฮ์มีมติพ้องกันว่า เป็นที่ไม่อนุญาตให้แยกตัวออกจากผู้ปกครอง ซึ่งนั่นถือได้ว่าเป็นการปลดปล่อยทัศนะของอะละมาอฺบางท่านออกไป ความขัดแย้งในประเด็นนี้เป็นข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงแรกแต่ทว่าในภายหลังก็ได้กลายเป็นมติเอกฉันท์ (อิจมาอฺ) ที่ว่า เป็นที่ไม่อนุญาตให้ออกจากพวกเขา(ผู้ปกครองที่อธรรมและฝ่าฝืน)” (al-Nawawiy,1996:12/229)

2.3.3.2 การรวมตัวกันของนักวิชาการฟิกฮฺ ฅ นครแบกแดดในการที่จะให้อุบัยดุลลอฮ์ (อิมามอะหมัด) เป็นผู้นำในการต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

อิมามอะหมัด อิบนิ ฮันบัล กล่าวว่: นักนิติศาสตร์อิสลาม ฅ นครแบกแดดได้รวมตัวกันในการที่จะให้อุบัยดุลลอฮ์(อิมามอะหมัด)เป็นผู้นำ พวกเขากล่าวแก่ท่านอิมามอะหมัดว่า: “เรื่องมันไปกันใหญ่และแพร่หลายเป็นวงกว้างแล้วนะครับ (พวกเขาหมายถึง การที่คนบอกว่อัลกุรอานเป็นสิ่งถูกสร้าง และในเรื่องอื่นๆอีก) และพวกเราที่ไม่พอใจที่เขาเป็นผู้นำและมีอำนาจเหนือพวกเรา” ท่านอิมามอะหมัดก็ได้โต้เถียงในเรื่องดังกล่าวแล้วท่านก็กล่าวว่า: “พวกท่านจำเป็นที่จะต้องปฏิเสธด้วยหัวใจของพวกท่าน และอย่าได้(ถอดมือของพวกท่าน)ออกจากการเชื่อฟัง(ผู้ปกครอง) อย่าได้สร้างความแตกแยกในหมู่มุสลิม อย่าได้หั่นเลือดของพวกท่าน และเลือดของบรรดามุสลิมที่อยู่ร่วมกับพวกท่านเลย พวกท่านโปรดจงพิจารณามันปลายนในกิจการของพวกท่านเถอะ และจงอดทนจนกว่าคดีจะนำมาซึ่งความสุขหรือหลุดพ้นจากคนชั่ว และท่านก็ได้กล่าวต่อว่: การกระทำนี้(ถอดมือของพวกท่านออกจากการเชื่อฟังผู้นำ) คือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และมันค้านกับสิ่งที่มีรายงานมา” (Abd Salam bin Barjas,1995:7)

จากการศึกษาตัวอย่างเหตุการณ์ต่างๆที่ได้กล่าวในข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การชุมนุมเพื่อสนับสนุนหรือการชุมนุมเพื่อคัดค้านต่อกลุ่มบุคคลหรือหมู่คณะนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานับตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่ามีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การชุมนุมกันเพื่อปรึกษาหารือในกิจการหนึ่งกิจการใดของผู้คนในสังคมเพื่อหาทางออกหรือเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง การชุมนุมเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านโดยใช้มวลชนเข้ากดดัน การบอยคอตหรือใช้ความรุนแรง เป็นต้น มีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายที่เป็นข้อคิด บทเรียนให้คนในยุคปัจจุบันนำมาพิจารณา เปรียบเทียบ และทำการวิเคราะห์ว่าเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในอดีตและในยุคปัจจุบันนั้นมีสิ่งใดบ้างที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนของอิสลาม เพื่อให้การปฏิบัติในสิ่งต่างๆของเรานั้น เป็นสิ่งที่ได้รับความพอพระทัยจากอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งในประเด็นของการชุมนุมที่เกี่ยวข้องกับหลักการอิสลามทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อบัญญัติและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

สิทธิและกฎเกณฑ์การชุมนุมในหลักการอิสลาม

สิทธิในการชุมนุมเป็นสิทธิที่พัฒนาต่อออกมาจากสิทธิในการแสดงความคิดเห็น จากการแสดงความคิดเห็นโดยบุคคลแต่ละคน มาสู่การแสดงความคิดเห็นหลายๆ คนพร้อมกัน หรือแบบกลุ่ม ในแง่นี้ การชุมนุมจึงถือเป็นวิวัฒนาการที่สำคัญของวิธีการแสดงความคิดเห็น ทั้งในทางสนับสนุนหรือคัดค้าน ต่อบุคคลหรือต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของพลเมืองในยุคปัจจุบัน ดังกล่าวเป็นสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยให้ความคุ้มครอง

ปฏิญญาความร่วมมือไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลามขององค์การความร่วมมืออิสลาม (O.I.C)¹ มาตรา 12 ซึ่งระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” ในมาตรา 22 วรรค 1- 4 ของปฏิญญานี้ได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเอาไว้ดังนี้ ในมาตรา 22 วรรค 1 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 2 ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและยับยั้งจากความไม่ดีงามในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 3 ระบุว่า “สื่อการประชาสัมพันธ์ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ แต่ต้องไม่ถูกใช้ไปในทางที่ผิดโดยขัดกับหลักการของอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 4 ระบุว่า “ต้องไม่ล่วงละเมิดความเชื่อของผู้คนในสังคมที่มีต่อศาสนาโดยเฉพาะสิ่งที่กระทบกับเกียรติของบรรดาศาสนทูต และการทำลายความมั่นคงโดยการยุยงและการสร้างความแตกแยกในสังคม ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เชื้อชาติ ดังกล่าวถือเป็นความผิดในกฎหมาย” (The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990)

แต่อย่างไรก็ตามปฏิญญานี้ยังขาดความชัดเจนในรายละเอียดของข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามข้อบังคับที่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม

สิทธิในการแสดงความคิดเห็น (Right of Expression) เป็นสิทธิที่สำคัญอีกประการที่อิสลามให้ความสำคัญ อิสลามได้ให้เสรีภาพแก่บุคคลในการแสดงทัศนะ ให้สิทธิในการดำเนินและการประท้วงต่อการกระทำของบุคคลอื่นได้ แต่จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

¹ O.I.C เป็นคำย่อ ที่ย่อมาจาก (Organisation of Islamic Cooperation) เป็นองค์การระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอิสลาม ปัจจุบันมีสมาชิก 57 ประเทศก่อตั้งขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม 1971 ตามมติที่ประชุมสุดยอดครั้งแรกของประเทศมุสลิม 35 ประเทศ ที่กรุงราบัต ราชอาณาจักรโมร็อกโกเมื่อ 22-25 กันยายน 1969 โดยใช้ชื่อเดิมว่าองค์การการประชุมอิสลาม (Organisation of the Islamic Conference) ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นชื่อ Organisation of Islamic Cooperation ในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะทำความเข้าใจถึงบริบทต่างๆ ในประเด็นดังกล่าว ทั้งในด้านความหมาย หลักการ กรอบแนวคิด และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติและหลักการของอิสลามในประเด็นดังกล่าว

3.1 ความหมายของคำว่า “หุกุ” (حق) ในบริบทอิสลาม

การนิยามความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและภาษาอาหรับนั้น นักวิชาการอิสลามจะให้ความหมายของคำ ทั้งในทางภาษาศาสตร์ และในทางวิชาการของแต่ละคำ โดยเอกเทศ ซึ่งดังกล่าวนี้อถือว่าเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะอย่างหนึ่งของภาษาอาหรับและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวิชาการอิสลาม ที่บรรดาปราชญ์อิสลามทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในงานเขียนทางด้านวิชาการ หรือการประพันธ์ตำราที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม

ในพจนานุกรมและปทานุกรมอาหรับรวมถึงตำราทางวิชาการต่างๆ ทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และในด้านศาสนศาสตร์ คำว่า “หุกุ” (حق) เป็นคำภาษาอาหรับ ที่มีนัยยะทางความหมายที่หมายถึง “สิทธิ”

นักภาษาศาสตร์และนักวิชาการอิสลามได้ให้ความหมายของคำว่า “หุกุ” (حق) ในหลายความหมายด้วยกัน แต่ความหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยฉบับนี้ พอจะสรุปได้ดังนี้

3.1.1 นิยามความหมายคำว่า “หุกุ” (حق) ในทางภาษาศาสตร์

ในหนังสือปทานุกรมอาหรับ “ลิสานุลอรับ” (لسان العرب) ได้ให้ความหมายคำว่า “หุกุ” (حق) ไว้ว่า “หุกุ” ตรงข้ามกับคำว่า “บาฎิล” (باطل) ที่หมายถึง “ความเท็จ” ในรูปของพหูพจน์ “หุกุก” (حقوق) หมายถึง “การยืนยันด้วยกับสิ่งๆหนึ่ง” กล่าวคือ “สิทธิของสิ่งๆหนึ่ง เมื่อสิ่งๆนั้นถูกยืนยันแล้ว ก็จำเป็นต้องให้สิทธิในสิ่งดังกล่าว” (Ibn ManZur, nd: 2/ 939-940)

ในหนังสือปทานุกรมอาหรับ “อัลมุอญิม อัลวะสิฎ” (المعجم الوسيط) ได้ให้ความหมายคำว่า “หุกุ” (حق) ว่าหมายถึง “ความถูกต้องเป็นธรรม การยืนยัน และความจริง” (Mujammaà al-lugha al-Arabiyyah, 2004:187)

ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

ความว่า: “ประกาศิตแห่งการลงโทษจะปรากฏจริงอย่างแน่นอน
แก่บรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา”²

ในหนังสือปทานุกรมอรับ “มุคตาร อัลศิหฺฮาหฺ” (مختار الصحاح) ได้ให้ความหมาย
คำว่า “หักกุ” (حق) ไว้ว่า “หักกุ” ในรูปเอกพจน์ หรือ “หุกุกุ” ในรูปของพหูพจน์ หมายถึง
“ความจริง สิทธิ และหน้าที่ ซึ่งตรงข้ามกับคำว่า “บาฎิล” (باطل) ที่หมายถึง “ความเท็จ”
(Muhammad bin Abeiybakr al-raziy,1998:198)

หนังสือปทานุกรมอรับ “มุญญิด อัล-ฏุลลาบ” (منجد الطلاب) ได้ให้ความหมาย
คำว่า “หักกุ” (حق) ไว้ว่า “อำนาจที่พึงมีต่อสิทธิ การยืนยัน (ในสิทธิดังกล่าว) และหน้าที่” (Fuaad
Furam al-bustaniy,1975:132)

หนังสือปทานุกรมอรับ “อัลมุญญิม อัลวะญิซ” (المعجم الوجيز) ได้อธิบาย
ความหมายคำว่า “หุกุกุกลลฮุ” (حقوق الله) ไว้ว่า “สิ่งที่ป็นหน้าที่ของเรา ที่ต้องมีต่ออัลลฮุ ﷻ”
(Mujammaà al-lugha al-Arabiyyah,1994:163)

3.1.2 นิยามความหมายคำว่า “หักกุ” (حق) ในทางวิชาการ

ท่านอิมามอิบนินะญีม ได้ให้ความหมายของ “หักกุ” ไว้ว่า “สิทธิที่บุคคลพึง
ได้รับ” (Ibn Najiym ,nd :6/148)

เชค อาลี อัลเคาะฟีฟ ได้ให้ความหมายของ “หักกุ” ไว้ดังนี้ว่า “ผลประโยชน์ที่
กฎหมายอิสลามคุ้มครองให้” (Ali al-khafiyf ,1947: 36)

อิมามอัब्ดุลอะซีร อัลบุคอรียฺ ได้ให้ความหมายของ “หักกุ” ไว้ว่า “การมีอยู่จาก
ทุกๆด้าน(สิทธิ) ซึ่งไม่มีความสงสัยเลยในสิ่งดังกล่าว” (Abd Aziyzi Al-Bukhariy,1997: 3/134)

อัศฮันสูริยฺ ได้ให้ความหมายของ “หักกุ” ว่าหมายถึง “ผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน
ที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง” (al-Sunhuriy,1967:1/9)

จากการศึกษาความหมายคำว่า “สิทธิ” ทั้งในทางภาษาศาสตร์และในทางวิชาการ
นั้น ผู้วิจัยพบว่าในทางภาษาศาสตร์ นักวิชาการอิสลามได้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างใกล้เคียงกัน มี
ความหมายโดยรวมที่หมายถึง “ความจริง การยืนยัน และความถูกต้องเป็นธรรม” ส่วนในทาง
วิชาการ นักวิชาการอิสลามก็ได้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างใกล้เคียงกัน คือ “สิทธิ” หมายถึง “สิทธิที่

² สุเราะฮฺศุศอด อายะฮฺ ที่ 119

บุคคลพึงได้รับและคุ้มครองโดยกฎหมาย”

นอกจากนี้ ยังเป็นที่น่าสังเกตว่านักกฎหมายและนักวิชาการในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ไว้ใกล้เคียงกับความหมายคำว่า “สิทธิ” ในบริบทของอิสลามที่ได้ให้ไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอตัวอย่างความหมายที่มีความใกล้เคียงกันโดยสังเขปดังนี้คือ

อุดม รัฐอมฤต ให้ความหมายของ “สิทธิ” ว่าหมายถึง “อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและบุคคลอื่นหรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน”

(อุดม รัฐอมฤต,2554:86)

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้คำอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” ไว้ว่า “สิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้ แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆด้วย” (หยุด แสงอุทัย,2535:224)

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ อธิบายว่า สิทธิ คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทางนี้กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน หรือให้ละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (วรพจน์ วิสสุตพิชญ์,2543:21)

คำนิยามดังกล่าวข้างต้นมีความใกล้เคียงกันในนัยยะของความหมาย คือ “สิทธิที่บุคคลพึงได้รับและคุ้มครองโดยกฎหมาย ทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน”

ซึ่งหากนำหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมาประมวลแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของสิทธิ มีลักษณะสำคัญที่ตรงกันอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น

1. สิทธินั้นจะเป็นการรับรองและคุ้มครองให้เจ้าของสิทธิ มีอำนาจสามารถที่จะเลือกใช้สิทธิหรืออาจจะไม่ใช้สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ
2. สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิในด้านต่างๆของตน
3. สิทธิจะมีขึ้นได้ ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ ปัจเจกชนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือต่อรัฐได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายมารับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของตน

จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าความหมายของคำว่า “สิทธิ” ในบริบทของกฎหมายทั่วไปภายใต้กรอบแนวคิดระบอบเสรีประชาธิปไตยนั้น มีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับนิยาม

ความหมายคำว่า “สิทธิ” ในบริบทของอิสลามในบางความหมายที่ได้ให้ไว้ ความแตกต่างประการหลักก็คือ ผู้ที่ตรากฎหมายหรือบัญญัติกฎหมายขึ้นมาของแต่ละฝ่าย ซึ่งทางกฎหมายอิสลามนั้นผู้เป็นเจ้าของสิทธิและบัญญัติกฎหมายคืออัลลอฮ์ ﷻ ส่วนในระบบกฎหมายทั่วไปนั้นผู้บัญญัติกฎหมายคือรัฐหรือผู้มีอำนาจในรัฐนั้นเป็นผู้ตรากฎหมาย นอกเหนือจากประเด็นดังกล่าวแล้ว สิ่งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงหลักการที่เป็นสัจธรรมและความเป็นสากลอีกด้วย (คือ กฎหมายอิสลามสามารถปรับใช้ได้ในทุกยุคสมัย) เพราะอิสลามนั้นให้ความสำคัญและมีหลักการเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชน เกียรติของความเป็นมนุษย์ มามากกว่า 1,400 ปี นับตั้งแต่ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เริ่มประกาศอิสลามและยังคงถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

3.2 สิทธิในการแสดงความคิดเห็น การดำเนิน และการประท้วงในอิสลาม

อิสลามเป็นศาสนาที่บุกเบิกในเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ มีจุดยืนที่ให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิต่างๆ ในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในกฎหมายอิสลาม อิสลามได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งการให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ที่จะไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดแทรกแซงในสิทธิของบุคคลหนึ่ง สิทธิของพลเมืองหรือสิทธิทางแพ่งคือความคุ้มครองทางกฎหมายของบุคคลจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่อิสลามคุ้มครอง

สิทธิสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งในสมัยปัจจุบันได้มีการให้คำนิยามไว้ว่า “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกติกาและข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิในการชุมนุมก็เป็นสิทธิที่พัฒนาต่อออกมาจากสิทธิในการแสดงความคิดเห็น จากการแสดงความคิดเห็น โดยบุคคลแต่ละคน มาสู่การแสดงความคิดเห็นแบบหลายๆ คนพร้อมกันหรือแบบกลุ่ม

ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นวิวัฒนาการที่สำคัญของวิธีการแสดงความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบันและถือเป็นวิธีการกระแสหลักอย่างหนึ่งในการแสดงออกด้วยการกระทำ เพื่อแสดงออกให้เห็นว่าสนับสนุนหรือคัดค้าน มีหลายวิธี เช่น การชุมนุมแสดงพลังหรือจุดยืนในเรื่องหนึ่งเรื่องใด การนัดหยุดงาน การอดข้าวประท้วง และการเดินขบวนประท้วง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกทางสังคมและในทางการเมือง ซึ่งประเทศที่ปกครองโดยระบอบเสรีประชาธิปไตยให้การรับรองและคุ้มครองไว้ในฐานะสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ (ฉันทจิรา เอี่ยมมยุรา, 2552:1)

กฎหมายอิสลามให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในความเชื่อ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ชื่อสายวงศ์ตระกูล การละเมิดสิทธิใดๆก็ตามถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามในศาสนาอิสลาม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า: “แต่ที่จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเขา ทรัพย์สินของพวกเขา และเกียรติยศ ของพวกเขาจะล่วงละเมิดกันมิได้” (al-Bukhariy, 1993:1739)

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิที่สำคัญอีกประการที่อิสลามให้ความสำคัญคุ้มครอง ส่งเสริมและส่งเสริมให้กระทำ นับตั้งแต่ในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เรื่อยมา ดังเช่นกรณีการประชุมปรึกษาหารือของท่านนบีกับเหล่าบรรดาอัครสาวกของท่านเพื่อขอความเห็นในเรื่องของการทำสงครามทุกครั้ง หรือการแสดงความคิดเห็นของท่านอับูบักร์ อัศศิดดีก رضي الله عنه ในกรณีการสรรหาบุคคลที่จะมาปกครองรัฐอิสลามภายหลังจากการเสียชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นต้น ซึ่งการมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเสรีภาพของประชาชน เมื่อมีสิ่งใดที่อยากเสนอแนะหรือคัดค้านก็สามารถที่จะกระทำได้

สิทธิดังกล่าวนี้ประชาชนย่อมใช้ได้แต่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติและกรอบของกฎหมายอิสลาม สิทธิดังกล่าวที่อิสลามให้การคุ้มครองแก่บุคคลยังรวมไปถึงสิทธิในการที่จะกล่าวตำหนิหรือประท้วงต่อการกระทำของบุคคลอื่นได้ โดยเหตุนี้ผู้ที่ถูกอธรรมจึงมีสิทธิในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือตำหนิความอธรรมและอยู่ดีธรรมของผู้อื่นได้ แต่ดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น โดยบัญญัติอิสลามอนุญาตและผ่อนผันให้แก่ผู้ถูกอธรรมที่จะเรียกร้องไปยังผู้ที่อธรรมแก่ตัวเขาในสิ่งที่ถูกอธรรม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในสุเราะฮ์อันนิสาอ์ ว่า

﴿ لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ
إِلَّا مَن ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴾

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงชอบการใช้เสียงดังในถ้อยคำที่เลวร้าย เว้นแต่ผู้ที่ถูกอธรรม และอัลลอฮ์นั้น เป็นผู้ทรงได้ยิน ทรงรอบรู้”³

ท่านอลี บิน อบีฏอลหะฮ์ ได้รายงานมาจากท่านอับนิอับบาส โดยท่านได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ นั้นไม่ทรงชอบที่จะให้มีการกล่าวเสียงดังในถ้อยคำที่เลวร้ายแก่คนหนึ่งคนใด เว้นแต่บุคคลผู้นั้นถูกอธรรม ดังกล่าวถึงเป็นการยกเว้นให้แก่ผู้ถูกอธรรมที่จะเรียกร้องไปยังผู้

³ สุเราะฮ์ อันนิสาอ์ อายะฮ์ที่ 148

ที่อธรรมแก่ตัวเขา ดังกล่าวนี้คือคำอธิบายคำรัสขของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า(إِلَّا مَنْ ظَلِمَ) (เว้นแต่ผู้ที่ถูกอธรรม)และหากว่าเขาอดทนต่อสิ่งดังกล่าวก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา” (Ibn Kathir,1999 : 2/442)

จากอายะฮฺดังกล่าวข้างต้นได้บ่งชี้ว่า อิสลามให้สิทธิและอนุญาตให้แก่ผู้ที่ถูกอธรรมที่จะเรียกร้องสิทธิของเขาไปยังผู้ที่อธรรมแก่ตัวเขาเองได้ตามขอบเขตที่ศาสนากำหนด

สิทธิในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือดำเนินความอธรรมและอยุติธรรมของผู้อื่นนั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็อนุญาตแก่ผู้ศรัทธาสามารถที่จะกระทำได้ภายใต้กรอบของหลักการอิสลาม ดังเช่นบุคคลผู้หนึ่งที่ถูกเพื่อนบ้านทำร้ายและได้มาหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อฟ้องร้องเรื่องราวดังกล่าวต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกรายงานโดยท่านอุมุรฺร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه เอาไว้ดังนี้

((قَالَ رَجُلٌ : " يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ لِي جَارًا يُؤْذِينِي ، فَقَالَ : انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَتَاعَكَ إِلَى الطَّرِيقِ ، فَانْطَلِقْ ، فَأَخْرِجْ مَتَاعَهُ ، فَاجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَقَالُوا : مَا شَأْنُكَ ؟ قَالَ لِي جَارٌ يُؤْذِينِي ، فَذَكَرْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَتَاعَكَ إِلَى الطَّرِيقِ ، فَجَعَلُوا يَقُولُونَ : اللَّهُمَّ الْعَنَّهُ ، اللَّهُمَّ أَخْرِجْهُ ، فَبَلَغَهُ ، فَأَتَاهُ فَقَالَ : ارْجِعْ إِلَى مَنْزِلِكَ ، فَوَاللَّهِ لَا أُؤْذِيكَ))

ความว่า: “มีชายคนหนึ่งได้มาร้องเรียนต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า: “ท่านเราะฮฺสุลุลลอฮฺครับ เพื่อนบ้านของฉันทันนั้นได้ทำร้ายฉัน” ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงได้กล่าวแก่ชายคนดังกล่าวว่า: “ท่านจงไปเอาของของท่าน ไปวางไว้ในทางที่คนสัญจรไปมา” หลังจากนั้นชายคนดังกล่าวก็ไปนำของของเขาออกมาวางไว้ในทางที่ผู้คนสัญจรไปมา ผ่านไปไม่นาน ผู้คนก็มาชุมนุมกัน และกล่าวถามชายผู้นั้นว่า: “นี่มันเรื่องอะไรกันหรือ ? ชายผู้นั้นก็กล่าวตอบว่า: “เพื่อนบ้านของฉันทันนั้นได้ทำร้ายฉัน และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็บอกให้ฉันเอาของออกมาวางไว้ตรงนี้” ทันใดนั้นผู้คนทั้งหลายก็กล่าวประนาม สาปแช่งและดำเนินเพื่อนบ้านคนดังกล่าว ต่อมาเพื่อนบ้านคนดังกล่าวก็มาและกล่าวแก่ชายผู้นั้น(ที่เขาได้ทำร้าย)ว่า: จงเอาของของท่านเก็บเข้าไปในบ้านท่านเถอะ ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ ﷻ ว่าต่อไปฉันจะไม่ทำร้ายท่านอีกเลย” (al-Bukhari,1993:119)

หลักฐานดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การเรียกร้องความเป็นธรรมหรือคำหิความ
ธรรมและอติธรรมของผู้อื่นนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของ
กฎหมายอิสลาม

คัมภีร์อัลกุรอานได้เรียกร้องให้บุคคลได้ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นคุณธรรมและละเว้นสิ่ง
ที่เป็นความชั่ว ความไม่ดีงาม อิสลามสอนให้ช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นความดีงามและออกห่างจาก
การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่ไม่ดีงามทั้งในระดับส่วนตัวและในระดับสังคม

ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสในสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 2 ว่า

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรมและความ
ยำเกรงและจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรูกัน”⁴

ท่านอิมามอัฏเฐาะเบาะรีชี้ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ใช้ให้บรรดาผู้
ศรัทธาคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นความดีงาม คือการกระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรง
สั่งใช้ให้กระทำ และกำชับกันให้มีความยำเกรง คือการต้องดำรงมั่นในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้
อย่างมั่นคงและให้ห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆ สั่งให้บรรดาผู้ศรัทธาอย่าได้คอยช่วยเหลือซึ่งกัน
และกันในเรื่องที่เป็นบาป คืออย่าได้ละทิ้งสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ปฏิบัติและอย่าได้ละเมิด
หรือทำเกินเลยในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดเป็นขอบเขตในศาสนา”(Attobriy, 2000 : 8/52)

จากอายะฮ์ดังกล่าวข้างต้นได้บ่งชี้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งใช้ให้ช่วยเหลือสนับสนุน
ซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นคำสั่งใช้ของศาสนา ตรงกันข้ามหากว่าช่วยเหลือสนับสนุนกันในเรื่องที่ไม่
ถูกต้องหรือขัดต่อหลักการของศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามเด็ดขาดทั้งในระดับปัจเจกและหมู่
คณะเพื่อให้ผู้ศรัทธานั้นดำรงมั่นอยู่ในหลักการของศาสนาโดยยึดผลประโยชน์และหลักการของ
อิสลามเป็นประการสำคัญ

นอกจากนี้อิสลามยังได้ให้สิทธิแก่บุคคลในการที่จะเรียกร้องไปสู่สิ่งที่ดีงาม
เรียกร้องไปสู่ความสุขและความเป็นระเบียบของสังคม หรือสิทธิในการที่จะกล่าวคำหิ
ตักเตือน หรือคัดค้านไม่เห็นด้วยกับการกระทำของบุคคลที่ประพฤติ ปฏิบัติ ในสิ่งที่ขัดกับหลักการ
ของอิสลามหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆ ดังกล่าวถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลาม
ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้และกำชับแก่บรรดาผู้ศรัทธาในเรื่องนี้ ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้
ตรัสไว้ในสุเราะฮ์ออะอิมรอน อายะฮ์ที่ 104 ว่า

⁴ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 2 ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

﴿وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

ความว่า: “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่
ความดีและใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำสิ่งที่มิชอบ
และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”⁵

ท่านอิมามอิब्ราฮีมอะริษบัยฮายอะฮฺนัฟิว่า “อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งใช้บรรดาผู้
ศรัทธา ให้ทำการเรียกร้องเชิญชวนผู้คนไปสู่ความดีงาม คือ เชิญชวนไปสู่อิสลามและบทบัญญัติ
ที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงมอบให้แก่ป่าวของพระองค์ ให้สั่งใช้ผู้คนทั้งหลายให้ปฏิบัติตามท่าน นบีมุฮัม
มัด ﷺ และศาสนาของอัลลอฮฺ ﷻ ห้ามปรามกันในเรื่องที่เป็นการตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และต่อ
การปฏิเสธท่านนบีในสิ่งที่ท่านได้นำมาจากอัลลอฮฺ ﷻ อย่างเต็มที่”(Attobriy,2000:7/90-91)

นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังได้สอนให้แก่บรรดามุสลิมไว้อีกว่า เมื่อผู้
ศรัทธาเห็นสิ่งที่ไม่ดีงามเกิดขึ้นก็สมควรที่ผู้ศรัทธาต้องพยายามเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งความไม่
ดีงามดังกล่าวตามขีดความสามารถของบุคคลนั้น ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่กล่าวว่า

((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ
فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ))

ความว่า: “ผู้ใดในหมู่พวกท่านที่เห็นความไม่ดีไม่งามต่างๆเขาจะต้อง
เปลี่ยนแปลงมันด้วยมือ(อำนาจ)ของเขา แต่ถ้าไม่มีความสามารถก็ให้เขา
ใช้ลิ้น(ใช้คำพูด)และถ้าหากว่าเขาไม่มีความสามารถก็ให้เขาปฏิเสธ
สิ่งไม่ดีงามดังกล่าวนั้นในใจและนั่นคือความศรัทธาขั้นต่ำที่สุด”
(Muslim,1996: 175)

หะดีษดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการห้ามสิ่งที่ไม่ดีงาม
กล่าวคือ เมื่อผู้ใดเห็นการปฏิบัติความชั่ว ก็ไม่เพียงแต่เขาจะใช้ลิ้น (คำพูดเพื่อตักเตือน) ของเขาห้าม
ปรามเท่านั้น แต่ทว่าจำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะขจัดความไม่ดีงามเหล่านี้
ให้หมดไป ตามขีดความสามารถของบุคคลนั้นที่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ นั่นถือว่าเป็น
หลักคำสอนที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลาม

⁵ สุเราะฮฺ ออะละอิมรอน อายะฮฺที่ 104

สิทธิในการชุมนุมเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลาม เพราะอิสลามมีหลักการ กฎเกณฑ์ และคำสอนในการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิต่างๆของประชาชนนับตั้งแต่เริ่มมีการประกาศอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สิ่งดังกล่าวนี้ล้วนมีพื้นฐานและพัฒนาการที่มีมาควบคู่กัน ซึ่งสิทธิในการชุมนุมของประชาชนนั้นบางกรณีเกิดขึ้นเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม อีกทั้งการกระทำดังกล่าว ยังเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือเจตจำนงเพื่อให้รัฐได้รับทราบ เพื่อที่รัฐจะได้นำไปพิจารณาและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมต่อไป

เสรีภาพดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพอื่นตามหลักการอิสลามด้วย อาทิ เช่น สิทธิในการแสดงออกและสิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการพูด เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการพิมพ์และเผยแพร่เอกสาร สิทธิในการร้องเรียนความเป็นธรรมต่อรัฐหรือเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นต้น

การชุมนุม “อัลมุซอฮะรอต” (المظاهرات) เป็นการรวมตัวกันเพื่อต้องการแสดงเจตจำนงอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและการเมืองการปกครองไม่ใช่เรื่องของศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากว่าสังคมและการเมืองการปกครองเป็นพลวัตที่ปรับเปลี่ยนไปตามพัฒนาการ มีวิวัฒนาการเปลี่ยนผ่าน และพัฒนาไปพร้อมกับระยะเวลาที่ผ่านมาไปตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การเจริญเติบโตของเมืองและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนหลักการพื้นฐานของอิสลามนั้นเป็นเรื่องที่มีความมั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือยุคสมัย

อิสลามไม่ได้แยกเรื่องศาสนากับทางโลกออกจากกัน มีหลักการ กฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมรายละเอียดในการดำเนินชีวิต มีค่านิยมและวิถีปฏิบัติในชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับสังคม ดังกล่าวล้วนเป็นตัวบทกฎหมายและบทบัญญัติที่ถูกสร้างขึ้นมาจากหลักคำสอนของอิสลามทั้งสิ้น ดังนั้นความแตกต่างทางวิถีชีวิตของมุสลิมกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมในด้านหลักการ ความเชื่อ วัฒนธรรม แนวคิดและการปฏิบัติบางประการจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไปไม่พ้น

3.3 หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

อิสลามถือว่าคัมภีร์อัลกุรอานคือรัฐธรรมนูญ อัลกุรอานคือแหล่งที่มาหลักของกฎหมาย ข้อกฎหมายหลักๆในกฎหมายอิสลามมาจากตัวบทในคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์⁶ ตัวบทในอัลกุรอานส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงข้อกฎหมายแบบกว้างๆ ในแง่นี้ การที่จะนำตัวบทดังกล่าวออกมาเป็นกฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับต่างๆต้องอาศัยการอธิบาย การวิเคราะห์และสังเคราะห์จากปวงปราชญ์หรือนักนิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องชาญในด้านนี้ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ในทำนองเดียวกันนี้การชุมนุมก็เช่นเดียวกัน

การชุมนุมโดยการเดินประท้วงในที่สาธารณะและชูป้ายแสดงความคิดเห็นต่างๆ การจัดกลุ่มประท้วง เป็นการรวมกลุ่มเป็นจุดๆเช่น การประท้วงหน้าโรงงานหรือสถานที่ราชการ การประท้วงบนถนน โดยใช้ถนนเป็นสถานที่เพื่อแสดงความเห็นให้แก่ผู้สัญจรไปมา การประท้วงด้วยการคิดขวาง ผู้ประท้วงจะขัดขวางหรือกีดกันกิจกรรมของผู้ถูกประท้วงไม่ให้ดำเนินงานต่อไปได้ รวมถึงการวางวัตถุสิ่งของเพื่อขัดขวางการสลายการชุมนุม การประท้วงด้วยความรุนแรงโดยก่อจลาจลจับอาวุธสู้กับฝ่ายรัฐบาล ดังกล่าวนี้คือรูปแบบของการชุมนุมที่แพร่หลายในยุคปัจจุบัน เป็นรูปแบบที่มีพื้นฐานทางสังคมการเมืองแบบยุโรปหรือจากโลกตะวันตก เป็นการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือดำเนินความธรรมและยุติธรรมของผู้อื่น อย่างไรก็ตามการใช้สิทธิดังกล่าว ย่อมต้องมีขอบเขตอยู่เสมอ หากสิทธินั้นมีการกระทำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่โดยปราศจากขอบเขต ย่อมอาจก้าวล่วงล้ำไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอีกอย่างหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าอิสลามจะให้อิสระต่อผู้คนที่ในการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่การกระทำนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

การประท้วงมีอยู่มากมายหลากหลายรูปแบบ ถ้อยคำที่พูดออกมา เป้าหมายที่มีการเรียกร้อง และผลกระทบที่จะตามทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงของชาติและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิทธิเสรีภาพของผู้คนในสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ มุสลิมจึงจำเป็นต้องทราบถึงข้อกำหนด บทบัญญัติ และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาแบบการชุมนุมดังกล่าวพบว่ารูปแบบการชุมนุมในลักษณะดังกล่าวมีประเด็นต่างๆที่ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญโดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลามดังนี้

⁶ อัล-สุนนะฮ์ หมายถึง คำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด

3.3.1 การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย

การกระทำทุกอย่างของมุสลิมในบริบททางสังคมนั้นๆ ต้องตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของคนเพียงบางส่วน พิจารณาการกระทำต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายก็ตาม ดังเช่นในสมัยท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏฏอบ ท่านได้สั่งให้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นโรคผิวหนังเกิบตัวอยู่ภายในบ้านห้ามออกไปพบปะผู้คน ซึ่งโดยสิทธิของนางแล้วนางมีสิทธิที่จะออกไปไหนมาไหนก็ได้ แต่ทว่า การออกไปของนางนั้นเป็นการสร้างความรู้สึกรังเกี้ยวรังไรให้กับผู้คนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวท่านอุมร์จึงระงับสิทธิดังกล่าวของนางเพื่อประโยชน์ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม

ท่านอิมามมาลิกได้รายงานเรื่องนี้เอาไว้ว่า: อิบนุอะบีมุลัยกะฮะฮ์เล่าว่า “ท่านอุมร์ได้เดินผ่านสตรีที่เป็นโรคเรื้อนคนหนึ่งที่กำลังถูอาพรอบกะอะฮะฮ์ ท่านได้กล่าวแก่นางว่า “โอ้ผู้เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ จงอย่าได้รับกวนผู้อื่นเลย หากท่านเกิบตัวอยู่ในบ้านก็เป็นการดีกว่า” นางจึงเกิบตัวอยู่ภายในบ้านนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และหลังจากท่านอุมร์สิ้นชีวิตไปแล้ว ก็มีคนหนึ่งมาบอกกับเธอว่า คนที่ห้ามเธอออกจากบ้านได้เสียชีวิตแล้ว เธอจึงออกมาเถอะ เธอตอบว่า: “ไม่ละ ฉันจะไม่เป็นคนที่ยอมเชื่อฟังท่านในยามที่ท่านมีชีวิตอยู่ และทำการฝ่าฝืนท่านเมื่อท่านได้สิ้นชีวิตไปแล้ว” (Malik Ibn Anas, nd:3/270: 956)⁷

การที่ท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏฏอบ ได้ระงับสิทธิที่จะออกไปไหนมาไหนก็ได้ของนางดังกล่าวนี้กระทำไปเพื่อผลประโยชน์ของผู้คนส่วนใหญ่ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สิทธิอันใดก็ตามของบุคคลหนึ่ง หากว่าการใช้สิทธิดังกล่าวนี้ไปสร้างผลกระทบต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม รัฐหรือผู้มีอำนาจก็สามารถที่จะจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม

อีกตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนในประเด็นนี้ก็คือ ในเรื่องของการซื้อขาย และการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เช่น การปั่นราคาสินค้าให้สูงขึ้นเพื่อหวังทำกำไรให้ได้มาก โดยไม่มีเจตนาที่จะซื้อสินค้านั้น แต่เพื่อทำให้ผู้อื่นผู้รู้ราคาและซื้อสินค้าด้วยราคาที่เกินจริง เรียกการซื้อขายแบบนี้ว่า “บัยอุน นัจญซี” (بَيْعُ النَّجْشِ) ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติในอิสลามเพราะการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้คนส่วนใหญ่ที่มีความต้องการสินค้าดังกล่าว ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวนี้ว่า

⁷ ดู ชุกรีย์นุร จงรักศักดิ์ม, 2552: 87

((نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّحْشِ))

ความว่า:“ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ห้ามการซื้อขายด้วยการปั่นราคาให้สูงขึ้น” (al-Bukhariy,1993:2035)

การกักตุนสินค้าก็เช่นเดียวกัน ถือเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติในหลักการของอิสลาม เรียกในภาษาอารบว่า “อัล อหฺติการฺ” (الْأَحْتِكَارُ) คือการซื้อสินค้าประเภทอาหารหลัก หรือสินค้าที่มีความจำเป็นของประชาชนจากท้องตลาด โดยเฉพาะในยามที่ประชาชนกำลังมีความต้องการสินค้านั้น แล้วนำมาเก็บกักตุนเอาไว้โดยไม่เปิดเผยเพื่อให้ราคาสินค้าสูงขึ้น เมื่อสินค้าขาดตลาดก็ทยอยนำมาออกขายเพื่อทำกำไรจากสินค้านั้นเนื่องจากว่าสินค้านั้นไม่มีขายในท้องตลาดนอกจากที่เขาเท่านั้น หลักฐานในเรื่องนี้คือหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวสอนแก่บรรดามุสลิมในเรื่องนี้เอาไว้ว่า

((لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ))

ความว่า:“ไม่มีใครกักตุน (สินค้า) นอกจากคนนั้นได้กระทำความผิด”

(Muslim,1996: 1605)

จากหลักคำสอนดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยพบว่า หลักการและคำสอนของอิสลามนั้นได้ให้ความตระหนัก และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของคนเพียงบางส่วน การกระทำใดๆก็ตามของมุสลิมในบริบททางสังคมนั้น ต้องพิจารณาการกระทำต่างๆให้รอบคอบเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายก็ตาม อย่างเช่นการซื้อขาย ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของเขาที่เขาจะกำหนดราคาสินค้าเพื่อขาย หรือการที่เขาจะซื้อสินค้าไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตามย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขา แต่เมื่อใดก็ตามที่การใช้สิทธิของเขาไปส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนส่วนใหญ่ภายในสังคมหรือเป็นการฉวยโอกาสจากความต้องการของประชาชนในขณะนั้น รัฐหรือผู้มีอำนาจก็สามารถที่จะจำกัดสิทธิดังกล่าว หรือบังคับใช้บทลงโทษในกรณีดังกล่าวนี้ได้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่และเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขขึ้นในสังคม

3.3.2 การให้ความสำคัญกับวิธีการสมควรยิ่งกว่าการให้ความสำคัญกับเป้าหมาย (ผลลัพธ์) ที่ได้รับ

อิสลามให้อิสระต่อผู้คนในการเลือกที่จะกระทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยการกระทำนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตของบทบัญญัติอิสลาม มุสลิมต้องคำนึงถึงวิธีการและผลลัพธ์ของสิ่งนั้นๆที่จะ

เกิดขึ้นตามมาภายหลัง เหตุผล วิทยปัญญา ข้อคิด คติข้อเตือนใจที่ดั่งามคือสิ่งที่อิสลามมุ่งเน้นให้ผู้ศรัทธานำมาคิดพิจารณาก่อนที่จะปฏิบัติหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งการบรรลุเป้าหมายโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งดังกล่าวย่อมไม่ใช่แนวทางของศาสนาอิสลาม หากแต่ยังส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์และความดั่งามของอิสลามอีกด้วย ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ครัสไว้ในสุเราะฮ์อัล-อันอาม อายะฮ์ที่ 108 ว่า

﴿ وَلَا تَسْبُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسْبُوا اللَّهَ عَدُوًّا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงอย่าด่าว่าบรรดาสิ่งที่พวกเขาวิงวอนขออื่นจากอัลลอฮฺแล้วพวกเขาก็จะด่าว่าอัลลอฮฺเป็นการละเมิดโดยปราศจากความรู้ ในทำนองนั้นแหละเราได้ให้สวยงามแก่ทุกชาติซึ่งการงานของพวกเขา และยังพระเจ้าของพวกเขา นั่นคือการกลับไปของพวกเขา แล้วพระองค์ก็จะทรงบอกแก่พวกเขาในสิ่งที่พวกเขากระทำกัน”⁸

ท่านอิมามอิบนิกะษีร์ อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้ามท่านเราะฮ์ฮูล ﷻ และผู้ศรัทธาทั้งหลายด่าทอต่อว่าความเชื่อของผู้ที่ตั้งภาคี ถึงแม้ว่ามันจะนำมาซึ่งประโยชน์ แต่ทว่าการด่าทอนั้นจะนำมาซึ่งผลเสียที่ยิ่งใหญ่ นั่นก็คือ ผู้ตั้งภาคีจะด่าทอต่อพระเจ้าของบรรดาผู้ศรัทธา (อัลลอฮฺ ﷻ ผู้ซึ่งไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์)” (Ibn Kathir, 1999:3/314)

วิธีการที่ดั่งาม การมีมารยาท ทั้งคำพูดและการกระทำ คือสิ่งที่อิสลามส่งเสริมและเรียกร้องให้กระทำ ดังคำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ครัสไว้ในสุเราะฮ์อันนะฮล อายะฮ์ที่ 90 และอายะฮ์ที่ 125 ว่า

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾

ความว่า: “แท้จริงอัลลอฮฺทรงใช้ให้รักษาความยุติธรรมและทำดี และการบริจาคแก่ญาติใกล้ชิดและให้ละเว้นจากการทำลามกและการชั่วช้า และการอธรรม พระองค์ทรงตักเตือนพวกเจ้าเพื่อพวกเจ้าจักได้รำลึก”⁹

⁸ สุเราะฮ์อัล-อันอาม อายะฮ์ที่ 108

⁹ สุเราะฮ์อันนะฮล อายะฮ์ที่ 90

ท่านอิมามอิบนิกะษีรอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้ให้ปวงบ่าวของพระองค์รักษาความยุติธรรมและปฏิบัติด้วยการกระทำที่ดีงาม” (Ibn Kathir,1999:4/595)

อิสลามใช้ให้ผู้ศรัทธาทำการเรียกร้อง เชิญชวนด้วยความสุ่ม และการตักเตือนที่ดี และสอนให้โต้แย้งกับบุคคลที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยสิ่งที่ดีกว่าเสมอ คือด้วยเหตุผลและหลักฐานจากบทบัญญัติของอิสลาม ด้วยวิทขบัญญัติ ข้อคิด คติข้อเตือนใจที่ดีงามและด้วยความอ่อนโยน สุภาพ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในสุเราะฮ์อันนะหฺล อายะฮ์ ที่ 125 ว่า

﴿ اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾

ความว่า: “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุ่ม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของพระองค์และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง”¹⁰

ท่านอิมามอิบนิกะษีรอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เชิญชวนผู้คนด้วยกับ หิกมะฮ์ (เหตุผลและวิทขบัญญัติ) ท่านอิบนิญะรียร์กล่าวว่า: “คือด้วยกับอัลกุรอานและสุนนะฮ์” ให้เรียกร้องเชิญชวนหรือโต้แย้ง ด้วยกับข้อคิด คติข้อเตือนใจ และด้วยมรรยาท ที่ดีงาม” (Ibn Kathir,1999:4/613)

หลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิธีการในการเรียกร้องเชิญชวนผู้คนให้รับฟังความเห็น รับฟังคำแนะนำตักเตือนว่า ต้องเป็นไปโดยความรอบคอบทั้งในเรื่องของคำพูด ในเรื่องของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และต้องพิจารณาถึงผลดีที่จะได้รับและคำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา และต้องผลักดันสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆออกไปด้วยสิ่งที่ดีงามกว่าเสมอ ดังคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวเตือนท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ขณะที่มิชชาฮ์ กลุ่มหนึ่งมาหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها ได้เล่าถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเอาไว้ดังนี้

((دَخَلَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ , فَقَالُوا : السَّامُ عَلَيْكَ قَالَتْ : فَفَهْمَتْهَا , فَقُلْتُ : وَعَلَيْكُمْ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ , فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَهْلًا يَا عَائِشَةُ , إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ , فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْمَ تَسْمَعُ مَا قَالُوا ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : قَدْ قُلْتُ وَعَلَيْكُمْ))

¹⁰ สุเราะฮ์ อันนะหฺล อายะฮ์ ที่ 125

ความว่า: ครั้งหนึ่งได้มีชาวยิวเข้ามาหาท่านเราะสูล ﷺ และกล่าวว่า: “ขอความตายจงประสบแก่ท่าน” แทนที่พวกเขาจะกล่าวสลาม ท่านหญิงอาอิชะฮฺ ٱ ได้ยินดังนั้นจึงตอบไปว่า: “ความตายจะประสบกับพวกเจ้านั้นแหละ” เมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้ยินเช่นนั้นก็ได้ห้ามท่านหญิงอาอิชะฮฺ ٱ และได้กล่าวว่า: “แท้จริงแล้วอัลลอฮฺ ٱ เป็นผู้ทรงนุ่มนวลและทรงรักความนุ่มนวลในทุกๆ สิ่ง” ท่านหญิงอาอิชะฮฺ ٱ ได้ถามว่า: “ท่านไม่ได้ยินที่พวกเขากล่าวอย่างนั้นหรือ?” ท่านนบี ٱ ได้ตอบนางว่า: “ก็ฉันได้กล่าวแล้วไงว่า พวกท่านก็เช่นเดียวกัน” (Ibn Hajar, 1986 : 12/280)

การกระทำดังกล่าวของท่านนบี ٱ ในหะดีษดังกล่าวข้างต้นนั้นชี้ให้เห็นว่าการโต้ตอบใดๆก็ตามนั้นต้องเป็นการตอบโต้ด้วยกับสิ่งที่ดีกว่า ทั้งคำพูดหรือการกระทำ และจะต้องไม่เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีงามที่บุคคลคนหนึ่งได้กระทำต่อเรา ซึ่งในกรณีนี้นั้นอาจเป็นอุบายของชาวยิวที่ต้องการให้ท่านนบี ٱ กล่าวคำพูดที่ไม่ดีงามออกไป โดยการใช้คำที่ไม่มีมีความชัดเจนหรือคำที่มีการออกเสียงที่ใกล้เคียงกัน เพื่อที่จะได้กล่าวคำหยาบคายของท่านนบี ٱ โดยกล่าวอ้างว่าพวกเขาได้กล่าวสลามต่อท่านนบี ٱ มุฮัมมัด ٱ แต่ทำไมท่านนบี ٱ จึงกล่าวถ้อยคำที่ไม่ดีต่อพวกเขา จนอาจเป็นเหตุที่นำความเสื่อมเสียมาสู่อิสลาม

ในประเด็นนี้ยังมีหะดีษที่รายงานจากท่านอบีซัรริณ และท่านมูอาฮฺ บิน ญะบัล ٱ ว่า: ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า:

((اَتَقِيَ اللّٰهَ حَيْثُمَا كُنْتُ , وَاتَّبَعْتُ السَّبِيَّةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا , وَخَالَقَ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ))

ความว่า: “จงมีความสำรวม ยำเกรงต่ออัลลอฮฺไม่ว่าท่านจะอยู่ในสถานที่ใดหรืออยู่ในสภาพใดก็ตาม จงหลบเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีงามด้วยกับสิ่งที่ดีงามและจงปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้คนด้วยมารยาทที่ดีงาม” (al- Nawawiy, 2007: 14)

ท่านอิมามอิบนุก็อยอิม กล่าวว่า: “แท้จริงอิสลามถูกสร้างขึ้นบนความเหมาะสมแห่งวิทยปัญญา (หิกมะฮฺ) และผลประโยชน์ของปวงบ่าวในโลกคุณาและอาคิเราะฮฺ มันมีทั้งความยุติธรรมและเมตตาธรรม ตลอดจนผลประโยชน์และวิทยปัญญาในทุกๆ เรื่อง ดังนั้นทุกประเด็นที่เบี่ยงเบนออกจากความยุติธรรมไปสู่ความอธรรมและความชั่วร้าย จากความเมตตาสู่ความเกลียดชังจากผลประโยชน์สู่ความเสียหาย จากเหตุผลทางวิทยปัญญาไปสู่ความอวิชาไร้สาระเป้าหมายนั้นย่อมไม่ใช่สิ่งที่มาจกบทบัญญัติของศาสนา แม้ว่าอาจมีการผนวกเข้าไปโดยการอธิบาย(ตะอฺวีล) บ้างก็ตาม” (Ibn al-Qaiyim, 1991: 3/12)

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่า การกระทำอันใดก็แล้วแต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงวิธีการหรือผลกระทบที่จะตามมานั้น ไม่ใช่สิ่งที่พึงปฏิบัติในหลักการของอิสลาม สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอันดับแรกก็คือวิธีการที่ดีงาม ความรอบคอบ ไม่รุนแรงแข็งกร้าว การใช้เหตุผล ข้อคิด คำตักเตือนที่ดี และด้วยความอ่อนโยนนี้เอง จะเป็นการสร้างสัมพันธไมตรี อันดีงามต่อกันและเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกันและยังเป็นการป้องกันผู้ที่ไม่ประสงค์ดีต่อมุสลิมอีกด้วย การแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งต่างๆ ต้องเป็นด้วยการเรียกร้องอย่างสันติ ด้วยเหตุด้วยผลและด้วยคำสอนที่ดีงาม ดังกล่าวคือหลักการคำสอนของอิสลาม

3.3.3 ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ประเทศชาติ ต่อทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์หรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะ

การชุมนุมใดๆก็ตามต้องปรากฏว่าการชุมนุมดังกล่าวนั้นต้องไม่เป็นการบ่อนทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นในทุกกรณี ไม่ว่าจะในด้านความมั่นคงของรัฐ ด้านเศรษฐกิจ และวิถีความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งอัลกุรอานและอัลหะดีษได้ห้ามไม่ให้มุสลิมกระทำในสิ่งดังกล่าว ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้ผู้ศรัทธากระทำความดีและอย่าได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นในแผ่นดิน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾

ความว่า: “แท้จริงการตอบแทนแก่บรรดาผู้ที่ทำสงครามต่ออัลลอฮ์ และเราะสูลของพระองค์ และพยายามบ่อนทำลายในแผ่นดิน นั่นก็คือการที่พวกเขาจะถูกฆ่า หรือถูกตรึงบนไม้กางเขน หรือมือของพวกเขาและเท้าของพวกเขาจะถูกตัดสลัดข้าง หรือถูกเนรเทศออกไปจากแผ่นดิน นั่นก็คือพวกเขาจะได้รับความอัปยศในโลกนี้ และจะได้รับการลงโทษอันใหญ่หลวงในปรโลก”¹¹

ท่านอิมามอัฏเฐาะเบาะรี¹¹ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อายะฮ์นี้เป็นการชี้แจงจากอัลลอฮ์ ﷻ ถึงบทลงโทษของผู้ที่บ่อนทำลายและสร้างความเสียหายในแผ่นดิน และโทษที่เหมาะสมแก่บุคคลที่กระทำดังกล่าวก็นั่นคือ โทษประหารชีวิต ตรึงด้วยไม้กางเขน ตัดมือและเท้าสลัดข้างกัน

¹¹ สุเราะฮ์ ฮุ้ด อายะฮ์ที่ 33

หรือเนรเทศไปที่อื่น ส่วนบทลงโทษในอาคิเราะฮฺ หากว่ายังไม่กลับเนื้อกลับตัวในโลกนี้นั้นเป็นบทลงโทษที่รุนแรง” (Attobriy,2000 :10/243)

นอกจากการสร้างความเสียหายต่อแผ่นดิน ประเทศชาติ หรือทรัพย์สินสาธารณะแล้ว อิสลามยังได้กำหนดบทลงโทษไว้อย่างรุนแรงสำหรับผู้ที่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นโดยการตัดมือ สิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสำคัญที่อิสลามให้การคุ้มครองต่อทรัพย์สินของบุคคลหนึ่งจากการละเมิดของผู้อื่น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً
بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾

ความว่า:“และขโมยชายและขโมยหญิงนั้นจงตัดมือของเขาทั้งสองคน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบแทนในสิ่งที่ทั้งสองนั้นได้แสวงหาไว้ (และ) เพื่อเป็นเชิงอย่างการลงโทษ จากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์นั้นทรงเดชานุภาพ ทรงปรีชาญาณ”¹²

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “ผู้ใดที่ทำการขโมยไม่ว่าจากผู้ชายหรือผู้หญิง บทลงโทษในการกระทำความผิดดังกล่าวก็คือ ให้ตัดมือ ซึ่งต้องพิจารณาจากจำนวน(จำนวนสิ่งที่ถูกขโมยว่าครบพิภคที่ศาสนาอนุญาตให้ลงโทษ)” (Attobriy,2000:10/294)

การสร้างความเสียหายต่อแผ่นดิน ความมั่นคงของประเทศชาติ หรือสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจ ทรัพย์สินของบุคคลหรือทรัพย์สินสาธารณะ นับเป็นความผิดที่มีบทลงโทษที่รุนแรงมากในกฎหมายอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากว่าเรื่องดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้คนส่วนใหญ่ และเป็นอันตรายต่อความเป็นอยู่ของผู้คนซึ่งเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งนอกเหนือจากหลักการอิสลามที่อยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ยังมีสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ท่านได้กล่าวในประเด็นดังกล่าวนี้ไว้อีกว่า

((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَّجَالِسِنَا بُدُّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا،
فَقَالَ: فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟
قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ))

¹² สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ 38

ความว่า“พวกท่านทั้งหลายพึงระวังการนั่งตามท้องถนนหนทางต่างๆ บรรดาเศาะหาบะฮฺ กล่าวถามว่า: โอ้ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ พวกเราเพียงนั่งคุยกันที่นั่น ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺกล่าวว่า: “หากพวกท่านเลียงไม่ได้ต้องใช้เป็นสถานที่พูดคุยกัน ดังนั้นจงให้สิทธิบนถนนหนทาง” บรรดาเศาะหาบะฮฺกล่าวว่า อะไรคือสิทธิบนท้องถนน โอ้ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺตอบว่า “ลดสายตาลง ไม่สร้างความเดือดร้อน ต้อนรับสลาม สั่งใช้กันในเรื่องความดี ห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว” (al-Bukhariy,1993:6229)

ท่านอิมามอันนะวะวีได้อธิบายหะดีษนี้ว่า: “ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ ได้ห้ามการใช้ถนนหนทางโดยที่ไม่มีคามจำเป็น โดยเฉพาะสิ่งที่มีนจะเป็นการขัดขวางการจราจรหรือการสัญจรไปมา เช่น การนั่งชุมนุมกัน แต่ถ้าหากว่ามีความจำเป็นที่จะต้องใช้เส้นทางตรงนี้จริงๆ ก็จำเป็นต้องให้สิทธิของถนนหนทาง คือ ห้ามก่อให้เกิดอันตรายและสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน สาธารณะ ละสายตาจากสิ่งที่พึงสงวนของผู้คน” (al-Nawawiy,1998:14/328)

อีกตัวอย่างที่ยืนยันว่าอิสลามนั้นห้ามทำร้ายผู้คน ทำลายข้าวของ ทรัพย์สินต่างๆ ที่เป็นของบุคคลอื่นหรือของรัฐ แม้กระทั่งเมื่ออยู่ในภาวะของสงคราม ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยของท่านนบีﷺ ซึ่งในขณะนั้นได้เกิดสงครามระหว่างรัฐอิสลามกับอาณาจักรโรมันที่เรียกว่าสงครามมูตะฮฺ ซึ่งเกิดขึ้นในเดือน ญมาดีลอุลา ปีที่ 8 แห่งฮิจเราะฮฺศักราช

ท่านนบีมุฮัมมัดﷺ ได้สั่งเสียและกำชับเหล่าทหารมุสลิมว่า “ฉันขอกำชับให้พวกท่านอย่าเกรงต่ออัลลอฮฺและจงระวังการกระทำต่อมุสลิมให้ดี จงบุกไปในนามของอัลลอฮฺﷻ ในหนทางของอัลลอฮฺﷻ กับผู้ที่ปฏิเสธอัลลอฮฺﷻ พวกท่านอย่าได้หลอกลวง อย่าได้ขโมยทรัพย์ อย่าฆ่าบรรดาเด็กๆ บรรดาสตรี คนชราที่อ่อนแอ หรือผู้ที่ปลึกิเวกอยู่ในโบสถ์ อย่าได้เข้าใกล้ต้นอินทผลัม อย่าตัดต้นไม้และอย่าได้ทำลายบ้านเรือน”¹³

ท่านเราะฮฺลุลลอฮฺ ﷺ ไม่นุญาตให้มุสลิมทำอันตรายต่อมุสลิมด้วยกันและต่อเพื่อนมนุษย์ให้ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะด้วยคำพูดการกระทำหรือด้วยสาเหตุอื่นๆ ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัดﷺ ที่ได้ทรงกล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า : “แต่ที่จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเจ้า ทรัพย์สินของพวกเจ้าและเกียรติยศของพวกเจ้าจะล่วงละเมิดมิได้” (al-Bukhariy,1993:1739)

¹³ ดู มุศฎะฟา อัสสิบาอียฺ. ฆอซาลี เบ็ญญะหมัด ,2552: 104

และหะดีษที่รายงานไว้โดยท่าน อุบาต๊ะฮฺ บิน อัลศอมิต رضي الله عنه ว่า
 ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ))

ความว่า:ท่านเราะฮ์ตุล رضي الله عنه ได้พิพากษาโดยกล่าวว่า ไม่มีการกระทำใดๆ
 ให้แก่ตนเองได้รับความเสียหายและไม่มีการกระทำใดๆให้แก่ผู้อื่นได้รับความ
 ความเสียหาย” (Ibn Majah, n.d.:2340)

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บทบัญญัติอิสลามนั้น ถูกกำหนดมาเพื่อขจัด
 อันตรายต่างๆที่เกิดขึ้นกับผู้คน และการกระทำอันตรายนั้นเป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม ไม่อนุญาตให้
 มุสลิมทำอันตรายต่อมุสลิมด้วยกันและต่อเพื่อนมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยคำพูด หรือการกระทำ

สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สินเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิใน
 การครอบครอง แสวงหาปัจจัยต่างๆโดยชอบธรรม กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล กรรมสิทธิ์
 ในทรัพย์สินที่เป็นของส่วนรวม(สาธารณะ) การรักษาทรัพย์สินและการใช้ประโยชน์ดังกล่าว
 รวมถึงการให้ทรัพย์สินตกเป็นมรดกของทายาทสืบต่อไป ดังกล่าวนี้กฎหมายอิสลามให้ความสำคัญ ให้
 ความคุ้มครองต่อสิทธิดังกล่าว ดังนั้นอิสลามจึงห้ามไม่ให้ก่อความเสียหายต่อชีวิต เกียรติยศ
 ชื่อเสียง ทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์ รวมถึงสร้าง ความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะ โดยเด็ดขาด

3.3.4 ต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำหรือการแสดงออกที่อาจก่อให้เกิดความปั่น ่วนวุ่นวายหรือก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

การเรียกร้อง การกระทำ หรือการแสดงออกใดๆก็ตามที่ส่งผลเสียหรือสร้างความ
 แตกแยกให้เกิดขึ้นแก่สังคมมุสลิม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหลในชาติพันธุ์ สีผิว
 การยึดติดในประเทศชาติ (ชาตินิยม) ยึดติดในเชื้อสายวงศ์ตระกูล คลั่งไคล้ในเกมกีฬา ตัวบุคคล
 หรือพรรคการเมืองโดยไม่คำนึงหลักการอิสลามจนเลยขอบเขตที่ศาสนาอิสลามกำหนด และนำมา
 ซึ่งการแตกแยกของประชาชาติอิสลาม ดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในบทบัญญัติอิสลาม ดังคำรัส
 ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾

ความว่า“และพวกเจ้าจงยึดสายเชือก ของอัลลอฮ์ โดยพร้อมกัน
 ทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน”¹⁴

¹⁴ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 103 ซูเราะฮ์ อาละอิมรอน

ท่านอิมามกุฎฎีบียอริบายอายะฮุนีว่า “อายะฮุนีบ่งชี้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและให้ยุติการแตกแยก โดยเฉพาะหากว่าการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อตอบสนองต่ออารมณ์และสิ่งยั่วชวนต่างๆ ดังกล่าวห้ามบรรดามุสลิมตัดขาดและผินหลังให้กัน” (Qurtubiy,1964: 4/103)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้ผู้ศรัทธาเชื่อฟังอัลลอฮ์ ﷻ เชื่อฟังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และอย่าได้ขัดแย้งกัน ซึ่งการขัดแย้งดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดการข้อยื้อ และทำให้ความเข้มแข็งของมุสลิมหมดไป ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ในซูเราะฮ์ อัลอันฟาล อายะฮ์ที่ 46ว่า

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَازَعُوا فَعْفَاؤُكُمْ وَتَنَزُّهُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

ความว่า:“และจงเชื่อฟังอัลลอฮ์ จงเชื่อฟังเราะสุลของพระองค์เถิด และจงอย่าขัดแย้งกันดังกล่าวจะทำให้พวกเจ้าข้อยื้อ และทำให้ความเข้มแข็งของพวกเจ้าหมดไป และจงอดทนเถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงอยู่กับผู้ที่อดทนทั้งหลาย”¹⁵

ท่านอิมามอฏฏะเาะบะรีย์ได้อธิบายอายะฮุนีว่า “อายะฮุนีบ่งชี้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามการขัดแย้งและการแบ่งแยกไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดๆก็ตามตราบใดที่สิ่งนั้นนำไปสู่การแตกแยกและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของประชาชาติอิสลาม” (Attobriy,2000:6/44)

ส่วนหนึ่งจากหลักฐานในคัมภีร์อัลกุรอานดังกล่าวข้างต้นพบว่า อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งห้ามบรรดาผู้ที่ศรัทธาไม่ให้แตกแยกกัน แบ่งฝักแบ่งฝ่าย โดยมิได้คำนึงถึงความเป็นพี่น้องในอิสลาม ภายใต้หลักการที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สั่งใช้ไม่ให้ผู้ศรัทธาแยกตัวออกจากญะมาอะฮ์(กลุ่มที่อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง) ไม่ให้เรียกร้องไปสู่ความเป็นกลุ่มชนนิยม หรือให้การช่วยเหลือสู่ความเป็นกลุ่มชนนิยม ดังที่มีรายงานจากท่านอบิสูรอเราะฮ์ ﷺ ได้รายงานไว้ว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي أنه قال: مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ، فَمَاتَ، مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً، وَمَنْ قَاتَلَ تَحْتَ رَايَةِ عُمِّيَّةٍ يَغْضَبُ لِعَصْبَةٍ، أَوْ يَدْعُو إِلَى عَصْبَةٍ، أَوْ يَنْصُرُ عَصْبَةً، فَقَتِلَ، فَقَتِلَ

¹⁵ ซูเราะฮ์ อัล อันฟาล อายะฮ์ ที่ 46

جَاهِلِيَّةً. وَمَنْ خَرَجَ عَلَىٰ أُمَّتِي، يَضْرِبُ بَرَّهَا وَفَاجِرَهَا، وَلَا يَتَحَاشَ مِنْ
مُؤْمِنِيهَا، وَلَا يَنْفِي لِدِي عَهْدٍ عَهْدُهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ))

ความว่า:จากท่านอบีสูรอยเราะฮ์ رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่
ออกจากกรปฏิบัติตามเชื้อพืงแยกตัวออกจากญะมาอะฮ์(กลุ่ม)ดั่งนั้นเมื่อเขา
เสียชีวิต เขาเสียชีวิตในสภาพของญะฮิลียะฮ์ (ยุคแห่งความมมงาย) และผู้ที่
ออกต่อสู้อาย ได้ร่วมชงของความเป็นพวกพ้อง เรียกร้องไปสู่ความเป็นกลุ่ม
ชนนิยมหรือให้การช่วยเหลือสู่ความเป็นกลุ่มชนนิยมแล้วเขาถูกฆ่าการ
เสียชีวิตของเขาจะอยู่ในสภาพญะฮิลียะฮ์ และผู้ที่ออกต่อสู้อกับผู้นำจาก
ประชาชาติของฉันเขาต่อสู้กับคนดีและคนชั่ว โดยไม่สนใจต่อความเป็นผู้
ศรัทธาของเขาและไม่รักษาพันธะสัญญาดั่งนั้นเขาไม่ใช่พวกของฉันและฉัน
ก็มีได้เป็นพวกของเขา” (Muslim,2001: 1848)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า การเรียกร้องชุมนุมใดๆก็ตามที่นำไปสู่ความ
แตกแยก นำไปสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย โดยที่การเรียกร้องดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาเพื่ออิสลามหรือดำรง
ไว้ใญ่ในคุณธรรมความดีงาม การกระทำเหล่านั้นถือว่ามีไม่อนุญาตโดยหลักการอิสลาม

3.3.5 ต้องไม่ปรากฏว่ามีการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิง

อิสลามห้ามหญิงและชายที่อยู่สถานะแต่งงานกันได้อยู่ร่วมกันตามลำพัง หรืออยู่
ปะปนกัน โดยตระหนักถึงพฤติกรรมทางอารมณ์ของเพศตรงกันข้าม อันเป็นเหตุและปัจจัยแห่ง
ความไม่ดีงามต่างๆที่จะตามมา การชุมนุมหรือการกระทำกิจกรรมใดๆก็ตาม หากว่ามีกรปะปน
เบียดเสียดกันระหว่างชายหญิงที่ไม่ใช่มะหุรอม¹⁶ ดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตยกเว้นใน
บางกรณีเท่านั้นเช่น การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่ดีงาม และปัญหาต่างๆที่
จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวเตือนถึงความวุ่นวายต่างๆที่จะเกิดจากสตรี ไว้ว่า

((مَا تَرَكَتُ بَعْدِي فِتْنَةٌ أَضْرَّ عَلَى الرَّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ))

ความว่า:“ไม่มีฟิตนะฮ์อันใดถูกทิ้งไว้ในหมู่ผู้คนที่เกิดขึ้นหลังจากฉันที่
จะร้ายแรงไปกว่าฟิตนะฮ์จากผู้หญิง” (al-Bukhariy,1993:5096)

¹⁶ มะหุรอม คือบุคคลที่ไม่สามารถที่จะแต่งงานกันได้ เช่น พ่อ พี่ชายหรือน้องชาย เป็นต้น

หลักการอิสลามนั้นเมื่อสั่งห้ามสิ่งใด อิสลามก็จะปิดหนทางทุกอย่างที่จะเข้าไปสู่
สิ่งนั้นด้วย ในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการมองเพศตรงข้าม การสนทนา
ระหว่างกัน การพูดจา การเดิน รวมไปถึงการนึกคิดของหัวใจ สิ่งเหล่านี้สามารถที่จะเกิดขึ้นได้
ในตลาด ตามท้องถนน ในชุมชนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผลเสียที่จะตามมา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ
ตรัสในสุเราะฮ์ อัลอิสรอฮ์ อายะฮ์ที่ 32 ว่า

﴿وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾

ความว่า: “และจงอย่าเข้าใกล้การละเมิดประเวณีแท้จริงมันเป็นการ
ลามกและหนทางที่ชั่วร้ายยิ่ง”¹⁷

อิมามอิบนิกะษีร์ได้อธิบายอายะฮ์นี้ไว้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งห้ามบ่าวของพระองค์
จากการทำซินา (ผิดประเวณี) และหนทางทุกอย่างที่จะนำไปสู่การซินาด้วย เพราะสิ่งดังกล่าวนั้น
เป็นบาปใหญ่ ต้องละทิ้ง” (Ibn Khathir, 1999 :5/72)

นอกจากนี้อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งให้บรรดาผู้ศรัทธาชายและหญิง ให้พวกเขาลด
สายตาของพวกเขาจากการมองไปยังเพศตรงข้าม ทั้งนี้เนื่องจากการมองนั้นเป็นบันไดขั้นแรกที่จะ
นำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีงามอื่นๆตามมา ดังกล่าวนี้อัลลอฮ์ได้ตรัสในสุเราะฮ์อันนุร อายะฮ์ ที่ 30-31 ไว้ว่า
ในสุเราะฮ์อันนุร อายะฮ์ ที่ 30 อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ
ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾

ความว่า: “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) แก่บรรดาผู้ศรัทธาชาย ให้พวก
เขาลดสายตาของพวกเขาลงต่ำ และให้พวกเขารักษาทวารของพวกเขา นั่นเป็นการบริสุทธิ์ยิ่งแก่พวกเขา แท้จริงอัลเลาะฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่
พวกเขากระทำ”¹⁸

¹⁷ สุเราะฮ์ อัลอิสรอฮ์ อายะฮ์ ที่ 32

¹⁸ สุเราะฮ์อันนุร อายะฮ์ที่ 30

ในสุเราะฮ์อันนุร อายะฮ์ ที่ 31 อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ﴾

ความว่า: “และจงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) แก่บรรดาผู้ศรัทธาหญิงให้ พวกเธอลดสายตาของพวกเธอลงต่ำ และให้พวกเธอรักษาทวารของ พวกเธอ และอย่าเปิดเผยเครื่องประดับของพวกเธอเว้นแต่สิ่งที่ เปิดเผยได้”¹⁹

อิมามอิบนิกะษีร์ ได้อธิบายถึงความสำคัญของความหมาย และหุกุมที่อยู่ในอายะฮ์ นี้ โดยเน้นย้ำว่าสิ่งนี้เป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ ﷻ ต่อบรรดาบ่าวที่เป็นมุอฺมิน ซึ่งจะต้องลดสายตาของ พวกเขาจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ดังนั้นพวกเขา (บรรดาผู้ศรัทธา) อย่าได้มองสิ่งใดเลย เว้นแต่ใน สิ่งที่พระองค์ได้ทรงอนุญาตให้พวกเขามองเห็น และพวกเขาจะต้องลดสายตาจากสิ่งที่ต้องห้าม ทั้งหลาย และหากว่าสายตาของพวกเขາได้เหลียวมองดูสิ่งที่ต้องห้าม โดยบังเอิญ ก็ให้เขาหันกลับมา โดยเร็วหรือไม่ก็ลดสายตาลงต่ำ (Ibn Khathir, 1999 :6/41)

ในประเด็นเกี่ยวกับการมองไปยังเพศตรงข้ามนี้ท่านนบี ﷺ ยังได้อธิบายเพิ่มเติม จากหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน ดังรายงานจากท่านญะรียร อิบนิ अबดิลลาฮ์ ﷺ ว่า

((سألت رسول الله عن نظرة الفجأة، فأمرني أن أصرف بصري))

ความว่า: “ฉันได้ถามท่านเราะฮ์อูล ﷺ ถึงการมองโดยมิได้ตั้งใจ (ไม่รู้ตัว) ท่านได้ใช้ให้ฉันลดสายตาของฉันทันที” (Muslim, 2001: 2159)

ท่านอิมามนะวะวี้อธิบายหะดีษนี้ว่า “ความหมายของการมองโดยไม่ได้ตั้งใจ (กระทันหัน) ในการมองเพศตรงข้าม (ที่ไม่ใช่มะหฺรอม) ดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นบาปแต่อย่างใดใน การมองในครั้งแรก แต่ให้เขาลดสายตาจากทันทีจากการมองดังกล่าว” (al-Navawiy, 1930 :14:139)

นอกจากคำสอนที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้แล้ว ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังได้เตือนประชาชาติของท่านให้ระวังความผิดบาปที่จะเกิดขึ้นจากสตรี และกล่าว ตักเตือนแก่บรรดาผู้ศรัทธาถึงข้อห้ามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ พบว่ามีหะดีษจำนวนมากที่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอตัวอย่างโดยสังเขป ดังนี้

¹⁹ สุเราะฮ์อันนุร อายะฮ์ ที่ 31

การปะปนกันระหว่างชายหญิงในหลักคำสอนของอิสลามแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตแม้กระทั่งในการละหมาด หรือในมัสยิด สถานที่ที่ใช้ประกอบความดีงามต่างๆซึ่งโดยความเห็นของมนุษย์ทั่วไปนั้นไม่น่าจะถูกห้าม เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความดี (การปฏิบัติศาสนกิจ) ดังกล่าวมีรายงานจาก ท่านอบูสุร็อยเราะฮะ رضي الله عنه ว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوْلَاهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا
وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوْلَاهَا))

ความว่า: “แถวที่ดีที่สุดของบรรดาผู้ชายคือแถวแรก และแถวที่ไม่ดีคือแถวสุดท้าย และที่ดีที่สุดสำหรับแถวของบรรดาผู้หญิงคือแถวสุดท้าย และแถวที่ไม่ดีคือแถวแรก” (Muslim,2001:440)

อีกหลักฐานที่บ่งชี้ให้เห็นว่าการปะปนกันระหว่างชายหญิงนั้นไม่อนุญาตแม้กระทั่งในการปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งดังกล่าวไม่น่าจะนำมาซึ่งความไม่ดีงาม แต่หลักการอิสลามก็ได้สั่งห้ามไว้ ดังหะดีษที่รายงานโดยอุมมุสะลามะฮะ رضي الله عنها ที่ว่า

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءَ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ ، وَبَكَتْ هُوَ فِي مَقَامِهِ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يُقُومَ))

ความว่า: “ครั้นเมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้ให้สลาม บรรดาผู้หญิงก็จะลุกขึ้นออกไปก่อน ท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาผู้ที่ละหมาดที่เป็นผู้ชายจะนั่งอยู่ประจำที่สักครู่ และเมื่อเราะสูลลุกขึ้น บรรดาผู้ชายก็จะลุกขึ้นตาม” (al-Bukhariy,1993:875)

ส่วนในบริบททางสังคมนั้น อิสลามก็มีหลักการที่รัดกุม ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันความไม่ดีงามต่างๆที่จะเกิดขึ้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สั่งห้ามสตรีออกไปอยู่ตามท้องถนนที่มีผู้คนสัญจรไปมา ไม่เดินไปตามถนนและตลาดต่างๆที่มีความแออัด ให้เดินตรงริมทางจะไม่เดินตรงกลางของทาง ดังกล่าวเป็นสิ่งที่สมควรยิ่งสำหรับสตรีที่จะต้องระมัดระวังในการออกไปจากบ้านให้มากที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้ ดังที่ท่านท่านนบี ﷺ ได้สอนแก่บรรดาผู้ศรัทธาเอาไว้ว่า

((ليس للنساء وسط في الطريق))

ความว่า: “ไม่ใช่เลย (สิ่งถูกต้อง) ที่ผู้หญิงจะไปอยู่ก้นกลางท้องถนน”²⁰

(Mustafa al-Aadwiy,1999:4/362)

จากหะดีษดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าการปะปนกันระหว่างชายหญิงนั้นเป็นสิ่งที่มุสลิมควรให้ความสำคัญอย่างมากที่จะหลีกเลี่ยงสิ่งดังกล่าว เพราะแม้แต่ในด้านการประกอบศาสนกิจ เช่น การละหมาด ซึ่งนับว่าเป็นการประกอบความดี ศาสนาก็ยังกำชับให้อยู่ห่างกันเท่าที่จะกระทำได้ หรือในภาคสังคม ก็จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงห่างจากการที่ชายหญิงจะมีการปะปนกันในทุกๆสถานะของการใช้ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การสั่งใช้ให้หลีกเลี่ยงจากการปะปนกันระหว่างชายหญิงยังถูกปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในยุคต่อมาและเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ผู้ปกครองและบรรดาปราชญ์อิสลามให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องดังกล่าวนี้

ท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้สั่งห้ามผู้หญิงเดินในทางที่ผู้ชายเขาใช้เดินกัน และการอยู่ปะปนของพวกเธอในท้องถนน ดังนั้นผู้ปกครองต้องดำเนินการให้เป็นแบบอย่างต่อกรณีดังกล่าว (Ahmad Suliyman Bin Ayyub,nd:136)

ท่านอิมามออบนิคอยยิมกล่าวว่า “จำเป็นแก่ผู้ปกครองที่จะต้องห้ามจากการปะปนกันระหว่างชายหญิงในท้องตลาด สถานที่โล่งกว้าง และจุดศูนย์รวมของผู้คน(ผู้ชาย)”²¹

ท่านอิมามอิบนิญญาซีซฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺได้กล่าวไว้ในหนังสือ (อะหฺกามมุญนิสาอฺ) ว่า “สมควรสำหรับสตรีที่จะต้องระมัดระวังในการออกไปจากบ้านให้มากที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้ หากนางมีความปลอดภัยในตัวของนาง พวกผู้คนที่ทั้งหลายก็ไม่ปลอดภัยจากนางแล้วเมื่อนางมีความจำเป็นที่จะต้องออกไป นางก็ต้องออกไปด้วยการอนุญาตจากสามี ในลักษณะที่ไม่หุรฺรฺา เดินไปในทางที่โล่งไม่เดินไปตามถนนและตลาดต่างๆที่มีความแออัด ต้องระมัดระวังการได้ยินเสียงของนาง และเดินไปตามริมทางจะไม่เดินตรงกลางของทาง”(Ibn al-Jawziy,nd :39)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่บรรดาผู้ศรัทธาต้องระมัดระวังในการอยู่ร่วมกัน ระมัดระวังในการคบค้าสมาคมกับเพศตรงข้าม ด้วยเงื่อนไขต่างๆภายใต้กรอบของหลักการอิสลาม เพราะเรื่องดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บรรดามุสลิมหันเหออกจากหลักการอิสลาม และปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการละเมิด ซึ่งการระงับสิทธิบางอย่างของสตรีก็เพื่อไม่ให้เธอถูกละเมิดสิทธิที่มีความเสียหายที่ใหญ่กว่าและมากกว่าทั้งในด้านร่างกายและ

²⁰ บันทึกโดยอิมามออบนิคอบาน เป็นหะดีษเศาะหิหฺของอิมามอัลบานีย์ ในอัสเศาะหิหฺ เลขที่ 856

²¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 136

จิตใจ ซึ่งจะนำมาสู่ปัญหาทางสังคมอื่นๆอีกมากมาย

3.3.6 ต้องไม่ก่อให้เกิดการข่มขู่และทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา หรือเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่ามีการก่อให้เกิดการข่มขู่ ทำลายเกียรติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย ซึ่งบางครั้งจะพบว่า การเดินขบวนประท้วงนั้นบ่อยครั้งที่มีมันกลายเป็นจลาจลและเกิดความรุนแรงตามมา การตะโกนโดยใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย การเยาะเย้ยต่อบุคคลหรือกลุ่มชน การการปะทะกันของกลุ่มผู้ประท้วงกับเจ้าหน้าที่รัฐ หรือการปะทะกันของอีกฝ่ายที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ดังกล่าวนี้คือสิ่งที่อิสลามใช้ให้หลีกเลี่ยงต่อการกระทำดังกล่าว ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน สูเราะฮ์อัลสุจรอต อายะฮ์ที่ 11 ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

ความว่า: “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย! ชนกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยชนอีกกลุ่มหนึ่ง บางทีชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่เยาะเย้ย และสตรีกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยจะดีกว่ากลุ่มที่เยาะเย้ย และพวกเจ้าอย่าได้ตำหนิตัว ของพวกตัวเอง และอย่าได้เรียกกันด้วยฉายาที่ไม่ชอบ ช่างเลวทรามจริง ๆ ที่บรรดาผู้ศรัทธาจะเรียกกันว่าเป็นผู้ฝ่าฝืน ภายหลังจากที่ได้มีการศรัทธากันแล้ว และผู้ใดไม่สำนึกผิด ชนเหล่านั้นคือบรรดาผู้ชั่วธรรม”²²

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสแก่บรรดาผู้ที่เชื่อมั่นต่อพระองค์และเชื่อมั่นต่อศาสนทูตของพระองค์ ว่า: ผู้ศรัทธานั้นอย่าได้ทำการเยาะเย้ยผู้ศรัทธาอีกกลุ่มหนึ่ง บางทีชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่เยาะเย้ย และสตรีผู้ศรัทธากลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยอีกกลุ่มหนึ่ง บางทีชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่ากลุ่มที่เยาะเย้ย” (Attobriy,2000:22/297)

²² สูเราะฮ์ อัลสุจรอต อายะฮ์ที่ 11

นอกจากนี้พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงห้ามคำว่า ประนาม สาปแช่งบรรดาผู้ปฏิบัติศรัทธาด้วยเช่นกัน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงตรัสว่า

﴿ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงอย่าด่าว่าบรรดาที่พวกเขาวิงวอนขอสิ่งอื่นจากอัลลอฮ์ แล้วพวกเขาก็จะด่าว่าอัลลอฮ์เป็นการละเมิดโดยปราศจากความรู้ในทำนองนั้นแหละเราได้ให้สวยงามแก่ทุกชาติซึ่งการทำงานของพวกเขายังพระเจ้าของพวกเขา นั่นคือการกลับไปของพวกเขาแล้วพระองค์ก็จะทรงบอกแก่พวกเขาในสิ่งที่พวกเขากระทำการ”²³

ท่านอิมามอิบนุกะษีร กล่าวอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามท่านนบี ﷺ และผู้ศรัทธาทั้งหลายด่าทอพระเจ้าของผู้ตั้งภาคี ถึงแม้ว่ามันจะนำมาซึ่งประโยชน์ แต่ทว่า การด่าทอนั้นจะนำมาซึ่งผลเสียที่ยิ่งใหญ่นั้นก็คือ ผู้ตั้งภาคีจะด่าทอพระเจ้าของผู้ศรัทธา อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ซึ่งไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์” (Ibn Kathir, 1999:3/314)

ท่านนบี ﷺ ห้ามมิให้ผู้ศรัทธานั้นพูดจาหยาบคาย ด่าทอ นินทาว่าร้ายทำลายผู้อื่น เพราะพฤติกรรมดังกล่าวไม่ใช่แบบอย่างจากท่านนบีและมรรยาอันดีของอิสลามแน่นอน ซึ่งหากว่ามีการกระทำความผิดดังกล่าวในกลุ่มคนที่รวมตัวกัน การกระทำความผิดดังกล่าวนั้นย่อมขัดต่อบัญญัติอิสลาม

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ไม่นุญาตให้มุสลิมทำอันตรายต่อมุสลิมด้วยกันและต่อเพื่อนมนุษย์ให้ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะด้วยคำพูดการกระทำหรือด้วยสาเหตุอื่นๆ ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้ทรงกล่าวไว้ว่า

((لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَىٰ هَاهُنَا - وَيُشِيرُ إِلَىٰ صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَاتٍ - بِحَسْبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرْضُهُ))

²³ สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 108

ความว่า: “ท่านทั้งหลายจงอย่าอิจฉากัน อย่าหลอกลวงกัน อย่าเกลียดกัน อย่าหันหลังให้กัน อย่าขายของตัดหน้ากัน จงเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ในฐานะเป็นพี่น้องกันเถิด มุสลิมนั้นเป็นพี่น้องกัน เขาจะไม่อธรรมต่อพี่น้องของเขา ไม่เหยียดหยามพี่น้องของเขา และไม่ทอดทิ้งพี่น้องของเขา การข่มขู่ต่ออัลลอฮ์นั้นอยู่ที่นี้ (ท่านชี้ไปที่หน้าอกสามครั้ง) นับว่าเป็นความชั่วในการที่คนหนึ่งถูกเหยียดหยามพี่น้องของเขา มุสลิมต่อมุสลิมนั้น เลือด ทรัพย์สิน และเกียรติยศเป็นที่ต้องห้าม” (Muslim,2001: 2564)²⁴

นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ห้ามมุสลิมทำการตำหนิ การด่าทอ พุดจาหยาบคาย หรือสาปแช่งประนามผู้อื่น ดังคำสอนของท่านที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

((لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ، وَلَا اللَّعَانِ، وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيءِ))

ความว่า “ไม่ใช่เป็นผู้ที่ศรัทธาผู้ที่ชอบตำหนิ (ผู้คนทั้งหลาย) ผู้ที่ชอบสาปแช่งผู้อื่น ผู้ที่ด่าทออย่างน่ารังเกียจและผู้ที่พุดจาหยาบคาย” (Tirmiziy,nd:1977)²⁵

คำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ และหะดีษดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่าห้ามบรรดามุสลิมเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผู้คนที่จับกลุ่มหรือชุมนุมกันกระทำในสิ่งที่ไร้สาระและเป็นบาป เช่น พุดนินทา กล่าวประนามทำลายเกียรติของผู้อื่น มีการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังกล่าวห้ามมิให้ผู้ศรัทธานั้นพุดจาหยาบคาย ด่าทอ นินทาว่าร้ายทำลายผู้อื่น เพราะพฤติกรรมดังกล่าวไม่ใช่แบบอย่างจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และมารยาทอันดีของอิสลามอย่างแน่นอน รวมถึงการด่าว่าบรรดาผู้ปฏิเสธ ซึ่งหากผู้ปฏิเสธศรัทธาได้มาเห็นพฤติกรรมนิสัยที่ไม่ดีงามของมุสลิม ไม่เพียงไม่อาจเชิญชวนให้พวกเขามาสู้อิสลามได้ แต่อาจทำให้พวกเขามีข้อรังเกียจและกล่าวถึงอิสลามและอัลลอฮ์ ﷻ ในทางลบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวขัดกับหลักคำสอนของอิสลามและอาจส่งผลเสียแก่อิสลามเป็นอย่างมาก

²⁴ อังใน วิชาศุศอลิหีน แปลโดยสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ,2537:154

²⁵ อิมามอัลบานีกกล่าวว่าหะดีษนี้เป็นหะดีษ เศาะหิหฺ (ถูกต้องสมบูรณ์ใช้เป็นหลักฐานได้)

3.3.7 การข่มขู่หรือการเรียกร้องใดๆก็ตามต้องตรงอยู่ในมารยาทและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม

จริยธรรมและมารยาทเป็นสิ่งที่สำคัญในอิสลามเป็นอย่างยิ่ง การมีมารยาทคือการที่มุสลิมมีอุปนิสัยที่ดีงามติดตัว เป็นเครื่องประดับประจำกายของเขา เป็นการสร้างความรู้สึกรับรองชอบแก่ผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้มีคำสอนอยู่มากมายดังหะดีษ ที่รายงานโดยท่านอับดุลเราะฮ์มาน رضي الله عنه ได้รายงานคำกล่าวของท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวไว้ว่า :

((مَا مِنْ شَيْءٍ أَثْقَلَ فِي الْمِيزَانِ مِنْ حَسَنِ الْخُلُقِ))

ความว่า: “ไม่มีสิ่งใดที่จะหนักตาชั่ง (ความดีชั่วในวันกิยามะฮ์) ยิ่งไปกว่าการมีอุปนิสัยที่ดี” (Abu Dawud, n.d.:4799)²⁶

สถานที่ที่มีการพบปะกันข่มขู่กันของผู้คน อิสลามก็มีหลักคำสอน มีหลักการ มีวิธีการในการปฏิบัติในการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในสถานที่สาธารณะ ที่ประชาชนสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากสถานที่ดังกล่าวได้ สำหรับมุสลิมก็จะต้องปฏิบัติในสิ่งที่เป็นมารยาทที่ดีงามทั้งกายและวาจา ตามหลักการที่ได้ถูกระบุไว้ในหลักคำสอนของอิสลาม ดังเช่นคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ﴾

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงกล่าวแก่พวกเจ้าว่า จงหลีกที่ให้ในที่ชุมนุม พวกเจ้าก็จงหลีกที่ให้เขาเพราะอัลลอฮ์จะทรงให้ที่กว้างขวางแก่พวกเจ้า (ในวันกิยามะฮ์)”²⁷

ท่านอิมามอิब्ราฮีม บะรีญี ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสแก่บ่าวของพระองค์อย่างสุภาพ ทรงใช้ให้ผู้ศรัทธาประพฤติดีต่อกันในที่ที่มีการชุมนุมรวมตัวกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีผลบุญตอบแทน” (Attobriy,2000:8/45)

อายะฮ์ดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า ในสถานที่ที่มีการพบปะกันข่มขู่กันของผู้คน ก็สมควรแก่บรรดาผู้ศรัทธาที่จะต้องปฏิบัติในสิ่งที่เป็นมารยาทที่ดีงามทั้งกายและวาจา อันเป็น

²⁶ หะดีษนี้เป็นหะดีษเศาะหิหฺ ตามทัศนะของอิมามอัลบานีย์

²⁷ สุเราะฮ์อัล มุญอะละละฮ์ อายะฮ์ที่ 11

การแสดงถึงหลักการและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม ซึ่งมีคำสอนจากท่านเราะสูล ﷺ มากมายในเรื่องดังกล่าวนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอโดยสังเขป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มารยาทในการชุมนุมประการหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ชี้แนะไว้คือการที่ไม่อนุญาตให้คนใดใช้ให้อีกคนลุกขึ้นเพื่อที่เขาจะได้เข้าไปนั่งแทน ดังรายงานจากท่านอับนิ อุมร์ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((عن النبي ﷺ أنه نهى أن يقام الرجل من مجلسه ويجلس فيه آخر ولكن تفسحوا وتوسعوا))

ความว่า“ท่านนบี ﷺ ได้ห้ามบุคคลในการที่จะสั่งให้ชายอีกคนหนึ่งลุกขึ้นจากที่นั่งของเขาแล้วจากนั้นเขาก็นั่งลงไป(แทน) แต่(จงพูดว่า) พวกท่านจงเปิดทาง จงขยายทางเถิด” (al-Bukhariy,1993:5915)

คำสอนอีกประการของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เมื่อมีการพบปะชุมนุมกันก็คือให้ผู้ที่มาชุมนุมรวมกลุ่มกันไว้ภายในสถานที่ที่มีการจัดชุมนุมไม่ควรแตกแยกแบ่งกลุ่มกัน หรือแยกกระจัดกระจายกัน ดังที่ท่านญาบิร บิน สะมุเราะฮ์ رضي الله عنه ได้เล่าว่า

((دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ وَهُمْ حَلَقٌ فَقَالَ: مَا لِي أَرَاكُمْ عَزِينَ))

ความว่า “ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้เข้ามาที่มีสยิดในขณะที่พวกเขานั่งแยกกันหลายวง ท่านก็กล่าวว่า: “อันใดกันเล่า ฉันเห็นพวกท่านอยู่อย่างกระจัดกระจายกัน” (Abu Dawud, n.d.:4188)²⁸

การนั่งกระจัดกระจายกันนอกจากจะมองดูไม่เป็นระเบียบแล้ว ยังอาจสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น หรือหากมีเหตุการณ์ที่ไม่ปรกติก็จะทำให้ไม่สามารถที่จะดูแลหรือรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ที่มาชุมนุมได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ถือว่าเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งในสถานที่ที่มีการชุมนุมของคนหมู่มากที่บุคคลบางส่วนจะทำการกระชับกัน โดยไม่บอกคนที่อยู่ใกล้เคียง เพราะดังกล่าวอาจนำมาซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดความระแวง หรือความบาดหมางใจระหว่างมุสลิมด้วยกัน ท่านอับดุลลอฮ์ อับนิ อุมร์ رضي الله عنه ได้เล่าว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى رَجُلَانِ دُونَ الْآخَرَ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ أَجَلَ أَنْ يُخْرِجَهُ))

ความว่า“เมื่ออยู่กันสามคน คนสองคนก็จงอย่ากระชับกัน โดยไม่บอกคนที่สาม ถึงแม้ว่าจะอยู่ร่วมกับผู้คนจำนวนมากก็ตาม เพราะดังกล่าวยังส่งผลให้อีกคนหนึ่งรู้สึกไม่ดี” (al-Bukhariy,1993:6290)

²⁸ หะดีษนี้เป็นหะดีษเศาะหิหฺตามเงื่อนไขของท่านอิมามอบูดาูด

จากตัวอย่างหลักฐาณดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่บรรดาผู้ศรัทธาต้องระมัดระวังในการอยู่ร่วมกันในสถานที่ที่มีการชุมนุมกันของผู้คน ระมัดระวังทั้งคำพูดและการกระทำ ด้วยเงื่อนไขต่างๆภายใต้กรอบของหลักการอิสลาม ทั้งนี้เพื่อความสงบ ดินาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการชุมนุม

3.3.8 ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือชนส่วนน้อย

สถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยนั้น ถือเป็นสิทธิสาธารณะของคนทุกคนที่จะใช้สถานที่หรือหน่วยงานดังกล่าวเพื่อประโยชน์บางอย่างของเขา โดยต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นแม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม เช่น สิทธิในท้องถนนและทางสัญจร หรือ ดึก อาคารต่างๆที่เป็นสถานที่ที่ผู้คนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน

สิทธิอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการชุมนุมโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบททางสังคมยุคปัจจุบัน อันได้แก่สิทธิในท้องถนนและทางสัญจร หรือสถานที่สาธารณะ สิทธิดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องพึงระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้อื่นด้วย ดังเช่นการนั่งชุมนุมกันตามถนนหนทางต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่นที่จะทำการสัญจรไปมา หรือไปยังสถานที่ที่ต้องการได้

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวนี้ไว้ ดังที่มีรายงานจากท่านอับิสะอิด อัลคุดรี رضي الله عنه ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدُّ نَنَحِّدُ فِيهَا، فَقَالَ: فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدَى، وَرُدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ))

ความว่า“พวกท่านทั้งหลายพึงระวังการนั่งตามท้องถนนหนทางต่างๆ บรรดาเสาะหาบะฮุ กล่าวถามว่า: โอ้ท่านเราะฮูตุลลอฮุ พวกเราเพียงนั่งคุยกันที่นั่น ท่านเราะฮูตุลลอฮุจึงกล่าวว่า: “หากพวกท่านเลียงไม่ได้ต้องใช้เป็นสถานที่พุดคุยกัน ดังนั้นจงให้สิทธิบนถนนหนทาง” บรรดาเสาะฮาบะฮุ กล่าววว่า อะไรคือสิทธิบนท้องถนน โอ้ท่านเราะฮูตุลลอฮุท่านเราะฮูตุลลอฮุ

ว่า “ลศสายตาลง ไม่สร้างความคิดรื้อน ตอบรับสลาม สั่งใช้กันในเรื่อง
ความดี ห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว” (al-Bukhariy,1993:6229)

ในอีกสำนวนหนึ่ง ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า

((اِحْتَبَبُوا مَجَالِسَ الصُّعَدَاتِ . فَعَلْنَا : اِمَّا فَعَدْنَا لِعَيْرِ مَا بَأْسٍ ، فَعَدْنَا نَتَذَكَّرُ وَتَتَحَدَّثُ . قَالَ :

اِمَّا لَا ، فَاَدُّوْا حَقَّهَا : غَضُّ الْبَصَرِ ، وَرُدُّ السَّلَامِ ، وَحُسْنُ الْكَلَامِ))

ความว่า : “พวกท่านจงหลีกเลี่ยงการจับกลุ่มกันตามท้องถนน” พวกเรา
เลยบอกว่า “เราเพียงนั่งเฉยๆ เรานั่งแลกเปลี่ยนความรู้และพูดจากัน
เท่านั้นเอง” ท่านจึงกล่าวว่า “ถ้าหากไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็จงปฏิบัติหน้าที่
ต่อมัน คือ ลศสายตาลงต่ำ กล่าวทอบสลาม และพูดจาในสิ่งที่ดี”
(Muslim,2001: 2161)

จากหะดีษดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า ถนนหรือสถานที่สาธารณะที่ผู้คนใช้ประโยชน์
ร่วมกันหรือใช้ในการสัญจรไปมานั้น ไม่นอญญาตาให้แก่ผู้ใดที่จะยึดครองเอาไว้เป็นกรรมสิทธิ์ของตน
การจับกลุ่มชุมนุมกัน หรือการที่จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดอันตรายและสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
จนผู้คนไม่กล้าใช้สถานที่นั้นหรือเดินผ่าน แต่ถ้าหากว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อการกระทำดังกล่าว
ได้ ก็จำเป็นที่จะต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ ลศสายตาลงไม่มองไปยัง
เพศตรงข้าม ไม่สร้างความคิดรื้อนแก่ผู้อื่น ตอบรับสลาม และต้องมีเจตนาที่จะสั่งใช้กันในเรื่อง
ความดี ห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว พูดจาด้วยความไพเราะ สุภาพ เป็นต้น แต่ถึงกระนั้นก็ตาม
หากว่าจะมีการพบปะชุมนุมกันก็ไม่สมควรที่จะใช้สถานที่ที่มีความคับแคบ หรือสถานที่ที่ผู้คน
ทั่วไปมักจะใช้ประโยชน์จากสถานที่นั้น ควรหาสถานที่ที่กว้างขวาง ห่างจากผู้คน ดังกล่าวเพื่อ
ป้องกันสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆหรือป้องกันการไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญใน
อิสลาม ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((خَيْرُ الْمَجَالِسِ اَوْسَعُهَا))

ความว่า “ที่ชุมนุมที่ดีที่สุดคือ ที่กว้างขวางที่สุด” (al-Bukhariy,1993:1136)

จากการศึกษาหลักการที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมดังกล่าวข้างต้นพบว่า อิสลามนั้น
มอบหลักการและแนวทางในการดำเนินชีวิตของมุสลิมไว้ครอบคลุมในทุกเรื่องและในทุกๆแง่มุม
ของการใช้ชีวิต มีหลักการ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติที่จะส่งผลให้เกิดสิ่งที่ดีงาม และความสงบ

เรียบร้อยของสังคม ซึ่งคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ส่วนเป็นตัวอย่างหลักฐานที่ยืนยันในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

3.3.9 การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความคิดที่ขัดต่อหลักการอิสลาม

การช่วยเหลือหรือการรวมตัวกันใดๆก็ตาม สำหรับมุสลิมแล้วสามารถที่จะกระทำ ได้ตราบใดที่การกระทำดังกล่าวนั้นไม่ถูกห้ามหรือขัดต่อหลักการของอิสลาม ดังกล่าวนั้น การที่มุสลิมจะให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับผู้คนในการเรียกร้องเชิญชวน โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการ แนวคิด หรือแนวความคิดที่ขัดต่อหลักการอิสลาม การกระทำดังกล่าวย่อมไม่เป็นที่อนุญาต ข้อห้ามดังกล่าวอาศัยหลักฐานจากคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ
تُلْفُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُودَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ ﴾

ความว่า: “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย พวกเจ้าอย่าได้คบศัตรูของข้าและศัตรูของพวกเจ้าเป็นมิตร โดยให้ความรักใคร่แก่พวกเขา และทั้ง ๆ ที่พวกเขาปฏิเสธศรัทธาต่อสิ่งที่มีมายังพวกเจ้าคือสัจธรรม”²⁹

อิมามอิฎเฏาะเาะเรอีย้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งแก่บรรดาผู้ศรัทธาว่าอย่าได้ช่วยเหลือสนับสนุน หรือให้ความรักใคร่กับบรรดาผู้ที่ปฏิเสธพระองค์ โดยให้สถานะทางความเชื่อของพวกเขามีสถานะเดียวกันกับหลักความเชื่อของมุสลิม ทั้งๆที่พวกเขาทราบถึงสัจธรรมความจริงที่อัลลอฮ์ทรงประทานมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อย่างดีแล้ว”

(Attobriy,2000 :23/309)

นอกจากหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังได้บอกถึงหลักการในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า

((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ، كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُوزَارِهِمْ شَيْئًا))

²⁹ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 1 สุเราะฮ์ อัดมมตะหินะฮ์

ความว่า: “ผู้ใดที่เรียกร้องเชิญชวนไปยังแนวทางที่ถูกต้อง เขาจะได้รับผลตอบแทน(ความดี)ของผู้ที่ปฏิบัติตามการเชิญชวนของเขาเอง เช่นเดียวกัน โดยที่ผลบุญนั้นจะไม่มี การขาดตกบกพร่องไปแต่ประการใด และผู้ใดที่เรียกร้องเชิญชวนไปยังแนวทางที่ผิด เขาจะได้รับผลตอบแทน(ความผิด บาป)ของผู้ที่ปฏิบัติตามการเชิญชวนของเขาเอง เช่นเดียวกัน โดยที่ความผิดบาปนั้นจะไม่มี การขาดตกบกพร่องไปแต่ประการใด” (Muslim,2001: 2674)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น ทั้งจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ ได้อธิบายให้เราทราบว่าการชุมนุมและการช่วยเหลือใดๆก็ตาม หากว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม โดยเฉพาะในด้านหลักการเชื่อมั่น เช่น การร่วมกันเชิญชวนเรียกร้องไปสู่แนวคิดประชาธิปไตย หรือในด้านสังคม เช่น การที่ผู้คนในสังคมนั้นร่วมกันเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งประเด็นข้อเรียกร้องเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งจำเป็นที่มุสลิมต้องหลีกเลี่ยงจากสิ่งดังกล่าว

3.3.10 การชุมนุมต้องไม่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ข้อตกลง จุดยืนและถ้อยคำต่างๆ ที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

การชุมนุมของประชาชนนั้นบางกรณีเกิดขึ้นเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเอง หรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม ในบริบททางสังคม การเมืองการปกครองในยุคปัจจุบัน หลายประเทศ หรือองค์กรต่างๆ ได้มีแนวคิดของการรวมกลุ่มกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น (AEC³⁰) เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงต้องมีความจำเป็นต้องมีการวาง กฎเกณฑ์ สันติสัญญาต่างๆ และข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบและมีเอกภาพในการทำงาน ซึ่งบางครั้งข้อบังคับต่างๆ ที่ได้ถูกกำหนดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม ตัวอย่างเช่น การเงินการธนาคารที่ต้องมีดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้อง การยกเลิกโทษประหารชีวิต ยกเลิกกฎหมายการห้ามนำเข้าสู่ราและสิ่งมีนเมาทุกชนิด หรือการยกเลิกกฎหมายที่ให้สตรีมุสลิมไม่ต้องคลุมฮิญาบในสถานที่สาธารณะ เป็นต้น สิ่งดังกล่าวทั้งหมดนี้ ถือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอนุโลมหรือผ่อนผันกันได้ ในหลักการอิสลาม ซึ่งในประเด็นดังกล่าวข้างต้นนี้ มีหลักคำสอนจากอัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวถึงไว้ในหลายบริบทด้วยกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้คือ

³⁰ AEC หมายถึง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน Asean Economics Community คือการรวมตัวของชาติใน Asean 10 ประเทศ โดยมี ไทย, พม่า, ลาว, เวียดนาม, มาเลเซีย, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, กัมพูชา, บรูไน

ในการชุมนุมใดๆก็ตาม หากปรากฏว่ามีคำพูด ข้อตกลงหรือการกระทำใดๆก็แล้วแต่ที่ขัดกับหลักคำสอนของอิสลาม จำเป็นที่มุสลิมจะต้องจะออกห่างและหลีกเลี่ยงสถานที่ดังกล่าว เช่น มีการแสดงการเย้ยหยัน ปฏิเสธหรือกล่าวลบหลู่คูหีมิน ต่อหลักการ และข้อบัญญัติต่างๆของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งนี้เพื่อต่อต้านในการกระทำความผิดและแสดงจุดยืนของมุสลิมที่มีต่อหลักการอิสลาม โดยที่บุคคลผู้นั้นก็ไม่มีความสามารถที่จะไปเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีงามหรือขัดแย้งต่อบทบัญญัติของอิสลามได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในสุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 68 ว่า

﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾

ความว่า: “และเมื่อเจ้าเห็นบรรดาผู้ซึ่งกำลังวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ในบรรดาอายะห์ต่างๆของเรา แล้ว ก็จงออกห่างจากพวกเขาเสีย จนกว่าพวกเขาจะวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องอื่นจากนั้น และถ้าชยฎอนทำให้เจ้าลืมแล้ว ก็จงอย่งนั่งร่วมกับพวกที่อธรรมเหล่านั้นต่อไป หลังจากที่มีการนึกขึ้นได้”³¹

อิมามอัฏเฏาะเบาะรีษอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อายะฮ์นี้เป็นหลักฐานบ่งชี้ว่า จำเป็นที่จะต้องออกห่างและหลีกเลี่ยงสถานที่ที่มีการชุมนุมหรือจับกลุ่มกันกระทำในสิ่งที่เป็นสิ่งที่ถูกห้ามในอิสลามซึ่งในการชุมนุมดังกล่าวมีการแสดงการเย้ยหยัน คำทอ หรือกล่าวเท็จ ปฏิเสธต่ออายะฮ์และข้อบัญญัติต่างๆของอัลลอฮ์ ﷻ และไม่ต้องมีข้อสงสัยได้แย้งใดๆเลยที่จะออกห่างจากสถานที่นั้น โดยที่ตัวเองไม่มีความสามารถที่จะไปเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีงามดังกล่าวได้” (Atṭobriy,2000:5/325)

ในคัมภีร์อัลกุรอาน สุเราะฮ์อัล อันนิสาอ อายะฮ์ที่ 140 อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามบรรดาผู้ศรัทธาไปเกี่ยวข้องกับหรือมีส่วนร่วมกับผู้ที่กำลังพูดจาเย้ยหยัน หรือแสดงการปฏิเสธต่อคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ﷻ จนกว่าพวกเขาเหล่านั้นจะเปลี่ยนไปพูดคุยกันในเรื่องอื่นแทน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในสุเราะฮ์อัล อันนิสาอ อายะฮ์ที่ 140 ว่า

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾

³¹ สุเราะฮ์อัล อันอาม อายะฮ์ที่ 68

﴿إِنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾

ความว่า:“และแน่นอน อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาแก่พวกเจ้าแล้ว ในคัมภีร์นั้นว่า เมื่อพวกเจ้าได้ยินบรรดาโองการของอัลลอฮ์โองการเหล่านั้นก็ถูกปฏิเสธศรัทธา และถูกเย้ยหยัน ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่านั่งร่วมกับพวกเขา จนกว่าพวกเขาจะพุดคุยกันในเรื่องอื่นจากนั้น แท้จริงพวกเจ้านั้น-ถ้าเช่นนั้นแล้ว ก็เหมือนพวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์จะทรงรวบรวมบรรดามุนาฟิก และบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาไว้ในนรกญะฮันนัมทั้งหมด”³²

อิมามอิบนิกะษีร์ อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อายะฮ์นี้ยืนยันว่า มุสลิมที่ไปคลุกคลีและเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆหรือการกระทำใดๆก็ตามที่ทำให้เกิดการปฏิเสธเย้ยหยัน คุณหมิ่นต่อบัญญัติต่างๆของอัลลอฮ์ด้วยความพึงพอใจและยอมรับในสิ่งดังกล่าว เขาก็มีความผิดบาปเสมอเหมือนกัน (Ibn Kathir,1999 :1/754)

นอกจากนี้อิสลามสอนให้ผู้ศรัทธานั้นมีจุดยืนที่มั่นคงดำรงอยู่ในความถูกต้องตามหลักการของศาสนาไม่คล้อยตามปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและกระแสของผู้คนที่ประพฤตินในสิ่งที่ไม่ดีงาม ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้บอกถึงหลักการในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า

((قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَكُونُوا إِمَّعَةً ، تَقُولُونَ : إِنْ أَحْسَنَ النَّاسُ أَحْسَنًا ، وَإِنْ ظَلَمُوا ظَلَمْنَا ، وَلَكِنْ وَطِنُوا أَنْفُسَكُمْ ، إِنْ أَحْسَنَ النَّاسُ أَنْ تَحْسِنُوا ، وَإِنْ أَسَاءُوا فَلَا تَظْلِمُوا))

ความว่า: “ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “พวกท่านอย่าเป็นผู้ที่คล้อยตามโดยที่พวกท่านกล่าวว่า ถ้าผู้คนว่าดี เราก็ว่าดีด้วย และถ้าพวกเขาทำผิด เราก็ทำผิดด้วย แต่ที่ว่า พวกท่านจงดำรงมั่นอยู่ด้วยกับตัวท่านเองคือ ถ้าผู้คนเห็นว่าเป็นสิ่งดีพวกท่านก็จงทำดีด้วย และหากพวกเขาทำชั่ว ดังนั้น พวกท่านก็อย่าทำผิดด้วย” (Tirmiziy,nd:2007)³³

การประชุมของประชาชนเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน วางกฎเกณฑ์ สนธิสัญญาต่างๆ และข้อตกลงร่วมกัน หากปรากฏว่ามีสิ่งใดที่ได้ถูกกำหนดขึ้นมานั้น เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของ

³² สุเราะฮ์อัล อันนิสาฮ์ อายะฮ์ที่ 140

³³ อิมามอัลบานีกกล่าวว่าหะดีษนี้สายรายงาน (เกาะอ์ฟ) ไม่น่าเชื่อถือ แต่ความหมายของหะดีษถูกต้องเนื่องจากมีสายรายงานอื่นมาสนับสนุน

อิสลาม ตัวอย่างเช่น ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ การเงินการธนาคารที่ต้องมีดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้อง สำหรับมุสลิมก็ต้องแสดงจุดยืน คัดค้านไม่เห็นด้วยกับสิ่งดังกล่าวถึงแม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับสิ่งดังกล่าวก็ตาม เพราะว่าสำหรับมุสลิมแล้วนั้น บทบัญญัติของศาสนาอิสลามย่อมต้องสำคัญกว่ากฎบัตร สนธิสัญญา และข้อตกลงต่างๆบางอย่างที่ไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะการชุมนุมหรือการประชุมนั้นจะเป็นการประชุมในระดับนานาชาติ หรือในระดับท้องถิ่น และไม่ว่าจะเป็นสถานที่ใดหรือในโอกาสใดก็ตาม

3.4 หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

สิทธิที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง ที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการชุมนุม ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือเกี่ยวข้องโดยทางอ้อมคือ “สิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง” (حق الراعى والرعية) สิทธิดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิอื่นๆอีกมากมาย ในทางตรงกันข้ามก็อาจเป็นการลิดรอนสิทธิต่างๆได้อีกเช่นกัน โดยอาศัยอำนาจ คืออำนาจที่ได้มาจากการดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งอาจกำหนดโดยกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ อันเป็นประโยชน์และจำเป็นแก่การปฏิบัติงาน ดังนั้นอำนาจหน้าที่จึงเป็นสิทธิที่ผู้ได้รับมอบหมายที่จะดำเนินการ ภายใต้ความชอบธรรมและขอบเขตที่กำหนดให้โดยกฎหมาย โดยที่ผู้ตามต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ซึ่งการใช้อำนาจและการใช้สิทธิ์ที่มากเกินไปของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ก็อาจเป็นการก่อให้เกิดการเรียกร้องสิทธิที่สูญเสียไปของอีกฝ่ายหนึ่งได้

การชุมนุมประท้วง สนับสนุน คัดค้าน ประณามต่อต้าน หรือเพื่อเป็นการเรียกร้องสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง สาเหตุหลักที่สำคัญสาเหตุหนึ่งก็มีสาเหตุอันเนื่องมาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง นับว่าประเด็นดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทุกยุคสมัย แต่อาจมีความแตกต่างกันในด้านของวิธีการที่เปลี่ยนไป ตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตรงกันข้ามกับหลักการพื้นฐานของอิสลามที่เป็นเรื่องที่มีความมั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใดหรือสถานที่ใด หรือในเรื่องใดๆก็ตาม ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้มีประเด็นอยู่หลายประเด็นด้วยกันที่เกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลาม แต่ประเด็นที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและนำเสนอก็คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนิยามความหมายของผู้นำ ความสำคัญ รวมถึงสิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองเป็นประการสำคัญ เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการชุมนุมประท้วง คัดค้าน ในทุกยุคสมัยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน

3.4.1 นิยามคำว่า “ผู้นำ” (อิมาม) ในบริบทอิสลาม

คำว่า “ผู้นำ” ในบริบทของอิสลามนั้นในภาษาอรับตรงกับคำว่า “อิมาม” และมีคำอยู่หลายคำที่ใช้เรียกแทนตัวของผู้นำหรือผู้ปกครองเป็นการเฉพาะตามแต่ละยุคสมัย เช่น บางยุคสมัยอาจเรียกผู้นำว่า “เคาะลีฟะฮฺ” (خليفة) บางยุคอาจเรียกว่า “อะมีร์ลุมูมินีน” (أمير المؤمنين) อย่างเช่นในสมัยท่าน อุมัร อิบนิค็อฏฏอบ ในบางยุคสมัยอาจเรียกว่า “มะลิก” (ملك) หรืออาจจะเรียกว่า “สุลฏอน” (سلطان) ก็เป็นได้ แต่คำเรียกทั้งหลายที่ได้กล่าวมานั้นล้วนมีนัยยะทางความหมายที่หมายถึง ผู้มีอำนาจ ผู้นำ หรือผู้ปกครองรัฐ (al-Dhufayriy,2552:44-52)

3.4.1.1 นิยามคำว่า “อิมาม” (إمام) ในทางภาษาศาสตร์

ในหนังสือปทานุกรมอรับ “ลิสาน อัล-อรับ” ได้ให้ความหมายคำว่า “อิมาม” ไว้ว่า “ผู้นำของกลุ่มชน ผู้ที่อยู่เหนือกลุ่มชนของเขา คนนั้นแหละคือผู้นำ” (Ibn ManZur, nd:12/24)

ในหนังสือปทานุกรมอรับ “ตะฮฺซิบ อัล-ลูฆะฮฺ” ให้ความหมายคำว่า “อิมาม” ไว้ว่า หมายถึง “บุคคลใดก็ตามที่ปกครองหมู่ชน ไม่ว่าเขาจะอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องหรือหลงผิดก็ตาม” (al-Azhariy,nd : 15 /638 อ้างใน al-Dhufayriy,2552:38)

3.4.1.2 นิยามคำว่า “อิมาม” (إمام) ในทางวิชาการ

อิมามอัลญะฮิซ ได้ให้นิยามความหมายคำว่า “อิมาม” ไว้ว่า “คือผู้ที่มีอำนาจโดยสมบูรณ์ในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะหรือเกี่ยวข้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องในวงกว้าง ทั้งในเรื่องทางโลกและในเรื่องของอิสลาม”³⁴

อิมามอิบนิหะญูร ได้ให้นิยามความหมายคำว่า “ผู้นำ” ไว้ว่า “คือบุคคลใดก็ตามที่ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อดูแลกิจการต่างๆของผู้คน”³⁵

อิมามอัลมาวัรดีได้ให้นิยามความหมายคำว่า “ผู้นำ” เอาไว้ว่า “ผู้นำคือผู้ที่เป็นตัวแทนของบรรดามนบี ในการดูแลปกป้องรักษาศาสนาอิสลามและรักษากฎระเบียบของโลกนี้” (al-Mawardi,1973:5)

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ผู้วิจัยพบว่า การให้ความหมายของนักภาษาศาสตร์และนักวิชาการอิสลาม ที่ได้ให้ความหมายของผู้นำเอาไว้ มีความหมายที่ไม่แตกต่าง

³⁴ อ้างแล้ว,2552:41

³⁵ อ้างแล้ว,2552:43

กันมากนัก กล่าวโดยสรุปคือ “ผู้นำคือผู้ที่มีอำนาจโดยสมบูรณ์ในทุกๆเรื่อง ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลกิจการต่างๆของผู้คน ไม่ว่าจะในเรื่องการดูแลปกป้องรักษาศาสนาอิสลาม รักษากฎระเบียบและความสงบเรียบร้อยของสังคม”

อิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการสั่งใช้ให้ทำการแต่งตั้งผู้นำขึ้นมาดูแลกิจการต่างๆของผู้คน ไม่ว่าจะเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ นอกจากบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ยังมีหลักการและคำสอนมากมาย ที่พูดถึงในประเด็นนี้เอาไว้ในหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะนำเสนอดังต่อไปนี้

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สั่งใช้ให้บรรดามุสลิมเมื่อจะออกเดินทาง ให้ทำการคัดเลือกผู้นำขึ้นมาคนหนึ่งจากพวกเขา ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆก็ตาม ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

((إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ))

ความว่า:เมื่อมีบุคคลจำนวน 3 คนออกเดินทาง ท่านทั้งหลายจงแต่งตั้งคนหนึ่งจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นผู้นำ” (Abu Dawud,2608 อ้างใน al-Ghamidiy,2013:51)³⁶

หะดีษดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การแต่งตั้งผู้นำนั้นถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในหลักการของอิสลามไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ และไม่ว่าจะมีจำนวนมากหรือจำนวนน้อยก็ตาม ท่านนบี ﷺ ก็ได้สั่งใช้ให้แต่งตั้งผู้นำขึ้นมาเพื่อให้กิจการต่างๆประสบความสำเร็จและลุล่วงไปได้ด้วยดี

อีกรายงานหนึ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงความสำคัญของความจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งผู้นำขึ้นมาไม่ว่าจะมีจำนวนเพียงเล็กน้อยก็ตาม ดังหะดีษที่รายงานโดยท่าน अबดุลลอฮ์ บิน อัมรฺ   ได้เล่าว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا جَلِيلٌ لِثَلَاثَةٍ يَكُونُونَ بِغَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا أُمِّرُوا عَلَيْهِمْ أَحَدَهُمْ))

ความว่า: ไม่นอนุญาตที่จะให้คนจำนวนสามคนออกไป ณ ท้องทะเลทรายที่เว้งว่าง(หรือในสถานที่ที่เปลี่ยวและอันตราย) นอกจากพวกเขาจะต้องแต่งตั้งจากพวกเขาคนหนึ่งขึ้นมาเป็นผู้นำ” (Ahmad :2/177 อ้างใน al-Ghamidiy,2013:52)

³⁶ อิมามอัลบานีย์กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษ เศาะหีหฺ

ท่านอิมามเชากานียได้กล่าวถึงหะดีษดังกล่าวข้างต้นเอาไว้ดังนี้ว่า: “เมื่อปรากฏว่าจำนวนคนสามคนยังถูกทำให้เป็นทบบัญญัติ ดังกล่าวนั้นในการเดินทาง ฉะนั้นแล้วมันจึงสมควรเป็นทบบัญญัติอย่างยิ่งในจำนวนที่มากกว่าสำหรับผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมู่บ้านและหัวเมืองต่างๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะขจัดความอธรรม ความขัดแย้งต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นหลักฐานสำหรับคำกล่าวแก่ผู้ที่กล่าวว่า: “แท้จริง จำเป็นแก่บรรดามุสลิมที่จะต้องแต่งตั้งผู้นำ ข้าหลวง และผู้ปกครอง” (Shawkhaniy,nd:8/294)

เหตุการณ์ที่เป็นหลักฐานสำคัญอีกประการในประเด็นนี้คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เสียชีวิตลง และในสมัยท่านอบูบักร์ อุมร์ رضي الله عنه ที่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อรับทำการแต่งตั้งผู้นำคนใหม่ขึ้นทันทีภายหลังการเสียชีวิตของผู้นำคนก่อน (Usman Muhammad kam'iy,2008:49-86)

ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าในอิสลามนั้นการให้มีขึ้นของผู้นำถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะมีจำนวนของผู้คนมากหรือน้อยก็ตาม ซึ่งมีมานับตั้งแต่เริ่มมีการประกาศอิสลามเป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อบรรเทาซึ่งอิสลาม คุณแลความสงบสุขบังคับใช้กฎหมาย รวบรวมมุสลิมให้เป็นปึกแผ่น และขจัดความขัดแย้งของสังคมโดยรวม เป็นต้น

3.5 หลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง

อิสลามมีหลักการที่ครอบคลุมในทุกมิติทั้งในระดับส่วนตัวและในระดับส่วนรวม มีรายละเอียด กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับใช้ต่างๆ ในทุกความเหมาะสมของช่วงเวลาและในทุกๆ ความเหมาะสมของสถานที่ อิสลามกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาโดยมีความสมบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่อง ดังกล่าวนั้นนับเป็นความกรุณา เป็นความเมตตาจากอัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้ประทานให้แก่มนุษยชาติ เพื่อให้มนุษย์นั้นดำรงอยู่อย่างสงบสุข บนพื้นฐานของหลักการอิสลามและความเป็นพี่น้องกัน ให้ความเคารพในสิทธิของตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่นโดยไม่ละเมิด ดังนั้นการที่บุคคลคนหนึ่งจะรู้จักสิทธิของตนเองและสิทธิของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิ่งดังกล่าวจะทำให้เกิดความสงบสุข โดยส่วนรวม และการบังคับใช้กฎหมายนั้นก็จะเป็นไปโดยสะดวกไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาด ทั้งนี้เนื่องจากว่า สามารถที่จะใช้สิทธิของแต่ละบุคคลหรือการละเมิดสิทธิโดยบุคคลคนหนึ่ง มาใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินข้อพิพาทดังกล่าวได้

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองนับว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และเช่นเดียวกันในประวัติศาสตร์อิสลาม และสาเหตุหลักประการสำคัญที่เกิดความขัดแย้งก็คือ การไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ซึ่งใน

ประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับสิทธิของผู้นำและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง โดยสังเขปดังต่อไปนี้ คือ

3.5.1 สิทธิของผู้นำและผู้ปกครอง

ตำแหน่งผู้นำสูงสุดในอิสลามนั้นมีความสำคัญมาก เพราะเรื่องราวทั้งทางศาสนา และทางโลกนั้นจะไม่สามารถดำเนินไปได้หากปราศจากตำแหน่งนี้ และตำแหน่งนี้ยังเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าผืนแผ่นดิน และจำเป็นที่บรรดามุสลิมจะต้องเชื่อฟังต่อกำสั่งของผู้นำโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่ขัดกับบทบัญญัติของอิสลาม ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับผู้นำที่เป็นมุสลิม ในรัฐหรือประเทศที่ผู้คนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเป็นประการสำคัญ ซึ่งสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

3.5.1.1 ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองต้องการพบและเชื่อฟังต่อผู้นำ

ในประเด็นดังกล่าวนี้มีหลักฐานที่เป็นคำสั่งใ้ช้อยู่มากมายว่าจำเป็นต้องเชื่อฟังและต้องปฏิบัติตามคำสั่งใ้ช้ของผู้นำ ดังหลักฐานที่อยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานสุเราะฮ์ อันนิสาอ์ อายะฮ์ที่ 59 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ﴾

ความว่า: “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์เชื่อฟังเราะสูลเถิด และผู้ปกครองในกลุ่มของพวกเจ้าด้วย แต่หากพวกเจ้าขัดแย้งกันในสิ่งใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล หากว่าพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันปรโลก นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่งและเป็นการกลับไปที่สวยงามยิ่ง”³⁷

อิมามอัฏเฐาะเบาะรีฮ์อธิบายอายะฮ์นี้ว่า“อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใ้ช้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงเชื่อฟังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือ ปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์ทรงสั่งใ้ช้ ออกห่างจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม และให้เชื่อฟังเราะสูลของพระองค์ คือ ให้ปฏิบัติตามทั้งในขณะที่ท่านเราะสูลยังมีชีวิตอยู่ทั้งในสิ่งที่ใ้ช้และคำสั่งห้าม และหลังจากที่ท่านเราะสูลเสียชีวิตไปแล้ว คือ ให้ปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่าน และให้เชื่อฟังผู้นำในสิ่งที่ใ้ช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูล” (Attobriy,2000:8/495-496)

³⁷ สุเราะฮ์อันนิสาอ์ อายะฮ์ ที่ 59

ในอาเยฮุดังกล่าวข้างต้นนั้น คำว่า “มิงกุม” (منكم) (ซึ่งมีความหมายว่า: จากพวกเจ้า) หมายถึง จากบรรดาผู้ศรัทธา ฉะนั้นผู้ใดที่ไม่ได้เป็นผู้ศรัทธาเขาก็ไม่ได้สิทธิ์ในการภักดี (Abd Rahman Al-luwaihiq,1992:408)

บรรดาปวงปราชญ์มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าไม่อนุญาตให้แต่งตั้งผู้นำที่เป็นผู้ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺมาดูแลปกครองกิจการรัฐของบรรดามุสลิม

ท่านอิบนี มุนษิรได้กล่าวว่า³⁸ “บรรดาปวงปราชญ์นั้นมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า: ผู้ที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ (กาเฟร) จะไม่ถูกแต่งตั้งให้มาเป็นผู้ปกครองดูแลรัฐและประเทศของบรรดามุสลิม” (Abd Rahman Al-luwaihiq,1992:406)

จากอาเยฮุดังกล่าวข้างต้นยืนยันได้ว่าการเชื่อฟังและภักดีต่อผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลกิจการต่างๆของบรรดามุสลิมนั้น เป็นคำสั่งใช้ที่มาจากอัลลอฮฺ โดยตรง และถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง トラบใดที่ผู้นำหรือผู้ปกครองไม่ได้สั่งใช้ให้ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองกระทำหรือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นคำสั่งห้ามของอิสลาม

นอกจากหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ยังมีหะดีษอีกมากมายที่เป็นหลักฐานยืนยันในประเด็นดังกล่าว ดังเช่นหะดีษที่ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยสังเขป ดังนี้คือ

หะดีษที่รายงานโดยท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ อุมร์ ได้เล่าว่าท่านนบีมุฮัมมัด ได้กล่าวว่:

((عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ، إِلَّا

أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ))

ความว่า “นับเป็นความจำเป็นต่อมุสลิมที่จะต้องเชื่อฟังปฏิบัติตาม (ผู้นำหรือผู้ปกครอง) ทั้งในสิ่งที่ตัวเขารู้สึกพอใจ ชอบ และไม่พอใจ ไม่ชอบ ยกเว้นกรณีที่เขาใช้ในเรื่องที่ฝ่าฝืน หากถูกใช้ให้ฝ่าฝืนไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม (ในคำสั่งใช้ดังกล่าวนี้)” (al-Bukhariy,1993:7144)

อีกตัวอย่างคือ หะดีษที่รายงานจากท่านอุบาต๊ะฮฺ บิน อัสศอมิต ได้กล่าวว่

³⁸ ท่านอิหม่ามมุฮัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน มุนษิร ท่านถูกเรียกว่าเซคอัลหะรอหม แต่งหนังสือไว้มากมายเช่นอัลมัชวูฎฟีลฟิกลฮฺอัลอิจมาอ เป็นต้น เสียชีวิตในปี ฮ.ศ 319 คูสิร์รู้ละอะลลามอัลนุบะลาอ เล่ม 14 หน้า 490 และอัลอะอะลาม หน้า 294

((بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ،
وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ، وَعَلَى أَثَرَةِ عَلَيْنَا، وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ
إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ))

ความว่า “พวกเราได้ทำสัตยาบันต่อท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ว่าจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามทั้งในเรื่องที่ยากและเรื่องที่ย่าย ในสิ่งที่รักและสิ่งที่ไม่พอใจ ในเรื่องที่เราต้องเสียสละให้แก่ผู้อื่น เราไม่แย่งแย่งกิจการ (แย่งตำแหน่ง) กับผู้ที่ป็นเจ้าของอยู่ยกเว้นในกรณีที่คุณท่านมีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจนถึงการปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์ของพวกเขา”

(al-Bukhariy,1993:1709)

ท่านอิมามอิบนุกฎอูลได้อธิบายว่าหะดีษดังกล่าวนี้ไว้ดังนี้ว่า “บรรดาอะลิมะฮ์ได้กล่าวว่า: เมื่อเกิดการกบฏ (ปฏิเสธหลักการอิสลาม) อย่างชัดเจนจากผู้นำหรือผู้ปกครอง ไม่นอนุญาตให้กักตุนเชื่อฟังเขา แต่จำเป็นที่จะต้องคัดค้านเขาสำหรับผู้ที่มีความสามารถและหะดีษนี้คือสิ่งสนับสนุนสิ่งดังกล่าวนี้

นอกจากนี้ท่านอิมามอิบนุหะญัรยังได้กล่าวถึงความหมายของคำพูดท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ว่า “กรณีที่คุณท่านมีหลักฐานอย่างชัดเจนถึงการปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ของพวกเขา” ว่าหมายถึง “ตัวบทจากอายะฮ์ที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและหะดีษที่เศาะหิหฺ โดยที่ไม่ต้องอาศัยการตีความ” (Ibn Hajar,nd:13/7-8)

ซึ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้นำนั้น เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจและอาจสร้างความสับสนแก่ผู้คนส่วนใหญ่ได้ จนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดการคัดค้าน หรือการชุมนุมขับไล่ผู้นำ จนกลายเป็นชนวนเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงตามมา ซึ่งเป็นการกระทำโดยอ้างสิทธิและความชอบธรรมของทั้งสองฝ่าย

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการอธิบายในประเด็นดังกล่าวนี้เพิ่มเติมโดยอาศัยหลักฐานที่เป็นคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และจากบรรดาปราชญ์มุสลิมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นการสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1.2 ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองต้องไม่ต่อต้านหรือคิดโค่นล้มผู้นำตราบใดที่ผู้นำยังไม่เป็นผู้ปฏิเสธต่ออิสลามอย่างชัดเจน

การปฏิบัติตนต่อผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่ต้องอาศัยความรอบคอบ เพราะยังมีอำนาจมากเท่าใด ก็ยังมีสิทธิและอภิสิทธิ์มากกว่าผู้อื่นเท่านั้น ดังนั้นการ

กระทำของคนเพียงบางกลุ่มที่กระทำต่ออำนาจรัฐ ก็อาจส่งผลเสียหายให้กับผู้คนอีกจำนวนมากก็เป็นได้ ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้คนจำนวนมากตามมา ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน เกียรติและศักดิ์ศรี ดังกล่าวอิสลามจึงสอนให้มีความอดทนในกรณีที่ผู้ปกครองอธรรมหรือทำร้าย ต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้นำถึงแม้จะถูกหักห้ามสิทธิต่างๆ หรือผู้ปกครองทำการปกครองโดยไม่เป็นธรรม มุสลิมจะต้องไม่ริบควานต่อต้านหรือเป็นศัตรูกับผู้ปกครอง ตราบใดที่พวกเขายังดำรงอยู่ในหลักการของอิสลาม แต่ไม่ถึงกับการเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา ก็จะต้องอดทนต่อการปกครองนั้น ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนให้แก่ประชาชนของท่านเอาไว้ดังนี้ว่า

((عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي ﷺ قال: مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ، فَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ السُّلْطَانِ شِبْرًا مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً))

รายงานจากอับบาส อิบน์อาบาส رضي الله عنهما จากท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวว่า “ผู้ที่ไม่พอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อผู้นำจงอดทน แท้จริงผู้ที่ออกจากการเชื่อฟังผู้ปกครองเพียงคืบเดียวเขาจะเสียชีวิตในสภาพญาฮิลียะฮ์”
(al-Bukhariy,1993:7053)

อีกหลักฐานในเรื่องดังกล่าวนี้คือ การที่ท่าน สะละมะฮฺ บิน ยะซิด อัลญะฮะฟีฟ رضي الله عنه ได้ถามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิของผู้นำและสิทธิของประชาชน ซึ่งมีใจความดังนี้ คือ

((سأل سلمة بن يزيد الجعفي رضي الله عنه رسول الله فقال: يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَتْ عَلَيْنَا أُمْرَاءُ يَسْأَلُونَ حَقَّهُمْ، وَيَمْنَعُونَا حَقَّنَا فَمَا تَأْمُرُنَا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الثَّلَاثَةِ فَجَذَبَهُ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا، فَإِنَّمَا عَلَيْهِمْ مَا حُمِّلُوا، وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ))

ความว่า:สะละมะฮฺ บิน ยะซิด อัลญะฮะฟีฟ رضي الله عنه ได้ถามท่านนบี ﷺ ว่า “โอ้นบีของอัลลอฮ์ ท่านมีความเห็นอย่างไรในกรณีที่ผู้นำเรียกร้องสิทธิของพวกเรา แต่มาหักห้ามสิทธิของพวกเรา ท่านจะให้พวกเราทำอย่างไร? ท่านนบีผินหลังให้ แล้วเขาก็กล่าวถามซ้ำอีก ท่านนบี ﷺ ก็ผินหลังให้อีก ต่อจากนั้นเขาได้ถามเป็นครั้งที่สองหรือครั้งที่สาม

ทันใดนั้นท่านอัลฮัซอฮ์ บิน กัษศุ ก็ได้ตะเซาะคนนั้น(เพื่อให้หยุดถาม) แล้วท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ก็กล่าวว่า “พวกท่านทั้งหลายจงเชื่อฟังและปฏิบัติตาม แท้จริงพวกเขามีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และสำหรับพวกท่านก็มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ” (Muslim,2001: 1846)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นสิทธิที่ผู้นำจะต้องได้รับจากบรรดามุสลิม สิทธิดังกล่าวนี้ก็คือ การเคารพเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำสั่ง ในสิ่งที่เขาพอใจ รู้สึกชอบ หรือ แม้แต่ในสิ่งที่เขารู้สึกรังเกียจหรือไม่พอใจก็ตาม ก็จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว แต่เมื่อเขาถูกใช้ในสิ่งที่ผิดหลักการของอิสลาม ก็ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว ในกรณีที่ผู้ปกครองอธรรมหรือทำร้าย ต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้นำถึงแม้จะถูกหักห้ามสิทธิ หรือผู้ปกครองทำการปกครองโดยไม่เป็นธรรม มุสลิมจะต้องไม่รับควมต่อต้านหรือเป็นศัตรูกับผู้ปกครอง ตราบใดที่พวกเขายังคงดำรงอยู่ในหลักการของอิสลาม แต่ไม่ถึงกับการเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา ก็จะต้องอดทนต่อการปกครองนั้น ดังหะดีษที่รายงานจากท่านอาฟุ บิน มาลิก رضي الله عنه ว่า ท่านนบี ﷺ ได้สอนว่า

((خِيَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ، وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ،
وَشَرَّارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ، وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ قِيلَ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نُنَابِذُهُمْ بِالسَّيْفِ؟ فَقَالَ: لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ
مِنْ وُلَاتِكُمْ شَيْئًا تَكْرَهُونَهُ فَاكْرَهُوا عَمَلَهُ، وَلَا تَنْزِعُوا يَدًا مِنْ طَاعَةٍ))

ความว่า “ผู้นำที่ดีของพวกท่าน คือ บรรดาผู้ที่พวกเขารักพวกท่านและพวกท่านก็รักต่อพวกเขา พวกเขาขอพรให้แก่พวกท่านและพวกท่านก็ขอพรให้แก่พวกเขา ส่วนผู้นำที่เลวของพวกท่าน คือ บรรดาผู้ที่พวกท่านเกลียดชังต่อพวกเขาและพวกเขาก็เกลียดชังต่อพวกท่าน พวกท่านสาปแช่งต่อพวกเขาและพวกเขาก็สาปแช่งพวกท่าน มีผู้กล่าวขึ้นว่า: โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์เราจะถอนตัวจากพวกเขาด้วยการสู้รบได้หรือไม่? ท่านเราะสูลตอบว่า:ไม่ได้ ตราบใดที่พวกเขายังคงดำรงการละหมาดแก่พวกท่าน และเมื่อพวกท่านเห็นสิ่งใดที่น่าตำหนิจากบรรดาผู้ปกครองจง

อิมามหะสัน อิบนิ อลี อัลบับระฮารียฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ อัสสุนนะฮฺของท่านว่า: “ใครที่ดำรงตำแหน่งเกาะลียะฮฺด้วยมติเอกฉันท์และความพอใจของปวงชน เขาก็จะมีรัฐมูมินีน (ผู้นำแห่งศรัทธาชน) ไม่อนุญาตให้คนใดที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ ข้ามคืนไปโดยไม่ยอมรับเขาเป็นผู้นำ และไม่อนุญาตให้มองคนอื่นนอกจากเขา ไม่ว่าเขา (ผู้นำ) จะเป็นคนดีหรือคนเลวก็ตาม ดังกล่าวนี้คือสิ่งที่ท่านอิมามอะหมัด อิบนิ ฮันบัลได้กล่าวเอาไว้” (Abd Salam bin Barrjas, 1995:21)

นอกจากนี้บรรดาชาวอะฮฺลิสุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ³⁹ ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าการแยกตัวออกจากบรรดาผู้ปกครองที่ธรรมนั้นไม่เป็นที่อนุญาตด้วยการใช้ความรุนแรงตราบใดที่การธรรมของเขายังไม่ถึงขั้นเป็นกุฟร (ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ ﷻ) คำกล่าวนี้มาจากกลุ่มคนส่วนมากจากบรรดาเศาะหาบะฮฺเช่น ท่าน สะอฺ อิบนิ อับดุลลอฮฺ อุมัยยะฮฺ อิบนิ เซด อับดุลลอฮฺ อิบนิ อุมัร มุฮัมหมัด อิบนิ มุสัลละมะฮฺ เราะเคียลลอฮฺอันฮุม และท่านอื่นๆ โดยเป็นมติเห็นพ้อง(อิจมาอฺ)ของบรรดานักหะดีษด้วยเช่นเดียวกัน (Ibn Hazm:4/19 อ้างใน Abd Rahman al-luwaihiq, 1992:424)

อิมามอะหมัด อิบนิ ฮันบัล กล่าวว่า: นักนิติศาสตร์อิสลาม ณ นครแบกแดดได้รวมตัวกันในการที่จะให้อับดุลลอฮฺ (อิมามอะหมัด) เป็นผู้นำ พวกเขา กล่าวว่า: “เรื่องมันไปกันใหญ่และแพร่หลายเป็นวงกว้างแล้วนะครับ (พวกเขาหมายถึง การที่ผู้คนบอกว่าอัลกุรอานเป็นสิ่งถูกสร้าง และเรื่องอื่นๆอีก) และพวกเราก็ไม่พอใจที่เขาเป็นผู้นำและมีอำนาจเหนือพวกเรา” ท่านอิมามอะฮฺมัดก็ได้โต้เถียงในเรื่องดังกล่าวแล้วท่านก็บอกว่า: “พวกท่านจำเป็นที่จะต้องปฏิเสธด้วยหัวใจของพวกท่าน และอย่าได้ถอดมือของพวกท่าน(คือออกจากการเชื่อฟัง) อย่าได้สร้างความแตกแยกในหมู่มุสลิม อย่าได้หลังเลียดของพวกท่าน และเลียดของบรรดามุสลิมที่อยู่ร่วมกับพวกท่านเลย พวกท่านโปรดจงพิจารณาบนปลายในกิจการของพวกท่านเถอะ และจงอดทนจนกว่าคนดีๆจะนำมาซึ่งความสุขหรือหลุดพ้นจากคนชั่ว” และท่านกล่าวต่อว่า: “การกระทำเช่นนี้(หมายถึง ถอดมือของพวกท่านออกจากการเชื่อฟัง) ดังกล่าวนั้นคือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และมันค้านกับสิ่งที่มีรายงานมา” (Abd Salam bin Barrjas, 1995:7)

3.5.1.3 ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองจะต้องให้คำแนะนำ ขอดูอา ตักเตือนผู้ปกครอง เมื่อเขากระทำผิด เท่าที่สามารถจะกระทำได้

การขอดูอา การตักเตือนต่อผู้ปกครองเมื่อเขากระทำผิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ คือสิทธิที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ปกครองต้องได้รับจากผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง

³⁹ ผู้ที่ยึดตามอัลกุรอาน แบบฉบับและแนวทางของท่านนบีมุฮัมหมัด ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮฺ

ท่านฟุฎอยลุ อิบนิ อียาฎ กล่าวว่า: หากฉันมีคูอาละก็ ฉันจะไม่ขอให้ใครนอกจาก ขอให้กับผู้นำ ดังนั้น พวกเราจึงถูกสั่งใช้ให้ขอคูอาให้กับพวกเขาในสิ่งๆ และเราไม่ได้ถูกสั่งใช้ให้ สวามิภักดิ์พวกเขา ถึงแม้ว่าพวกเขาจะคดเคี้ยวและอธรรมก็ตาม เพราะว่าการคดเคี้ยวและอธรรมของพวกเขา มันมีผลกระทบต่อตัวของพวกเขาและบรรดามุสลิม และความยุติธรรมความถูกต้องของพวกเขา นั้น เป็นผลดีแก่พวกเขาและบรรดามุสลิมเช่นกัน (Tabaqat al-Hanabilah:2/36 อ้างใน Abd Salam bin Barjas,1995:8)

การตักเตือนต่อผู้ปกครองเมื่อเขากระทำผิดถือเป็นสิทธิอีกประการที่ประชาชน ต้องมอบและแนะนำสิ่งที่ถูกต้องแก่ผู้นำเท่าที่สามารถจะกระทำได้ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ
وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ))

ความว่า: “ศาสนาคือการแนะนำตักเตือน พวกเรากล่าวว่า: เพื่อใคร?
ท่านนบี ﷺ ตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ (แนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจ) เพื่อ
คัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะสูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำของมวล
มุสลิม และเพื่อผู้คนทั่วไป” (Muslim,2001:55)

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่า การเชื่อฟังต่อผู้นำนั้นเป็นหลัก
พื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในอิสลาม ทั้งหลักฐานที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่าน
นบีมุฮัมมัด ﷺ และถือเป็นสิทธิที่ผู้นำจะต้องได้รับจากบรรดามุสลิมด้วย สิทธิดังกล่าวนั้นก็คือ
การเคารพเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำสั่ง ในสิ่งที่เขาพอใจ รู้สึกชอบ หรือแม้แต่ในสิ่งที่เขารู้สึก
รังเกียจหรือไม่พอใจก็ตาม ก็จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว แต่เมื่อเขาถูกใช้ในสิ่งที่ผิด
หลักการของอิสลาม ก็ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว การขอคูอา
การตักเตือนต่อผู้ปกครองเมื่อเขากระทำผิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้คือสิ่งที่สมควรกระทำ และอีก
ประการหนึ่งคือ จะต้องไม่มีความคิดที่จะล้มล้างหรือต้องการ โค่นล้มตำแหน่งผู้นำที่มีการดำรง
ตำแหน่งอยู่เว้นเสียแต่ว่ามีหลักฐานการปฏิเสศต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถยืนยันได้
โดยอาศัยตัวบทจากอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษที่เสาะหิหุที่อธิบายการปฏิเสศดังกล่าวอย่างชัดเจน
โดยมีเงื่อนไขว่าต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความสามารถ เป็นผลดีแก่ผู้คนส่วนใหญ่ และจะต้องไม่
ก่อให้เกิดความสูญเสีย ความวุ่นวายขึ้นในสังคมอันจะนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สินและ
ความวุ่นวายปั่นป่วนขึ้นในสังคม

3.5.2 สิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง

การปกป้องอิสลาม บริหารจัดการกิจการของมุสลิม ดำรงบทลงโทษ รักษาสิทธิต่างๆของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ปกครองด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานลงมา สั่งใช้ใน เรื่องของความดีงาม ห้ามปรามในเรื่องของความชั่วช้า ดังกล่าวคือสิทธิของประชาชนที่จะต้อง ได้รับจากผู้นำ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้มีหลักคำสอนอยู่มากมาย แต่ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยสังเขปต่อบทบาทหน้าที่ของผู้นำมุสลิม ดังต่อไปนี้ คือ

3.5.2.1 ผู้นำต้องตัดสินคดีต่างๆระหว่างประชาชนด้วยความยุติธรรมและเป็นธรรม

การมีกฎหมายที่ดีและการตัดสินด้วยความยุติธรรม นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำมาซึ่งความสงบสุข เพราะกฎหมายจะเป็นตัวกำหนดกรอบความประพฤติของประชาชนในรัฐ ดังกล่าวนี้คือสิ่งประชาชนต้องได้รับจากผู้นำ เพราะการบังคับใช้กฎหมายนั้น ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากจะต้องมีคำสั่งใช้จากผู้นำ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในซูเราะฮ์ สอด อายะฮ์ที่ 16 ไว้ว่า

﴿ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴾

ความหมาย “โอ้ดาวิดเอ๋ย เราได้แต่งตั้งเจ้าให้เป็นตัวแทนในแผ่นดินนี้ ดังนั้นเจ้าจงตัดสินคดีต่าง ๆ ระหว่างมนุษย์ด้วยความยุติธรรมและอย่าปฏิบัติตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ มันจะทำให้เจ้าหลงไหลจากทางของอัลลอฮ์ แท้จริงบรรดาผู้ที่หลงไปจากทางของอัลลอฮ์นั้น สำหรับพวกเขาจะได้รับการลงโทษอย่างสาหัสเนื่องด้วยพวกเขาลืมวันแห่งการชำระบัญชี”⁴⁰

ท่านอิมามอิब्ราฮีมเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแต่งตั้งให้ท่านนบีดาวูด عليه السلام เป็นผู้ปกครอง และสั่งใช้ให้มีความยุติธรรม ตัดสินข้อพิพาทระหว่างผู้คนด้วยสิทธิธรรม ความจริง” (Attobriy,2000:21/189)

⁴⁰ ซูเราะฮ์ สอด อายะฮ์ ที่ 26

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังได้กล่าวเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ดีกว่า

((إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَىٰ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنِ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، وَكَلَّمَا
يَدِيهِ يَمِينٌ، الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا))

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ที่ให้ความยุติธรรม ณ ที่อัลลอฮ์เขาจะได้อยู่บน
มิมบรแห่งรัศมีซึ่งอยู่ทางด้านขวาของอัลลอฮ์ ในขณะที่มือทั้งสองของ
พระองค์ทรงมีความดีงาม ความเป็นสิริมงคล พวกเขาคือบรรดาผู้ซึ่งให้
ความยุติธรรมในการปกครอง และผู้ที่อยู่ภายใต้การรับผิดชอบดูแลของ
พวกเขา และสิ่งที่พวกเขาได้ปกครอง” (Muslim,2001:1827)

การที่ผู้ปกครองที่คดโกงต่อประชาชนของเขานั้นเป็นความผิดที่ร้ายแรงมากใน
หลักการของอิสลาม ดังหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

((مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ رَعِيَّتَهُ، يَمُوتُ يَوْمَ يَمُوتُ
وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ))

ความว่า “ไม่มีบ่าวคนใดที่อัลลอฮ์ได้ให้เขาปกครองผู้ที่อยู่ภายใต้การ
ปกครองของเขาคนหนึ่ง และได้เสียชีวิตในสภาพที่เขาคดโกงต่อผู้ที่อยู่
ภายใต้การปกครอง ยกเว้นอัลลอฮ์จะหักห้ามเขาจากการเข้าสวนสวรรค์”
(al-Bukhariy,1993:7150)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้นำนั้นต้องให้ความสำคัญต่อผู้ที่อยู่
ภายใต้การปกครอง คอยให้ความยุติธรรมเมื่อเกิดกรณีขัดแย้งกันระหว่างผู้คน และดูแลกิจการงาน
ต่างๆของพวกเขาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

3.5.2.2 ผู้นำต้องสอดส่องดูแลผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองให้มีความสุข

คนทุกคนล้วนมีหน้าที่ของตนเอง และต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด และ
หน้าที่หลักอันสำคัญประการหนึ่งของผู้ปกครองก็คือ ต้องดูแลประชาชนให้มีความสุขทั้งในเรื่อง
ของอิสลามและในเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ เพราะเรื่องดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่หลักที่สำคัญของ
ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในรัฐ

สิ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้

((أَلَا كُفُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ
الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))

ความว่า ”พึงรู้เถิด พวกท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและพวก
ท่านจะถูกสอบสวนในสิ่งที่รับผิดชอบ ดังนั้นผู้นำจะต้องรับผิดชอบต่อผู้
ที่อยู่ภายใต้การดูแลและเขาจะถูกสอบสวนต่อผู้ที่เขารับผิดชอบต่อดูแล.....”

(al-Bukhariy,1993:893)

ท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏฏอบ ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้นำของบรรดามุสลิม ท่าน
จะออกตรวจตราประชาชนของท่านอยู่เสมอว่าพวกเขามีความเป็นอยู่อย่างไร และหากพบว่ามีผู้คน
เดือดร้อน ท่านก็จะรีบช่วยเหลือโดยทันที ดังเช่นตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปนี้

สาเล็มได้เล่าความอ้างจากบิดาของเขาว่า ท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏฏอบนั้น ในตอน
เช้าๆ ท่านมักจะเดินตรวจตราในตลาด เมื่อท่านเห็นมีนมวางขายอยู่ ท่านจะสั่งให้เปิดฝาภาชนะที่
ใส่นม โดยหากพบว่ามีสิ่งเจือปนอยู่เช่นน้ำ โดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวง ท่านก็จะคว้าภาชนะดังกล่าว
ทิ้งเสีย (ซุกรีย์นุร จงรักศักดิ์,2552:127)

3.5.2.3 ผู้นำต้องคอยอบรมตักเตือนผู้คนให้อยู่ในวิถีทางที่ดีงามของอิสลาม

การสั่งใช้ให้กระทำในสิ่งที่ดีงาม และการห้ามปรามกันในเรื่องที่ขัดต่อหลักการ
อิสลาม ถือเป็นหลักคำสอนที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลาม โดยเฉพาะผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองมีสิทธิ
เหนือผู้คนในการใช้อำนาจ ที่สามารถบังคับใช้ต่อผู้คนได้ และเป็นหน้าที่ของเขาโดยตรง ดังคำรัส
ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสในซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 2 ว่า

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรมและ
ความยำเกรงและจงอย่าช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นบาปและการเป็นศัตรู
กัน”⁴¹

⁴¹ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 2 ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

นอกจากนี้ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงความสำคัญในเรื่องนี้เอาไว้ว่า

((مَا مِنْ أَمِيرٍ يَلِي أَمْرَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ لَا يَجْهَدُ

لَهُمْ وَيَنْصَحُ، إِلَّا لَمْ يَدْخُلْ مَعَهُمُ الْجَنَّةَ))

ความว่า “ไม่มีผู้นำคนใดที่ได้รับแต่งตั้งให้รับผิดชอบกิจการของมวลมุสลิม จากนั้นเขาไม่ได้ใช้ความพยายามหรืออบรมตักเตือนต่อพวกเขา นอกจากเขาจะไม่ได้เข้าสวนสวรรค์พร้อมกับพวกเขา”
(Muslim,2001: 142)

การตักเตือนต่อผู้คนที่อยู่ภายใต้การปกครองเมื่อเขากระทำผิดถือเป็นสิทธิอีกประการที่ผู้ปกครองต้องมอบและแนะนำสิ่งที่ถูกต้องแก่พวกเขา ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: مَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ

وَلِرَسُولِهِ وَلَائِمَّةَ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ))

ความว่า: “ศาสนาคือการแนะนำ ตักเตือน พวกเรากล่าวว่า เพื่อใคร? ท่านนบี ﷺ ตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ (แนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจ) เพื่อคัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะสูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำของมวลมุสลิม และเพื่อทุกคนทั่วไป” (Muslim,2001:55)

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่า การปกป้องความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม บริหารจัดการกิจการของมุสลิม ดำรงบทลงโทษ รักษาสิทธิต่างๆ ปกครองด้วยกับสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานลงมา สั่งใช้ในเรื่องของความดีงาม ไม่อธรรมและคดโกงต่อประชาชน ห้ามปรามในเรื่องของความชั่วช้า ต้องดูแลประชาชนให้มีความสุขทั้งในเรื่องของอิสลามและในเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ ดังกล่าวคือสิทธิของประชาชนที่จะต้องได้รับจากผู้นำ ดังกล่าวเป็นหลักการและคำสอนที่สำคัญในอิสลาม นอกจากนี้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำและผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองนับว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นการจะทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งในกรณีที่ไม่เห็นด้วย ก็ควรต้องกระทำอย่างรอบคอบและระมัดระวัง มองผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง และที่สำคัญต้องคำนึงถึงหลักการของอิสลาม ผลประโยชน์และความ

สูญเสียที่จะเกิดขึ้นของสังคมส่วนใหญ่เป็นหลัก ครอบงำที่ผลประโยชน์นั้นไม่ได้ไปขัดแย้งกับ
กฎหมายและศีลธรรมอันดีงามของอิสลาม

บทที่ 4

สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม

จากบทที่ 3 ที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงสิทธิและหลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมไปแล้วนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับ กฎเกณฑ์ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ กฎเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในอิสลาม และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นศึกษาที่การใช้สิทธิเสรีภาพการชุมนุม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม สิทธิเสรีภาพการชุมนุมทั้งในประเทศไทยและของต่างประเทศเพื่อนำมาศึกษาและวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความแตกต่าง ในประเด็นดังกล่าวนี้ การศึกษานั้นมีกระบวนการโดยใช้การสืบค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ร่างพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาจุดร่วมสำหรับการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในบริบทของประเทศไทย โดยเล็งเห็นถึงความจำเป็นในสองประการดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก ไม่มีกฎหมายที่กำหนดถึงขั้นตอนและวิธีการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ชุมนุมต้องปฏิบัติอย่างไรก่อนการชุมนุม หรือ ข้อห้ามในการชุมนุมว่ามีอะไรบ้าง

ประการที่สอง ไม่มีกฎหมายที่กำหนดถึงมาตรการหรือขอบเขตอำนาจอย่างเหมาะสมที่ฝ่ายปกครองจะสามารถใช้ในการควบคุมการชุมนุมได้เมื่อมีความวุ่นวายเกิดขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องประกาศพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการนำพระราชบัญญัติฉบับต่างๆที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้แทน ซึ่งดังกล่าวนั้นอาจส่งผลให้อำนาจฝ่ายปกครองมีอย่างกว้างขวางในการยุติการชุมนุม หรือผู้ชุมนุมเองก็มีการชุมนุมจนเกินเลยขอบเขต

ด้วยสาเหตุนี้ จึงมีผู้ที่พยายามผลักดันกฎหมายควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะให้มีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง เพราะจะเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนโดยตรง มีการกำหนดถึงขอบเขตการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองที่จะควบคุมการชุมนุมเอาไว้อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมเป็นการเฉพาะ หากแต่อาศัยพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในระดับรองลงมา ซึ่งไม่สามารถที่จะนำมาใช้บังคับโดยตรงได้ หรือหากนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับ ก็อาจก่อให้เกิดการใช้บังคับกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทยได้ ในทางปฏิบัติเมื่อยังไม่มีมาตราพระราชบัญญัติวางหลักเกณฑ์วิธีการในการจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวและมีการชุมนุมประท้วง

เจ้าหน้าที่รัฐต้องนำกฎหมายอื่นที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์และมาตรการที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการกับการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะมาใช้บังคับโดยอนุโลม เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 ซึ่งห้ามไม่ให้ชุมนุมหรือใช้พื้นที่ถนนหลวงในการชุมนุมหรือเดินขบวนก่อนได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่ หรือพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 เป็นต้น (มานะชัย แก้วพงษ์ ษา, 2553:121-125)

จากปัญหาดังกล่าวนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะนำเสนอหลักกฎหมายในบริบทของอิสลามว่าเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างกับงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวนี้หรือไม่ และที่สำคัญก็เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการมีขึ้นเพื่อบังคับใช้ในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าโดยหลักการของกฎหมายอิสลามนั้นจะบังคับใช้เฉพาะผู้ที่เป็นมุสลิมเท่านั้น แต่ข้อมูลดังกล่าวก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปพิจารณาตามหลักการต่อไป

กฎเกณฑ์ข้อบัญญัติต่างๆที่เป็นคำสอนของอิสลามนั้น ดังกล่าวเรียกว่า “กฎหมาย” ซึ่งกฎหมายจะเป็นตัวกำหนด สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลในเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ก็เพื่อให้การชุมนุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตรงตามเจตนารมณ์และครรลองของอิสลาม

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในบริบทของอิสลามนั้น พอจะสรุปได้โดยพิจารณาจากหลักเจตนารมณ์พื้นฐานแห่งกฎหมายอิสลาม กฎเกณฑ์และหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ กฎเกณฑ์และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในอิสลาม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 หลักเจตนารมณ์พื้นฐานแห่งกฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลามคือ ประมวลบัญญัติและคำสอนที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญญัติให้แก่ปวงบ่าวของพระองค์ จากศาสนาของพระองค์ คือหลักการและกฎเกณฑ์ต่างๆของอิสลามในแขนงต่างๆ (Qurtubiy, 2003 :16 /163)

หลักคำสอนและบทบัญญัติต่างๆของอิสลาม ที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานรวมถึงที่มา

จากคำพูด การกระทำ และการแสดงออกโดยการยอมรับหรือการไม่คัดค้านต่อเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้น คือแหล่งที่มาที่สำคัญของกฎหมายอิสลาม ดังกล่าวถือเป็นประมวลคำสั่งใช้และคำสั่งห้าม ทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อและในด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทั้งในภาคศาสนพิธีและในภาคสังคม ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยสังเขป

กฎหมายอิสลามวางอยู่บนหลักพื้นฐานสำคัญหลายประการ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคมโดยรวมในทุกยุคสมัยและในทุกสถานการณ์ รวมถึงยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่มนุษย์จะใช้เป็นแนวทางในการตราตัวบทกฎหมาย โดยที่อิสลามได้วางหลักกฎหมายเพื่อคงไว้ซึ่งการคุ้มครองปัจจัยที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักคุณธรรม 5 ประการพื้นฐานเหล่านั้นคือ

1. ดำรงไว้ซึ่งศาสนา ซึ่งถือว่าสำคัญที่สุดของการบัญญัติกฎหมายคือ ดำรงรักษาไว้ซึ่งอิสลาม และยังคงคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้คนในแนวความเชื่อต่างๆอีกด้วย
2. รักรักษาคุ้มครองชีวิต คือ กฎหมายต้องมีขึ้นเพื่อรักษาปกป้องคุ้มครองชีวิต เช่น อิสลามห้ามการฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่นโดยขาดสิทธิความชอบธรรม
3. รักษาไว้ซึ่งสติปัญญา เช่น อิสลามห้ามดื่มสุรา ยาเสพติด และสิ่งมีเมาทุกชนิด เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งสติปัญญา
4. รักรักษาคุ้มครองเกียรติยศ เชื้อสายวงศ์ตระกูล เช่น อิสลามส่งเสริมการแต่งงานและห้ามการผิดประเวณีและการล่วงละเมิดทางเพศ
5. รักษาปกป้องทรัพย์สินสมบัติ เช่น อิสลามห้ามการเอาเปรียบผู้อื่น การเอาทรัพย์สินที่เป็นสิทธิของผู้อื่นโดยมิชอบ เช่น การปล้น ลักขโมย หลอกหลวงต้มตุ๋น และการกินดอกเบี้ย เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม

นอกจากหลักการพื้นฐานที่จะใช้เป็นแนวทางในการตรากฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว การที่จะตราตัวบทกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้นั้น อิสลามยังได้สั่งใช้ให้มีการพิจารณาและคำนึงถึงกฎเกณฑ์และหลักการต่างๆเหล่านั้นอีกด้วย คือ

4.1.1 ต้องไม่ก่อให้เกิดความยากลำบากในการปฏิบัติ

ความหมายในที่นี้คือ ขจัดความยากลำบากที่เกินขอบเขตหรือเกินความสามารถของมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความยากลำบากในการปฏิบัติ พื้นฐานในบัญญัติข้อนี้มาจากคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสว่า

﴿ لَا يُكْفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾

ความว่า: “อัลลอฮ์จะไม่ทรงบังคับชีวิตหนึ่งชีวิตใดนอกจากตาม
ความสามารถของชีวิตนั้นเท่านั้น”¹

อิมามอัฏเฐาะเบาะรี่อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงบังคับใช้แก่ผู้ใด
ในการเคารพภักดีด้วยการประกอบอิบาดะฮ์ เว้นแต่ที่บุคคลนั้นจะมีความสามารถที่จะปฏิบัติได้
โดยไม่เกิดความยากลำบาก” (Attobriy,2000:6/129)

และคำรัสของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสว่า

﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾

ความว่า: “และพระองค์มิได้ทรงทำให้เป็นการลำบากแก่พวกเจ้าใน
เรื่องของศาสนา”²

อิมามอิบนิกะษีร์อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “สิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้พวกเจ้าปฏิบัตินั้น
ไม่ได้เป็นการบังคับเด็ดขาด และสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ถูกสั่งใช้แล้วสิ่งนั้นมีความยากลำบาก เว้นแต่
ว่าอัลลอฮ์ ﷻ จะให้มีความสะดวก และมีทางออก” (Ibn Khathir,1999:5/445)

จากตัวบทหลักฐานดังกล่าวคือสิ่งที่บ่งชี้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ มิได้ทรงบัญญัติใช้สิ่งใด
อันจะสร้างความยากลำบากให้เกิดขึ้นแก่ปวงบ่าวของพระองค์ และกฎหมายที่พระองค์ทรงกำหนด
ขึ้นมาให้ปวงบ่าวนั้น ย่อมไม่เกินความสามารถที่มนุษย์จะยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจากการศึกษา
พบว่ามีตัวอย่างในประเด็นนี้มากมาย ทั้งในด้านอิบาดะฮ์(หลักปฏิบัติภาคพิธีกรรม) และมูอามะละฮ์
(หลักปฏิบัติภาคสังคม) ดังนี้

4.1.1.1 ด้านอิบาดะฮ์ (หลักปฏิบัติในภาคศาสนพิธี)

ในด้านอิบาดะฮ์นี้ อิสลามได้มีข้อผ่อนผันต่างๆอย่างมากมาย เช่น

- การละหมาดรวม ย่อ ในขณะที่เดินทาง
- การตะยัมมูม (ใช้ฝุ่นแทนน้ำ) เมื่อมีอุปสรรค
- ผ่อนผันให้ผู้เจ็บป่วย ผู้เดินทาง สตรีมีครรภ์ ตลอดจนผู้ที่ชราภาพ ไม่ต้องถือ

ศีลอดในเดือนรอมฎอน โดยให้ถือศีลอดชดเชยในเดือนอื่น หรือให้อาหารแก่คนยากจนสำหรับ
ผู้ป่วยเรื้อรังและผู้สูงอายุ เป็นต้น

- ยกโทษให้แก่ผู้ที่สติขาดหาย ผิดพลาด หรืออยู่ในสภาพถูกบังคับ

¹ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ ที่ 286 สูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์

² สูเราะฮ์ อัลฮัจญ์ อายะฮ์ ที่ 78

4.1.1.2 ด้านมูอามะละฮฺ (หลักปฏิบัติในภาคสังคม)

ในด้านมูอามะละฮฺนี้ อิสลาม ได้มีข้อผ่อนผันต่างๆอย่างมากมาย เช่น

- ผ่อนผันให้รับประทานและดื่มในสิ่งต้องห้ามเช่น สุกร ซากสัตว์ สุรา (ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ) เพื่อรักษาชีวิต

- อนุญาตให้มีการซื้อขายแบบล่วงหน้า “สลัม” (السلم) (คือการจ่ายเงินก่อนส่งมอบสินค้าภายหลัง) การจำนอง การกู้ยืม การแลกเปลี่ยนเงินตรา การสวมใส่ผ้าไหมสำหรับผู้ที่เป็นป่วยเป็นโรคผิวหนัง หรือสวมใส่ในภาวะสงคราม เป็นต้น

เจตนารมณ์ซึ่งเป็นแก่นแท้ของอิสลามคือ ความสะดวกง่ายดาย ไม่มีความยากลำบากในการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้อุละมาอ์จึงกำหนดกฎข้อหนึ่งที่ว่า “ความยากลำบากนั้นนำมาซึ่งความง่ายดาย” (المشقة تجلب التيسير) (Muhammad Rashid Ridha, 1947:2/164)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายอิสลามนั้นข้อห้ามหรือคำสั่งใช้ต่างๆที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ตามข้อบังคับใช้ของบุคคลที่มีสภาพบังคับ โดยมีคำสั่งใช้ให้กระทำหรือห้ามกระทำตามเนื้อหาของกฎหมายนั้นไม่ได้ดำรงอยู่ในสภาพบังคับนั้นตลอดไป เนื่องจากในบางกรณีข้อห้ามหรือคำสั่งใช้ต่างๆเหล่านั้นก็อาจเปลี่ยนสภาพจากข้อบังคับไปสู่สถานภาพอื่นโดยมีสาเหตุ มีเงื่อนไข สภาพของบุคคลที่มีสภาพบังคับ หรือข้อห้ามเข้าไปเกี่ยวข้อง ดังนั้นคำตัดสินหรือข้อชี้ขาดต่างๆจึงไม่อาจที่จะทำการพิจารณาตามตัวบทกฎหมายโดยตรงได้ แต่หากต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆประกอบด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของนักนิติศาสตร์อิสลามหรือผู้พิพากษาศาลในการพิจารณาคดี

4.1.2 หลักปฏิบัติภาคบังคับมีน้อย

ลักษณะเด่นอีกประการที่เป็นหลักการในกฎหมายอิสลามคือ หลักปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับมีน้อย ทั้งนี้เพื่อความง่ายดายและไม่สร้างความลำบากแก่ผู้ปฏิบัติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.1.2.1 อركانุลอิสลาม (องค์ประกอบหลักของศาสนาอิสลาม)

อิสลามมีข้อบังคับภาคปฏิบัติในศาสนาอยู่เพียง 5 ประการคือ การกล่าวปฏิญาณตน การละหมาด การจ่ายซะกาต (ทานภาคบังคับ) การถือศีลอด และการประกอบพิธีฮัจญ์ ทั้ง 5 ประการนี้ถือเป็นแก่นหลักของอิสลาม ข้อบังคับดังกล่าวนอกจากจะมีจำนวนน้อยแล้ว ในบางกรณียังได้รับการผ่อนผันไม่ต้องปฏิบัติอันเนื่องมาจากไม่ครบเงื่อนไขหรือขาดความสามารถ ตัวอย่างเช่น

- การละหมาด สำหรับคนที่เป็นลม หมดสติ จนเวลาละหมาดล่งเลไป เมื่อพึ้นคึนสติก็ไมจําเป็นต้องชดใช้แต่อย่างใด
- การถือศีลอด สำหรับคนป่วยหรือผู้ที่เดินทางก็อนุญาตให้ถือศีลอดชดใช้ในวันอื่น ได้ หรือหากไม่สามารถก็ใหจายอาหารทดแทน ได้
- ะกะด ก็ต้องครบพิักัด และถึงรอบปี (ตามปฏิทินอิสลาม) ถ้าไมครบเง็อนใจก็ไมต้องจายแต่อย่างใด
- การประกอบพิธีฮัจญ์ จําเป็นเพียงครั้งเดียวในชีวิตหากมีความสามารถ เช่น ทางร่างกาย ภาระคําใช้จาย และความปลอดคภัย เป็นต้น

จากหลักการของอิสลามดังกล่าวข้างต้นพบว่า บทบัญญัติของอิสลามนั้นมีความสะดวกง่ายดาย และสอดคล้องกับธรรมชาติและจิตสำนึกของมนุษย์ โดยที่ไม่เกินความสามารถที่มนุษย์จะยึดถือและปฏิบัติตามได้ ดังนั้น การที่จะนำหลักการและข้อบัญญัติต่างมาบังคับใช้เป็นตัวบทกฎหมายนั้น จำเป็นที่จะต้องพิจารณาในหลักการดังกล่าวนี้ด้วย

4.1.3 การตราบทบัญญัติแบบเป็นขั้นเป็นตอน (ค่อยเป็นค่อยไป)

หลักพื้นฐานในการตรากฎหมายอิสลามอีกประการ คือ การตราบทบัญญัติแบบเป็นขั้นเป็นตอนและค่อยเป็นค่อยไป เพื่อง่ายต่อการปฏิบัติโดยไม่สร้างความยากลำบากให้แก่ผู้คนดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.1.3.1 บัญญัติการสั่งห้ามการดื่มสุรา

บัญญัติการห้ามดื่มสุรานั้นไม่ได้ถูกสั่งห้ามโดยทันทีทันใดแต่ข้อบัญญัติดังกล่าวในเรื่องนี้นั้นได้ถูกประทานลงมาแบบเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. เริ่มแรกนั้นสุรายังไม่ถูกห้ามในอิสลาม ภายหลังจากที่ผู้คนเริ่มศรัทธาอย่างแน่วแน่มากขึ้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานบทบัญญัติลงมาว่า สุรานั้นให้โทษมากกว่าคุณ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศรัทธาได้คิด และออกห่างจากสิ่งดังกล่าว
2. ขั้นที่สอง อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานบทบัญญัติลงมาว่า ห้ามผู้ที่ดื่มสุราจนเมาไม่ได้สติไปทำละหมาด ดังกล่าวทำให้ผู้คนจำนวนมากละทิ้งการดื่มสุราลงได้
3. ขั้นสุดท้าย อัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติ ห้ามการดื่มสุราอย่างเด็ดขาด พร้อมกำหนดบทลงโทษโดยให้เฉียน 40 ที (ต่อมาในสมัยท่านอุมร์ ได้เพิ่มโทษเป็น 80 ทีหากยังไม่เจ็ดหรือยังกลับไปกระทำซ้ำอีก) (Samiyrah,2002 :47-52)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้บ่งชี้ว่า ข้อห้ามหรือคำสั่งใช้ต่างๆที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ตามข้อบังคับใช้ของบุคคลที่มีสภาพบังคับ โดยมีคำสั่งใช้ให้กระทำหรือห้ามกระทำตามเนื้อความของกฎหมาย และการจะนำหลักการและข้อบัญญัติต่างๆมาบังคับใช้เป็นตัวบทกฎหมายนั้น ต้องคำนึงถึงสภาพของผู้คนในบริบททางสังคมขณะนั้นด้วยว่า สามารถปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหนและจะเกิดความยากลำบากแก่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมหรือไม่หากกฎหมายที่ออกมานั้น มีสภาพบังคับใช้ในทันที ดังนั้นการตราบทบัญญัติแบบเป็นขั้นเป็นตอนและค่อยเป็นค่อยไปก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา หากว่าการกระทำดังกล่าวนั้นจะเป็นผลดีแก่สังคมโดยรวมมากกว่า

4.1.4 กฎหมายอิสลามนั้นจะคำนึงถึงหลักพื้นฐานที่มุ่งเน้นในการจัดภัยและก่อให้เกิดคุณประโยชน์

กฎหมายอิสลามนั้นจะคำนึงถึงหลักพื้นฐานที่มุ่งเน้นในการจัดภัยที่จะเกิดขึ้นเป็นอันดับแรกมากกว่าสิ่งที่จะก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์

ท่านอิมามอัชชาฎิเบียได้กล่าวว่า

(الشارح وضع الشريعة على اعتبار المصالح باتفاق)

ความว่า:“นิติบัญญัติอิสลามถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ของปวงบ่าวโดยไม่มีข้อโต้แย้ง” (Al-Shatibiyy,nd:1/39)

กฎเกณฑ์ในข้อนี้ถือเป็นหลักที่สำคัญมาก และถือเป็นกฎหลักที่นักนิติศาสตร์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันใช้ในการพิจารณาข้อบังคับใช้หรือกฎหมายต่างๆที่จะนำออกมาบังคับใช้ต่อผู้คน กฎเกณฑ์ดังกล่าวก็คือ

(الدرء المفاسد أولى من جلب المصالح)

ความว่า“การยับยั้งสิ่งที่ไม่ดีงามที่จะเกิดขึ้นสมควรมากกว่าผลดีที่จะได้รับ” (Ibn Najiym,1982:99)

ทุกๆประเด็นที่เบี่ยงเบนออกจากความยุติธรรมไปสู่ความอธรรมและความชั่วร้าย ความไม่ดีงาม ความเสียหาย ความอวิชาไร้สาระ เป้าหมายดังกล่าวนี้ย่อมไม่ใช่สิ่งที่มาจากบทบัญญัติของอิสลามดังที่ท่านอิมามอิบนุ อัลกัอยิม กล่าวว่า “แท้จริงอิสลามถูกสร้างขึ้นบนความเหมาะสมแห่งวิทยปัญญา (หิกมะฮฺ) และผลประโยชน์ของปวงบ่าวในโลกคุณยานี้และอาคิเราะฮฺ มันมีทั้งความยุติธรรมและเมตตาธรรม ตลอดจนผลประโยชน์และวิทยปัญญาในทุกๆเรื่อง ดังนั้นทุกประเด็นที่เบี่ยงเบนออกจากความยุติธรรมไปสู่ความอธรรมและความชั่วร้าย จากความเมตตาสู่

ความเกลียดชัง จากผลประโยชน์สู่ความเสียหาย จากเหตุผลทางวิทย์ปัญญาไปสู่ความอวิชาไร้สาระ เป้าหมายนั้นย่อมไม่ใช่สิ่งที่มาจากทบัญญัติของศาสนา แม้ว่าอาจมีการผนวกเข้าไปโดยการอธิบาย(ตะอวีล) บ้างก็ตาม” (Ibn al-Qaiyim,1991:3/12)

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในการที่จะกำหนดด้วยทกฎหมายขึ้นมานั้นมี พื้นฐานทางกฎเกณฑ์ที่สำคัญต่อการที่จะใช้เป็นแนวทางในการตราด้วยทกฎหมายที่มาจากบรรดาหลักมูลฐานทางศาสนา³ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการและกฎเกณฑ์ ที่พอจะสรุปได้โดยสังเขป ซึ่งมีหลักพื้นฐานที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

1. ดำรงไว้ซึ่งอิสลาม
2. รักษาคุ้มครองชีวิต
3. รักษาไว้ซึ่งสติปัญญา
4. รักษาคุ้มครองเกียรติยศ เชื้อสายวงศ์ตระกูล
5. รักษาปกป้องทรัพย์สิน
6. ต้องไม่ก่อให้เกิดความยากลำบากในการปฏิบัติ
7. การตราทบัญญัติแบบเป็นขั้นเป็นตอน (ค่อยเป็นค่อยไป)
8. คำนึงถึงหลักพื้นฐานที่มุ่งเน้นในการจัดกัยและก่อให้เกิดคุณประโยชน์
9. ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่าประโยชน์ของคนส่วน

น้อย

4.2 กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม

การใช้สิทธิเสรีภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดจะก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นมาในสังคมหรือรัฐได้ และอาจนำไปสู่การที่ไม่มีสิทธิเสรีภาพเหลืออยู่เลย ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อมิให้การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนคนหนึ่งไปกระทบหรือละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนอื่นๆ ในสังคมหรือต่อประโยชน์สาธารณะ

องค์การความร่วมมือแห่งโลกอิสลามได้มีมติออกมาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพในมาตรา 12 ซึ่งระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” หรือมาตรา 22 วรรค 1- 4 ของปฏิญญาฉบับนี้ได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความ

³ หลักมูลฐานทางศาสนา นักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า มี 4 ประการคืออัลกุรอาน อัล-หะดีษ อัล-อิจญ์มาอ์ และอัล-กียาส เป็นต้น

คิดเห็นเอาไว้ว่า ในมาตรา 22 วรรค 1 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนคติของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 2 ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและยับยั้งจากความไม่ดีงามในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 3 ระบุว่า “สื่อการประชาสัมพันธ์ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ แต่ต้องไม่ถูกใช้ไปในทางที่ผิดโดยขัดกับหลักการของอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 4 ระบุว่า “ต้องไม่ล่วงละเมิดความเชื่อของผู้คนในสังคมที่มีต่อศาสนาโดยเฉพาะสิ่งที่กระทบกับเกียรติของบรรดาศาสนทูต และการทำลายความมั่นคงโดยการยุยงและการสร้างความแตกแยกในสังคม ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เชื้อชาติ ดังกล่าวถือเป็นความผิดในกฎหมาย” (The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990)

ข้อความดังกล่าวข้างต้นคือ ปญญาไควว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ที่ผู้วิจัยเห็นว่าได้มีการระบุข้อบัญญัติออกเป็นมาตรา แบ่งเป็นวรรคอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าปญญาฉบับนี้เป็นเพียงร่างข้อตกลงเบื้องต้นยังขาดความชัดเจนและการอธิบายในรายละเอียดของข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามข้อบังคับที่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม รวมถึงไม่ได้มีการระบุบทลงโทษเอาไว้ในปญญาฉบับดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอเนื้อหาและอธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดของกฎเกณฑ์ดังกล่าว

กฎเกณฑ์ในการคุ้มครองและกำหนดสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมที่รัฐต้องตระหนักถึงนั้นคือ ต้องมีความสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลาม ต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการละเมิดของรัฐ และต้องคุ้มครองผู้คนในสังคมและคุ้มครองสิทธิของผู้อื่นจากการละเมิดของบุคคลอื่นในด้านต่างๆ

4.2.1 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลาม

สิทธิคือ “สิทธิที่บุคคลพึงได้รับและคุ้มครองโดยกฎหมาย” สิทธินั้นจะเป็นการรับรองและคุ้มครองให้เจ้าของสิทธิมีอำนาจสามารถที่จะเลือกใช้สิทธิหรืออาจจะไม่ใช้สิทธินั้นได้ตามเจตจำนงของเจ้าของสิทธิ สิทธินั้นเรียกร้องให้ผู้อื่นมีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิในด้านต่างๆของตน สิทธิจะมีขึ้นได้ ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากสิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ ปัจเจกชนทั่วไปจะบังคับต่อบุคคลอื่นหรือต่อรัฐได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายมารับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวของตน ซึ่งภายใต้หลักการอิสลามข้อนี้ มนุษย์จึงไม่มีสิทธิใดๆนอกจากจะได้รับสิทธินั้นโดยข้อบัญญัติที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น

หลักการอิสลามนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธิและผู้ที่มีบัญญัติกฎหมายคืออัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นการที่มุสลิมจะมีสิทธิหรือมีเสรีภาพ ก็ต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลามที่มา

จากอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งกฎเกณฑ์ในข้อนี้เน้นอาศัยหลักการที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอาน สุเราะฮ์ฮุซุฟ อายะฮ์ที่ 40 ที่ว่า

﴿إِنِ الْحُكْمُ لِلَّهِ إِلَّا لِمَنْ أَمَرَ إِلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

ความว่า: “การตัดสินมิได้เป็นสิทธิของใครนอกจากอัลลอฮ์ พระองค์ทรงใช้มิให้พวกท่าน เคารพอบาตะสิ่งใดนอกจากพระองค์เท่านั้น นั่นคือศาสนาที่เที่ยงธรรมแต่ส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่รู้”⁴

จากการศึกษากฎเกณฑ์ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ในเบื้องต้นว่า สิทธิของแต่ละบุคคลจะมีขึ้นได้ก็โดยกฎหมาย กฎหมายนั้นจะเป็นตัวกำหนดขอบเขต สิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคลเอาไว้ ดังนั้นการที่มุสลิมจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้นั้น ก็ต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลามที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ เป็นสำคัญ

4.2.2 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการละเมิดของรัฐ

ในขณะที่รัฐหรือผู้ปกครองออกกฎเกณฑ์มาจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐเองก็ต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองประชาชนจากการละเมิดของรัฐด้วย กษัตริย์ ผู้ปกครองหรือแม้แต่บรรดาศาสนทูตเองก็ตามที่จะมีสิทธิ์ออกคำสั่งกับผู้คนให้กระทำหรือละเว้นการกระทำบางอย่างได้ด้วยตัวเอง เว้นแต่คำสั่งนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ที่ไม่ขัดต่อข้อบังคับใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ กฎเกณฑ์ในข้อนี้เน้นอาศัยหลักการที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานสุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 50 ได้ยืนยันเกี่ยวกับหลักการข้อนี้เอาไว้ดังนี้ว่า

﴿إِنِ اتَّبَعُوا إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾

ความว่า: “ฉันจะไม่ปฏิบัติตาม นอกจากสิ่งที่ถูกทำให้เป็นโองการแก่ฉันเท่านั้น”⁵

⁴ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ ที่ 40 สุเราะฮ์ ฮุซุฟ

⁵ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ ที่ 50 สุเราะฮ์ อัล อันอาม

และอายะฮ์จากคัมภีร์อัลกุรอาน สูเราะฮ์ยูนุส อายะฮ์ที่ 40 ที่ว่า

﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمْرًا أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

ความว่า: “การตัดสินมิได้เป็นสิทธิของใครนอกจากอัลลอฮ์ พระองค์ทรงใช้มิให้พวกท่านเคารพอบาอะฮ์สิ่งใดนอกจากพระองค์เท่านั้น นั่นคือศาสนาที่เที่ยงธรรมแต่ส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่รู้”⁶

จากการศึกษากฎเกณฑ์ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ในเบื้องต้นว่า อำนาจอธิปไตยและสิทธิต่าง ๆ นั้นมาจากอัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้นการละเมิดสิทธิใดๆที่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของบุคคลหนึ่งถือว่าเป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม ในบางกรณีสิทธิและเสรีภาพบางอย่าง รัฐไม่สามารถร่างกฎเกณฑ์ออกมาจำกัดหรือบังคับใช้ได้เลย สิทธิเสรีภาพเช่นนี้เป็นสิทธิที่มีการรับรองไว้อย่างสมบูรณ์ ถ้ารัฐออกกฎเกณฑ์ออกมาเพื่อกำหนดสิทธิเสรีภาพ โดยไปขัดกับสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรับรองไว้อย่างสมบูรณ์แล้ว ดังกล่าวก็เท่ากับว่ากฎเกณฑ์เหล่านั้นขัดต่อหลักการอิสลาม และกฎดังกล่าวหาได้มีผลบังคับใช้ไม่ เช่น การบังคับให้คนต่างศาสนิกเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม การบังคับให้สตรีมุสลิมห้ามคลุมหน้า (ผ้าคลุมเพื่อปกปิดศีรษะจนถึงหน้าอก) หรือการห้ามมุสลิมประกอบอบาอะฮ์ (ความดีต่างๆ) เช่น การละหมาด จ่ายซะกาตและการถือศีลอด เป็นต้น

4.2.3 กฎเกณฑ์ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองสังคมและคุ้มครองสิทธิของผู้อื่นจากการละเมิดของบุคคลอื่นในด้านต่างๆ

สิทธิเป็นเรื่องของอำนาจและหน้าที่ การที่ทุกคนมีอำนาจ และใช้อำนาจดังกล่าว นั้นอย่างอิสระเสรีและเต็มที ดังกล่าวย่อมจะนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของสังคม สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนในประชาคมนั้นก็จะได้รับการละเมิดโดยคนในสังคมนั้นด้วยตนเอง ดังนั้นการกำหนดกฎเกณฑ์ในสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมนั้น จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองสังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของทุกคนในสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวการใช้อำนาจที่สูงกว่ามากำหนดสิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมเป็นเรื่องที่จำเป็นและกระทำได้ตามขอบเขตของหลักการอิสลาม สิทธิของพลเมืองหรือสิทธิทางแพ่งคือความคุ้มครองทางกฎหมายของบุคคลจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่อิสลามปกป้องคุ้มครอง อันได้แก่ การปกป้องคุ้มครองสิทธิในความเชื่อและความคิดเห็น คุ้มครองสิทธิในชีวิต คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน สิทธิทางสติปัญญา และคุ้มครองเกียรติยศ เชื้อสายวงศ์ตระกูล ดังนั้นการละเมิดสิทธิใดๆก็ตามถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม

⁶ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 40 สูเราะฮ์ยูนุส

กฎเกณฑ์ในข้อนี้ขึ้นอาศัยหลักการที่มาจากคำสอนของท่านบิรฮัมหมัด رضي الله عنه ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า: “แต่ที่จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเขาทรัพย์สินของพวกเขาและเกียรติยศของพวกเขาจะล่วงละเมิดกันมิได้” (al-Bukhariy, 1993:1739)

และตัวอย่างที่อาศัยเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาในประเด็นนี้อีกประการก็คือ การกระทำของบรรพชนที่ดีในยุคแรก ดังที่ท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏอบ ได้สั่งให้ชายคนหนึ่งเขียนบุตรชายของท่าน อัมรฺ อิบนิ อาศ (ข้าหลวงแคว้นอียิปต์ในขณะนั้น) ทั้งนี้เนื่องจากว่าบุตรชายของข้าหลวงประจำแคว้นอียิปต์ได้ทำการทู่ตีต่อชายผู้นั้นในงานแข่งม้าที่จัดขึ้นในอียิปต์โดยท่านอัมรฺ อิบนิ อาศ โดยท่านอุมร์ อิบนิ อัลค็อฏอบ ได้ประกาศถ้อยคำที่แสดงถึงสิทธิเสรีภาพและเกียรติของมนุษย์เอาไว้โดยกล่าวว่า “โอ้อัมรฺ ท่านเอาคนมาทำเป็นทาสตั้งแต่เมื่อไหร่กัน ทั้งๆที่มารดาของพวกเขาให้กำเนิดเขาในสภาพที่เป็นไท (อิสระ) ?” (ซุกรีย์นุร จงรักศกดิ์ม, 2552:106)

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่าอิสลามได้ให้การรับรองเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ประชาชนทุกคนสามารถอ้างอิงข้อบัญญัติ เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้โดยตรง กฎหมายที่จะออกมานั้น จะออกมากำหนดสิทธิเสรีภาพได้ก็เฉพาะกรณีที่มีบทบัญญัติระบุให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นไว้โดยเฉพาะเท่านั้น มิฉะนั้นกฎหมายที่ออกมาเพื่อกำหนดหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนดังกล่าว จะเป็นอันขัดต่อข้อบัญญัติอิสลามที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองและไม่อาจที่จะนำมาใช้บังคับได้

จากการศึกษากฎเกณฑ์ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ในเบื้องต้นว่า การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการละเมิดของบุคคลอื่น รัฐมีหน้าที่ต้องควบคุมมิให้บุคคลคนหนึ่งคนใดมาทำการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การกระทำตามหน้าที่ดังกล่าวของรัฐเป็นไปเพื่อปกป้องคุ้มครองคนทุกคนในสังคมให้มีความสุข และควรต้องมีการกำหนดโทษเอาไว้ ทั้งนี้ชีวิตและทรัพย์สินเกียรติของพลเมืองทุกคนในรัฐอิสลามถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชาวมุสลิมหรือไม่ใช่มุสลิมก็ตาม อีกทั้ง การพุดจาจาบจ้วง ล้อเลียนผู้อื่นหรือการกระทำที่ไปกระทบสิทธิและทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหายดังกล่าวคือความผิดในกฎหมายอิสลาม ดังนั้นเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดมิได้ตราบเท่าที่มันไม่ได้ขัดแย้งกับศีลธรรมอิสลามและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม

4.3 กฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

องค์การความร่วมมือแห่งโลกอิสลามได้ร่างปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ในมาตรา 12 ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” หรือมาตรา 22 วรรค 1- 2 ของปฏิญญาดังกล่าวได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเอาไว้ว่า ในมาตรา 22 วรรค 1 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” มาตรา 22 วรรค 2 ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและยับยั้งจากความไม่ดีงามในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม”⁷

ร่างปฏิญญาดังกล่าวข้างต้นนับเป็นความพยายามของกลุ่มประเทศอิสลามที่จะกำหนดสิทธิมนุษยชนในบริบทของอิสลามขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางให้กลุ่มประเทศสมาชิกเหล่านั้นได้นำไปใช้และปฏิบัติต่อไป ในมาตรา 12 และมาตรา 22 วรรค 1- 2 ของปฏิญญาดังกล่าวได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและยับยั้งจากความไม่ดีงาม โดยมีข้อความระบุในตอนท้ายของทุกมาตราว่า “ต้องสอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม” ซึ่งเป็นประเด็นหลักสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้ เพราะปฏิญญาดังกล่าวนี้เป็นเพียงร่างข้อตกลงเบื้องต้น โดยยังขาดความชัดเจนและการอธิบายในรายละเอียดของข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักการของอิสลาม

การที่จะกำหนดกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการชุมนุมนั้นต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญโดยต้องพิจารณาจากรูปแบบของการชุมนุม ข้อบัญญัติและหลักเกณฑ์ต่างๆของอิสลามที่เกี่ยวข้องโดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลามเป็นประการสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอดังนี้ คือ

4.4 ลักษณะและรูปแบบต่างๆของการชุมนุม

การชุมนุมของประชาชนนั้นบางกรณีเกิดขึ้นเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม อีกทั้งการกระทำดังกล่าว ยังเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือเจตจำนงเพื่อให้รัฐได้รับทราบ เพื่อที่รัฐจะได้นำไปพิจารณาและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ มุสลิมจึงจำเป็นต้องทราบถึงข้อกำหนด บทบัญญัติ และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเพื่อที่จะปฏิบัติได้สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม

⁷ The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990

การประชุมแบบออกได้เป็นหลายประเภท แล้วแต่ว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา วิธีการที่แสดงออก ถ้อยคำที่พูดออกมา เป้าหมายที่มีการเรียกร้อง แต่หากแบ่งตามลักษณะของการชุมนุมในบริบททางสังคมปัจจุบันพบว่า การชุมนุมนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลักๆ กล่าวคือ การชุมนุมที่อยู่กับที่ และ การชุมนุมเดินขบวน ซึ่งจากการศึกษาลักษณะของการชุมนุมดังกล่าวพบว่า การชุมนุมในบริบทที่พบในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่ จะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

4.4.1 การชุมนุมในที่สาธารณะ

การชุมนุมในที่สาธารณะ หมายถึง การใช้สถานที่สาธารณะเป็นสถานที่รวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีเจตจำนงเดียวกันมารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน ทั้งสนับสนุนหรือประท้วง และอาจมีป้ายแสดงความคิดเห็นต่างๆ เพื่อแสดงเจตจำนงดังกล่าวให้ผู้อื่นได้รับทราบและคล้อยตาม และกระทำเลียนแบบในพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งโดยปกติแล้วสถานที่สาธารณะเป็นที่สำหรับประชาชนทั่วไปจะใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ ถนนสายหลักที่ผู้คนใช้สัญจรไปมา สถานที่ราชการ ตลาดหรือศูนย์การค้า เป็นต้น การชุมนุมประเภทนี้ย่อมสามารถที่จะไปส่งผลกระทบต่อสังคมได้มาก เพราะการใช้ที่สาธารณะย่อมกระทบถึงสิทธิในอันที่บุคคลอื่นจะใช้สถานที่นั้นด้วย และอีกประการหนึ่งคือ การชุมนุมสามารถขยายออกเป็นวงกว้างและอาจกลายเป็นความรุนแรงตามมา การชุมนุมในลักษณะดังกล่าวนี้นั้นอาจมีการเคลื่อนขบวน และเคลื่อนย้ายการชุมนุมไปในสถานที่ต่างๆ ที่มีผู้คนหนาแน่น โดยมีการถือป้ายเรียกร้อง ประท้วงหรือสนับสนุน เป็นต้น

4.4.2 การชุมนุมในสถานที่เฉพาะ

การชุมนุมในสถานที่เฉพาะ คือ การจัดการชุมนุมขึ้นมาโดยใช้ที่เฉพาะส่วนบุคคลเป็นที่รวมกลุ่มคน ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมอาจจะเป็นเจ้าของหรือไม่ใช่ก็ได้ ตามความยินยอมของเจ้าของทรัพย์สิน เช่น สนามกีฬา ลานหน้าบ้านหรือหน้าสถานที่หนึ่งใด สถาบันการศึกษา วัด หรือบริเวณมัสยิด เป็นต้น กล่าวคือ ที่ใดๆ ก็ได้ที่เป็นส่วนบุคคล ซึ่งโดยปกติแล้ว เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินของตน หรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้ทรัพย์สินของตนได้อยู่แล้ว การชุมนุมประเภทนี้มักไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นมากเท่าใดนักในเรื่องสิทธิในการใช้ที่สาธารณะ แต่อาจกระทบต่อสิทธิอย่างอื่น เช่น การส่งเสียงดังรบกวน หรือการจราจรในบริเวณดังกล่าวติดขัด เป็นต้น

4.4.3 การชุมนุมบนท้องถนนหรือในสถานที่สำคัญๆ

การชุมนุมบนถนน โดยใช้ถนนเป็นสถานที่เพื่อแสดงความเห็นให้แก่ผู้สัญจรไปมา โดยอาจมีการปิดถนนหรือยึดเอาเส้นทางที่สำคัญๆ หรือการจัดกลุ่มประท้วงโดยการรวมกลุ่มเป็นจุดๆ เช่น การประท้วงหน้าโรงงาน สถาบันการศึกษา หรือสถานที่ราชการ โดยผู้ประท้วงขัดขวางหรือกีดกันกิจกรรมของผู้ถูกประท้วงไม่ให้ดำเนินงานต่อไปได้ รวมถึงการวางวัตถุสิ่งของเพื่อขัดขวางการสลายการชุมนุม ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไว้เพื่อต่อรองข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้ชุมนุม

4.4.4 การชุมนุมเพื่อหวังโค่นล้มฝ่ายรัฐบาล

การชุมนุมในลักษณะดังกล่าวนี้มักเป็นไปด้วยความรุนแรง และอาจลุกลามเป็นการก่อจลาจลจับอาวุธสู้กับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบสุขและความมั่นคงของชาติ ทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม

ดังกล่าวนี้คือรูปแบบของการชุมนุมที่แพร่หลายในยุคปัจจุบันที่ผู้คนส่วนใหญ่ในโลกนิยมปฏิบัติกัน ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มุสลิมจำเป็นที่จะต้องทราบถึงข้อกำหนดบทบัญญัติอิสลาม และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าว

4.5 สิทธิในการชุมนุมตามหลักกฎหมายที่มาจากบทบัญญัติอิสลาม

สิทธิในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือตำหนิความอธรรมและอยุติธรรมของผู้อื่นนั้นอิสลามอนุญาตให้กระทำได้โดยต้องสอดคล้องกับหลักการอิสลาม โดยอาศัยการพิจารณาภายใต้กรอบของบทบัญญัติอิสลามที่อนุญาตและผ่อนผันให้แก่ผู้ถูกรบกวนที่จะเรียกร้องไปยังผู้ที่อธรรมแก่ตัวเขาในสิ่งที่ถูกรบกวน อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวย่อมมีขอบเขตอยู่เสมอ หากสิทธินั้นมีการกระทำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่โดยปราศจากขอบเขต ย่อมอาจก้าวล่วงล้ำไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอีกอย่างหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าอิสลามจะให้อิสระต่อผู้คนในการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่การกระทำนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า มีกฎเกณฑ์และขอบเขตที่สำคัญที่เป็นหลักการในการพิจารณาข้อกฎหมาย โดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลามในหลายประเด็นด้วยกัน ดังต่อไปนี้คือ

4.5.1 หลักการการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย

หลักการและคำสอนของอิสลามนั้นได้ให้ความสำคัญตระหนัก และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของคนเพียงบางส่วน การกระทำใดๆก็ตามของมุสลิมในบริบททางสังคมนั้น ต้องพิจารณาการกระทำต่างๆให้รอบคอบเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่เมื่อใดก็ตามที่การใช้สิทธิของเขาไปส่งผลกระทบหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนส่วนใหญ่ภายในสังคมหรือเป็นการฉวยโอกาสจากความต้องการของประชาชนในขณะนั้น รัฐหรือผู้มีอำนาจก็สามารถที่จะจำกัดสิทธิดังกล่าว หรือบังคับใช้บทลงโทษในกรณีดังกล่าวนี้ได้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่และเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขขึ้นในสังคม ตัวอย่างเช่น การกักตุนสินค้าของพ่อค้าบางกลุ่ม การชุมนุมปิดกั้นขบวนทางสัญจรไปมาของผู้คน การนัดหยุดงานของพนักงานขับรถไฟหรือภาชนะอื่นๆที่ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในด้านการคมนาคม เป็นต้น

ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า: “แต่ที่จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเจ้าทรัพย์สินของพวกเจ้าและเกียรติยศ ของพวกเจ้าจะล่วงละเมิดกันมิได้” (al-Bukhariy,1993:1739)

หลักการในข้อนี้มันเป็นกฎเกณฑ์ที่หลายประเทศก็ได้นำมาพิจารณาเป็นข้อกฎหมายเหมือนกับกฎหมายอิสลามเช่นเดียวกัน ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 63 ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก” และในมาตรา 28 ที่ระบุว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน”

นอกจากนี้ยังพบว่ามีกฎหมายการชุมนุมของต่างประเทศที่ได้ให้ความสำคัญในหลักการดังกล่าวนี้ ดังเช่น ประเทศสิงคโปร์ที่ระบุไว้ใน มาตรา 12 แห่ง Public Order Act 2009 ที่ได้กำหนดให้รัฐมนตรี มีอำนาจออกคำสั่ง กำหนดให้พื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเป็นเขตต้องห้ามมิให้ชุมนุมหรือทำการเดินขบวน ได้หากเห็นว่าการห้ามนั้นมีความจำเป็น เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กชกร เขียวอรุณ, 2554:170)

ในประเทศเยอรมันได้มีการตราบัญญัติว่าด้วยการชุมนุมและการเดินขบวนแห่งสหพันธรัฐ ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1978 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการตำรวจและการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (Besonderes Polizei- und Ordnungsrecht) โดยมีความมุ่งหมายในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากการชุมนุมต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมและการเดินขบวนจะคำนึงถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ชุมนุมและขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่อาจถูกรบกวนจากการชุมนุมดังกล่าวด้วย (วรณรี สิงโต, 2553:106)⁸

4.5.2 หลักการการให้ความสำคัญกับวิธีการสมควรยิ่งกว่าการให้ความสำคัญกับเป้าหมาย (ผลลัพธ์) ที่ได้รับ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในสุเราะฮ์อันนะหฺลุ อายะฮ์ ที่ 125 ว่า

﴿ اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของพระองค์และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง”⁹

จากอายะฮ์ดังกล่าวข้างต้น บ่งชี้ว่า การชุมนุมหรือการเรียกร้องใดๆก็ตามต้องอยู่ในมารยาทและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลามการกระทำอันใดก็แล้วแต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงวิธีการหรือผลกระทบทที่จะตามมานั้น ไม่ใช่สิ่งที่พึงปฏิบัติในหลักการของอิสลาม สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอันดับแรกก็คือ วิธีการที่ดีงาม ความรอบคอบ ไม่รุนแรงแข็งกร้าว การใช้เหตุผล ข้อคิด และคำตักเตือนที่ดี ดังกล่าวนี้คือสิ่งที่อิสลามให้

⁸ “กฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมและการเดินขบวนและการบังคับทางการปกครองตามคำสั่งสลายการชุมนุมและการเดินขบวนในระบบกฎหมายเยอรมัน” วารสารกฎหมายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรุงเทพฯ

⁹ สุเราะฮ์ อันนะหฺลุ อายะฮ์ที่ 125

ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ในการชุมนุมประท้วงนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ควรเป็นวิธีการเรียกร้องความยุติธรรมวิธีสุดท้ายที่มุสลิมพึงกระทำ การบรรลุเป้าหมายโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งดังกล่าวย่อมไม่ใช่แนวทางของศาสนาอิสลาม หากแต่ยังส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์และความดีงามของอิสลามอีกด้วย การเรียกร้องเชิญชวนผู้คนให้รับฟังความเห็น รับฟังคำแนะนำคัดค้าน ต้องเป็นไปโดยความรอบคอบทั้งในเรื่องของคำพูดและในเรื่องของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ต้องพิจารณาถึงผลดีที่จะได้รับและคำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา และต้องผลักดันสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆออกไปด้วยสิ่งที่ดีงามกว่าเสมอ ในกรณีที่ผู้ชุมนุมแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยจะนำไปสู่ความรุนแรง การเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวของผู้คนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่อาจส่งผลเสียต่างๆที่จะตามมา ดังกล่าวนั้นผู้มีอำนาจหรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมีสิทธิและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต้องเข้าไปดำเนินการตามข้อกำหนดและความเหมาะสมต่อไป

หลักการในข้อนี้พบว่ามีในรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมไว้ใน มาตรา 21 ซึ่งบัญญัติไว้เพียงว่า “เสรีภาพในการชุมนุมและการแสดงออกในรูปแบบอื่นๆ ย่อมได้รับการรับรอง” ดังนั้นตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น “การชุมนุม” นั้นเป็นเสรีภาพ มิใช่สิทธิ การใช้สิทธิในการชุมนุมของญี่ปุ่นนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ การใช้สิทธินี้เป็นไปตามกฎระเบียบของแต่ละพื้นที่ที่มีการชุมนุมหรือเดินขบวนเพื่อความสงบเรียบร้อยและเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งอาจสรุปหลักการกว้างๆ ได้ดังนี้ มีการกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมหรือการเดินขบวนจะต้องขออนุญาตล่วงหน้าซึ่งศาลสูงเห็นว่า การขออนุญาตก่อนการจัดการชุมนุมหรือเดินขบวนไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยในการขออนุญาตนั้นจะต้องแจ้งสถานที่และวัตถุประสงค์ไว้ด้วย ศาลได้วางหลักไว้ว่ากฎระเบียบนั้นจะต้องมีความชัดเจนและถูกต้อง ผู้จัดการชุมนุมอย่างน้อย 3 คนต้องไปลงทะเบียนไว้ เนื่องจากผู้จัดการชุมนุมต้องเป็นผู้รับผิดชอบการชุมนุมและผลที่จะตามมา การชุมนุมจะต้องไม่ใช่ความรุนแรง ไม่กระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป ห้ามใช้คำพูดข่มขู่ คุกคาม ใช้ภาษาหยาบคาย ก้าวร้าว หรือปลุกกระดมให้เกิดความขัดแย้ง แยกแยก เกลียดชัง ยุยงให้ทำร้ายกันหรือทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินสาธารณะ ถ้าถึงเวลาที่ตกลงกันไว้แล้วผู้ชุมนุมยังไม่ยอมเลิกหรือเปลี่ยนเส้นทางเดินขบวน หรือทำผิดจากที่ตกลงกันไว้ ตำรวจสามารถระงับการชุมนุมหรือควบคุมตัวผู้จัดการชุมนุมได้ทันที การใช้สิทธิในการชุมนุมและการเดินขบวนนั้น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับสาธารณะประโยชน์ การเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ความสงบเรียบร้อย และการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ (กชกร เขียวอรุณ, 2554:142-143)

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า หลักการอิสลามนั้นสามารถที่จะนำมาบังคับใช้ได้
 ในบริบทของสังคมปัจจุบัน เป็นหลักการที่มีความเป็นสากล และกฎหมายในหลายประเทศก็
 ปรากฏว่ามีความเหมือนและใกล้เคียงกับกฎหมายอิสลามอยู่มากทีเดียว

4.5.3 หลักการความมั่นคงของรัฐ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا
 أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ
 الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾

ความว่า “แท้จริงการตอบแทนแก่บรรดาผู้ที่ทำสงครามต่ออัลลอฮ์ และ
 เราะฮะฮ์ของพระองค์ และพยายามบ่อนทำลายในแผ่นดินนั้นก็คือการที่
 พวกเขาจะถูกฆ่า หรือถูกตรึงบนไม้กางเขน หรือมือของพวกเขาและเท้า
 ของพวกเขาจะถูกตัดสลับข้าง หรือถูกเนรเทศออกไปจากแผ่นดิน นั้นก็
 คือพวกเขาจะได้รับความอับยศในโลกลี้ และจะได้รับการลงโทษอัน
 ใหญ่หลวงในปรโลก”¹⁰

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อายะฮ์นี้เป็นการชี้แจงจากอัลลอฮ์
 ﷻ ถึงบทลงโทษของผู้ที่บ่อนทำลายและสร้างความเสียหายในแผ่นดิน และโทษที่เหมาะสมแก่
 บุคคลที่กระทำความผิดดังกล่าวก็คือ โทษประหารชีวิต ตรึงด้วยไม้กางเขน ตัดมือและเท้าสลับข้างกัน
 หรือเนรเทศไปที่อื่น ส่วนบทลงโทษในอาคิเราะฮ์ หากว่ายังไม่กลับเนื้อกลับตัวในโลกลี้ นั้นเป็น
 บทลงโทษที่รุนแรง” (Attobriy,2000 :10/243)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ))

ความว่า: “แท้จริงแล้วเลือดเนื้อของพวกเขาทรัพย์สินของพวกเขาและ
 เกียรติยศ ของพวกเขาจะล่วงละเมิดกันมิได้” (al-Bukhariy, 2008 : 1739)

¹⁰ สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 33

ข้อบัญญัติดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า การชุมนุมใดๆก็ตามต้องปรากฏว่าการชุมนุมดังกล่าวนั้นต้องไม่เป็นการบ่อนทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นในทุกกรณี ไม่ว่าจะในด้านความมั่นคงของรัฐ ด้านเศรษฐกิจและวิถีความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งอัลกุรอานและอัลหะดีษได้ห้ามไม่ให้มุสลิมกระทำในสิ่งดังกล่าว ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ใช้ให้ผู้ศรัทธากระทำความดีและอย่าได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นในแผ่นดิน

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สั่งเสียและกำชับเหล่าทหารมุสลิมว่า “ฉันขอกำชับให้พวกท่านอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และจงระวังการกระทำต่อมุสลิมให้ดี จงบุกไปในนามของอัลลอฮ์ ﷻ ในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ กับผู้ที่ปฏิเสธอัลลอฮ์ ﷻ พวกท่านอย่าได้หลอกลวง อย่าได้ขโมยทรัพย์ อย่าฆ่าบรรดาเด็กๆ บรรดาสตรี คนชราที่อ่อนแอ หรือผู้ที่ปลีกวิเวกอยู่ในโบสถ์ อย่าได้เข้าใกล้ต้นอินทผลัม อย่าตัดต้นไม้และอย่าได้ทำลายบ้านเรือน”¹¹

ความมั่นคงแห่งชาติ ไม่ได้หมายถึงความมั่นคงทางการทหารเท่านั้น แต่ปัจจุบันรวมถึงว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย สิทธิในการชุมนุมย่อมต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับว่าต้องไม่ขัดต่อหลักความมั่นคงของรัฐ ซึ่งข้อกำหนดที่อ้างหลักความมั่นคงของรัฐนั้นควรทำในรูปแบบกฎหมายที่ออกโดยสภาชอโร¹² ไม่ควรกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจเพียงคนเดียวหรือกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเป็นการเฉพาะ

หลักการในข้อนี้พบว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่หลายประเทศก็ได้นำมาพิจารณาเป็นข้อกำหนดเหมือนกับกฎหมายอิสลามเช่นเดียวกัน ดังเช่นพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 หมวด 2 มาตรา 15 วรรค 1 ที่ระบุว่า “ในกรณีที่น่าจะปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรแต่ยังไม่มีความจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน และเหตุการณ์นั้นมีแนวโน้มที่จะมีอยู่ต่อไปเป็นเวลานานทั้งอยู่ในอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยคณะรัฐมนตรีจะมีมติมอบหมายให้ กอ.รมน. เป็นผู้รับผิดชอบในการป้องกันปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรนั้นภายในพื้นที่และระยะเวลาที่กำหนดได้ ทั้งนี้ ให้ประกาศให้ทราบโดยทั่วไป”

นอกจากนี้ในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 ที่ระบุว่า ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใดอันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

¹¹ ดู มุศฎาะฟา อัศศิบาอียฺ แปลโดย : หมอชาลี เบ็ญหมัด ,2552 :104

¹² สภาที่ประชุมปรึกษาหารือกันในการกิจการด้านต่างๆภายในรัฐทั้งในเรื่องของกิจการศาสนาและการบริหารกิจการรัฐ

1. เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขู่ใจหรือใช้กำลังประทุษร้าย
2. เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ
3. เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดินต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐนั้นถือว่ามีผลสำคัญเป็นอย่างยิ่งและมีบทลงโทษที่รุนแรง ไม่ว่าจะป็นกฎหมายอิสลามหรือกฎหมายของประเทศต่างๆก็ตาม เนื่องจากการกระทำที่สร้างความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้คน

4.5.4 หลักการความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือก ของอัลลอฮ์โดยพร้อมกัน
ทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน”¹³

ท่านอิมามกุฎุบีย้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อายะฮ์นี้บ่งชี้ว่าอัลลอฮ์ ﷻ ใ้ใช้ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและให้ยุติการแตกแยก โดยเฉพาะหากว่าการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อตอบสนองต่ออารมณ์และสิ่งยั่วยวนต่างๆ ดังกล่าวห้ามบรรดามุสลิมตัดขาดและผินหลังให้กัน” (Qurtubiy,1964: 4/103)

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي أنه قال: مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ، وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ، فَمَاتَ، مَاتَ مَيْتَةً جَاهِلِيَّةً، وَمَنْ قَاتَلَ تَحْتَ رَايَةٍ عُمِّيَّةٍ يَغْضِبُ لِعَصْبَةٍ، أَوْ يَدْعُو إِلَى عَصْبَةٍ، أَوْ يَنْصُرُ عَصْبَةً، فَقُتِلَ، فَقَتْلُهُ جَاهِلِيَّةٌ. وَمَنْ خَرَجَ عَلَى أُمَّتِي، يَضْرِبُ بِرَّهَا وَفَاجِرَهَا، وَلَا يَتَحَاشَ مِنْ مُؤْمِنِهَا، وَلَا يَفِي لِذِي عَهْدٍ عَهْدَهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ))

¹³ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ ที่ 103 ซูเราะฮ์ อาละอิมรอน

ความว่า:จากท่านอบีสุรอยเราะฮ์ رضي الله عنه จากท่านนบี صلى الله عليه وسلم ได้กล่าวว่า “ผู้ใดที่ออกจากการปฏิบัติตามเชื่อฟัง แยกตัวออกจากญะมาอะฮ์ (กลุ่มคนที่ยึดมั่นต่อหลักการอิสลาม) ดังนั้นเมื่อเขาเสียชีวิตเขาเสียชีวิตในสภาพของญะฮิลียะฮ์ (ยุคแห่งความมมงาย) และผู้ที่ออกต่อสู้อย่างได้ร่มธงของความเป็นพวกพ้อง เรียกร้องไปสู่ความเป็นกลุ่มชนนิยม หรือให้การช่วยเหลือสู่ความเป็นกลุ่มชนนิยม แล้วเขาถูกฆ่า ดังนั้นการเสียชีวิตของเขาจะอยู่ในสภาพญะฮิลียะฮ์ และผู้ที่ออกต่อสู้อย่างผู้ผู้นำจากประชาชาติของนบีเขาต่อสู้กับคนดีและคนชั่ว โดยไม่สนใจต่อความเป็นผู้ศรัทธาของเขาและไม่รักษาพันธะสัญญา ดังนั้นเขาไม่ใช่พวกของฉันและฉันก็มิได้เป็นพวกของเขา” (Muslim,2001: 1848)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า การเรียกร้อง การกระทำ หรือการแสดงออกใดๆก็ตามที่ส่งผลเสียหรือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นแก่สังคมมุสลิม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหลในชาติพันธุ์ สีผิว การยึดคิดในประเทศชาติ (ชาตินิยม) ยึดคิดในเชื้อสายวงศ์ตระกูล ตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง โดยไม่คำนึงหลักการอิสลามจนเลยขอบเขตที่อิสลามกำหนด และนำมาซึ่งการแตกแยกของประชาชาติอิสลาม ดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่จะต้องห้ามในบทบัญญัติอิสลาม

หลักการในข้อนี้พบว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่หลายประเทศก็ได้นำมาพิจารณาเป็นข้อกฎหมายเหมือนกับกฎหมายอิสลามเช่นเดียวกัน ดังเช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 พระราชกำหนดดังกล่าวนี้จะได้ใช้ในกรณีที่เกิดความวุ่นวายและจลาจลที่มีต้นเหตุมาจากการชุมนุมในที่สาธารณะ นับว่าเป็นเครื่องมือในการทำงานของรัฐที่ได้ผลที่สุดด้วย โดยมีลักษณะใกล้เคียงกับ“กฎอัยการศึก”สำหรับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องและได้ใช้ในสถานการณ์จริงนั้น ได้แก่มาตรา 4 ในพระราชกำหนดนี้ “สถานการณ์ฉุกเฉิน” หมายความว่า “สถานการณ์อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันหรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตามกฎหมาย ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง”

นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 117 ระบุว่า “ผู้ใดยุยงหรือจัดให้เกิดการร่วมกันหยุดงาน การร่วมกันปิดงาน งดจ้าง หรือการร่วมกันไม่ยอมค้าขายหรือติดต่อทางธุรกิจกับบุคคลใดๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดิน เพื่อบังคับรัฐบาลหรือเพื่อข่มขู่ประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 ได้ระบุว่า “ผู้ใดมีวามุขกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย ขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดคนหนึ่งคนใดมีอาวุธ บรรดาผู้ที่กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

กฎหมายที่ออกมาใช้บังคับเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพ ได้แก่ กฎหมายอาญา ซึ่งมีข้อกำหนดกฎหมายระบุไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและหะดีษ ที่บอกถึงข้อกำหนดและขอบเขตของสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอาไว้ เช่นกฎหมายการตัดมือสำหรับผู้ที่ยโมยในจำนวนที่ถึงพิภคที่จะทำการลงโทษได้ กฎหมายลงโทษสำหรับผู้ดื่มสุราและสิ่งเสพติดต่างๆ เป็นต้น (ในอิสลามเรียกกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้ว่า “หุกูต”) ในการชุมนุมก็เช่นเดียวกัน รัฐมีอำนาจในการดูแลความสงบเรียบร้อย และสามารถกำหนดบทลงโทษได้หากการชุมนุมดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะมีเหตุการณ์หรือความรุนแรงต่างๆตามมา ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง กฎหมายที่กำหนดขึ้นโดยผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจเพื่อใช้ควบคุมความสงบเรียบร้อยในสังคม อิสลามเรียกกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้ว่า “ตะอูซีร”¹⁴

4.5.5 หลักการว่าด้วยการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนในที่สาธารณะ

การชุมนุมใดๆก็ตาม ต้องปรากฏว่าไม่เป็นการละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือชนส่วนน้อยที่มาใช้ประโยชน์จากสถานที่ดังกล่าว

¹⁴ ตะอูซีร คือ บทลงโทษที่ไม่มีตัวบทในข้อบัญญัติศาสนาจากคัมภีร์อัลกุรอานและจากอัลหะดีษ แต่ให้ผู้มีอำนาจหรือผู้ปกครองสามารถกำหนดบทลงโทษเองได้ตามความเหมาะสมโดยใช้บทลงโทษที่มีตัวบทชัดเจนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدُّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا، فَقَالَ: فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدَى، وَرُدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ))

ความว่า: “พวกท่านทั้งหลายพึงระวังการนั่งตามท้องถนนหนทางต่างๆ บรรดาเสาะหาบะฮุ กล่าวถามว่า: โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮฺ พวกเราเพียงนั่งคุยกันที่นั่น ท่านเราะสูลจึงกล่าวว่า: “หากพวกท่านเลียงไม่ได้ต้องใช้เป็นสถานที่พูดคุยกัน ดังนั้นจงให้สิทธิบนถนนหนทาง” บรรดาเสาะหาบะฮุ กล่าวว่า อะไรคือสิทธิบนท้องถนน โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ท่านเราะสูลตอบว่า “ลดสายตาลง ไม่สร้างความเดือดร้อน ตอบรับสลาม สั่งใช้กันในเรื่องความดี ห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว ” (al-Bukhariy, 2008 : 6229)

ในอีกสำนวนท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((اجْتَنِبُوا مَجَالِسَ الصُّعْدَاتِ. فَعَلْنَا: إِذَا قَعَدْنَا لِغَيْرِ مَا بَأْسٍ، قَعَدْنَا نَتَذَكَّرُ وَنَتَحَدَّثُ قَالَ: إِمَّا لَا، فَأَدُّوا حَقَّهَا: غَضُّ الْبَصَرِ، وَرُدُّ السَّلَامِ، وَحُسْنُ الْكَلَامِ))

ความว่า : “พวกท่านจงหลีกเลี่ยงการจับกลุ่มกันตามท้องถนน” พวกเราเลยบอกว่า “เราเพียงนั่งเฉยๆ เรานั่งแลกเปลี่ยนความรู้และพูดคุยกันเท่านั้นเอง” ท่านเลยกล่าวว่า “ถ้าหากไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็จงปฏิบัติหน้าที่ต่อมัน คือ ลดสายตาต่ำ กล่าวทักทาย และพูดคุยในสิ่งที่ดี” (Muslim,2001: 2161)

หะดีษดังกล่าวข้างต้น บ่งชี้ถึงข้อจำกัดของสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมอีกประการ คือ สถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยนั้น ถือเป็นสิทธิสาธารณะของคนทุกคนที่จะใช้สถานที่หรือหน่วยงานดังกล่าวเพื่อประโยชน์บางอย่างของเขา ดังนั้นต้องมิให้การชุมนุมกระทบกระเทือนความสะดวกของประชาชนที่จะใช้สถานที่สาธารณะในระหว่างการชุมนุม โดยต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นแม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม เช่น สิทธิในท้องถนนและทางสัญจร หรือ ดึก อาคารต่างๆที่เป็นสถานที่ที่ผู้คนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้สิทธิในที่สาธารณะที่เป็นสิทธิของประชาชนทุกคน ดังกล่าวจึง

จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์มาบังคับใช้เพื่อให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักการอิสลาม และเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม เช่น การไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น พูจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพไม่ หยาบคาย มีความอ่อนน้อม สั่งใช้ในความดีงาม ห้ามปรามกันในสิ่งที่ไม่ดี และตอบรับสลาม เป็นต้น ซึ่งหากว่าการชุมนุมนั้น ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ตาม กฎหมายต้องเข้าไปดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป เช่น ใช้อำนาจในการขอยุติการชุมนุมหรือ กำหนดบทลงโทษ ตามความเหมาะสมได้เช่นกัน

หลักการในข้อนี้พบว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นสากลในหลายประเทศรวมถึง ประเทศไทยเองก็ได้นำมาพิจารณาเป็นข้อกฎหมายเช่นเดียวกัน ดังเช่น การชุมนุมที่มีการปิดถนน นั้น ข้อหาที่ผู้ชุมนุมจะถูกดำเนินคดีคือ กระทำผิดตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 ซึ่ง มาตรา 39 ที่ระบุว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการปิดกั้นทางหลวง หรือวางวัตถุที่แหลมคมหรือมีคม หรือนำสิ่งใดมาขวาง หรือวางบนทางหลวง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางหลวงในลักษณะ ที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือบุคคล” ซึ่งคำว่า “ทางหลวง” นี้ มาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ความหมายไว้ว่า “ทางหรือถนนซึ่งจัดไว้เพื่อประโยชน์ในการจราจร สาธารณะทางบก ...” ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวางคือทางหรือถนนสาธารณะทางบกทั้งหมด โดย การกระทำผิดฐานกระทำการปิดกั้นทางหลวงนี้มีโทษตามมาตรา 72 คือ “ต้องระวางโทษจำคุกไม่ เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

นอกจากนี้ยังมี พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 128 ซึ่งระบุเอาไว้ ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดเดินแถวเดินเป็นขบวนแห่ หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวาง การจราจร เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากเจ้าพนักงานจราจรและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงาน จราจรกำหนดและห้ามมิให้ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ บนทางเท้าหรือทางใด ๆ ซึ่งจัดไว้สำหรับ คนเดินเท้าในลักษณะที่เป็นการกีดขวางผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันสมควร นอกจากนี้ยังห้ามมิให้วาง ตั้ง ยื่น หรือแขวนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือทำด้วยประการใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้น แต่จะได้รับการอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานจราจร ต่อเมื่อมีเหตุอันจำเป็นและเป็นการชั่วคราว” ซึ่งกำหนดโทษไว้ที่มาตรา มาตรา 152 คือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท และมาตรา 108 ระบุว่า “ห้ามมิ ให้ผู้ใดเดินแถว เดินเป็นขบวนแห่ หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร” ซึ่งมีโทษตามมาตรา 148 คือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท โทษก่อนข้างต่ำคือเป็นโทษปรับไม่เกินหนึ่ง พัน และไม่เกินห้าร้อยบาทเท่านั้น ขณะที่โทษตามพระราชบัญญัติทางหลวงนั้นเป็นโทษจำคุกที่สูง ถึงสามปี และปรับสูงถึงหกหมื่นบาท

การปิดถนนหรือการใช้ถนนไปในวัตถุประสงค์อื่นที่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น นั้น ถึงแม้จะทำโดยสงบและไม่มีอาวุธแต่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นที่จะสัญจรไปมาโดย ใช้ถนนสายนั้น จึงเป็นการใช้เสรีภาพที่เกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

4.5.6 หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน สุเราะฮ์อัลฮุจรอต อายะฮ์ที่ 11 ไว้โดยมีใจความว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

ความว่า: “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย! ชนกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยชนอีกกลุ่มหนึ่ง บางที่ชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่เยาะเย้ย และสตรีกลุ่มหนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยจะดีกว่ากลุ่มที่เยาะเย้ย และพวกเจ้าอย่าได้ตำหนิตัว ของพวกตัวเอง และอย่าได้เรียกกันด้วยฉายาที่ไม่ชอบ ช่างเลวทรามจริง ๆ ที่บรรดาผู้ศรัทธาจะเรียกกันว่าเป็นผู้ฝ่าฝืน ภายหลังจากที่ได้มีการศรัทธากันแล้ว และผู้ใดไม่สำนึกผิด ชนเหล่านั้นคือบรรดาผู้อธรรม”¹⁵

ท่านอิมามอฏเฐาะเบาะรีได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสแก่บรรดาผู้ ที่เชื่อมั่นต่อพระองค์และเชื่อมั่นต่อศาสนทูตของพระองค์ว่า: ผู้ศรัทธานั้นอย่าได้ทำการเยาะเย้ยผู้ ศรัทธาอีกกลุ่มหนึ่ง บางที่ชนกลุ่มที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่าชนกลุ่มที่เยาะเย้ย และสตรีผู้ศรัทธากลุ่ม หนึ่งอย่าได้เยาะเย้ยสตรีอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งบางที่ชนกลุ่มชนที่ถูกเยาะเย้ยนั้นจะดีกว่ากลุ่มที่เยาะเย้ย” (Attobriy,2000 :22/297)

¹⁵ สุเราะฮ์ อัลฮุจรอต อายะฮ์ที่ 11

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

ความว่า: “และพวกเจ้าจงอย่าด่าว่าบรรดาที่พวกเขาวิงวอนขอสิ่งอื่นจากอัลลอฮ์ แล้วพวกเขาก็จะด่าว่าอัลลอฮ์เป็นการละเมิดโดยปราศจากความรู้ในทำนองนั้นแหละเราได้ให้สวยงามแก่ทุกชาติซึ่งการงานของพวกเขาและยังพระเจ้าของพวกเขา นั่นคือการกลับไปของพวกเขาแล้วพระองค์ก็จะทรงบอกแก่พวกเขาในสิ่งที่พวกเขากระทำกัน”¹⁶

ท่านอิมามอิบนุกะษีร กล่าวอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงห้ามท่านนบี ﷺ และผู้ศรัทธาทั้งหลายด่าทอต่อพระเจ้าของผู้ตั้งภาคี ถึงแม้ว่ามันจะนำมาซึ่งประโยชน์ แต่ทว่า การด่าทอนั้นจะนำมาซึ่งผลเสียที่ยิ่งใหญ่นั้นก็คือ ผู้ตั้งภาคีจะด่าทอต่อพระเจ้าของผู้ศรัทธา อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ซึ่งไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์” (Ibn Kathir, 1999:3/314)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْدُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَىٰ هَاهُنَا - وَيُشِيرُ إِلَىٰ صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَاتٍ - بِحَسْبِ امْرِيءٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرَضُهُ))

ความว่า: “ท่านทั้งหลายจงอย่าอิจฉากัน อย่าหลอกลวงกัน อย่าเกลียดกัน อย่าหันหลังให้กัน อย่าขายของตัดหน้ากัน จงเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ในฐานะเป็นพี่น้องกันเถิด มุสลิมนั้นเป็นพี่น้องกัน เขาจะไม่ข่มขู่ต่อพี่น้องของเขา ไม่เหยียดหยามพี่น้องของเขา และไม่ทอดทิ้งพี่น้องของเขา การข่มขู่ต่ออัลลอฮ์นั้นอยู่ที่นี้ (ท่านชี้ไปที่หน้าอกสามครั้ง) นับว่าเป็น

¹⁶ สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 108

ความชั่วในการที่คนหนึ่งถูกเหยียดหยามพี่น้องของเขา มุสลิมต่อมุสลิม
นั้น เลือด ทรัพย์สิน และเกียรติยศเป็นที่ต้องห้าม”¹⁷

จากตัวอย่างหลักฐานดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่า สิทธิของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ การจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้นเพื่อเป็นการควบคุม การขัดขวางการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลหนึ่งจนเกินขอบเขตและไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้นกฎหมายจึงต้องกำหนดมาตรการควบคุมการใช้สิทธิและเสรีภาพเอาไว้บ้าง มิเช่นนั้นอาจเกิดภาวะบ้านเมืองไร้ระเบียบได้ อย่างไรก็ตามการควบคุมหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ และเมื่อมีความจำเป็นจริงๆเท่านั้น การชุมนุมต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนอื่นที่ไม่ได้ชุมนุมหรือเดินขบวนประท้วง ต้องไม่ก่อให้เกิดการข่มขู่และทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา หรือเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การกล่าวประนามบุคคลอื่นหรือถูกเหยียดหยามขณะที่มีการชุมนุมจนเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นได้รับความเสื่อมเสียต่อเกียรติของตนเองหรือชื่อเสียง วงศ์ตระกูล การกระทำความดังกล่าวนั้นในอิสลามนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างยิ่ง เพราะว่ากฎหมายอิสลามให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในความเชื่อ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ชื่อสายวงศ์ตระกูล การละเมิดสิทธิใดๆก็ตามถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม รัฐมีสิทธิที่จะกำหนดบทลงโทษในกรณีดังกล่าวนี้ได้ เช่น ดำเนินการในข้อหาหมิ่นประมาท หรือมีเจตนาทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือได้รับความเสื่อมเสีย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้อื่นและความสงบสุขของสังคมโดยรวม

หลักการในข้อนี้ยังพบว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความรับผิดชอบละเมิด ตามมาตรา 420 ระบุว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 ระบุว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในมาตรา 327 “ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น”

¹⁷ บันทึกลงโดยอิมามมุสลิมหะดีษเลขที่ 2564 อ้างใน วิชาดุซซอลิสัน แปลโดยสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2537:154

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก่อให้เกิดการข่มขู่และทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา หรือเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การกล่าวประนามบุคคลอื่น ถูกเกลียดชังยามขณะที่มีการชุมนุม จนเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นได้รับความเสื่อมเสียต่อเกียรติของตนเองหรือชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ในกฎหมายอิสลามนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และถือเป็นความผิดอย่างร้ายแรง ทั้งบทลงโทษในโลกดุนยานี้และบทลงโทษในอาคิเราะฮ์

4.5.7 หลักการว่าด้วยการคุ้มครองบทบัญญัติและดำรงรักษาไว้ซึ่งอิสลาม

หลักการดังกล่าวอาศัยหลักฐานจากคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ
تُلْفُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ ﴾

ความว่า: “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย พวกเจ้าอย่าได้คบศัตรูของข้าและศัตรูของพวกเจ้าเป็นมิตร โดยให้ความรักใคร่แก่พวกเขา และทั้งๆที่พวกเขาปฏิเสธศรัทธาต่อสิ่งที่มายังพวกเจ้าคือสัจธรรม”¹⁸

อิมามอฏเฐาะเบาะรีอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ แจ้งแก่บรรดาผู้ศรัทธาว่าอย่าได้ช่วยเหลือสนับสนุน หรือให้ความรักใคร่กับบรรดาผู้ที่ปฏิเสธพระองค์ โดยให้สถานะทางความเชื่อของพวกเขามีสถานะเดียวกันกับหลักความเชื่อของมุสลิม ทั้งๆที่พวกเขาทราบถึงสัจธรรมความจริงที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อย่างดีแล้ว” (Attobriy,2000 :23/309)

หลักการดังกล่าวในข้อนี้หมายความว่า ต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม การกระทำดังกล่าวย่อมไม่เป็นที่อนุญาต ซึ่งในประเด็นนี้ประเด็นดังกล่าวนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับในเรื่องความมั่นคงของรัฐอีกด้วย เนื่องจากอิสลามนั้นถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้มีอำนาจรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการดำรงรักษาไว้ ดังนั้นหากว่ามีการกระทำใดๆที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม รัฐสามารถบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐได้ นอกจากนี้การชุมนุมยังต้องไม่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ข้อตกลง

¹⁸ ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 1 สุเราะฮ์อัล มุมตะหินะฮ์

จุดยืนและถ้อยคำต่างๆที่ขัดกับหลักการของอิสลาม ตัวอย่างเช่น การชุมนุมของประชาชนเพื่อ ประชุมแลกเปลี่ยน วางกฎเกณฑ์ สนธิสัญญาต่างๆ และข้อตกลงร่วมกัน การเรียกร้องให้ยกเลิกโทษ ประหารชีวิต ยกเลิกกฎหมายการห้ามนำเข้าสู่ราและสิ่งมีนเมาทุกชนิด หรือการยกเลิกกฎหมายให้ สตรีมุสลิม ไม่ต้องคลุมฮิญาบในสถานที่สาธารณะ เป็นต้น จุดประสงค์ในการชุมนุมหรือการ เรียกร้องดังกล่าวขัดกับหลักการของอิสลามโดยสิ้นเชิง รัฐหรือผู้มีอำนาจสามารถสั่งให้ยุติการ ชุมนุมหรือกำหนดบทลงโทษในกรณีดังกล่าวได้เช่นกัน เพราะเป็นสิ่งที่ขัดกับรัฐธรรมนูญและหลัก กฎหมายโดยตรง

หลักการในข้อนี้พบว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยเอง ก็ได้นำมาพิจารณาเป็นข้อกฎหมายเช่นเดียวกันแต่อาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดที่ระบุไว้ใน รัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆทั้งในแง่ของระบอบการปกครอง หลักความเชื่อประจำชาติ เป็นต้น ดังเช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 4 ในพระราช กำหนดนี้“สถานการณ์ฉุกเฉิน” หมายความว่า “สถานการณ์อันกระทบหรืออาจกระทบต่อความ สงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใด ส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันหรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตาม ประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตาม กฎหมาย ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาความ เสี่ยงภัยจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การให้ความคุ้มครองต่อระบอบการปกครอง หรือต่อแนวความเชื่อของรัฐนั้นๆมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพและความ มั่นคงของชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องไม่ละเมิดสิทธิและแนวความเชื่อของผู้อื่นที่อยู่ในรัฐ นั้นๆด้วย ดังกล่าวเป็นหลักการที่สำคัญในกฎหมายอิสลาม

4.5.8 หลักการว่าด้วยการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิง

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในสุเราะฮ์อัลอิสรอ อายะฮ์ที่ 32 ว่า

﴿وَلَا تَقْرُبُوا الزَّوْجَاتِ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾

ความว่า:"และจงอย่าเข้าใกล้การละเมิดประเวณี แท้จริงมันเป็นการ
ลามกและหนทางที่ชั่วร้ายยิ่ง"¹⁹

อิมามอิบนุกะษีร ได้อธิบายอายะฮ์นี้ไว้ว่า“อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งห้ามบ่าวของ
พระองค์จากการทำซินา (ผิดประเวณี) และหนทางทุกอย่างที่จะนำไปสู่การซินาด้วย เพราะสิ่ง
ดังกล่าวนี้เป็นบาปใหญ่ ต้องละทิ้ง” (Ibn Khathir,1999 :5/72)

ท่านนบี ﷺ ได้สอนแก่บรรดาผู้ศรัทธาเอาไว้ว่า

((ليس للنساء وسط في الطريق))

ความว่า “ไม่ใช่เลย (สิ่งถูกต้อง) ที่ผู้หญิงจะไปอยู่ก้นกลางท้องถนน”

(Mustafa al-Aadwiy,1999:4/362)

ท่านอุมร์ อิบนิ ค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้สั่งห้ามผู้หญิงเดินในทางที่ผู้ชายใช้สัญจรไปมา
และการอยู่ปะปนของพวกเธอบนท้องถนน ดังนั้นผู้ปกครองต้องดำเนินการให้เป็นแบบอย่างต่อ
กรณีดังกล่าว (Ahmed Suliyman Bin Ayyub,nd:136)

ท่านอิมามอิบนิกอยอิมกล่าวว่า “จำเป็นแก่ผู้ปกครองที่จะต้องห้ามจากการปะปน
กันระหว่างชายหญิงในท้องตลาด สถานที่โล่งกว้าง และจุดชุมนุมของผู้คน(ผู้ชาย)”²⁰

การระงับสิทธิบางอย่างของสตรีก็เพื่อไม่ให้เธอถูกละเมิดสิทธิที่มีความเสียหายที่
ใหญ่กว่าและมากกว่าทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะนำมาสู่ปัญหาทางสังคมและเพื่อเป็นการ
ป้องกันผลเสียอื่นๆ ที่จะตามมาอีกมากมาย ในกรณีนี้รัฐเองก็สามารถออกกฎหมายมาบังคับใช้ได้
หรือกำหนดบทลงโทษในกรณีที่ปรากฏว่ามีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวได้เช่นกัน กฎเกณฑ์ในกรณี
ดังกล่าวนี้มันถือเป็นกรณีเฉพาะของกฎหมายอิสลาม เนื่องจากพบว่าไม่ปรากฏว่ามีระบุอยู่ในข้อ
กฎหมายฉบับใดๆในบรรดาตัวบทกฎหมายต่างๆที่มีการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจาก
อิสลามมองว่าการปะปนกันระหว่างชายและหญิงนั้นอาจจะนำมาซึ่งความเสียหายต่างๆที่จะตามมา
โดยการพิจารณาถึงความเสียหายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นมากกว่าผลดีที่จะได้รับ ซึ่งดังกล่าวเป็นกฎที่นัก
นิติศาสตร์อิสลามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้ความสำคัญในการตราตัวบทกฎหมาย

¹⁹ สุเราะฮ์อัลอิสรอ อายะฮ์ที่ 32

²⁰ อ้างแล้ว หน้า 136

กฎหมายอิสลามมีกฎอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า “การยับยั้งสิ่งที่ไม่ดีงามที่จะเกิดขึ้นสมควรมากกว่าผลดีที่จะได้รับ” (Ibn Najeem,1982:99)

4.5.9 หลักการว่าด้วยการชุมนุมต่อต้าน หรือโค่นล้มผู้ปกครองรัฐ

อัลลอฮ์ ﷺ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ﴾

ความว่า: “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์เชื่อฟังเราะสูลเถิด และผู้ปกครองในกลุ่มของพวกเจ้าด้วย แต่หากพวกเจ้าขัดแย้งกันในสิ่งใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันปรโลก นั่นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่งและเป็นการกลับไปที่สวยงามยิ่ง”²¹

อิมามอัฏเฏาะเบาะรียอธิบายอายะฮ์นี้ว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งใช้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงเชื่อฟังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ คือ ปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์ทรงสั่งใช้ออกห่างจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม และให้เชื่อฟังเราะสูลของพระองค์ คือ ให้ปฏิบัติตามทั้งในขณะที่ท่านเราะสูลยังมีชีวิตอยู่ทั้งในสิ่งที่เป็นการสั่งใช้และคำสั่งห้าม และหลังจากที่ท่านเราะสูลเสียชีวิตไปแล้ว คือ ให้ปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่าน และให้เชื่อฟังผู้นำในสิ่งที่เป็นการสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูล ﷺ” (Attobriy,2000:8/495-496)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนให้แก่ประชาชาติของท่านเอาไว้ดังนี้ว่า

((عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي ﷺ قال: مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ، فَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ السُّلْطَانِ شَيْئًا مَاتَ مَيْتَةً جَاهِلِيَّةً))

รายงานจากอิบนิอับบาส رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวว่า “ผู้ที่ไม่พอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อผู้นำ ดั่งนั้นจงอดทน แท้จริงผู้ที่ออกจากการเชื่อฟังผู้ปกครองเพียงคนเดียวเขาจะเสียชีวิตในสภาพญะฮิลียะฮ์” (al-Bukhariy,1993:7053)

²¹ ส่วนหนึ่งจาก อายะฮ์ที่ 59 สุเราะฮ์ อันนิสาอ์

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((خِيَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ، وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ، وَشِرَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ، وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نُنَابِذُهُم بِالسَّيْفِ؟ فَقَالَ: لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْ وَلَايَتِكُمْ شَيْئاً تَكْرَهُونَهُ فَارْكُوهَا عَمَلُهُ، وَلَا تَنْزِعُوا يَدَا مِنْ طَاعَةِ

ความว่า “ผู้นำที่ดีของพวกท่านคือ บรรดาผู้ที่พวกเขารักพวกท่านและพวกท่านก็รักต่อพวกเขา พวกเขาขอพรให้แก่พวกท่านและพวกท่านก็ขอพรให้แก่พวกเขา ส่วนผู้นำที่เลวของพวกท่าน คือ บรรดาผู้ที่พวกท่านเกลียดชังต่อพวกเขาและพวกเขาก็เกลียดชังต่อพวกท่าน พวกท่านสาปแช่งต่อพวกเขาและพวกเขาก็สาปแช่งพวกท่าน มีผู้กล่าวขึ้นว่า: โอ้อท่านเราะสู ลุดลอสฺเราจะถอนตัวจากพวกเขาด้วยการสู้รบได้หรือไม่? ท่านเราะสู ลุดลอสฺตอบว่า: ไม่ได้ ตราบใดที่พวกเขายังคงดำรงการละหมาดแก่พวกท่าน และเมื่อพวกท่านเห็นสิ่งใดที่น่าตำหนิจากบรรดาผู้ปกครองจงตำหนิการกระทำของเขา แต่พวกท่านอย่าได้ถอดมือออกจากการเชื่อฟังปฏิบัติตามพวกเขา” (Muslim,2001: 1855)

การประชุมประท้วง สนับสนุน คัดค้าน ประณามต่อต้าน หรือเพื่อเป็นการเรียกร้องสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง สาเหตุหลักที่สำคัญสาเหตุหนึ่งก็มีสาเหตุอันเนื่องมาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง การเชื่อฟังต่อผู้นำนั้นเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในอิสลาม ทั้งหลักฐานที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮฺของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และถือเป็นสิทธิที่ผู้นำจะต้องได้รับจากบรรดามุสลิมด้วย สิทธิดังกล่าวนี้ก็คือ การเคารพเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำสั่ง ในสิ่งที่เขาพอใจ รู้สึกชอบ หรือแม้แต่ในสิ่งที่เขารู้สึกรังเกียจหรือไม่พอใจก็ตาม ก็จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว แต่เมื่อเขาถูกใช้ในสิ่งที่ผิดหลักการของอิสลาม ก็ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว และอีกประการหนึ่งคือ จะต้องไม่มีความคิดที่จะล้มล้างหรือต้องการโค่นล้มตำแหน่งผู้นำที่มีการดำรงตำแหน่งอยู่วันเสียแต่ว่ามีหลักฐานการปฏิเสธต่ออัลลอสฺ ﷺ อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถยืนยันได้โดยอาศัยด้วยบทจากอายะฮฺอัลกุรอานและหะดีษที่เศาะหิหฺที่อธิบายการปฏิเสธดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยมีเงื่อนไขว่าต้องดำเนินการ โดยผู้ที่มีความสามารถ เป็นผลดีแก่ผู้คนส่วนใหญ่ และจะต้องไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียและความวุ่นวายขึ้นในสังคม

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในข้อนี้เน้นพบว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญในหลักกฎหมาย ในประเทศไทยนั้นมีระบุอยู่ในพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 11 ระบุว่า “ในกรณีสถานการณ์ฉุกเฉินมีการก่อการร้าย การใช้กำลังประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาให้ยุติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง ที่ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นเป็นสถานการณ์ที่มีความร้ายแรง และให้นำความในมาตรา 5 และมาตรา 6 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

การกระทำของคนเพียงบางกลุ่มที่กระทำต่ออำนาจรัฐ ก็อาจส่งผลเสียหายให้กับผู้คนอีกจำนวนมากก็เป็นได้ ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้คนจำนวนมากตามมาจนส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน เกียรติและศรัทธา ความไม่สงบสุขและความเดือดร้อนแก่ประชาชนส่วนใหญ่ บ้านเมืองเกิดสุญญากาศ เพราะในสภาวะดังกล่าวอาจไม่สามารถบังคับใช้ตัวบทกฎหมายได้ ในกรณีนี้รัฐเองก็สามารถออกกฎหมายมาบังคับใช้ได้หรือกำหนดบทลงโทษในกรณีที่น่ากลัวว่ามีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวได้เช่นกัน ซึ่งบทลงโทษดังกล่าว ต้องเป็นกฎหมายอาญา เนื่องจากว่าเป็นสิ่งที่มีผลต่อความมั่นคงของรัฐ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ความสงบสุขของบ้านเมืองทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบสุขโดยรวมของประชาชน

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทั้งที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลามและกฎหมายอื่นๆทั้งของประเทศไทยเองหรือของต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยพบว่า แต่ละประเทศมีรัฐธรรมนูญและโครงสร้างทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ก็ได้ให้อากาศประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเช่นเดียวกันแต่จะต้อง “อยู่ในกรอบของกฎหมาย” ที่แต่ละประเทศได้ตราขึ้นมาบังคับใช้ เพราะสิทธิเสรีภาพการชุมนุมทั้งในและต่างประเทศนั้นล้วนให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้คน รวมถึงความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นสำคัญ

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่าสิทธิในการชุมนุมของประชาชนภายใต้ข้อบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามจึงอาจกล่าวได้โดยสรุป ดังต่อไปนี้

1.) จะต้องเป็นการชุมนุม โดยสงบ หมายความว่า การชุมนุมที่จะกระทำได้จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมและประชาชนส่วนใหญ่

ซึ่งมีประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้ คือ

1.1 ต้องไม่นำไปสู่การเสียเลือดเสียเนื้อหรือละเมิดต่อชีวิตหนึ่งชีวิตใด

- 1.2 ต้องไม่นำไปสู่อันตรายที่ส่งผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ
 - 1.3 ในการชุมนุมหรือระหว่างนั้นจะต้องไม่ทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนเสียหาย เช่น ความมั่นคงภายใน เศรษฐกิจ หรือการท่องเที่ยว เป็นต้น
 - 1.4 ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือ ส่วนน้อย เช่น ทางสัญจร สถานที่ราชการ หรือสถานศึกษา เป็นต้น
 - 1.5 การชุมนุมต้องไม่ถูกฉวยโอกาสจากกลุ่มอื่นที่มีจุดประสงค์ต่างกัน อันจะ นำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม
 - 1.6 ต้องไม่เป็นการสร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสังคม ต้นกลอนความ มั่นคงของบ้านเมือง สร้างความรุนแรงในระหว่างสังคม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหล ในชาติพันธุ์ สีผิว การยึดคิดในประเทศชาติ (ชาตินิยม) ยึดคิดในเชื้อสายวงศ์ตระกูล คลั่งไคล้ใน เกมกีฬา ตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองโดยไม่คำนึงหลักการอิสลามจนเลยขอบเขตที่ศาสนาอิสลาม กำหนด เป็นต้น
 - 1.7 ต้องไม่สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนที่อยู่โดยสงบ เช่น พกพาอาวุธ ละเมิดต่อทรัพย์สิน บ้านเรือน ยานพาหนะ การลักขโมยหรือละเมิดต่อเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้คน
 - 1.8 ในการชุมนุมต้องไม่มีสิ่งผิดหลักการศาสนาเช่นการการปะปนระหว่าง ชาย หญิง ที่ต้องห้าม ไม่รักษาความสะอาด เป็นต้น
 - 1.9 ต้องไม่เป็นการการชุมนุมต่อต้านหรือ โคนล้มผู้ปกครองรัฐ
 - 1.10 ต้องมีเจตนาที่บริสุทธิ์ในการใช้ในสิ่งที่ดีงามและห้ามปรามในสิ่งที่ชั่ว เรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้ธรรม เป็นต้น โดยไม่มีเจตนาอื่นแอบแฝง
 - 1.11 การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม เช่นเรียกร้องไปสู่แนวคิดเสรี ประชาธิปไตย เป็นต้น
 - 1.12 การชุมนุมต้องตั้งตรงอยู่ในมรรยาทและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม
- 2.) รัฐหรือผู้มีอำนาจจะหักห้ามหรือจำกัดสิทธิในการชุมนุมในลักษณะดังกล่าว ที่ว่ามาในข้อแรกไม่ได้ เว้นแต่จะอาศัยกฎหมายที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

กรณีประเทศอยู่ในสภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ส่วนกรณีเกิดภาวะฉุกเฉินหรือต้องการใช้กฎอัยการศึก โดย ส่วนใหญ่ก็จะมีกำหนดห้ามประชาชนออกนอกบ้านตามเวลาที่กำหนดอยู่แล้ว การชุมนุมอย่างสงบจึง ไม่อาจกระทำได้ข้างต้น ทั้งนี้เป็นการกำหนดด้วยบทกฎหมายในลักษณะที่เป็นการเฉพาะ โดยมี

สาเหตุ หรือเป็นเงื่อนไข หรือข้อห้าม(อุปสรรค)ให้กับอีกสิ่งหนึ่ง หรือการมีผลถูกต้อง หรือการเป็น โหมะ หรือเป็นคำสั่งใช้ที่มีข้อผ่อนผัน หรือความตั้งใจในการปฏิบัติต่อคำสั่งใช้ (ข้อกำหนดเดิม) ถ้าเกี่ยวข้องกับศาสนบัญญัติ ในอิสลามเรียกกฎหมายในลักษณะเฉพาะนี้ว่า “อัลหุกม อัลวาลียะฮ์” ดังนั้นแล้วบางกรณีคำสั่งตัดสินหรือข้อชี้ขาดต่างๆจึงไม่อาจพิจารณาตามตัวบทกฎหมายโดยตรงได้ แต่หากต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆประกอบด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของนักนิติศาสตร์อิสลาม หรือผู้พิพากษาศาลเป็นสำคัญ

การจำกัดสิทธิเสรีภาพจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของอิสลามที่บัญญัติให้สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ หากบทบัญญัติมิได้มีการระบุถึงข้อห้ามและข้อกำหนดต่างๆ เอาไว้ สิทธิดังกล่าวของประชาชนนั้น รัฐจะเข้าไปแทรกแซงก้ำล่งสิทธิเสรีภาพนั้นไม่ได้โดย ถือเป็นสิทธิเสรีภาพเด็ดขาดของประชาชน เช่นสิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการรับมรดก สิทธิทางการศึกษา เป็นต้น สิทธิเสรีภาพที่บทบัญญัติอิสลามอนุญาตให้จำกัดได้ก็จะต้องตราออกมาเป็นกฎหมาย กล่าวคือ จำกัดได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายตามหลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐถือเป็นหลักสำคัญในการปกครอง โดยที่บุคคลทุกคนและทุกชนชั้น รวมทั้งผู้ปกครอง กษัตริย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมือง และกฎหมายที่กำหนดขึ้นไว้ ก็ต้องชอบด้วยทำนองคลองธรรมตามหลักนิติธรรมอิสลาม (ชะรีอะฮ์ อิสลามียะฮ์) จึงจะถือเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจ ทั้งนี้ภายใต้หลักการที่ว่า การกระทำใดที่เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน ดังกล่าวจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น โดยรัฐและหน่วยงานของรัฐจะกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ รักษาความสงบสุขของบ้านเมือง รักษาความมั่นคงของรัฐทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และดูแลความปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศ ของผู้คน ดังกล่าวนี้อีกคือหลักสิทธิขั้นพื้นฐานที่อิสลามให้ความคุ้มครอง

จากการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ในเบื้องต้นว่า การเรียกร้องสนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้มีการดำเนินการตามที่มีการเรียกร้องในลักษณะและรูปแบบที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเท่านั้น ไม่ควรรวมถึงการชุมนุมสาธารณะที่ไม่มีลักษณะดังกล่าว อันได้แก่ การชุมนุมที่เกี่ยวกับการประกอบความดีงามต่างๆ (อิบาดะฮ์) เช่น การละหมาดวันอีด (วันตรุษของอิสลาม) ในสถานที่โล่งแจ้ง การชุมนุมกันของมุสลิมในทุกวันศุกร์ การประกอบพิธีฮัจญ์ การชุมนุมเพื่อจัดกีฬาหรือกิจกรรมต่างๆเพื่อประโยชน์ทางสังคม การชุมนุมภายในสถานศึกษา การชุมนุมหรือการประชุมตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ทางวิชาการ การชุมนุมในที่สาธารณะที่เป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อร่วมกิจกรรมสันตนาการหรือกีฬา กิจกรรมทางศาสนา หรือ

กิจกรรมที่เป็นประเพณีพื้นบ้าน เป็นต้น ดังกล่าวข้างต้นจึงไม่อยู่ในนิยามความหมายของการชุมนุมในงานวิจัยชิ้นนี้

4.6 การกำหนดบทกำหนดโทษ

การกำหนดบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมนั้นผู้วิจัยจะทำการพิจารณาโดยอาศัยประเด็นต่างๆที่ได้ทำการศึกษาไปก่อนหน้านี้แล้ว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะกำหนดบทลงโทษนั้นต้องแยกรูปแบบการชุมนุมออกเป็นประเด็นตามลักษณะและประเภทของการชุมนุม เพื่อความชัดเจน และความถูกต้องในการระบุข้อกฎหมาย ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการชุมนุมนั้นในบางกรณีนั้นอาจมีความผิดทางอาญา ซึ่งจะนำเสนอ ดังต่อไปนี้

4.6.1 ลักษณะและประเภทการชุมนุมที่อาจมีความผิดในลักษณะทางอาญา

การใช้สิทธิเสรีภาพการชุมนุมในที่สาธารณะของประชาชนนั้น บางครั้งอาจมีความเกี่ยวพันกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้ ดังนี้ คือ

4.6.1.1 การชุมนุมนั้นนำไปสู่การเสียชีวิตหรือละเมิดต่อชีวิตหนึ่งชีวิตใด โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต หรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกาย หรือละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น

4.6.1.2 กระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่โครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ หรือละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณสมบัติอันต่อชนส่วนใหญ่ หรือส่วนน้อย เช่น ทางสัญจร สถานที่ราชการ หรือสถานศึกษา เป็นต้น

4.6.1.3 ทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเสียหาย เช่น ความมั่นคงภายใน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเดินทางหรือการท่องเที่ยว คือ กระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐ ทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล หรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความไม่สงบสุข เป็นต้น

4.6.1.4 สร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสังคม สั่นคลอนความมั่นคงของบ้านเมือง สร้างความรุนแรงในระหว่างสังคม ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหลในชาติพันธุ์ สีผิว การยึดติดในประเทศชาติ (ชาตินิยม)

4.6.1.5 สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนที่อยู่โดยสงบ เช่น พกพาอาวุธ ละเมิดต่อทรัพย์สิน บ้านเรือน ยานพาหนะ การลักขโมย หรือละเมิดต่อละเมิดต่อเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้คน

4.6.1.6 การการชุมนุมต่อต้านหรือโค่นล้มผู้ปกครองรัฐ

4.6.1.7 การชุมนุมมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม เช่น เรียกร้องไปสู่แนวคิดเสรีประชาธิปไตยหรือคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

การชุมนุมที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นลักษณะความผิดทางอาญา ซึ่งมีทั้งบทลงโทษที่ถูกกำหนดเอาไว้แล้ว (หุคุด) และบทลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดเอาไว้ (ตะอูซีซ) แต่ให้ผู้มีอำนาจในรัฐสามารถพิจารณาบทลงโทษได้ตามความเหมาะสม ประมวลกฎหมายอาญาอิสลามมีการระบุบทลงโทษเอาไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและหะดีษอย่างกว้างๆ แต่การที่จะตัดสินหรือหาข้อชี้ขาดต่างๆ ในการลงโทษบุคคลที่กระทำผิดนั้น ไม่อาจพิจารณาตามตัวบทกฎหมายโดยตรงได้ แต่หากต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น กระทำโดยมีเจตนาหรือไม่มีเจตนา กระทำไปโดยประมาทหรือถูกบังคับ การมีพยานยืนยัน ตรวจสอบว่าครบเงื่อนไขในการกระทำความผิดหรือไม่ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของนักนิติศาสตร์อิสลามหรือผู้พิพากษาศาลในการพิจารณาความผิดต่อกรณีดังกล่าว ตัวอย่างบทลงโทษ “หุคุด” เช่น การโบย การตัดมือ การประหารชีวิต การเนรเทศ เป็นต้น ส่วนตัวอย่างบทลงโทษ “ตะอูซีซ” เช่น การโบย โทษจำคุก เสียค่าปรับ เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ในเบื้องต้นว่า การที่จะกำหนดบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมนั้น ต้องแยกรูปแบบการชุมนุมออกเป็นประเด็นตามลักษณะและประเภทของการชุมนุมเพื่อความชัดเจน และความถูกต้องในการระบุข้อกำหนด และการที่จะตัดสินหรือข้อชี้ขาดต่างๆ ในการลงโทษบุคคลที่กระทำผิดนั้น คำตัดสินหรือข้อชี้ขาดต่างๆ ไม่อาจพิจารณาตามตัวบทกฎหมายโดยตรงได้ แต่หากต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ประกอบด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของนักนิติศาสตร์อิสลามหรือผู้พิพากษาศาล ภายใต้กรอบ และข้อบังคับแห่งหลักนิติธรรมและหลักกฎหมายอิสลาม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเอกสารและตำราชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ ชั้นตติยภูมิ ศึกษาจากตำราและเอกสารของบรรดาปราชญ์และนักวิชาการอิสลามที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการชุมนุมทั้งในด้านการเกี่ยวข้องกับแนวคิด ข้อกฎหมาย กฎเกณฑ์ประเด็นทางกฎหมาย และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิด หลักการของสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงพัฒนาการการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม ศึกษาวิเคราะห์ถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับนั้นจะเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างความเข้าใจและปฏิบัติของมุสลิมในประเด็นดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตามหลักการของอิสลาม นอกจากนี้ยังเป็นเอกสารทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจและเป็นแนวทางในการค้นคว้าและวิจัยต่อไป

การวิจัยในประเด็นดังกล่าวพบว่า อิสลามยอมรับในหลักสิทธิมนุษยชน การมีมนุษยธรรมและเกียรติภูมิของมนุษย์ อิสลามมุ่งหวังที่จะสร้างระเบียบในสังคมซึ่งปัจเจกบุคคลทั้งหมดรวมตัวกันภายใต้ข้อผูกมัดแห่งภราดรภาพ เพราะมนุษย์ทุกคนนั้นก็ล้วนแล้วแต่มาจากบรรพบุรุษคนเดียวกัน มีความเป็นพี่น้องกัน ปราศจากความเหลื่อมล้ำด้านชนชั้นชาติพันธุ์ เชื้อสายและวงศ์ตระกูล ความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่มีผลกระทบต่อลักษณะของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน เพราะความต่างต่างนั้นมีไว้เพื่อที่จะรู้จักซึ่งกันและกัน มีศีลธรรมต่อกัน ให้ความร่วมมือกัน แนะนำ ตักเตือนและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าจะมีวิถีชีวิตที่ต่างต่างกันก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย ผู้ปกครองหรือผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองก็ตาม มนุษย์ทุกคนที่สิทธิเท่าเทียมกัน ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ และตามหลักการของกฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลามให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในความเชื่อ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง และเชื้อสายวงศ์ตระกูล ในหลักการของอิสลามนั้น ไม่มีบุคคลใดหรืออำนาจรัฐที่จะมายกเลิกหรือรื้อถอนสิทธิและเสรีภาพของเขาไปได้ คนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพตราบที่เขามีได้ไปละเมิดขอบเขต

ตอบบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ หรือไปละเมิดและติรอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น กฎหมายได้มีการรับรองและคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งการให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคล ดังกล่าวก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ที่จะไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดแทรกแซงในสิทธิของบุคคลหนึ่ง สิ่งนี้ก่อให้เกิดการมีสิทธิเสรีภาพต่อมนุษย์โดยแท้จริงดังนั้นการละเมิดสิทธิใดๆที่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของบุคคลหนึ่ง ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และเกียรติของพลเมืองทุกคน อิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องเคารพไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชาวมุสลิมหรือไม่ก็ตาม การพูดจาจบจ้วง ล้อเลียนผู้อื่นหรือการกระทำที่ไปกระทบสิทธิ์หรือทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหายถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม

สิทธิเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดมิได้ตราบเท่าที่มัน ไม่ได้ขัดแย้งกับศีลธรรมอิสลามและผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม สิทธิในการแสดงความคิดเห็นก็เช่นเดียวกัน เป็นสิทธิที่สำคัญอีกประการที่อิสลามให้ความคุ้มครอง อิสลามได้ให้เสรีภาพแก่บุคคลในการแสดงทรรศนะ ให้สิทธิในการดำเนินและการประท้วงต่อการกระทำของบุคคลอื่นได้ ผู้ที่ถูกอธรรมจึงมีสิทธิในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือดำเนินความอธรรมและอยุติธรรมของผู้อื่นได้ แต่จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือทำให้ผลประโยชน์ของผู้อื่นเสียหายสิทธิดังกล่าวนี้ประชาชนย่อมใช้ได้แต่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติและกรอบของกฎหมายอิสลาม

การศึกษาวิจัยพบว่าสิทธิในการชุมนุมเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลาม เพราะอิสลามมีหลักการและคำสอนในการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิต่างๆของประชาชน ซึ่งสิทธิในการชุมนุมของประชาชนนั้นบางกรณีเกิดขึ้นเพื่อประชุมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม และการวิจัยยังพบว่าการชุมนุมนั้นมีอยู่มากมายหลากหลายรูปแบบซึ่งจากการศึกษารูปแบบการชุมนุมดังกล่าวพบว่ารูปแบบการชุมนุมในลักษณะดังกล่าวมีประเด็นต่างๆที่ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญ โดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลาม

ซึ่งจากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยพบว่า หลักการและข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมนั้นมีจำนวนมาก แต่ผู้วิจัยจะประมวลไว้เพียงหลักการใหญ่ๆ โดยเล็งเห็นว่าหลักการดังกล่าวที่นำเสนอขึ้นก่อนข้างมีความครอบคลุมต่อข้อบัญญัติอื่นๆที่เกี่ยวข้องไว้ในงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งพบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่าผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า หลักการและคำสอนของอิสลามนั้นได้ให้ความสำคัญและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ของคนเพียงบางส่วน การกระทำใดๆก็ตามของมุสลิมในบริบททางสังคมนั้น ต้องพิจารณาการกระทำต่างๆให้รอบคอบเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายก็ตาม อย่างเช่นในสมัยท่านอุมร์ อิบนิ อัล-กhattab ท่านได้สั่งให้หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นโรคผิวหนังเกิบตัวอยู่ภายในบ้านห้ามออกไปพบปะผู้คน ซึ่งโดยสิทธิของนางแล้วนางมีสิทธิที่จะออกไปไหนมาไหนก็ได้ แต่ทว่า การออกไปของนางนั้นเป็นการสร้างความรู้สึกที่ไม่ดีให้กับผู้คนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวท่านอุมร์จึงระงับสิทธิดังกล่าวของนางเพื่อประโยชน์ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม¹ หรือในเรื่องการซื้อขาย ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของบุคคลคนหนึ่งที่จะกำหนดราคาสินค้าเพื่อขาย หรือการที่จะซื้อสินค้าไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตามย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขา แต่เมื่อใดก็ตามที่การใช้สิทธิของเขาไปส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนส่วนใหญ่ภายในสังคมหรือเป็นการฉวยโอกาสจากความต้องการของประชาชนในขณะนั้น หรือผู้มีอำนาจก็สามารถที่จะจำกัดสิทธิดังกล่าว หรือบังคับใช้บทลงโทษในกรณีดังกล่าวนี้ได้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่และเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขขึ้นในสังคม

2. การให้ความสำคัญกับวิธีการสมควรยิ่งกว่าการให้ความสำคัญกับเป้าหมาย (ผลลัพธ์)ที่ได้รับ

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การกระทำอันใดก็แล้วแต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงวิธีการหรือผลกระทบที่จะตามมา นั้นไม่ใช่สิ่งที่พึงปฏิบัติในหลักการของอิสลาม สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอันดับแรกก็คือ วิธีการที่ดึงมาความรอบคอบ ไม่รุนแรงแข็งกร้าว การใช้เหตุผล ข้อคิด คำตักเตือนที่ดีและผลลัพธ์ของสิ่งดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง โดยการกระทำนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตของบทบัญญัติอิสลาม ดังกล่าวคือหลักการคำสอนของอิสลาม การบรรลุเป้าหมายโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งดังกล่าวย่อมไม่ใช่แนวทางของศาสนาอิสลาม หากแต่ยังส่งผลเสียต่อสภาพลักษณะและความดีงามของอิสลามอีกด้วย

3. ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ประเทศชาติ ต่อทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์ หรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะ

¹ อ้างแล้วหน้า 76

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การชุมนุมใดๆก็ตามต้องปรากฏว่าการชุมนุมดังกล่าวนั้นต้องไม่เป็นการบ่อนทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นในทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นในด้านความมั่นคงของรัฐ ด้านเศรษฐกิจและวิถีความเป็นอยู่ของผู้คน การสร้างความเสียหายต่อแผ่นดิน ความมั่นคงของประเทศชาติ หรือสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจ ทรัพย์สินของบุคคลหรือทรัพย์สินสาธารณะ นับเป็นความผิดที่มีบทลงโทษที่รุนแรงมากในกฎหมายอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากว่าเรื่องดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและความสงบสุขของผู้คนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นอันตรายต่อความเป็นอยู่ของผู้คนซึ่งเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นอิสลามจึงห้ามไม่ให้ก่อความเสียหายต่อชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียงและทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์ รวมถึงสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินสาธารณะ โดยเด็ดขาด

4. ต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำหรือการแสดงออกที่อาจก่อให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายหรือก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การเรียกร้องชุมนุมใดๆก็ตามที่นำไปสู่ความแตกแยก นำไปสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย โดยที่การเรียกร้องดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาเพื่ออิสลามหรือดำรงไว้ในคุณธรรมความดีงาม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหลในชาติพันธุ์ สีผิว การยึดคิดในประเทศชาติ (ชาตินิยม) ยึดคิดในเชื้อสาย วงศ์ตระกูล คลั่งไคล้ในเกมกีฬา ตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองโดยไม่คำนึงหลักการอิสลามจนเลยขอบเขตที่ศาสนาอิสลามกำหนด การกระทำเหล่านั้นถือว่าเป็นที่อนุญาตโดยหลักการอิสลาม

5. ต้องไม่ปรากฏว่ามีการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิง

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้ศรัทธาต้องมีความระมัดระวังในการอยู่ร่วมกัน ระมัดระวังในการคบค้าสมาคมกับเพศตรงข้าม ด้วยเงื่อนไขต่างๆภายใต้กรอบของหลักการอิสลาม เพราะเรื่องดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บรรดามุสลิมหันเหออกจากหลักการอิสลาม และปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการละเมิด ซึ่งการละเมิดบางประการของสตรีก็เพื่อไม่ให้เธอถูกละเมิดสิทธิที่มีความเสียหายที่ใหญ่กว่าและมากกว่าทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะนำมาสู่ปัญหาทางสังคมอื่นๆอีกมากมาย

6. ต้องไม่ก่อให้เกิดการข่มขู่และทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา หรือเกียรติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การชุมนุมใดๆก็ตามต้องไม่ปรากฏว่ามีการก่อให้เกิดการข่มขู่ ทำลายเกียรติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย ซึ่งบางครั้งจะพบว่า การชุมนุมเดินขบวนประท้วงนั้นบ่อยครั้งที่มันกลายเป็นจลาจลและเกิดความรุนแรงตามมา การตะโกนโดยใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย การเยาะเย้ยต่อบุคคลหรือกลุ่มชน การปะทะกันของกลุ่มผู้ประท้วงกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือการปะทะกันของอีกฝ่ายที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ดังกล่าวนี้คือสิ่งที่อิสลามใช้ให้หลีกเลี่ยงต่อการกระทำดังกล่าว ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ขัดกับหลักคำสอนของอิสลามและอาจส่งผลเสียแก่อิสลามเป็นอย่างมาก

7. การชุมนุมหรือการเรียกร้องใดๆก็ตามต้องตรงอยู่ในมารยาทและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า จริยธรรมและมารยาทเป็นสิ่งที่สำคัญในอิสลามเป็นอย่างยิ่ง การมีมารยาทคือการที่มุสลิมมีอุปนิสัยที่คิดงามคิดดี เป็นเครื่องประดับประจำกายของเขา เป็นการสร้างความรู้สึกชื่นชอบแก่ผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน รมัควะหวังในการอยู่ร่วมกันในสถานที่ที่มีการชุมนุมกันของผู้คน รมัควะหวังทั้งคำพูดและการกระทำ ด้วยเงื่อนไขต่างๆภายใต้กรอบของหลักการอิสลาม ทั้งนี้เพื่อความสงบ งดงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการชุมนุม

8. ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือชนส่วนน้อย

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า สถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยนั้น ถือเป็นสิทธิสาธารณะของคนทุกคนที่จะใช้สถานที่หรือหน่วยงานดังกล่าวเพื่อประโยชน์บางอย่างของเขา โดยต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นแม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม เช่น สิทธิในท้องถนนและทางสัญจร หรือ ดิกล้อ อาคารต่างๆที่เป็นสถานที่ที่ผู้คนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน สิทธิดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องพึงระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้อื่นด้วย ดังเช่นการนั่งชุมนุมกันตามถนนหนทางต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่นที่จะทำการสัญจรไปมา หรือไปยังสถานที่ที่ต้องการได้ หากว่ามีความจำเป็นควรรหาสถานที่ที่กว้างขวางห่างไกลจากผู้คนส่วนใหญ่ ดังกล่าวเพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่ดีงามต่างๆหรือป้องกันการไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในอิสลาม

9. การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การชุมนุมและการช่วยเหลือใดๆก็ตาม หากว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม โดยเฉพาะในด้านหลักการเชื่อมั่น เช่น การร่วมกันเชิญชวนเรียกร้องไปสู่แนวคิดประชาธิปไตย หรือในด้านสังคม เช่น การที่ผู้คนในสังคมร่วมกันเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง เรียกร้องให้มีการเปิดบ่อนการพนัน ร้านสุราหรือสถานบริการ เป็นต้น ซึ่งประเด็นข้อเรียกร้องเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งจำเป็นที่มุสลิมต้องหลีกเลี่ยงจากสิ่งดังกล่าว

10. การชุมนุมต้องไม่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ ข้อตกลง จุดยืนและถ้อยคำต่างๆที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่า การชุมนุมเพื่อประชุมแลกเปลี่ยนมุมมองความเห็น เพื่อวางกฎเกณฑ์ สนธิสัญญาต่างๆ หาข้อตกลงร่วมกัน หรือการกำหนดเจตจำนงของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมทั้งในบริบททางสังคมและการเมืองการปกครอง หากปรากฏว่ามีสิ่งใดที่ได้ถูกกำหนดขึ้นมานั้น โดยเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม ตัวอย่างเช่น ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ การเงินการธนาคารที่ต้องมีดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้อง สำหรับมุสลิมก็ต้องแสดงจุดยืนคัดค้านไม่เห็นด้วยกับสิ่งดังกล่าว ถึงแม้ว่าผู้คนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับสิ่งดังกล่าวก็ตาม เพราะว่าสำหรับมุสลิมแล้วนั้น บทบัญญัติของศาสนาอิสลามย่อมต้องสำคัญกว่ากฎบัตร สนธิสัญญา และข้อตกลงต่างๆบางอย่างที่ไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะการชุมนุมหรือการประชุมนั้นจะเป็นการประชุมในระดับนานาชาติ หรือในระดับท้องถิ่น และไม่ว่าจะเป็นสถานที่ใด เวลาใด หรือในโอกาสใดๆก็ตาม

11. ต้องไม่มีจุดประสงค์เพื่อโค่นล้มผู้นำ

ทั้งนี้ การวิจัยยังพบอีกว่า สิทธิในการชุมนุมเรียกร้องความเป็นธรรม ชุมนุมเพื่อคัดค้าน สนับสนุน หรือตำหนิความอธรรมและความอยุติธรรมของผู้อื่นหรือกลุ่มองค์กรใดๆก็ตาม ย่อมต้องมีขอบเขตอยู่เสมอ หากการใช้สิทธินั้นมีการกระทำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่โดยปราศจากขอบเขตย่อมอาจก้าวล่วงล้ำไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอีกอย่างหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าอิสลามจะให้อิสระต่อผู้คนในการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่การกระทำนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะตามมาโดยยึดตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติและอิสลาม

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัยในหัวข้อ “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” ผู้วิจัยได้ทราบถึงหลักการ แนวคิดและพัฒนาการของการชุมนุมในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลาม รวมถึงหลักการ กฎเกณฑ์และข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ซึ่งนอกเหนือจากการทราบถึงประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังได้ทราบถึงผลการวิจัยในประเด็นสำคัญอื่นๆที่เกี่ยวข้องอีก ดังนี้

5.2.1 ทราบถึง“สิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง” การชุมนุม สนับสนุน คัดค้าน ประณามต่อต้าน หรือเพื่อเป็นการเรียกร้องสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง สาเหตุหลักที่สำคัญสาเหตุหนึ่งก็มีสาเหตุอันเนื่องมาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ประเด็นดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทุกยุคสมัย แต่อาจมีความแตกต่างกันในด้านของวิธีการที่เปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ตำแหน่งผู้นำสูงสุดในอิสลามนั้นมีความสำคัญมาก เพราะเรื่องราวทั้งทางศาสนาและทางโลกนั้นจะไม่สามารถดำเนินไปได้หากปราศจากตำแหน่งนี้ การเชื่อฟังต่อผู้นำนั้นเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในอิสลาม ทั้งหลักฐานที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ และถือเป็นสิทธิของผู้นำและผู้ปกครองที่จะต้องได้รับจากบรรดามุสลิมด้วย สิทธิดังกล่าวนั้นก็คือ การเคารพเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำสั่งในสิ่งที่บุคคลหนึ่งพอใจ รู้สึกชอบ หรือในสิ่งที่รู้สึกรังเกียจไม่พอใจก็ตาม แม้กระทั่งในกรณีที่ผู้ปกครองอธรรมหรือทำร้าย ถึงแม้จะถูกหักห้ามสิทธิ หรือผู้ปกครองทำการปกครองโดยไม่เป็นธรรมก็ต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้นำ แต่เมื่อบุคคลหนึ่งถูกใช้ในสิ่งที่ผิดหลักการของอิสลาม ก็ไม่จำเป็นที่เขาจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว ต้องให้คำแนะนำ ขอดูอา ตักเตือนต่อผู้ปกครองเมื่อเขากระทำผิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ จะต้องไม่ริบควานต่อต้านหรือเป็นศัตรูกับผู้ปกครอง ตราบใดที่พวกเขายังคงดำรงอยู่ในหลักการของอิสลามแต่ไม่ถึงกับการเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา ก็จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งใช้ดังกล่าว ตรงกันข้ามหากผู้นำกลายเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธาก็สามารถที่จะทำการต่อต้านได้โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องดำเนินการโดยผู้ที่มีความสามารถ เป็นผลดีแก่ผู้คนส่วนใหญ่ และจะต้องไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิต การละเมิดสิทธิและความวุ่นวายขึ้นในสังคม

การดูแลปกป้องรักษาอิสลาม รักษากฎระเบียบความสงบเรียบร้อยของสังคม ปกป้องความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม ผู้รับกับเหล่าอริราชศัตรู บริหารจัดการกิจการของมุสลิม ดำรงบทลงโทษ บังคับใช้กฎหมายและรักษาสิทธิต่างๆของผู้คนตามบทบัญญัติที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานลงมา การสั่งใช้ในเรื่องของความดีงาม ห้ามปรามเรื่องของความชั่วช้า และเรียกร้องเชิญชวนไปสู่อัลลอฮ์ ﷻ ตัดสินด้วยความยุติธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี ดังกล่าวเป็นสิทธิของผู้ที่

อยู่ภายใต้การปกครอง ซึ่งการทราบถึงสิทธิและขอบเขตของการใช้สิทธิของแต่ละบุคคลนั้นจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขร่วมกันในสังคมภายใต้หลักคำสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สอนไว้ว่า

((أَلَا كُفُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ
الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))

ความว่า”พึงรู้เถิด พวกท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและพวกท่านจะถูกสอบสวนในสิ่งที่รับผิดชอบ ดังนั้นผู้นำจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลและเขาจะถูกสอบสวนต่อผู้ที่เขารับผิดชอบต่อดูแล”
(al-Bukhariy,1993:893)

5.2.2 จากการศึกษาพบว่ากฎหมายอิสลามมีความละเอียดและครอบคลุมในทุกมิติของการดำรงชีวิตไม่ว่าจะในด้านหลักการศรัทธา ศาสนพิธี (อิบาเดฮฺ) หลักการภาคสังคม (มูอามะละฮฺ) หลักจริยธรรม (อัคลาภ) เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มุสลิมทุกคนจำต้องยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ซึ่งจะมีผลอันเนื่องจากการกระทำทั้งในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ โดยมีเป้าประสงค์หลักคือ กฎหมายอิสลามนั้นจะคำนึงถึงหลักพื้นฐานที่มุ่งเน้นในการจัดกฏและก่อให้เกิดคุณประโยชน์ ดังที่ท่านอิมามอัชชาฎิยฺ ได้กล่าวไว้ว่า

(الشارع وضع الشريعة على اعتبار المصالح باتفاق)

ความว่า”นิติบัญญัติอิสลามถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์ของปวงป่าวโดยไม่มีข้อโต้แย้ง” (al-Shatibiy,nd:1/39)

กฎหมายอิสลามได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ส่วนบุคคลและสิทธิประโยชน์ส่วนรวมเอาไว้อย่างมีดุลยภาพและครบถ้วน ชัดเจน มีความเป็นธรรมและสมเหตุสมผล ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัย กฎหมายได้จัดระเบียบสังคมทุกระดับโดยเป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องและเป็นธรรมทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง โดยมุ่งเน้นในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของทุกฝ่าย รวมถึงให้ความสำคัญกับผลเสียที่จะตามมาก่อนผลประโยชน์ที่ได้รับ ดังนั้น การที่จะกำหนดข้อกฎหมายเกี่ยวกับการชุมนุมหรือกฎหมายใดๆก็ตาม ต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานดังกล่าวเป็นสำคัญในการร่างตัวบทกฎหมาย

5.2.3 มีงานวิจัยจำนวนมากที่พูดถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ทั้งในบริบทของทางสังคมศาสตร์และในบริบทของอิสลาม โดยในบริบทของทางสังคมศาสตร์นั้น งานวิจัยส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการชุมนุมว่าเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ

พลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมทั้งได้กล่าวถึงปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายการชุมนุมในที่สาธารณะ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะ ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของการชุมนุมในประเทศไทย ซึ่งปัญหาทั้งหลายเกิดจากความไม่ชัดเจนของข้อกำหนด ความไม่ชัดเจนในหลักการสำคัญของการชุมนุม ดังเช่นงานวิจัยต่อไปนี้ งานวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” (พิศาล หงษ์ฝ้าแก้ว,2552) งานวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน” (สรารุช สุทธพันธ์,2545) งานวิจัยเรื่อง “การจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยสงบภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ 1966” (พอหทัย สิทธิยศ,2555) เป็นต้น

ส่วนในบริบทของทางอิสลามนั้นจะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงเป็นหลัก โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ผู้ที่ทำการวิจัยจะแบ่งได้คร่าวๆออกเป็นสองกลุ่มหลักๆ คือกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วง โดยมุ่งเน้นประเด็นการชุมนุมที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเป็นสำคัญ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างก็นำเสนอหลักฐานและวิพากษ์หลักฐานของอีกฝ่าย รวมถึงการนำพิตวา² ของบรรดาปราชญ์ในยุคอดีตและนักวิชาการร่วมสมัยมากล่าวถึงในงานวิจัยฉบับดังกล่าวด้วย ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง “Al-Muzaharat fiy mizan al shariáh al-Islamiyyah” (Abd Rahman al-shartriyy,2009) งานวิจัยเรื่อง “Mada mashruá’iy al-Muzaharat wal-iḍrab wal- iṭ’a ṭiṣomat fiy maqaṣid shariyáh”(Sarkawt Sarok Yaqop,2011) งานวิจัยเรื่อง “Al-Ahkam al-Shár áiiyyah lil nawazil al-Siyasiyyah” (Atiyyah Adlan,2008) เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า มีงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงเป็นการเฉพาะ ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง “Dawabit al-Muzaharat dirasah fiqqiyyah” (Anus Mustafa Husen Abuṭhaha,2005) เป็นต้น

5.2.4 งานวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” เป็นประเด็นปัญหาใหม่ที่สังคมปัจจุบันกำลังค้นหาคำตอบจากบรรดานักวิชาการมุสลิมเพื่อที่จะใช้เป็นหลักในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามครรลองและเจตนารมณ์ของอิสลาม ความแตกต่างระหว่างเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้กล่าวคือ งานวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งเน้นไปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการของอิสลามว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ ซึ่งในประเด็นนี้นั้นไม่ค่อยถูกพูดถึงมากนักในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาถึงสิทธิและกฎเกณฑ์ต่างๆของการชุมนุมและการประท้วง มีการนำเสนอทัศนะของบรรดาปราชญ์อิสลามโดยเฉพาะในยุค 300 ปีแรกตามปฏิทินอิสลามเป็นสำคัญ พร้อมทั้งยึดเป็นเกณฑ์หลัก

² พิตวา คือ ข้อตัดสินชี้ขาดปัญหาในประเด็นทางด้านศาสนา

ในการวิพากษ์ พร้อมทั้งนำเสนอ “สิทธิของผู้ปกครองและสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง” โดยอาศัยหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือเป็นหลักในการนำเสนอและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสิทธิ โดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมนอกจากความเห็นของปราชญ์ที่มีความสอดคล้องในประเด็นที่ศึกษาเท่านั้น พร้อมกันนั้นยังได้ทำการสรุปกฎเกณฑ์ข้อบัญญัติของการชุมนุมประท้วง โดยระบุออกเป็นข้อๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเพื่อนำเสนอเป็นข้อบังคับใช้ทางกฎหมายต่อไป

5.2.5 งานวิจัยชิ้นนี้พบข้อสรุปว่า กฎหมายอิสลามให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในความเชื่อ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงและชื่อเสียง วงศ์ตระกูล การชุมนุมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม การชุมนุมเพื่อคัดค้าน สนับสนุน หรือตำหนิความอธรรมและความอยุติธรรมของผู้อื่นหรือกลุ่มองค์กรใดๆก็ตาม ดังกล่าวย่อมต้องมีขอบเขตอยู่เสมอ หากการใช้สิทธินั้นมีการกระทำซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ก่อให้เกิดความสูญเสีย การละเมิดสิทธิและความวุ่นวายขึ้นในสังคม การปฏิบัติในสิ่งดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามตามเจตนารมณ์และหลักพื้นฐานแห่งบทบัญญัติอิสลาม

สิทธิในการชุมนุมของประชาชนภายใต้ข้อบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามจึงอาจกล่าวได้โดยสรุปดังนี้

5.2.5.1 จะต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบ หมายความว่า การชุมนุมที่จะกระทำได้ จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมและประชาชนส่วนใหญ่

ซึ่งมีประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้ คือ

1. ต้องไม่นำไปสู่การเสียเลือดเสียเนื้อหรือละเมิดต่อชีวิตหนึ่งชีวิตใด
2. ต้องไม่นำไปสู่อันตรายที่ส่งผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ
3. ในการชุมนุมหรือในระหว่างการชุมนุมจะต้องไม่ทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเสียหาย เช่น ความมั่นคงภายใน เศรษฐกิจ หรือการท่องเที่ยว เป็นต้น
4. ต้องไม่ละเมิดต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่มีคุณประโยชน์ต่อชนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อย เช่น ทางสัญจร สถานที่ราชการหรือสถานศึกษา เป็นต้น
5. การชุมนุมต้องไม่ถูกลอยโอกาสจากกลุ่มอื่นที่มีจุดประสงค์ต่างกัน อันจะนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม
6. ต้องไม่เป็นการสร้างความขัดแย้งระหว่างประชาชนในสังคม สั่นคลอนความมั่นคงของบ้านเมือง สร้างความรุนแรงในระหว่างสังคม เช่น การชุมนุมเรียกร้องไปสู่ความหลงใหลในชาติพันธุ์ สีผิว การยึดคิดในประเทศชาติ (ชาตินิยม) ยึดคิดในเชื้อสายวงศ์ตระกูล คลั่งไคล้ใน

เกมกีฬา ตัวบุคคลหรือพรรคการเมือง โดยไม่คำนึงหลักการอิสลามจนเลยขอบเขตที่ศาสนาอิสลามกำหนด เป็นต้น

7. ต้องไม่สร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนที่อยู่โดยสงบ เช่น พกพาอาวุธ ละเมิดต่อทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ กระทำการลักขโมยหรือละเมิดต่อเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้คน

8. ในการชุมนุมต้องไม่มีสิ่งที่มีผลหลักการอิสลาม เช่น การการปะปนระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ต้องห้าม และการไม่รักษาความสะอาด เป็นต้น

9. ต้องไม่เป็นการชุมนุมต่อต้านหรือโค่นล้มผู้ปกครองรัฐ

10. ต้องมีเจตนาที่บริสุทธิ์ในการใช้ในสิ่งที่ห้ามและห้ามปรามในสิ่งที่ชั่ว เรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้ธรรม เป็นต้น โดยไม่มีเจตนาอื่นแอบแฝง

11. การชุมนุมต้องไม่ปรากฏว่าเป็นการปกป้องหรือมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหลักการหรือแนวความเชื่อที่ขัดต่อหลักการอิสลาม เช่น เรียกร้องไปสู่แนวคิดเสรีประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

12. การชุมนุมต้องตั้งตรงอยู่ในมารยาทและวิถีปฏิบัติอันดีงามของอิสลาม

5.2.5.2 รัฐหรือผู้มีอำนาจจะห้ามนำหรือจำกัดสิทธิในการชุมนุมในลักษณะดังกล่าวที่ว่ามาในข้อแรกไม่ได้ เว้นแต่จะอาศัยกฎหมายที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

กรณีประเทศอยู่ในสภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ส่วนกรณีเกิดภาวะฉุกเฉินหรือต้องการใช้กฎอัยการศึก โดยส่วนใหญ่ก็จะมีกำหนดห้ามประชาชนออกนอกบ้านตามเวลาที่กำหนดอยู่แล้ว การชุมนุมอย่างสงบจึงไม่อาจกระทำได้ข้างต้น ทั้งนี้เป็นการกำหนดด้วยกฎหมายในลักษณะที่เป็นการเฉพาะ โดยมีสาเหตุหรือเป็นเงื่อนไข หรือข้อห้าม(อุปสรรค)ให้กับอีกสิ่งหนึ่ง หรือการมีผลถูกต้อง หรือการเป็นโมฆะ หรือเป็นคำสั่งใช้ที่มีข้อผ่อนผัน หรือความตั้งใจในการปฏิบัติต่อคำสั่งใช้ (ข้อกำหนดเดิม) ถ้าเกี่ยวข้องกับศาสนบัญญัติ ในอิสลามเรียกกฎหมายในลักษณะเฉพาะนี้ว่า “อัลหุกม อัลวักอียะ” ดังนั้นแล้วบางกรณีคำสั่งใช้หรือข้อชี้ขาดต่างๆจึงไม่อาจพิจารณาตามด้วยกฎหมายโดยตรงได้ แต่หากต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆประกอบด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของนักนิติศาสตร์อิสลาม หรือผู้พิพากษาศาลเป็นสำคัญ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยถึง“สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” ผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม ในบริบทของอิสลามแก่มุสลิมให้มากขึ้น เพราะการเข้าใจถึง หลักการและขอบเขตในประเด็นดังกล่าวจะสามารถช่วยก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมได้ทาง หนึ่ง

5.3.2 ควรมีการสอนอิสลามและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่มุสลิมตั้งแต่ยังอยู่ในวัย เยาว์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติของอิสลาม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของ สังคมและดำรงไว้ซึ่งตามแนวทางของอิสลามสืบไป

5.3.3 ควรมีการปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคมและระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาแนวทางหรือทางออกที่ดีและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายใน ในปัญหาและข้อขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงและสิ่งที่ไม่ดีงาม ต่างๆ

5.3.4 ควรมีข้อกฎหมายที่ชัดเจนและมีความรัดกุมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม หรือในประเด็นอื่นๆ มาบังคับใช้ในสังคม เพราะตัวบทกฎหมายจะเป็นการจำกัดอำนาจทางสิทธิ และเสรีภาพของแต่ละบุคคลให้อยู่ในขอบเขตและง่ายต่อการตัดสินคดีหรือลงโทษได้อย่างชอบ ธรรมในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี

5.3.5 ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการทำวิจัยในประเด็นนี้ต่อไป เพื่อให้ได้ผลสรุปทาง วิชาการที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในด้านต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ แก่ผู้คนที่ทั้งมุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมต่อไป

5.3.6 ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและกฎหมายอิสลามออกมา มากๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า อิสลามมีหลักการที่ครบถ้วนสมบูรณ์จริงๆ ไม่ใช่เพียง คำกล่าวอ้าง

5.3.7 ผู้วิจัยเห็นว่า ในบริบทของสังคมยุคปัจจุบันมีรูปแบบการประท้วง คัดค้าน สบับสนุน หรือเรียกร้องความเป็นธรรมจากการถูกละเมิดอยู่มากมายหลายรูปแบบ และดีกว่าทั้งใน ด้านของวิธีการและผลลัพธ์ที่จะได้มา เช่น การเรียกร้องหรือร้องเรียนในศาล การเขียนจดหมาย ร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งข้อมูลไปยังสื่อต่างๆที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน แฉไปยังสื่อ ต่างๆเช่น ทวิต วิทยู หรืออินเตอร์เน็ต เพื่อให้ช่วยเหลือในกรณีดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ได้ผลดีและ เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามมากกว่าการชุมนุมในรูปแบบที่แพร่หลายในปัจจุบัน

สุดท้ายนี้หลังจากที่ได้ทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กฎหมายควบคุมการชุมนุมนั้นถือเป็นกฎหมายที่สมควรได้รับการผลักดันให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

ทั้งนี้เพื่อควบคุมการชุมนุมที่อาจเกิดขึ้นให้เป็นไปได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ การบัญญัติกฎหมายควบคุมการชุมนุมนั้น ดังกล่าวเพื่อสร้างความชัดเจนให้กับประชาชนที่ต้องการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ เป็นมุสลิม เพราะการกระทำอันใดก็ตามที่ไม่เป็นไปตามหลักการของอิสลามบุคคลผู้นั้นย่อมจะได้รับ โทษทั้งในโลกนี้ (الدنيا) และ โลกหน้า (อาคิเราะฮ์) โดยเนื้อหาของกฎหมายที่จะบัญญัติขึ้นนั้น ควรที่จะมีความเหมาะสมแก่ประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมและไม่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนมากเกินไปเหตุอันสมควร โดยอาจนำเอาหลักการ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้นำเสนอไป ในงานวิจัยชิ้นนี้ หรือนำเอากฎหมายควบคุมการชุมนุมของต่างประเทศมาประกอบการพิจารณา แล้วนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในแต่ละพื้นที่ ถึงแม้ว่าโดยหลักการแล้วกฎหมาย อิสลามจะบังคับใช้เฉพาะสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้นแต่โดยเนื้อหาและข้อบัญญัติต่างๆ ของอิสลามนั้นมีความครอบคลุมในทุกมิติและบริบทของการดำเนินชีวิต อีกทั้งข้อบัญญัติยังมีความ ยืดหยุ่นเป็นอย่างมาก สามารถที่จะนำมาปรับใช้ได้ในทุกยุคสมัยและในทุกบริบทของสังคม

บรรณานุกรม

หนังสืออ้างอิงภาษาไทย

สมาคมศิษย์เก่าอาหรับแห่งประเทศไทย. 2542. “พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย” อัดมะดีนะฮฺ: ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

สายสัมพันธ์. 2534. “ชีวประวัติของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ” เล่มที่ 1 พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สายสัมพันธ์.

โกเมศ ขวัญเมือง. 2549. การศึกษาแนวใหม่ : “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป” กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

ดิเรก ควรสมาคม. 2554. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย” พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

ไพจิตร ปุญญพันธุ์. 2540. “หลักกฎหมายทั่วไป” กรุงเทพฯ : ดุจพาห.

มานิตย์ จุมปา. 2555. “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย” พิมพ์ครั้งที่ 11 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน” กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

สมยศ เชื้อไทย. 2553. “คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง”: หลักทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

หยุด แสงอุทัย. 2535. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป” พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2548. “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. 2552. “เสรีภาพในการชุมนุมในที่สาธารณะ หลักทั่วไปและข้อจำกัด” กรุงเทพฯ : บทบัณฑิตย ปีที่ 65 ฉบับที่ 4.

ปกรณฺ์ นิลประพັນช์. 2553. “กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมในที่สาธารณะของต่างประเทศ”
วารสารกฎหมายปกครอง ฉบับที่ : 1.

มูฮำหมัดซาคี เจ๊ะหะ. 2555. “กฎหมายอาญาอิสลาม” ศูนย์หนังสืออิสลาม กรุงเทพฯ.

อุดม รัฐอมฤต และคณะ. 2554. “การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตาม
มาตรา 28” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. 2543. “สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช
2540” พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

พิชัย นิลทองคำ. 2550. “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งวิธีพิจารณาความอาญา”
กรุงเทพฯ : อทตยา มิเถ็นเนียม.

หนังสืออ้างอิงภาษาต่างประเทศ

Ibn Kathir. Ismail bin Kathir. 1998. **Tafsir al- Qur an al- Azim** Beirut. Daral- Ma`rifah.

Aṭṭobriy. Muhammad bin Jarir. 2000. **Tafsir Jami'a al-bayan fiy ta'awiyl al-qur an**. Bairut.
Muasasah al-Rislat.

Qurtubiy. Muhammad bin Ahmad 1964. **Tafsir al- Jami'a ahkam al-Quran** Cairo. Dar al-
kutub al-Misriyyah.

Al-Bukhariy, Muhammad Ibn Isma'il. 1993. **Ṣahyh al-Bukhariy**. Bairut : Dar Ibn kathir.

Abu Husayn, Muslim bin al-Hijaj. 2001. **Ṣahyh Muslim**. Cairo: Maktabah al-Thaqafat
al-Dyniyah.

Al-Nawawiy, 1996. **Ṣahyh al-Nawawiy 'ala al-Muslim**. Dimushk : Dar al-Khayr.

Al-Bukhariy, Muhammad bin Isma'il. 2008. **Ṣahyh al-Bukhariy**. Misr : Markaz Maktabat
al-Fa lil Attijarat wa al-Tawzy'i.

Ahmad Ibn Hambal, 1988. **al-Musnad** Egypt. Muassasat al-Qurtubah.

- Muhammad Nasiruddiyn al-Albniy. 2000. **Şahyh Sunan al-Tirmiziy** al-Riyad : Maktabat al-M'aarif li al-Nashr wa al-Tawzy'i.
- Muhammad Nasiruddiyn al-Albniy. 1998. **Şahyh Sunan Abiy Dawud.** al-Riyad : Maktabat al-Ma'aarif li al-Nashr wa al- Tawzy'i.
- Al-Asqalaniy, Ahmad bin Ali bin Hajar.1994. **Fath al-Bari Sharh Şahyh al-Bukhariy**, Beirut. Dar al- Kutub al- Ilmiyah.
- Muhammad bin Ali. 1997 **Nyl al-Awtār.** al-Qahirat : Dar al-hadith.
- Al-Asqalaniy, Ahmad bin Ali bin Hajar,1978. **Fath al-Bariy Shar Şahyh al-Bukhariy** Maktabat al-Kulliyat al-Azhariyah Cairo.
- Al-A'midiy, Ali bin Abi Ali bin Muhammad.1968. **al-'Ihkam fiy Usul al-Ahkam** Riyad. Muassasat al-Nur li al- Tiba'aah.
- Abu Dawud, Sulaiyman bin al 'ath, n.d. Sunan Abi Dwaud Beirut. al-Maktabah al-Aşriyah.
- Ibn Majah, Muhammad bin Yazid al-Ghazwiniy. n.d . **Sunan Ibn Majah**, Beirut. Maktabah al-Ilmiyah.
- Muslim, Muslim bin Hajjaj ,1996. **Şahyh Muslim bi Sarh al-Nawawiy**, Beirut. Dar al-Maá rifah.
- al-Tirmiziy, Muhammad bin 'Isa. n.d. **Sunan al- Tirmiziy**, Beirut, Dar al- Kutub al-'Ilmiyah.
- Al-Azhariy, Abi ManŞur.n.d. **Tahzib al-Lughah**, Egypt. al-Dar al-Misriyah li al-Taá lif wa al-Tarjamah.
- Mujammaà al-lugha al-Arabiyyah,1994, 2004. **al-Múájam al-wajiyz** wizarahal-tarbiyah al- taáliym Cairo.
- Muhamad bin Abeiybakr al-raziy,1998. **Muktar al-sihhah** maktabah al-aaŞriyah Beirut.
- Al-Sunjhuriy,1967. **MaŞadir al-haq fiy al-fiqh al-islam** maáhad al-baḥuth al-islam Cairo.
- Fuaàd Furam al-bustaniy,1975. **Munjid al-Tullab** dar al-mashriq Beirut Lebanon.

Ibn ManZur, Jamal al-din Ibn Manzur. n.d. **Lisan al-Arab** , Beirut. Dar al-Sadir.

Ahmad Muktar Omar,2008. **al-Múájam al-Lughah al-Arabiyah al-maáaŞarah**, Cairo,alam al-kuthub.

Ibn Najiyim , Zainul A'bidin bin Ibrahim bin Najiyim.1985. **al-Ashbah wa al-Naza'ir** ,Beirut. Dar al –Kutub al- Ilmiah.

Al- Suyutiy, Jalaluddin. 1998. **al-Ashbah wa al- Naza'ir**,, Beirut. Dar al-Salam.

Ibn Khathir,1998. **al-Bidayah wa al-Nihayah** , Markaz al- Baĥuth wa Dirast al-Arabiyah bi dar Hajar.

Safiy al-Rahman. 2010. **al-Rahiyq al-Makthum**, Cairo Egypt.: Dar al-wafa'a.

Ibn Hisham, 2009 **al-Sirah al-Nabawiyah**, Beirut.Dar Ibn haz'b, Tiba áah al-Nashr wa al- Tawzy'i.

Muhammad bin Abd wahab, 1924. **Mukhta Şar sirah al-rahsul**, Matbuáah al-salafiy.

Ahmad Suliyman Bin Ayyub .nd **Húkm al-MuZaharat fil Islam**, Cairo, Dar al-falah.

Al-shartriy, Abd rahman Bin Saá Bin Ali, 2009. **al-MuZaharat fiy mizan al shariáh al-Islamiyyah**, Riyad. Maktabah al- malik Fahad al-Wataniyya al- Tawzy'i.

Usman Muhammad Khamiys,2008. **Huqbah min Al-tariykh**, Cairo, Maktabah,Imam al-Bukhariy li al-Nashr wa al- Tawzy'i.

Abu shujaá al-Azhariy,nd **al-MuZaharat al-silmiyyah**, Egypt , Cairo.

Abd Salam bin Barjjas,1995. **Mu áamalah al-hukkam** ,UAE, Dar al-fath li Tiba'ah al-Nashr wa al- Tawzy'i.

Fah bin Ahmad al- yu áiydy,nd **al-MuZaharat húkm al- Sharíiy maşolihuha mafasiduha**.

Ali Muhammad Al-Şalabiy,2007. **Fitnah maqtal Usman**, Egypt , Cairo , Dar Ibn Jaw'ziy.

Al-Dhufayriy, Khalid Dhawiy fidan ,2552. **Dawabit Mu áa malah al-hukam**, Madina, Maktabah al- malik Fahad al-Wataniyya al- Tawzy‘i.

Al-Ghamidiy,Ahmad bin Saád Hamdan, 2013. **Tajdiyd al-fiqh al-siyasiy fiy al-majtamaá islam**, Makkah Saudi Arabia, Dar Ibn Rajab Tiba’ah al-Nashr wa al-Tawzyi.

Al-mawardiyy, Abu Hasan Ali bin Muhammad bin Habib, 1973.**al-ahkam al-sulṭaniyah fiy wilayat diyaniyyah**, Cairo. Maktabah Mustafa al-baniy.

Ali al-Khafiyf ,1947. **al-Haq al-dhimmah** , Beirut. Dar al –Kutub al-Arabiyah.

หนังสือแปล

มุศฎาะฟา อัศศิบาอียฺ. มอซาลี เบ็ญญะหมัด. 2552. “ชีวประวัติท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ” พิมพ์ครั้งที่ 1
 ชาติใหญ่ :มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคม.

ยาสีร์ เอาดะฮฺ. นัศรุลลอฮฺ ฆะมัดตะพงค์ และ อันวาร กอมะ. 2556. “หลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย
 อิสลาม” พิมพ์ครั้งที่ 1 ชาติใหญ่ : ชานเมือง.

วิทยานิพนธ์

พิศาล หงษ์ฟ้าแก้ว. 2552. “มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมการชุมนุมในพื้นที่
 สาธารณะ” นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.

กชกร เขียวอรุณ. 2554. “สิทธิเสรีภาพการชุมนุมของประชาชนในที่สาธารณะ” นิติศาสตรมหา
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช.

มานะชัย แก้วพงษ์ษา. 2553. “มาตรการในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการชุมนุม” นิติศาสตรมหา
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ร.ต.หญิง เรวดี. 2537. “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการชุมนุมสาธารณะ” นิติศาสตรมหา
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สรารุช สุธราพันธ์. 2545. “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของ
 ประชาชน” นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นางสาวพอหทัย สิทธิยศ. 2553. “การจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยสงบภายใต้กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ 1966” นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุดปรารถนา นีละไพจิตร. 2550. “สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุกรีย์นุร จงรักศักดิ์. 2552. “ปัจจัยที่มีผลต่อสันติสุขในสมัยเคาะลีฟะฮ์ อุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ เราะเคียลลอฮ์อันสุ” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ดิเรก เหมนคร. 2549. “หลักสิทธิมนุษยชนในอิสลาม:การศึกษาแนวคิดอะลชีซซุนนะฮ์วัลญามาอะฮ์” มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Abd Rahman al- luwaihiq, 1992. *al-Ghulua fiy al-din fiy hayat al-muslimiyn al-ma'aṣarah*, Muhammad bin Sa'ud al-Islamiyyah University Saudi Arabia, Bairut. Muasasah al-Risalat.

Aṭiyah Adlan, 2011. *al-Ahkam al-Shār aiyyah lil nawazil al-siyasiyyah*, American open University Cairo, Dar kutub al-Misri'yah.

Anus Mustafa Husen Abuṭhaha, 2005. *Dawabit al-Muḥāharat dirasah fiqqiyyah*, Ahl Bai't University Jordan.

Sarkawt Sarok Yaqoop, 2011. *Mada mashru'iy al-Muḥāharat wal-iḍrab wal- iṭ'a ṭiṣomat fiy maqaṣid shariyāh*, (IIUM) Malaysia.

การสืบค้นอิเล็กทรอนิกส์

[HTTP://WWW.TH.COM/COMPONENT/CONTENT/ARTICLE/86-LEGAL-FORMS-1/616--2543.HTML](http://www.th.com/component/content/article/86-legal-forms-1/616--2543.html) สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558 เวลา 21.32 น.

โปรแกรม ห้องสมุดอิสลาม SHAMELA-R1

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
สารบัญญอายะฮ์ อัลกุรอาน

หน้า	ชื่อสูเราะฮ์	หมายเลข อายะฮ์	ตัวบทอัลกุรอาน	ลำดับที่
23	อันนิสาฮ์	148	﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ﴾	1
25	อัลมูมตะหิ นะฮ์	9	﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ﴾	2
26	อัตตะฮะหุรีม	4	﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا﴾	3
27	อัลมาอิดะฮ์	2	﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾	4
41	อัลหุญรอต	13	﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى﴾	5
43	อัลอันอาม	114	﴿أَفَعَيِّرَ اللَّهُ أَبْنَعِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي﴾	6
46	ยूसุฟ		﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا﴾	7
47	อัล อันอาม	50	﴿إِنْ أَتَّبَعُ إِلَّا مَا﴾	
51	อัลมูมตะหิ นะฮ์	9	﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ﴾	8
52	อัตตะฮะหุรีม	4	﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾	9
57	อาละอิมรอน	144	﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ﴾	10

66	ศอด	119	﴿ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ﴾	11
69	อาละอิมรอน	104	﴿ وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى ﴾	12
78	อัลอันอาม	108	﴿ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾	13
79	อันนะหฺลุ	125	﴿ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ ﴾	14
78	อันนะหฺลุ	90	﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي ﴾	15
81	อัลมาอิดะฮฺ	33	﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾	16
82	อัลมาอิดะฮฺ	38	﴿ وَالسَّارِقِ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا ﴾	17
84	อาละอิมรอน	103	﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا ﴾	18
85	อัล อันฟาล	46	﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَازَعُوا ﴾	19
87	อัลอิสรออฺ	32	﴿ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ﴾	20
87	อันนุร	30	﴿ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ ﴾	21
88	อันนุร	31	﴿ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ﴾	22
91	อัลหุญรอต	11	﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ ﴾	23

94	มุกฎาะละฮะฮ์	11	﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا ﴾	32
98	อัลมูมตะหิ นะฮ์	1	﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي ﴾	33
100	อัลอันอาม	68	﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا ﴾	34
101	อันนิสาอ์	140	﴿ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ﴾	35
106	อันนิสาอ์	59	﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴾	36
114	ศอด	26	﴿ يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ ﴾	37
121	อัลปะกะเกาะ เราะฮ์	286	﴿ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾	38
122	อัลฮัจญ์	78	﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾	39
128	ยูสุฟ	40	﴿ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا ﴾	40

ภาคผนวก ข
สารบัญ หะดีษ

หน้า	ผู้รายงาน	หมายเลข หะดีษ	ตัวบทหะดีษ	ลำดับที่
28	Muslim	55	((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: لِمَنْ؟))	1
29	Muslim	49	((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَعْبِرْهُ بِيَدِهِ))	2
44	Bukhariy	3288	((إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا))	3
48	Bukhariy	1739	((فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ))	4
71	Bukhariy	119	((قَالَ رَجُلٌ: " يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ لِي جَارًا))	5
77	Bukhariy	2035	((نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّجْشِ))	6
77	Muslim	1605	((لَا يَخْتَكِرُوا لِأَخَاطِيئِهِ))	7
83	Bukhariy	6629	((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ،))	8
84	Ibn Majah	2340	((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ))	9
86	Muslim	1848	((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ،))	10

หน้า	ผู้รายงาน	หมายเลข หะดีษ	ตัวบทหะดีษ	ลำดับที่
87	Bukhariy	5096	((مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةٌ أَضَرَّ عَلَيَّ))	11
88	Muslim	2159	سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ عَنِ نَظَرَةِ الْفَجَاءَةِ،	12
89	Muslim	440	((خَيْرُ صُغُوفِ الرِّجَالِ أَوْلَاهَا))	13
89	Bukhariy	875	((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ))	14
92	Muslim	2564	((لَا تَحَاسَدُوا،))	15
93	Tirmiziy	1977	((لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ،))	16
94	Abu Dawud	4799	((مَا مِنْ شَيْءٍ أَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ))	17
95	Bukhariy	5915	عن النبي أنه نهى أن يقام الرجل من مجلسه	18
95	Abu Dawud	4188	دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ	19
95	Bukhariy	6290	((إِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى رَجُلَانِ دُونَ))	20
97	Muslim	2161	((اجْتَنِبُوا مَجَالِسَ الصُّعَدَاتِ. فَقُلْنَا))	21
97	Bukhariy	1136	((خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا))	22
98	Muslim	2674	((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ))	23
102	Tirmiziy	2007	((قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَكُونُوا إِمْعَةً))	24
104	Abu Dawud	2608	((إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ))	25

107	Bukhariy	7144	((عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ))	26
108	Bukhariy	1709	((بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ))	27
109	Bukhariy	7053	((عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ))	28
109	Muslim	1846	((سَأَلَ سَلْمَةَ بْنَ يَزِيدَ الْجَعْفِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ))	29
110	Muslim	1855	((خِيَارُ أَيْمَتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ،))	30
111	Muslim	1854	((إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أُمَرَاءُ، فَتَعْرِفُونَ وَتُنَكِّرُونَ))	31
115	Muslim	1827	((إِنَّ الْمُؤَسِّطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ))	32
115	Bukhariy	7150	((مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ))	33
116	Bukhariy	893	((أَلَا كُتُّكُمْ رَاعٍ، وَكُتُّكُمْ مَسْئُولٌ))	34
117	Muslim	142	((مَا مِنْ أَمِيرٍ يَلِي أَمْرًا))	35

ภาคผนวก ค

ภาพการชุมนุมในรูปแบบต่างๆ

ภาพที่ 1

ภาพการชุมนุมประท้วงรัฐบาลไทย บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2557

http://www.oknation.net/blog/home/user_data/file_data/201311/25/100191b33.jpg

ภาพจาก สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 2

การชุมนุมของประชาชนที่จัตุรัสตอหีร์รี กรุงไคโร ในช่วงการประท้วงขับไล่ประธานาธิบดี
ฮอสนี มุบารัค ภาพจาก <http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=955000000>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 3

การชุมนุมของประชาชนเพื่อสนับสนุนประธานาธิบดี มุฮัมหมัด มูร์ซีร์ ในอียิปต์

ภาพจาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1372993111

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 4

ชาวมุสลิมในอังกฤษชุมนุมประท้วง "ชาร์ลี เฮปโด" ที่วาดการ์ตูนล้อเลียนท่านนบีมุฮัมมัด

ภาพจาก <http://politic.tnews.co.th/content/128268/>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 5

กลุ่มคณะที่ตีบลิ้มรวมตัวชุมนุมใหญ่ทั่วประเทศไทย และกลุ่มประเทศในแถบอาเซียน ที่ ศูนย์
มรกตยะลา จังหวัดยะลา

ภาพจาก <http://hot.muslimthai.com/content.php?page=sub&category=81&id=22721>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 6

การชุมนุมของประชาชนชาวฮ่องกงเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากจีน

ภาพจาก <http://www.thairath.co.th/content/453489>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 7

การปะทะกันของเจ้าหน้าที่ตำรวจและกลุ่มผู้ชุมนุมชาวอียิปต์

ภาพจาก <http://www.thairath.co.th/content/227360>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 8

ภาพขณะบนท้องถนนหลังจากเสร็จสิ้นการชุมนุม

ภาพจาก <http://www.thairath.co.th/content/386880>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ภาพที่ 9

การชุมนุมของกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดี มุฮัมหมัดมอร์ซี รวมตัวกันปิดสะพาน (6 ตุลาคม)
ซึ่งเป็นทางหลวงข้ามแม่น้ำไนล์เข้าสู่เมืองหลวง ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเข้ามาสลายการปิดกั้น
ด้วยแก๊สน้ำตา

ภาพจาก <http://www.thairath.co.th/content/357579>

สืบค้นวันที่ 30 ม.ค 2558

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นายอรรณพ แดงโกเมน

รหัสนักศึกษา 5520420019

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จ
นิติศาสตร์อิสลาม	มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร (กรุงไคโร)	2011

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

เจ้าหน้าที่ล่ามภาษาอาหรับ โรงพยาบาลสมิติเวช ศรีนครินทร์ กรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยสอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ณ ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ

นักวิชาการของศูนย์อิสลามศึกษา มัสยิดดาริสสลาม เลขที่ 15 ซอย จินดาอนันต์ ถนนศรีนครินทร์ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กทม.10250

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

อรรณพ แดงโกเมน และดร.มะรอนิง สาแลมิง นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง “สิทธิการชุมนุมในกฎหมายอิสลาม” ในการประชุมวิชาการระดับชาติด้านอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษา ครั้งที่ 2 ประจำปี 2557 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2557 ณ อาคารวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี